భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

కా. నాగేశ్వరరావు

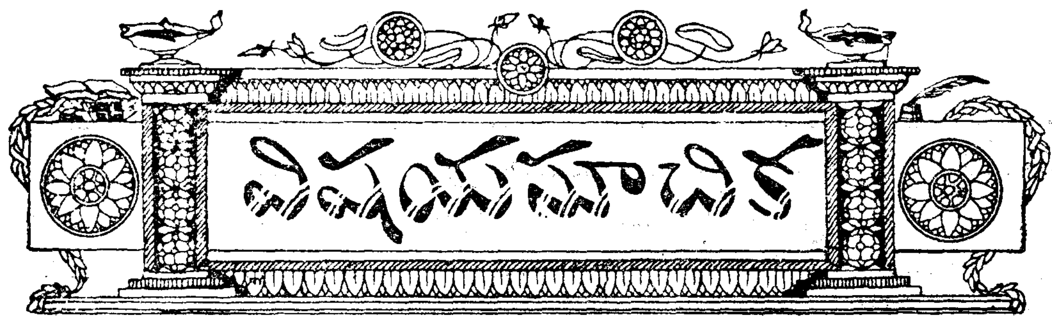
సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౧౦. సంచిక ౯.

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు.

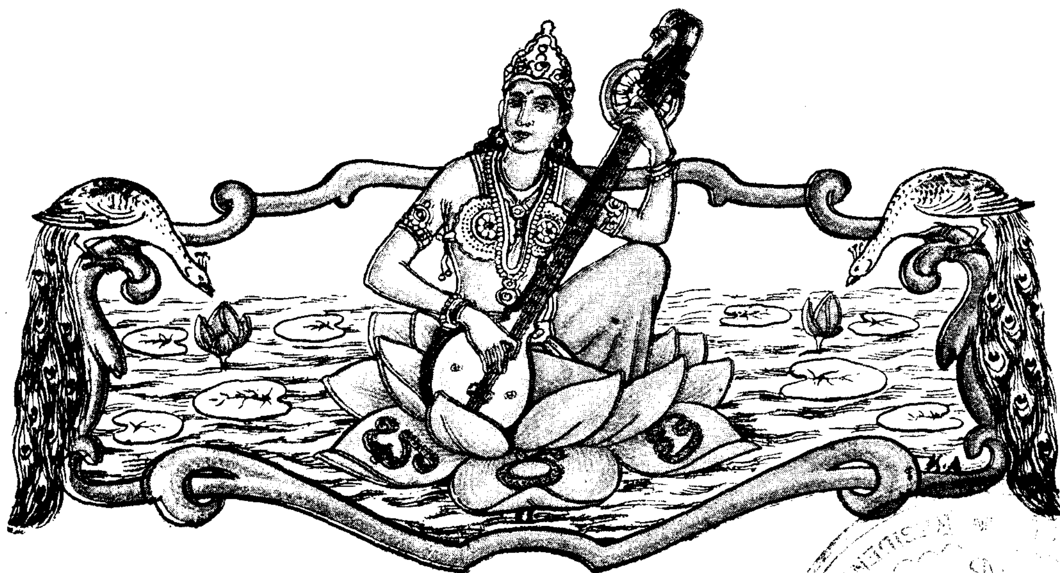
౧౯33

విషయసూచిక

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు : గణపతి; మేరాబూ.

సాధారణ చిత్రములు : చౌఖండిస్తూపము (సారనాథము); కుత్తాలము జలపాతము; ఉస్మానియా ఆసుపత్రి - హైదరాబాదు; హైదరాబాదు - మూసీనదిఒడ్డున; సూర్యోదయానంతరము; చార్ మినార్ - హైదరాబాదు; అశోకస్తంభాగ్రమునందలి సింహశిఖరము (సారనాథము); క్లిక్; సింహళరాజధానియగు అనూరాధపురమునుండి కొనితెచ్చి పాతిన అశ్వత్థవృక్షశాఖ; తిరుపతిగుంటప్రక్కన నుండు రాగిచెట్టు; తక్షశిలచిత్రములు; యక్షురేచిత్రములు; ఆకస్మికచ్ఛాయాచిత్రములు; ఇతర చిత్రములును.

సంపు. ౧౦ శ్రీముఖ సంవత్సరము, భాద్రపదమాసము (సెప్టెంబరు ౧౯౩౩) సంఖ్య ౯

పద్మావతీ చరణచారణ చక్రవర్తి

(మూడురంగముల పద్యనాటిక)

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి
[మాహేశ్వరాశ్రమము]

ప్రథమరంగము

పద్మావతి

అరుగుచున్నారుగా హృదయాధినాథ,
గౌడలక్ష్మణ సేన భూకాంతుసభకు!
అవధరింపంగవలయు కృపార్ద్రమతిని—
ప్రార్థనం బొండు చేయు మీపాదదాసి.

జయదేవుడు

ఏల యింతజాలి హృదయేశ్వరీ, చెప్పు
మెన్నడే నిరాకరించినాడె
నేటివర కితండు నీవాంఛితంబును!
వెరగుదోప నిట్లు వేడనేల?

పద్మావతి

ఏలనో కాని ప్రాణేశ, యిదె మదీయ
మానసాబ్జము దోలాయమాన మయ్యె!
వెరపునైతము కల్గు నావిన్నపంబు
సఫలతం గాంచ దనియెడి సంశయమున.

జయదేవుడు

ప్రార్థనమ్ము మాని ప్రాణేశ్వరీ, నాకు
నాజ్ఞ యిత్తువేని యచిరముగను
అనుసరించువాడ నెూదలం దాలిచి
శంక విడువదగదె యింకనైన?

10. 9- 1 332

పద్మావతి

వినగ నెల్లరు గీతగోవిందకృతిని
పాడుచుదురు మీరు నృపసభాభవనమందు
కావ్యదోషము లున్న నిష్కారణముగను
బయలు పెట్టరె పండితప్రవరు లపుడు?

జయదేవుడు

అష్టపదులు చాల యవధరించిననాడు
గోష్ఠిలోన నృపతి కుతుకముగను
కావ్యపరిసమాప్తి కావుట యాలించి
ప్రభు వొసంగె నాజ్ఞ పఠనమునకు.

అధిపుదర్శనార్థ మరుదెంచియున్నారు
దాక్షిణాత్యపండితప్రకాండు,
లీదినంబు వార లేతెంత్రు లక్ష్మణ
ప్రభునిసభకు కావ్యపఠనవేళ.

నిఖిలకళలయందు నిష్ణాతులై మహా
విబుధులైనవారు విన్నయపుడె
కావ్యబంధమందు గల్గుప్రాశస్త్యంబు
విశదమగును కవికి యశము నిలుచు.

అవగుణంబులున్న నాస్థానకవికృత
గ్రంథమందు ధరణికాంతునకును
కీర్తి తరుగుననుచు గీతగోవిందమ్ము
తరచి చూచినాను తాల్మితోడ.

అంతెకాక శ్రీమదాచార్యగోవర్ధ
నార్యసమ్ముఖమ్మునందు కృతిని—
ఆదినుండి శ్రద్ధ నాలింపగా ఉమా
పతియు, శరణకవియు—పాడినాను.

దోషరహిత మనియె ధోయీకవీంద్రాది
సమితియెల్ల, నాకు శాంతి యొదవె.
అతికుశాగ్రబుద్ధియౌ పరాశరునకు
కావ్యమయ్యె నపుడె కంఠగతము.

కావ్యశోభకొరకు కావింపదగుమార్పు
లేవి తోచకున్న వింక నాకు.
పరిణతాత్మయైన పద్మావతీదేవి
భావమేమొ విశదపరపవలయు.

పద్మావతి

రససదనమైన కృతిశరీరమ్మునందు
కానబడుచున్నయది కళంకత్రయంబు
ప్రాణనాయక, మన్నించి పాదదాసి
విన్నపము, దాని దొలగించివేయవలయు.

జయదేవుడు

నాతలంపునందు నాలుగుదోషముల్—
పదమునందు, వాక్యబంధమందు,
అర్థమందు, రసమునందును—వీనిలో
తుదిది యొకటె ప్రబలదోష మరయ.

అందులోన నెరి రసాదిప్రతీతి ప్ర
కర్షములకు బంధకారకములో,
సహజముగనె యెరి రసప్రతీతివిలంబ
కారకములో వాని గడపవలయు.

దోష మున్న దాని దొలగించివేయుటే
కవికి సముచితంబు, కావ్యమందు
తెలుపగదవె సకలలలితకలాభిజ్ఞ,
తోచినట్టి ప్రబల దోషములను.

పద్మావతి

కెరలి పద్మావతీచరణచారణచక్ర
వర్తి యం చాదినే వ్రైచినారు
స్థానాంతరమ్మున జయతి పద్మావతీ
రమణ యం చేమేమొ వ్రాసినారు
వేరొకతావున విహితపద్మావతీ
సుఖసమాజే యంచు జొనిపినారు
ఇమ్మాడ్కి నాపేరు ముమ్మారు గీత గో
విందబద్ధమ్ము కావించినారు
కేవలమ్ము రహస్యంపుగ్రీడలందె
పేర్కొనం దగు నిజభార్యపేరు మీరు
స్వీయకావ్యశరీరాన జేర్చుకతన
గ్రంథమునకు కలంకమ్ము కలుగలేదె ?

జయదేవుడు

తనివితీరునే సుధామధురమ్ము నీ
నామధేయచింతనమ్మువలన
పద్మ, కావ్యమందు బద్ధంబు చేయుట
వలన దాని కొదవె వైభవంబు.

సకలలోకపూజ్య జగదంబపేరె నీ
పేరు పద్మ: దాని పేరుకొన్న
రసనమీది తుప్పు రాలిపోవుటె గాక
అతిపవిత్రభావ మంకురించు.

కవుల కృతులయందు కాంతాభిధానంబు
సంస్మరించుచుంట సముచితంబె.
ఉన్నవారు కొంద రుత్సాహవంతులు
పెట్టినారు భార్యపేరె కృతికి.

పద్మావతి

నిండుసభలోన నేను నానృత్యవిషయ
మవధరించినపెద్ద లేమందురో కద !
కవులదృష్టాంతముల్ పెక్కు కలవు నాథ,
కాని బాధించుచున్నది గాఢలజ్జ !

జయదేవుడు

విన్నయపుడు దాన వ్రీడాకరంబైన
దేమియుండు వార లేవగింప ?
నేర్పు కలదు నీకు నృత్యాదికళలలో
ననుచు సంతసించి యభినుతింత్రు.

పద్మావతి

మీకు నిజభార్యపై ప్రేమ మేదురముగ
నుండుగాక, మనస్సులో నుంచికొనుట
సముచితంబగు : నీరీతి జనముమ్రోల
ప్రకటనముచేయ పాడియే ప్రాణనాథ !

జయదేవుడు

అవగతంబె నీకు కవులు నిరంకుశుల్
స్వేచ్ఛలోనె వారిజీవనంబు.
ఒరుల కెట్లుసాధ్య మున్మత్తమాతంగ
గమన మాప వారికవితయందు ?

పద్మావతి

చాటువాక్కులచే వివశత్వ మొదవు
ఐన నాతుదివిన్నపం బాలకించి
తెలియనీయక పద్మావతీసమాఖ్య
జగమునకు, నన్ను రక్షింపదగును నాథ !

జయదేవుడు

చెప్పలేదు నేను సిగ్గిల దగుమాట
నామధేయ మెత్తినానె కాని
నీవు కళలలోన నిష్ణాత వనుకీర్తి
శాశ్వతముగ నిల్చు జగమునందు.
ఓర్మి నీవు నాకు నుత్సాహమీకున్న
కావ్య మెట్లు చేయ గలుగువాడ
పద్మ, పద్మ, నాకు ప్రాణేశ్వరివి, మూర్తి
దాల్చినట్టి యిష్టదైవతమవు!

పరాశరుడు

[ప్రవేశించి]

జాగుచేసెదవేల జయదేవ, యింక?
నీకోస మెల్లరు నిర్నిమేషముగ
నుత్కంఠతో వేచియున్నవా రదిగొ
పట్టభంగశ్రేణిపార్శ్వమ్మునందు.

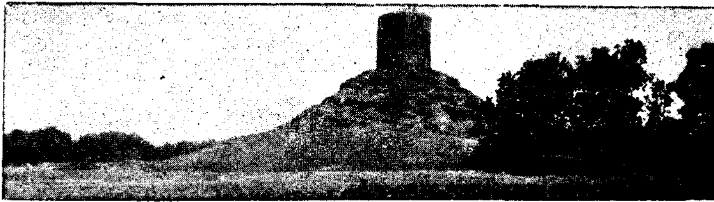
కవివత్సలుండు లక్ష్మణసేననృపతి
పంపె నాదరముతో భద్రగజంబు
జాగుచేయక రమ్ము స్తంబేరమమ్ము
నిలిచియున్నది ద్వారనికటమ్మునందు

*　　　*　　　*

నీహస్తగత మైన నీలకౌశేయ
బద్ధమనోజ్ఞ ప్రబంధంబు సఖుడ!
రాధికాదృఢపరీరంభమం దున్న
గోవిందుపోలిక గోచరించినది!

పద్మావతి

అదిగొ కల్యాణశంసి ఘంటారవమ్ము!
బయలుదేరుడు నృపసభాభవనమునకు
వరదు డైనట్టిరాధికావల్లభుకృప
విజయ మగుగాక, గీతగోవిందకృతికి!

చౌఖండిస్తూపము (సారనాథము)

—సి. జి. జగన్నాథదాసు.

కన్యాశుల్క—నాటక విమర్శనము

శ్రీపాద కామేశ్వరరావు

(అనువృత్తము)

౨. పాత్రపోషణ — ౧. గిరీశం

ఇది నాటకవిమర్శయందు రెండోవిషయము. ఈ నాటకమందలి పురుషపాత్రములలో ప్రఖ్యాతి చెందినది గిరీశము. నాటకప్రదర్శకులకు ప్రేక్షకులకూ ఇదే ముఖ్యపాత్రమని నమ్మకము. కాబట్టి ముందు దీనిని పరిశీలింతాము.

గిరీశంపైని లక్ష్మీసరస్వతులు చిరికన్ను వేసినారు. ఇతనికి చదువు పూర్తికాలేదు; సంపద పూర్ణానుస్వారము; కాబట్టి ఉద్యోగమే లేకుండా నోరుపెట్టుకొని జీవిస్తూండేవాడు. మనిషికి కలిమి లేకపోయినా మాటలకు లేమి లేదు. ఇతడు కొన్ని రోజులు మధురవాణి అనే భోగముదాని నుంచుకొని, పైపెచ్చు సంసారికాంతలపై కన్నువేసి ఉత్తరాలు వ్రాస్తూ ఉండేవాడు. అందువల్ల కొన్ని ప్రమాదములు సంభవిస్తూండెను. పూటకూళ్లమ్మ ఒత్తిడి లేకుండా ఆమెతో అసంగతమైన చెలిమిచేసెను. ఈ పాపము కోడై కూసింది. పిల్లవాళ్లకు చదువుచెప్పుతానని పూనుకొని డబ్బు పుచ్చుకోవడమేకాని, చదువు చెప్ప లేదుసరేకదా ఎప్పుడూ కబుర్లు, చుట్టలుకాల్చడము నేర్పేవాడు. ఇతడు ప్రత్యుత్పన్నమతి — అనగా ఎట్టి కష్టదశలోనైనా మతిపోగొట్టుకోక తగిన ఉపాయమువల్ల తరించగలడు. ఫొటోగ్రాఫరు కివ్వవలసిన సొమ్మెగవేసి తన్నులమిన తక్కినకష్టాలు తప్పికొనుటకు ఊరువిడిచి పారిపోదలచినాడు. ఇతని నోటిబూకరానికీ బడాయికీ అంతులేదు. హైదరాబాదునవాబు తనకు నెలకు వెయ్యిరూపాయీల ఉద్యోగ మిస్తానన్నాడని అందరితోను చాటినాడు. దీనివల్ల పరపతి హెచ్చింది. పూటకూళ్లమ్మ సంతఖర్చు కిచ్చిన ఇరవైరూపాయిలూ దుర్వ్యయముచేసినందున ఆమె అతనిని వెదకివెదకి మధురవాణియింట్లో నుండునని ఊహించి చీపురుకట్ట పట్టుకొని అక్కడికి రాగా మధురవాణి మంచముకింద దూరి అక్కడ అదివరకే దాగియున్న రామప్పంతులిని ముందుకు నెట్టి, చీపురు దెబ్బలతని పాలు చేసి, పైపెచ్చు తానుకూడా అతని తలదిమ్మ పట్టేటట్లు మోది పూటకూళ్లమ్మచే చెడతిట్టించెను. ఇతని చాతుర్య మిట్టిది. మధురవాణిపై నమ్మకము లేకపోయినా ప్రాణము పెట్టేవానివలె నటించినాడు. అగ్నిహోత్రుని ఆవేశమునకు తగినట్టు గుగ్గిలమువేసి ఆతని దావాలన్నీ ఖర్చులేకుండా నడిపిస్తానని ఆశపెట్టినాడు. అతను తన్ను తిట్టినప్పుడు "పెద్ద లనడము పిన్నలు పడడమూ విధాయక" మని సంతసింపజేసినాడు. బుచ్చమ్మను చూడగానే వలచి కనికారము కలవానివలె కనబడి—My heart melts - అందరి కళ్లలో దుమ్ముకొట్టి ఆమెను లేవదీసినాడు. వెంకటేశముతో తాను Social reformer కావున Infant Marriage, bride - money, చిన్నపిల్లలను పెద్దవాళ్లకు పెళ్లిచేయడము తనకు కిట్టవనీ చెప్పి అగ్నిహోత్రుని దయ సంపాదించుటకు తన views మార్చుకొన్నాడు. ఆలాగు అప్పుడప్పుడు opinions change చేస్తేనేకాని politician కాడని సమాధాన మిచ్చినాడు. ఇతడు గోడమీది పిల్లిలాగు జీవించే ఏబ్రాసికాని స్థిరమనస్కుడు కాడు; పాపభీతిలేని పాపండుడు, ఋజుమార్గవర్తి కాడు. అవసరమువస్తే అబద్ధాలకి జంకడు. లోకజ్ఞానము బాగుగా కలదు. మూఢవిశ్వాసి కాడు. దయ్యాలు, అంజనమువేయుట మొదలైన తాంత్రికచర్య దబ్బర అని గ్రహించినాడు. వంచనచేయడములో సిద్ధహస్తుడు.

బుచ్చమ్మని బుట్టలో వేయవలెనని శృంగార చేష్టలు, సరసంపుమాటలు మొదలైన జారులదారులు

తొక్కి లాభము లేక న్యాయమైన కొత్తదారి తొక్కాలి అని నిశ్చయించి Widow marriage civilisation కల్లా నిగ్గు అని నిర్ధారణ చేసినాడు. బుచ్చమ్మతల్లి నూతిలో పడ్డప్పుడు తానుదిగి తీసినప్పటి నుండి తాను సత్యహరిశ్చంద్రుడని ఊరందరికీ నమ్మకము కలిగిందని తెలుసుకొని బుచ్చమ్మయెడ తానెంత చనువు చేసినా సుతిమించేదాకా పర్వాలేదని ధైర్యముతో మసలినాడు. చేసిన ఉపకారానికి అతడు కోరేఫలము బుచ్చమ్మను లేవదీసుకొనిపోవడము. ఇదీ అతని నీతి! ఆమెకు Love stories చెప్పి ground prepare చేసి, స్త్రీపునర్వివాహము మంచిఆచారమని బోధింప నిశ్చయించి, వెంకటేశానికి పాఠముచెప్పే మిష పైని Widow Marriage పాపకార్యము కాదని వేదములలోనూ, శాస్త్రములలోనూ, పురాణములలోనూ, శంకరాచారిపత్రికలోనూ ఉందని నోటికివచ్చినట్లు ప్రమాణములు చూపి, తనబోటి బ్రహ్మచార్లకు వితంతువులను పెళ్లిచేసుకోవడమే ముఖ్యవిధి అని బోధించి, అట్టి పెళ్లిళ్లు ఐదువేలయినవనీ, ఒక్కొక్కదానికి Widow Marriage Association వారు నెలకు నూరురూపాయలు పురస్కార మిస్తారని కోతలుకోసి బుచ్చమ్మ కాశపుట్టించినాడు. తుదకు వితంతులను వివాహము చేసుకొమ్మని దేవుడు ఆజ్ఞాపించినాడు, కనుక ఆలాగు చేసునివాళ్లకు ఘోరమైన పాతకము వచ్చునని భయపెట్టినాడు. ఇదంతా వట్టిబూకరింపు. సాధ్యము (End) మంచిదేకాని సాధనము (Means) బాగలేదు; స్త్రీపునర్వివాహము అవశ్యకర్తవ్యమే, కాని గిరీశం చెప్పినయుక్తులు సబబుగా లేవు; వట్టి అమాయకురాలుకనుక వలలో పడ్డది. ఈవాదము సహేతుకమనుకొంది.

వెంటనే "సరే, బ్రహ్మచారికి వితంతును పెళ్లాడడము విధి అన్నారుకదా మీ రెందు కాలాగు చేయలేదు?" అని బుచ్చమ్మ ప్రశ్నించగానే "ఇందుకు రెండుకారణము లున్నవి" అని జవాబుచెప్పి కారణములు వివరించినాడు. మొదటిది, లోకోపకారము చేయవలెననే వ్రతము. అనగా పిల్లలకు చదువుచెప్పడము, సానివాళ్లని హతమార్చడము, నూతులలో పడ్డవాళ్లని తియ్యడము. ఇటువంటి పనులు చేయడానికి వీలుండదని తాను పెళ్లి మానుకొన్నాడట. రెండో కారణము గొప్పరహస్యముకనుక ఎవ్వరితోనూ చెప్పనని ప్రమాణముచేస్తే చెప్పుతా నన్నాడు. బుచ్చమ్మ అందుకు సమ్మతించి అతనిమీద ప్రమాణముచేసింది. అప్పుడు మొదలుపెట్టినాడు తన వంచన. "నీవంటి బంగారుబొమ్మ, గుణవంతురాలు నన్ను పెళ్లిచేసుకొమ్మని కోరితే చేసుకొంటాను. ఎందుచేతనంటే—లోకానికన్న విలువగల నీబోటి రత్నమునకు ఉపకారముచేయడము లోకోపకారముకంటె విలువగలది." బుచ్చమ్మ ఔనన్నది. పిమ్మట పెళ్లిచేసుకొన్నతర్వాత స్థితిని అతిశయోక్తిగా వర్ణించి బుచ్చమ్మమనసు కరిగించినాడు. ఈవర్ణన మూఢుడైన వెంకటేశముకూ నచ్చి "(కొంపతీసి) మా అక్కయ్యను పెళ్లాడేస్తారా ఏమి" టని సహజసరళముగా అడిగినాడు. ఈ సందేహము బుచ్చమ్మకీ కలిగి గిరీశంజవాబు కెదురుచూస్తూన్నది. అప్పుడు "ఆఁ! మాటవరుసకంటే (నీకు) మతిపోయిందా ఏమి?" అని వాళ్ల ఆందోళన మాపినాడు. ఈమాట విన్నతోడనే బుచ్చమ్మ "అంతే కదా" అని తెప్పిరిల్లి ఊపిరితీసింది. ఆతరుణము మించిపోకుండా "అంతకంటె అదృష్టం నాకు పట్టడమేలాగు? ఆమాట మన మెవరమన్నా మీవాళ్లు నన్ను తన్నితగిలేస్తారు. రహస్యముగా నీతో చెప్పుతూన్నాను. నిన్ను పెళ్లాడుతానుకాని అచ్చమ్మనీ పిచ్చమ్మనీ చేసుకోను." ఇంతతో బుచ్చమ్మ కాశపెరిగింది.

"లోకములోవాళ్లు వితంతువులకు వివాహము చేయకపోవడానికి కారణము చెప్పుతాను విను; పెళ్లి లేకుంటే వితంతువులు పుట్టింటివద్దనే ఉంటారు. శక్తి ఉన్నంతకాలము చాకరీ యథేచ్ఛముగా చేస్తారు. జీతమివ్వనక్కరలేదు. పెళ్లిచేస్తే అత్తింటికి పోతారు, చాకరిచేసేవాళ్లుండరు," అని గుట్టురట్టు చేసినాడు.

బుచ్చమ్మమనసు కరిగించడానికి గిరీశం ఉపయోగించిన అస్త్రాలు అయిదు. మొదటిది — శృంగార కథలు చెప్పడము. రెండోది — వేదము, శాస్త్రము,

పురాణములు, ఆచారము, మతాధికార్లు మొదలైన సనాతనధర్మోపదేశకు లంతా వితంతువివాహము నిషేధించలేదని బోధన. మూడోది—వితంతువులు పెళ్ళాడితే పిల్లలని కనుక్కొని వాళ్లని చూసుకొన్నందువల్ల కలిగే ఆనందము, పెనిమిటివల్ల చేకూరే సుఖము, సంసారమున అనుభవించే భోగము, ప్రపంచమందు కలిగే కీర్తి మొదలైన గొప్పలాభములు వర్ణించి భావిస్థితి కళ్లకుకట్టినట్లు చేసినాడు. ఈఅస్త్రమమోఘము. దీనిని విన్న తర్వాత బుచ్చమ్మ తనమనసులో—"ఆహా! నేనితన్ని పెళ్లాడితే ఈసుఖము, ఈభోగము, ఈ ఆనందమూ నాకు కలుగవచ్చును. అందువల్ల నష్టమేమి? పాపము రాదు. పెళ్లాడకపోతే భగవంతుని ఆజ్ఞ మీరినదాననౌతాను, పాపము మెడకు చుట్టుకొంటుంది. తల్లి దండ్రుల మాటవిని పెళ్లాడకపోతే దుర్భరమైన బానిసము అనుభవించి నిర్భరబ్రహ్మచర్యమున ఉండి సాటివాళ్లందరూ సంసారసుఖము అనుభవిస్తూఉంటే అందని పళ్లకు అర్రులు చాచవలసిఉంటుంది. వీళ్లదగ్గిర ఉంటే సుఖము సున్న, కష్టము దుర్భరము; వీళ్లని విడిచిపోయి పెళ్లిచేసుకుంటే నిరతిశయానందము అనుభవించవచ్చును, కష్టము కనబడదు. కనుక పెళ్లిచేసుకోవడమే మేలులా గుంది" అని అనుకొనియుండును. సుఖపడవచ్చుననే ఆశ ఉంటే ఎంతకష్టమైనా పడవచ్చును. అట్టి ఆశ లేనప్పుడు జీవనమే రుచించదు. ఆశేకదా జీవితానికి ముఖ్యమైన ఆసరా. నిరాశాకలితమైన జీవితము నిర్భరమవుట నిశ్చయము.

ఇంతవరకూ పనిచేసినతరువాత సుబ్బిపెళ్లి దగ్గిరపడినందున పందిళ్లు వేయించే పెత్తనము గిరీశముపైని పడింది. "ఏక క్రియాద్వ్యర్థకరీ" అన్నట్లు లుబ్ధావధాని పేర ఉత్తరము వ్రాసినాడు. అందు అతని యవస్థకు వగచినట్లు వాతపెట్టినట్లూ హాస్యకరుణారసము లూరుతూన్నవి. భాషకూడా తదనుకూలముగానే ఉంది. ఈ ఉత్తరము బుచ్చమ్మను సంతోషపెట్టి లుబ్ధు నేడ్పించింది. ఐనా సుబ్బిపెళ్లి ఆగేటట్లు లేదు. పప్పు రుబ్బుతూ బుచ్చమ్మ కంట నీరుపెట్టింది. తండ్రి ఊళ్లో లేడు, తల్లి వాకిటపడ్డది, వెంకటేశం ఆడుకోపోయినాడు. మంచిఅవకాశము చిక్కిందని మరిరెం డస్త్రాలు ప్రయోగించదలచినాడు.

"ఏమి, వదినా, కంటనీరుపెట్టుతూన్నారు? నామనస్సు కరిగిపోతూంది" అని గిరీశం పలుకరించగానే బుచ్చమ్మ "సుబ్బికి ఈసంబంధము తప్పించారు కారుకదా?" అని సతాయించగా అతడు "నేను రెండువిధాల ఖేదపడుతూన్నాను—సుబ్బికి ఈసంబంధము తప్పించలేకపోతినని ఒకటి, బుచ్చమ్మని పునిస్త్రీని చెయ్యలేకపోయినానుకదా అని రెండు. ఇవి సంతతము నన్ను బాధిస్తూన్నందువల్ల విరక్తి పుట్టి ఊరువిడిచిపోదా మనుకుంటూన్నాను" అని అనగానే వెంటనే "వెళ్లిపోకండి" అని బుచ్చమ్మ పల్కింది. తనమీద కాస్త అనురాగము పుట్టిందని గ్రహించి "నీవు కనబడకపోతే నేను బ్రతుకలేను; అందుకే నీకు నాపై కనికారము రవ్వంతైనా లేకపోయినా, ఇక్కడుంటే నిన్ను చూసుకొనియైనా సంతసించవచ్చునని మీయింట సకలచాకరీ చేస్తూన్నాను. నీకొకరహస్యము చెప్పుతాను కోపము తెచ్చుకోవుకదా? సుబ్బికి ఈపెళ్లి వల్ల సుఖముండదు సరేకదాలుబ్ధావధాని గతించినతరువాత రామచంద్రపురంఅగ్రహారికులు దానిని చెడగొట్టకమానరు. మీనాక్షిసంగతి చూస్తూన్నాముకదా? రామప్పంతులనే పరమదుర్మార్గుడు అక్కడున్నాడు. నా డెందరు సంసారులనో పాడుచేసినాడు. సుబ్బి తప్పకుండా చెడిపోతుంది." ఈలాగు ఒరిసినపుండుమీద ఉప్పు జల్లినాడు. ఏవిధముచేనైనా సుబ్బిపెళ్లి తప్పించవలెననే దృఢాభిప్రాయము బుచ్చమ్మకి కలిగింది.

తిరిగీ గిరీశం "ఇక నీమాట—ఇప్పుడు తల్లిదండ్రుల చాటున ఖాయిదాగా ఉన్నావు సరే. వీళ్లు గతించి డబ్బు నీచేతికి వస్తే నీకూ స్వాతంత్ర్యము కలుగుతుంది. ఉప్పు పులుసూ తిన్న శరీరముగనుక నీయీడువాళ్లందరూ సంసారసుఖ మనుభవిస్తూంటే ఎప్పుడైనా నీకాలు జారకమానదు. "గిరీశం మాట విని హాయిగా అతన్నినే పెళ్లిచేసుకొన్నాను కానుకదా" అని అప్పుడు విచారిస్తావు. నేనో, నీవు పెళ్లిచేసుకొన్నావుకావనే

విచారముచేత ప్రాణముమీద ఆశవదలి నిన్ను తలుచుకొంటూ పిస్తోలుతో కొట్టుకొని ప్రాణమువిడిచి విమానము ఎక్కి స్వర్గానికి పోతాను" అని అనేసరికి "వద్దు, వద్దు, మీరు కొట్టుకోకండి. అలాగంటే నా కేడుపొస్తుంద"ని వారించింది. గిరీశం మరికొంత ధైర్యముతో స్వర్గావాసము వర్ణించి "మన మిద్దరము స్వర్గములో నున్నప్పుడు నిన్ను పుష్పంలాగు నెత్తిమీద పెట్టుకొంటాను. ఆసుఖ మిప్పుడే కావలెనంటే నావెంట వచ్చి నన్ను పెళ్లిచేసుకో" అని నిర్బంధించగా ఇష్టమున్నా తగినంత ధైర్యములేక "అమ్మనాయనా, నేను మీవెంట రాను" అన్నది బుచ్చమ్మ. కృషి చాలకపోవడముచేత నాల్గోఅస్త్రం గురితప్పింది. ఇంక మిగిలినది—సుబ్బిపెళ్లి తప్పించడమే. అనంతర ప్రసంగంలో అయిదోఅస్త్రం ప్రయోగించినాడు.

గిరీ—నే నేమైతేనేమికాని నీచెల్లెలిమీదైనా నీకు కనికరంవద్దా?

బుచ్చ—ఉండకుండా ఉంటుందా?

గిరీ—ఉంటే దానికి సంబంధం తప్పించే సాధనం నీచేతులలోనే ఉంది.

బుచ్చ—ఏమిచిత్రమైన మాట! నాచేతులోనా ఉంది?

గిరీ—ఒకమాట ప్రమాణపూర్తిగా చెప్పు. "నీ చెల్లి పెళ్లి తప్పించడము నీచేతనైతే చేస్తావా? నామీద ప్రమాణంచేస్తే ఆమాట చెప్పుతాను.

బుచ్చ—మీమీద ప్రమాణమే, చెప్పండి.

గిరీ—అమ్మయ్య! ఈమాట నీతో రహస్యంగా చెప్పుదామని ఎన్నాళ్లనుంచో కాచి ఉండగాఉండగా ఇప్పటికి సమయం చిక్కింది. మీచెల్లి పెళ్లి తప్పడానికి ఒకటే సాధనం ఉంది, చక్కగా విను. నీవు ముందూ వెనకా ఆలోచించక నన్ను పెళ్లిచేసుకోవడమే. లేకుంటే పెళ్లి తప్పదు.

బుచ్చ—నేను మీతో లేచివస్తే నాచెల్లి పెళ్లి ఆగుతుందా?

గిరీ—నీచేతనే ఒప్పిస్తాను. మనము పారిపోయినతరువాత మీవాళ్లు నీకోసము బెంగపెట్టుకొని ప్రస్తుతం పెళ్లి మానుకొంటారు. నీలాగే సుబ్బికూడా ఉండాయించి తన కిష్టమున్నవాణ్ని పెళ్లాడుతుందనే భయముచేత ముసలివాడికి దాన్ని కట్టిపెట్టరు.

ఈమాట లాడేటప్పుడు బుచ్చమ్మ ముసిముసి నవ్వింది. చేప వలలో పడడానికి సిద్ధమైనదని గ్రహించి—

గిరీ—నాతో బయలుదేరడానికి సమ్మతమేనా?

బుచ్చ—అమ్మనాయనా! నా ప్రాణంపోతే మీవెంటరాను.

"ఏమిది! ఇంతయత్నమూ వృథా అయిందే! ఆతురము కూడదు. కానీ, నేను చచ్చిపోతానంటే తన కిష్టములేనట్టు చెప్పిందికదా? ఇప్పుడా అస్త్రము జోడిస్తాను" అని కృతనిశ్చయుడై—

గిరీ—నీవు రాకపోతే మీచెల్లెలికి పెళ్లితప్పదు, నాకు చావు తప్పదు.

బుచ్చ—అలా అనకండి.

గిరీ—అనకపోతేమాత్రం చావుతప్పేదుందా? నిన్నువిడిచి బ్రతకలేను, అదొక చావు. నామీద ఒట్టువేసుకొని మాటతప్పినావంటే నన్ను దేవుడే చంపేస్తాడు, అది రెండోచావు. నా కెలాగూ చావు తప్పదు.

బుచ్చ—నామూలంచి మీరు చచ్చిపోతే నేనూ చచ్చిపోతాను. మీరు చచ్చిపోవద్దు.

గిరీ—నావశమా?...అదిగో నీతమ్ముడు వస్తున్నాడు. మన మిక కష్టసుఖాలు మాట్లాడుకోవడానికి వీలుండదు, త్వరగా ఒక్కమాట చెప్పు. నన్ను చావుమన్నావా? బతుకుమన్నావా?

బుచ్చ—వెయ్యేళ్లు బతకండి.

గిరీ—ఐతే నావెంట రావడము ఖాయమేనా?

అప్పుడు బుచ్చమ్మ ఇలా గనుకొనిఉంటుంది:— అన్నా ! ఏమి సేతును ? ఇతడు చెప్పినట్లు చేయకుంటే నిష్కారణమూ ఇతడు చచ్చిపోతాడు, అంతట నేను బతకలేను. ఇతనిమాట వింటినా ఇద్దరమూ హాయిగా బతుకుతాము, సుబ్బిపెళ్లీ తప్పిపోతుంది. గిరీశంగారు చెప్పినట్లు నే నాతన్ని పెళ్లాడితే సుబ్బి నాలాగే చేస్తుందని మానాన్న దాన్ని ముసలివాడికి కట్టిపెట్టడు. అది సుఖపడుతుంది, నేనూ పెళ్లాడి సుఖిస్తాను. నా చర్యకు మావాళ్లు నాలుగురోజు లేడుస్తారు అంతే; తర్వాత వాళ్లూ సంతసిస్తారు. కాబట్టి నే నితనివెంట రామవరం పోవడమే మంచిపని—అని నిర్ధారణచేసుకొని

బుచ్చ—ఏం చెయ్యమంటే అది చేస్తాను.

గిరీశంకష్టం ఫలించింది. పాచిక పూర్తిగా పారింది. కార్యసాధనమందు ఎంతచాతుర్యము కవి కల్పించెనో, యోచించండి.

బుచ్చమ్మను రామవరము తీసుకొనివెళ్లినాడే కాని పెళ్లిచేసుకొనడానికి వీలులేకపోయింది. Widow Marriage Association వారు వితంతువులను కనబడ్డ వారికల్ల పెళ్లిచేయరు. భార్యను పిల్లలను పోషించడానికి తగిన హామీ చూపిస్తేనేకాని పెళ్లి కానేరదు. బుచ్చమ్మతో బూటకపుమాట లాడినాడేకాని గిరీశం వద్ద సొమ్ము లేదు. ఏదో మాయోపాయము చేసి ధనము సంపాదించవలెను. లుబ్ధావధాని గట్టి చిక్కులలో పడ్డాడు—కూతురు లేచిపోవడానికి సిద్ధంగా ఉంది; పెళ్లాడిన పిల్ల పారిపోయింది; కూనీ కేసు తలమీదపడింది. రామప్ప కొంపతీసినాడు. కేసు తప్పేమార్గము తోచలేదు. అధికార్లు తనకూ, కూతురికీ ఉరిశిక్ష వేయించడానికి పట్టుబట్టి సాక్ష్యం సరిచేసినారు; తనపక్షాన పల్కేవాళ్లు లేరు. సౌజన్యారావు పంతులుగారు సాత్వికుడు, ధార్మికుడు, పరోపకార పరుడు; శరణంటే చక్ర మడ్డువేస్తాడు. అతనికాళ్లు పట్టుకొని ఈగండము తప్పించుకొని కాశికి పోవలెనని లుబ్ధావధాని నిశ్చయించుకొన్నాడు. కావలసినంత ధనము ఉన్నా మనిషిదిక్కు లేనందున దీనస్థితి వచ్చింది. ఇట్టిసమయమున అతనికి సాయపడితే ఏమైనా లాభించవచ్చుననే ఆశ కలిగింది గిరీశంకి - ఇంకోటి - సుబ్బిపెళ్లి ఆగిపోయిందని కచ్చితమైన కబురు తెలియనిదే బుచ్చమ్మ పెళ్లాడనన్నా దికాబోలు. ఈ కారణములచేత గిరీశం రామచంద్రపురం వెళ్లకతీరిందికాదు. అగ్నిహోత్రుడు తనపైని తెచ్చిన Abduction కేసు తీసివేసుకొన్నాడు. ఇక భయములేదని ధైర్యముతెచ్చుకొని లుబ్ధునివద్ద చేరి "అన్నయ్యా ! కష్టకాలమందు నీకు సాయపడవలెనని వచ్చినాను. బుచ్చమ్మను లేవదీసి నానేకాని పెళ్లాడలేదు. నీవు నన్ను చేరదీసి పెళ్లి వైభవముతో చేస్తావనే ఆశతో నున్నాను. నీవు ఒంటరివైనావు, తోడుపడేవాళ్లు నేనుతప్ప ఎవరూ లేరు. నాకు లౌక్యవ్యవహారము చక్కగా తెలుసును. నీకు తగినసాయము చేయుమని సౌజన్యారావుగారు నన్ను పంపినా" రనే సరికి "నా కెవరిసాయమూ వద్దు, ఎవరిజోక్యమూవద్దు, అన్నిటికీ ఆమహారాజేఉన్నాడు" అని కసరినాడు. పోనీ Power of attorney అయినా ఇయ్యి, నీ క్లేశమా లేకుండా నీవ్యవహారాలు చక్కబెట్టుతాను. దుర్మార్గుడా ! కపటావతారుడైన రామప్పను నమ్మినావుకాని ఏకల్మషమూ లేని బంధువుడను, నన్ను నమ్మకున్నావు. వాడు నీకొంప ముంచుతూనేఉన్నాడు. పెళ్లి మానుకోఅని పెద్దఉత్తరము వ్రాసినాను. నామాట పెడచెవినిపెట్టకపోతే ఈ చిక్కులు రాకనేపోను; ఇప్పుడున్న కేసు మాయము చేయిస్తాను. నామాట విను." ఈశ్రమ, హితోపదేశమూ మహాబధిరశంఖారావ మయింది. తుదకు సౌజన్యారావుగారిని చూసి నాలుగుకోతలు కోసి లుబ్ధావధానికి తన సాయము చేకూరేటట్టు బందోబస్తుచేయండని ప్రాధేయపడగా ఆగుంటూరుశాస్త్రికూబీ బయలుచేస్తే కూనీకేసు పోతుందిగనుక ఆప్రయత్నము చేయుమన్నారు రావుగారు. ఈగిరీశం Social reform లో గట్టిపని చేసినవాడుగనుక పెద్దమనుష్యుడనిన్నీ, బుచ్చమ్మ నతనికిచ్చి పెళ్లిచేయవచ్చుననీ అతని అభిప్రాయము.

ఈ సమయమున మధురవాణి రావుగారి దర్శనమునకు వచ్చింది. ఆమె తనగుట్టు రట్టుచేస్తుందని భయపడి గిరీశము రెండర్థము లిచ్చేటట్టు మాటలాడి "ఒకర్ని కాపాడి ఉపకారంచెయ్యడం ఉత్కృష్టమైన పుణ్యము; చెడ్డవాడనైన నాయెడల మంచిగా ఉండడమే యోగ్యత; అపకారికి నుపకారము నెపమెన్నక చేయువాడె నేర్పరి—"మధురవాణిని బతిమాలుకొని పోయి పరుండెను. పిమ్మట ఆమె గిరీశంగారి వైఖరి ఉన్నదున్నట్లు చెప్పకతీరిందికాదు. ఆక్షణమే సౌజన్యారావు అతనిని మధురవాణిఎదుట మొగమువాచేటట్లు చీవాట్లుపెట్టి "నీవు బుచ్చమ్మను పెళ్లాడతగవని Social reform Association వారికి వ్రాస్తాను. బుద్ధికలిగి చదువుకొంటే ధనసహాయము చేస్తా"నని చెప్పి తగిలివేసినాడు.

—౨. రామప్పంతులు

ఈ నాటకమందు గిరీశంతరువాత ఎక్కువపని కల్గినవాడు రామప్ప. ఇతనికి అన్నిపాత్రములతోనూ సంబంధ ముంది. ఇతడు రామచంద్రపురానికి కరణము. వాక్చాతుర్యమం దాతనితో సమానుడేకాని స్వతః పిరికి; పరశ్రేయస్సహనము శూన్యము. అందరిని చులకనచేస్తాడు. ఆత్మస్తుతి, పరనింద ఇతనికి ఆజన్మ మలవడింది. గిరీశమంటే అసూయ, అమితభయము. అతని పోషణ మధురవాణి ఉండి డబ్బు కిబ్బందిపడుతూండగా అప్పులు తీర్చుకోమని రెండువందలరూపాయిలిచ్చి ఆమె నుంచుకొని రామచంద్రపురము తెచ్చుకొన్నాడు. "చంకదుడ్డు శరణార్థి" రకము. డాబుకై అందరిమీద నిందారోపణ చేస్తాడు.

సుబ్బిది ధనజాతకము, ఆమెకు సంతానరేఖ బాగా ఉన్నదని పొగిడి లుబ్ధావధానిని పెళ్లికి పురికొల్పినాడు. ఇతని కొక సిద్ధాంతి, ఒక పండాయున్నా స్నేహితులు; వాళ్లచేత జాతకాలు తన చిత్తమువచ్చినట్లు బనాయించేవాడు. తాను గొప్ప లౌక్యుడని తగని అభిమానము; లౌక్యమంటే మోసమని ఇతని సిద్ధాంతము. తనయెడల ఎవరేనా ఏకవచన ప్రయోగం చేస్తే తన్నుకో చస్తాడు. మధురవాణిపైని అమితానుమానము. తాను ఇంటలేనప్పుడు ఆమె ఎవరెవరితో మాటలాడుతుందో తెలుసుకోవలెనని కాపుపెట్టింది చాలక కనబడ్డవారినందరినీ అడిగేవాడు. తాను లంచము తినడమేకాక ఇతరులకు మేపేవాడు. పిత్రార్జితానికి కరారావుకి చుట్టినాడు. అనగా క్రయము చేసినాడు, కనుక డబ్బుకి ఇబ్బందిపడేవాడు. ఇతని కథ పైకి పటారము, లోపల లొటారము అని ఎరిగినదికావున మధురవాణి కితనిపైని నిగాలేదు. వీలైనప్పుడెల్ల వేళాకోళము చేస్తూ సిరా, నీళ్లూ, ఇతనిపై దిమ్మరించి పరాభవిస్తూండేది. అత సెంతపోరినా అందరితోనూ మాటలాడుతూ ఉండేది.

అధికార్లకు లంచమివ్వవలెనని చెప్పి సొమ్ము పుచ్చుకొని ఎగవేసేవాడూ, పేచీకోరు కావడముచేత అతనితో విరోధపడ్డవారిమీద పగబట్టి నానావిధాల బాధించేవాడు. పోలీసువాళ్లను మంచిచేసుకొని అందరినీ బెదరిస్తూ కార్యసాధనము చేసుకొనేవాడు. లుబ్ధావధానికి తనంటే పక్కబెదురు. రామప్ప కింగ్లీషు రాదుకాని మాటిమాటికీ Damage దావా పడేస్తానని బెదిరించేవాడు. దావాలంటే ఇతనికి చాలా సరదా. పరమజారుడు; లుబ్ధావధానికూతురు మీనాక్షిని చెరిపినవా డితడే, కాని మధురవాణిని మరిగి మీనాక్షిని మరచినాడు. మధురవాణి ప్రోత్సాహముచేత తాను లుబ్ధునకు కూర్చిన సుబ్బిపెళ్లి తప్పించ నిశ్చయించి కరటకశాస్త్రివద్ద ఇరవైఅయిదురూపాయిలు లంచముపుచ్చుకొని - ఇది సంచకరువు - శుల్కములో ఐదోవంతు తన కిచ్చేటట్టు ఏర్పాటుచేసి లుబ్ధునివద్ద ౧౨౦౦ రూపాయిలు శుల్కము నిర్ణయించి మాయసుబ్బిపెళ్లి స్థిరపరచినాడు. అగ్నిహోత్రుని సంతకము forge చేసి సుబ్బిని ఇవ్వమని లుబ్ధునిపేర ఉత్తరము వ్రాసినాడు, కాని తత్ఫలము విపరీతమైనది. తనలో లేనిలోపము లెంచి సంబంధము తప్పించ చూసిన అగ్నిహోత్రునిపైని పట్టరాని కోపము వచ్చి లుబ్ధుడు సుబ్బిని పెళ్లాడితీరుతానని పట్టుపట్టినాడు.

ఇదీలాగుండగా మాయసుబ్బిపెళ్లి నిర్ణయించబడి ముహూర్తనిశ్చయమైనది. తనరొట్టె నేతిలో పడ్డదని తలచి పాలెమనే ఊళ్లో నున్న లౌక్యుల నందరిని పెళ్లికి పిలిచి మధురవాణిచేత మేళముకట్టించి మహానంద మనుభవించవలెనని ఉబలాటపడి ఊరు విడిచినాడు. ఇంతవరకూ ఇతని ఆట సాగింది.

“ఊరుమింగే అత్తగారికి తన్నుమింగే కోడ” లన్నట్లు కరటకశాస్త్రి రామప్ప ఊళ్లో లేకుండడము చూసి ఏకరాత్రివివాహము చేయించి రామప్పవంతెగవేసి ఊరుదాటినాడు. అదివిని రామప్ప అడలిపోయి మధురవాణికంటెఖన్నా చేజిక్కించుకొనవలెనని లుబ్ధు నడిగినాడు. వస్తుతః అతడు కంటె పెట్టుతాననలేదు; ఇదంతా రామప్పకల్పన. బెదరిస్తే పిరికిలుబ్ధుడు లొంగుతాడనుకొన్నాడుగాని పరాభవమయింది. అంతతో మానుకోక మీనాక్షిద్వారా కార్యము సాధించవలెనని ఎంచినాడు. ఈ మస్య ఆమెజోలికే పోలేదు; మనస్ఫూర్తిగా ఆమెచేత యత్నము చేయించవలెననే ఉద్దేశ్యముతో ఆమెపెళ్లాడుతానని ప్రమాణముచేసినాడు. ఇందువల్ల ఫలమేమీ లేకపోయిందిగాని ప్రతిబంధక మొకటి కలిగింది. వీళ్ల రహస్యసంభాషణవర్తనమున్నూ పొంచియుండి విన్న లుబ్ధుడు లేనిధైర్యము తెచ్చుకొని కర్రతో రామప్పకాలు విరుగకొట్టి మీనాక్షిని ఇంటినుండి తరిమినాడు. రామప్ప తనయింటికి పరుగెత్తినాడేకాని మధురవాణి తలుపుతీయ నన్నది. వెనుకతిరిగిచూసేసరికి మీనాక్షి ప్రత్యక్ష మయింది. చూడండి రామప్పగతి: ఇంటిలోపల సానిలంజె కంటె తెస్తేనేకాని విడువదు; బైట సంసారిలంజ పెళ్లాడితేనేకాని విడువదు. “ముందు నుయ్యి, వెనుక గొయ్యి.” ఏమిచేయడానికి తోచక పైకి దాటి తప్పించుకొన్నాడు. తాను చేసిన మోసము తన కొంపే ముంచింది. “మితిలేని పాపానికి మృత్యుకల్పమైన దండన” ఇంతతో తలతుడుచుకొని ఊరకుండవలసినది; అభిమాన మాగనిచ్చింది కాదు. రామప్ప తెలివితోకూడా రాత్రి తెల్లవారింది. పంతులపాప మింకా పండలేదు.

అగ్నిహోత్రుని సరసచేరగానే లుబ్ధునిపై కసి రగిలి తిరిగీ కార్యప్రవాహమున అతని కాలుపెట్టించింది. అగ్నిహోత్రుని ఉసికొల్పి లుబ్ధునిపైకి పంపగా వారిద్దరికీ జగడము పెరిగి లుబ్ధునికి కాయశుద్ధి అయింది. తన్ను కొట్టినందుకు తగినశిక్ష అయింది; పైపెచ్చు తనకు అగ్నిహోత్రుని ఆసరా దొరికింది; అతనిచేత దావా దాఖలుచేయించినాడు; కూహకముచేసి తాను కూనీకేసు దాఖలుచేసినాడు. వీటితో లుబ్ధునికి, మీనాక్షికీ ఉరిశిక్ష అవుతుందని ఊహించినాడు.

అగ్నిహోత్రునిచేతిలో డబ్బులేదు; తాతలనాటి కడియము తాకట్టుపెట్టించి ఫీజుతక్కువ అని తెనుగుప్లీడరుకి వకాల్తి ఇచ్చి, అతడు మధురవాణిఇంటిపక్కనుండి రావడము చూసి అనుమానపడి ఇంగ్లీషువకీలుకి వకాల్తి ఇచ్చినాడు. వకీలు, ప్లీడరున్నూ పరస్పరస్పర్ధచేత కేసు పాడుచేసినారు. న్యాయాధిపతి అగ్నిహోత్రునిమీద అడ్డమైన కేకలు వేయడముచూసి తన పరపతి దగ్ధమౌననే భీతిచేత రామప్ప చల్లగా జారినాడు. అగ్నిహోత్రునికేసూ, కడియమూ, రెండూ పోయి అవమానానికితోడు అర్థనష్టము ప్రాప్తించింది.

ఇంతటనైనా రామప్ప తనయత్నములకు స్వస్తి చెప్పక లుబ్ధావధాని చిక్కులలో పడ్డాడని ఎరిగి ఇన్స్పెక్టరుగారికీ, కలెక్టరుగారికీ లంచాలిచ్చి కూనీకేసు కమాపుచేయిస్తానని చెప్పి లుబ్ధుడు తనవద్ద సొమ్ము లేదంటాడని ఎరిగి అప్పు ఏర్పాటుచేసి నోటు వ్రాయవలసిందని సలహా యిచ్చినాడు. లుబ్ధుడందుకొప్పుకోనందున కూనీకేసు బలపర్చడానికి కూట సాక్ష్యము కల్పించుమని Head Constable ని ప్రోత్సహించి అందుకు బైరాగిమఠము, తాసుబోతుల అఖాడా మొదలైనచోట్ల తిరిగితిరిగి విఫలమనోరథుడయినాడు. ఇప్పటికి పాపము పరిపక్వమైనది. మధురవాణి కితనిపైని వెగటుపుట్టింది. ఎంత దుష్టునకైనా ధార్మికుల ప్రాపు ఉన్నంతకాలము అపాయ ముండదు.

రామప్పకు అట్టే పరవశ పోయింది. ఎటుచూసినా బ్రతుకు ఎడారిలా గుంది. గుంటూరుశాస్త్రిభోగట్టా తెలియలేదు. బైరాగివేసిన అంజనము ఫలవంతము కాలేదు. మాయసుబ్బి చచ్చి దయ్యమయిందని విని దానిని సీసాలో డింపించినారుకాని లాభం లేక పోయింది. రామప్పకు దేవుడుకాని, దయ్యముకాని, మనుష్యులుకాని సాయముచేయలేదు.

ఇప్పు డొక్కటే ఉపాయ ముంది. లుబ్ధావధానిపైని తేబడిన కేసులో సౌజన్యారావుగారు గట్టి పట్టుతో పనిచేస్తున్నారు. అతనిని చూసి అందులో ఏదైనా పని కొంత కల్పించుకొని నాలుగురూకలు సంపాదించవలెననే బుద్ధి పుట్టింది రామప్పకి. రావుగారు పరమధార్మికుడు. అసత్యమునకూ అతనికీ చుక్కెదురు. ఈవాజమ్మ అత డందరువకీళ్లలాగు అబద్ధ సాక్ష్యము అల్లేవాడు అనుకొని ఎత్తుఎత్తినాడు. తురుపు కలియలేదు ఆటకుదేలయింది. రావుగారికి రామప్ప నైజము తెలుసునుకావున అతడు "లుబ్ధావధానిమీది కేసు పట్టిఅన్యాయము; ఒకరవ్వైనా నిజంలేదు; శిలనైతే గట్టి Defence సాక్ష్యం" — అనేసరికి అర్ధచంద్రప్రహార మయింది — "అవతలకి నడువు" అన్నారు రావుగారు. "ఏకవచనప్రయోగమా?" అనేసరికి "నడువు" అనిక సరినారు. రామప్ప అట నిల్వ లేక తలగోకుకొంటూ తరలి అగ్నిహోత్రునివద్ద చేరి గిరీశంపైని Abduction కేసు పెట్టించి అది నిలిచే విధం లేకపోతే తనఊరికి దారితీసినాడు.

"చెడపకురా చెడేవు" అనేన్యాయము రామప్ప యెడ సార్థకమయింది. ఎప్పుడూ ఏదో రేగిస్తూంటేనే కాని ఇతనికి తోచదు. గిరీశంకి రామప్పకి కొంత సాదృశ్య మున్నా పిరికితనము, తెలివితక్కువ ఉండడముచేత రామప్ప గిరీశంకి తీసిపోయినాడు. కొందరిని చాలాకాలమువరకు మోసగించవచ్చును. అందరినీ కొద్దికాలము మోసగించవచ్చును; అందరిని చాలా కాలము మోసగించడము అసంభవము. వంచకునకు ధైర్యమూ, వివేకమున్నూ ఆవశ్యకలక్షణములు. రామప్ప మోసగించడంలో సామదానభేదజ్ఞుడేకాని ధైర్యము, బుద్ధి తగినంత లేనందున తనగోతిలో తానే పడుతాడు. ఈ నాటకపాత్రములయందు అధము డితడే. ఐనా ఇతన్ని చూస్తే అందరికీ జాలి పుట్టేలాగు కవి ఈపాత్రము నిర్మించినాడు. ఇట్టి చాతుర్యము మెచ్చతగినది. హాస్యరసపోషణకు ఈ పాత్ర మెంతో ఉపయోగించును. ప్రపంచమందు ఇట్టి మొండివాళ్లు అనేకు లుండడముచేత కథయందలి యాథార్థ్యమునకు ఈ పాత్రము ప్రయోజనకారి. పురుష ప్రయత్నమే కార్యసాధనకు ముఖ్యసాధన మనిన్నీ, ఒకచోట ఇది విఫలమైతే వేరొకచోట సఫలము కాకతీరదనిన్నీ, ధర్మమార్గమనేది పిరికివాళ్లు, అజ్ఞానులూ కల్పించిన తోవఅనిన్నీ, ధీమంతులు ఇది పెడతోవ అని గణించవలసినదనీ రామప్పకు రూఢమైన నమ్మకము. ఇతని ఆచరణముబట్టి చూస్తే ఇతనికి దయాదాక్షిణ్యములు, విశ్వాసము, కృతజ్ఞత లేశమైనా ఉన్నట్టు తోచదు. సర్వకాలమూ స్వలాభమే చూసు కొందురుగాని పరోపకారము పొరపాటుననైనా చేయడు. ఇతనికి సిగ్గుబిడియములు లేవు. "కింద పడ్డా మీది వాడనే" అని భావిస్తాడు.

—3. అగ్నిహోత్రావధాని

ఈతడు కథానాయకు డనవచ్చును. జటావల్లభుడైన స్వాధ్యాయవేత్త. అతికోపనుడు. ఎదుటివారి నెవరినీ లక్ష్యపెట్టక తనమాట చెల్లించుకోవడమే ఇతని పట్టు. ఇతని అభిప్రాయాలు వింతగా ఉండును. ఎవరో ఇద్దరు పిల్లవాళ్లు ఇంగ్లీషు చదువుకొంటూంటే వాళ్లకు ప్రాణముమీదికి వచ్చిందట, అందుచేత ఆవిద్య తన కచ్చిరాదట! తన భార్యపట్టుచేత కుర్రవానికి చదువుచెప్పిస్తూన్నాడేగాని కొంప గుండమాతూన్నదని గునుస్తునే ఉన్నాడు. కడులోభి వైటచేత ఇంటి కెవ్వరూ రావడ మితనికి కిట్టదు. గిరీశం రాగానే "ఇతని వైఖరిచూస్తే ఇక్కడ వేసేటట్టు కనబడుతూంది. మాయింట్లో భోజనం ఎంతమాత్రం వీలుపడ"దని కేకలు వేసినాడు. పుస్తకాలకి సంవత్సరానికి పదిహేనురూపాయి లవుతుందని వినగానే "ఒకపైసా

ఇవ్వను, వేదమంతా ఒకదమ్మిడీ ఖర్చు లేకుండా నేను చదివినా" నన్నాడు. శీఘ్రకోపి కాని ఇతడు దీర్ఘకోపి కాడు. తన లోపము తా నెరిగి తడబడేవాడు. "చూశారా, గిరీశంగారూ, కొంచెము నాకు ప్రథమ కోపము. ఎవరో తెలియకుండా అన్న మాటలు గణించకండేం" అని పశ్చాత్తాపపడి వేడుకొన్నాడు.

ఆడపడుచులను అమ్ముకోవడం శిష్టాచారమట; తమ వంశములో మూడుతరాలబట్టి ఇది జరుగుతూన్నదట; "శుల్కము పుచ్చుకోకపోతే మగడు చచ్చిన తరువాత పిల్లగతి ఏమికాగలదు" అని ఇతనివాదన. ఎవరేనా "నీవు పిల్లనమ్మినా" వంటే ఇతనికి ఒళ్లు మంట. అది తప్పని ఎరిగీ ద్రవ్యాశతో అలాగుచేయకుండా ఉండలేదు. సుబ్బిని రు. ౧౫౦౦ లకు అమ్మనిశ్చయించినాడు. ఆసొమ్ము పెట్టి కొడుకు పెళ్లి చేస్తాడట!

సంఘసంస్కరణ యితనికి పీడకల. శుల్కము మానుకోలేడు. చిన్నపిల్లలను పెద్దవాళ్లకి కట్టిపెట్టకపోతే శుల్కము లభించదు. వితంతువివాహమంటే వెగటు. దావాలంటే తగని సరదా; చేతిలో సొమ్ము లేకుంటే నగైనా తాకట్టుపెట్టి గ్రంథము నడిపిస్తాడు. ఇరుగుపొరుగువారితో దెబ్బలాడి గోడహక్కులు నిలువబెట్టుకొన్నాడు. దావాలో వీగితే యజమానులు లంచము పుచ్చుకొన్నారని నిందిస్తాడు. లుబ్ధావధాని తన కూతురుని మాని ఇంకొకపిల్లను పెళ్లాడితే అతని ఇంటికి వెళ్లి పోట్లాడి, అతనిని కొట్టి పైపెచ్చు అతనిపై దావాచేసినాడు. సొమ్ముపట్ల ఎవరినీ నమ్మడు; రామప్పమాత్రము మసిబూసి మారేడుచేసి ఇతని కడియము అపహరించగలిగినాడు. నోటుప్రాయడ మితనికిష్టము లేదు, కేసుపోతే ప్లీడరుకి ఫీజు ఇవ్వడు. వెర్రికోపముచేత ఒకానొకప్పుడు నష్టపోవును. శిష్టాచారసంపన్నుడైనా సమయము వచ్చినప్పుడు సానివాడకు వెళ్లినాడు. బుచ్చమ్మ లేచిపోయిందని విని చింతించుటకుమారుగ కోపపడి తిట్టినాడు. గిరీశం చెప్పినట్లు ఇతనికి హితోపదేశము చెయ్యడము వ్యర్థము. తాను వినకపోవడమే కాకుండా చెప్పేవాళ్లని చెడతిట్టును. శుల్కము పుచ్చుకోగూడదని గిరీశమంటే పెరుగన్నము బుచ్చమ్మనెత్తిని పులిమినాడు. సౌజన్యారావు సంఘసంస్కరణము మంచిదని బోధిస్తే అతన్ని తిట్టినాడు... అదంతా మీకెందుకయ్యా? ఓహో! మీగృహకృత్యాల ఊసుకి నే నొచ్చానా ఏమిటి? నాగృహకృత్యాల ఊసు మీకెందుకూ?............వెధవముండని లేవదీసుకుపోయిన పకీరు వెధవపక్షం మాట్లాడుతావు, ఏమిపెద్దమనిషివయ్యా! వెధవముండలకీ పెళ్లిచేయడపు పోయికాలం పట్టుకుందేమి పెద్దపెద్దవాళ్లకికూడాను?......" గిరీశంమీద చేసిన దావా తీసివేసి బుచ్చమ్మఆస్తి ఆమెపరం చేయవలసినది. లేకుంటే చాలాబాధ కల్గుతుంది. ఆరెండుకేసులలో నేనే పనిచేస్తాను, మీకు శరీరక్లేశము, అర్థనష్టము కలుగదని" అని రావుగారు సలహాయిస్తే, "నేను అగ్రహారపు చెయ్యిని, దావా అని బెదిరిస్తే భయపడేవాడనుకాను" అని ప్రగల్భములాడినాడేకాని ఊరూ పేరూ తెలియని ప్రతివాదిపైని దావా తెచ్చినాడు; బుచ్చమ్మ పుట్టినసంవత్సరము "భావ" అని జాతకములో నుంటే తాను "ఆంగీరస" అని ప్రమాణముచేసి చెప్పినాడు. రెండేళ్లు పైనిబడితే మైనార్టీ తీరిందని వాదించే ఆశమాత్రమే చూసుకొన్నాడుగాని అసత్యానికి వెరవలేదు. చేయదలచుకొన్న కార్యము చేసివేయడమే కాని ముందువెనక లాలోచించడు. నాయుడిమీద అనుమానపడి వకాల్తీ భీమారావుగారి కిమ్మని రామప్ప చెప్పినందువల్ల మార్చినాడు. నాయుడు ఫీజడిగితే నీవు వ్రాసిన defence బాగుందికాదని ధిక్కరించినాడు. ఇందువల్ల సొమ్మెగవేయకలిగినాడు కాని తీరరాని ముప్పు మూడింది. నాయుడు అగ్నిహోత్రునిపై పగపట్టి అతనిపైని కొండెములు కల్పించి కలక్టరుగారికి కోపముతెప్పించి కేసు పాడుచేయించినాడు.

అవధానిగారి తెలివిలేమికి ఒక్క విషయము చాలును. ఇతనితో సంబంధమున్నవాళ్లందరూ ఇతని కంట్లో దుమ్ముకొట్టినారు. కొడుకు గొప్పఉద్యోగాలు చేస్తాడని ఇతడు ఆశిస్తూంటే వాడు దుర్వినియోగము చేస్తున్నాడు. కరటకశాస్త్రి లుబ్ధావధానికి మాయ

పెళ్లి చేసి ఇతని నోట్లో మన్నుకొట్టినాడు. ఇతనిచేత తగినరీతిని సత్కరింపబడి ఒడాయికొట్టి గిరీశం బుచ్చమ్మను లేవతీసినాడు. ఇతనికూతుర్ని పెళ్లాడుతానని నమ్మించి లుబ్ధావధాని ఇంకొకర్తెను వివాహమాడినాడు. ఇందువల్ల అవధానిగారికి ధనవ్యయము, గౌరవహానిన్నీ కలిగినవి. ఇతనిని కోతివలె నాడించి, ఊళ్లవెంట తిప్పి, డబ్బు ఖర్చుపెట్టించి అందరిచేత అవమానపరిపించి, తాతలనాటి తాకట్టు పెట్టి తాను హరించి చెప్పకుండా తనఊరికి చల్లగా జారినాడు. ఇతను కేసులో నియోగించిన ఇద్దరు ప్లీడర్లూ తగవులాడి కేసు దగ్ధపటలమొనర్చినారు. సౌజన్యారావుగారు హితోపదేశముచేసి తలతిక్కమనిషి అని విసికి బుచ్చమ్మఆస్తికి దావాతెచ్చినారు. కలక్టరుగారు తలవాచినట్లు చీవాట్లు పెట్టినాడు. డబ్బుపుచ్చుకొన్న దాసరి దారిచూపించలేదు. భార్య ఇతనితో ఏకీభవించక ఇంట్లో పోరుపెట్టింది. కూతురు బుచ్చమ్మ ఇతని కృత్యముల నేవగించి ఇంటినుండి లేచిపోయి హాయిగా పునర్వివాహముచేసుకొంది. ముక్కుమొగ మెరుగని మధురవాణికూడా ఇతనితో స్పర్ధించి ప్రతిగా వ్యవహరించి నాటకమాడించింది. ఈతీరున ఇంట్లోవాళ్లూ, పైవాళ్లూ ఇతనిమీద కత్తిగట్టినారు. దీనికంతటికీ మూలము అవధానిగారికి—కన్యాశుల్కమందున్న గట్టిపట్టు. అందరూ వద్దన్నపనిని చేయవలెననే హఠమే అగ్నిహోత్రుని కొంప గుల్లచేసింది. తలపెట్టిన పని తీరునూరుచెయ్యనా అనే అహంభావ మింతమట్టుకు తెచ్చింది. పట్టుదల మానవునకు మంచిలక్షణమేకాని అది దుష్ప్రవృత్త్యావేశముచేత పుట్టినట్టయినా కీడు తప్పదు. తా నొకటి తలుస్తే దైవ మన్యథాతలచునన్న న్యాయ మితనియెడల సార్థకమయినది. చెడ్డపని చేయదలచినవాళ్లకు చేటుతప్పదు. తమకు దోచినదే తథ్యమనిన్నీ, పరోపదేశము పాటిచేయరాదనీ తలచే మహాత్ములు అనేకు లున్నారు. వీరి దుస్సర్వజ్ఞత్వము దుగపనేయుచు, సర్వానర్థకారి. ఐనా వీరిపట్టు విడువరు. అహమిక అంతటినీ పాడుచేస్తుంది. మానవుడు సర్వజ్ఞుడు కాడు. అందుచేతనే "వినవలె నెవ్వరు చెప్పిన........" అని చెప్పినాడు వేమనయోగి. అవిమృశ్యకారికి ఆపదలు మెండు. ఎట్టి ధీమంతునకైనా ప్రమాదము సంభవించవచ్చును. అందు హితబోధ ఆవశ్యకము. "బాలాదపి గృహీతవ్యం యుక్తముక్తం మనీషిభిః" అని మహావాక్యము మరువకూడదు.

—౮. లుబ్ధావధాని

ఈత డీనాటకమునకు ప్రతినాయకు డనవచ్చును. కరటకశాస్త్రితో రామప్పంతులితనిగూర్చి "వాడికి డబ్బుతోనేకాని ఇంకొకరితో స్నేహము లేదు. లోకవ్యవహారము చేతకాకపోవడమూ, కోర్టంటే భయమూ ఉండబట్టి నన్ను మంచిచేసుకొన్నా" డనెను. ఇతని నాలుక పలచన, అందరినీ తిట్టుతాడు. దీర్ఘాలోచన లేదు. గిరీశము వ్రాసిన ఉత్తరము చూసి అది బోధపడకపోవడముచేతనూ, అందులో అగ్నిహోత్రుడు ఆర్భాటముతో తరలివస్తూన్నా డని వ్రాసియుండుట చేత తనకు వృథాధనవ్యయ మయిపోవుననే చింతచేతనూ రామప్పంతులు సహాయముకోరును. ఇతనికి పరోపదేశపాండిత్యమేకాని స్వబుద్ధివికాసము లేదు. జగడమన్నా, దావాఅన్నా అమితభయము; అందువల్లనే రామప్పంటే పక్కబెదురు. అతనికి తెలియకుండా ఏకరాత్రివివాహము చేసుకొనడానికి జంకి "పంతులు తనకు పదిరాళ్లు దొరుకుననే ఆశతో నున్నాడు కనుక ఏకరాత్రివివాహమున కొప్పుకో" డని కరటకశాస్త్రి చెప్తే ధనలాభముందని ఒప్పుకున్నాడు. "నీమీద కిట్టనివారెవరో (రామప్పకాబోలు) నీవు వివాహము చాలావైభవముతో చేస్తావని చెప్పినారట. అందుచేత అగ్నిహోత్రుడు అత్యార్భాటముతో తరలి వస్తూన్నారు, నిష్కారణముగా నీకు ధనవ్యయము కలుగజేయడమే దీనికి హేతువు; నీ కాత్మబంధువునైన నామాట విను" అని గిరీశం వ్రాస్తే, దీనికంతటికీ కారణభూతుడు రామప్పే అని నమ్మికొని అతనిపైని అలిగినాడు. "ఈ అడావిడివల్ల పంతులికి లాభమేమీ లేదు, పోలిసెట్టిభాగ్యము పండుతుంది. ఈకూహక

మతనిదై ఉండవచ్చునని" అనగానే రామప్పని వదలి పోలిసెట్టిమీద పడ్డాడు. ఇదీ అపోహామే. ఎవరేమి చెప్పితే దానిని నమ్మకొంటాడేకాని మంచిచెడ్డల నరసేమనిషి కాడు.

సుబ్బిపెళ్లిని లుబ్ధుడు మానుకోవడానికి ముఖ్యమైనహేతువు దానికున్నవని గిరీశముచెప్పిన అవలక్షణాలు; ఇ దెంతవరకూ నిజమో అరసినాడా? అదీ లేదు. డబ్బుఖర్చుకూడా కారణము కాకపోలేదు. పిల్లనివ్వదలచుకొన్నవారికి పెళ్లి ఇష్టము లేకపోవడమువల్ల తానుకూడా తప్పుకోవలెనని ఎంచినాడు; ఇది మూడోకారణము. ఇన్నికారణములచేతనైనా ఈ వివాహము మానుకొన్నాడా? రెండోఉత్తరములో—"నీవు ముసలివాడవు, క్షయరోగపీడితుడవు, పిసినారివి, నీకూతురు చెడుతిరుగులు తిరుగుతూన్నందువల్ల నీకు వెలి" అనే వ్రాత వినగానే ఆత్మగౌరవానికి హానివచ్చిందని కనలి ఒక్కొక్కమాటకీ తగినసమాధాన మిచ్చినాడు: యాభైఏళ్లకే ముసలితనమా?— కొంచెము దగ్గు ఉన్నంతమాత్రాన క్షయరోగమా?— సంసారము పొత్తుగా చేసుకొంటే పిసినారినా? అదీ కాక నిలివెడుధనము (రు ౧౫౦౦ లు) పోసి పిల్లను కొన్నవాడు పిసినారి అవుతాడా? నే నాపిల్లని కొనుక్కొన్నతరువాత దానిఘోష నాఘోష తన కెందుకూ? డబ్బుచ్చుకొన్నవాడు చచ్చినశవానికైనా ముడికట్టక తీరదు. ఇక నాకూతురు విషయము — ఈరామప్ప నాకొంపకూల్చినాడు — ఈమాటకు రెండర్థములు స్ఫురిస్తవి. నాగుట్టు అంగడిని పెట్టినవాడు రామప్ప అని పైవిషయములన్నీ బైటపెట్టినవా డితడే. లేకుంటే ఈవిషయములు కృష్ణరాయపురంవాళ్లకి ఎలాగు తెలియగలవు. ఇంటిగుట్టు రచ్చకీడ్చినవాడీ రామప్ప! వీడే నాకొంపతీసినాడని ఒకఅర్థము. రెండోది- నాకూతురిని మాయచేసి తనవలలో వేసుకొని దాని మానము చెడగొట్టినవాడు రామప్పే! అని ఒకఅర్థము. ఈరెండోవిషయము లుబ్ధునికి తెలిసినా రామప్ప తనమీద ఏమిఫితూరీ తెచ్చిపెట్టునో అనేభయముచేత ఏమీ చేయలేకపోయినాడు!. సమాధానము తగినట్టిచ్చినపిమ్మట అగ్నిహోత్రునిపై పగబట్టి అతనికి తగిన శిక్ష చేయడానికి అతనికూతురిని పెళ్లాడితీరవలెనని పాకులాడినాడు. భావస్థైర్యమేలే దీబ్రాహ్మడికి. మొదట సుబ్బిని పెళ్లాడతలచి శుల్కము సిసలుచేసుకొన్నాడు. తరువాత పెళ్లిమానుకోవలెనని ఎంచి కొంతకాల మూరకున్నాడు. కోపావేశమువల్ల తిరిగీ పెళ్లిచేసుకోవలెనని పట్టుబట్టి తుద కాపిల్లను మానిచవక బేరముకదా అనికరటకశాస్త్రి కూతుర్ని పెళ్లాడినాడు. ఈభావపరివర్తనము చూసి మధురవాణి ముక్కుమీద వేలుపెట్టుకొన్నది!

ఇం మరియొకగొప్పవిషయము వ్యక్తమయినది. బాలికలు ఆటవస్తువులవంటివారని వీడి ఊహ. వారిగతి ఏమైనాసరే డబ్బిచ్చికొన్నవాడే వాళ్లప్రభువట- వివాహానంతరగతి తండ్రి కక్కరలేదట- వరునివయస్సు, రూపము, శీలము, సంప్రదాయమూ చూసి పెళ్లిచేయడముకాదు; ఎవడు హెచ్చుసొమ్మిస్తే వాని కమ్మివేయడమే యోగ్యమైనపనియట-శిష్టాచారమో అని మొత్తుకొనే అవధానిద్వయము కుదుర్చుకొన్న వివాహసంబంధమెట్టిదో చూడండి. యాభైయేళ్లవానికి ఎనిమిదేళ్లబాలికను కట్టిపెట్టడమే శిష్టాచారమా? ఇది సర్వజనామోదకముకాదని ఈనాటకమే బోధిస్తూన్నది. స్వలాభాపేక్ష ఉత్తమాదర్శకముగా ఎంచిన ఇద్దరు అవధానులూ, వాళ్ళకన్న రెండాకులు హెచ్చుచదివినరామప్పంతులు మాత్రమే ఈ వివాహమున కనుకూలురు. అగ్నిహోత్రావధాని నరమాంసవిక్రయముచేసే పాపాత్ముడు. అనుభవశాలికాడేమో అంటే బుచ్చమ్మ గుండెమీది కుంపటిలాగు ఉండనేఉంది. వానిస్వభావ మట్టిది. ధనలాభమంటే కూతురిని గోతిలో కూలవేసేదుంక! రామప్ప పదిరాళ్లు కాశించేవాడు, అతనికేమిపోతుంది? పద్ధెనిమిదివందలకు పిల్లనమ్మకొని కన్యాదానముకు పూనుకొన్న అవధాని ఎట్టిశిష్టుడో ఆలోచించండి- ఇది కన్యాదానమా? కన్యావిక్రయమా? లుబ్ధావధాని లక్షాధికారి అనివాడుక, ఎంతోకాలము బ్రతకడు- అతనియాస్తి హస్తగతమవుతుందనే ఆశ అగ్నిహోత్రుని

ఉండదా? ధనాశాపిశాచము పట్టడముతోనే దారపుత్రాదులయందలి దాక్షిణ్యము తప్పిపోయింది. వీడిచదువేల? ఎంతబుద్ధిజాడ్యము! ఎంతఉన్మాదము! వివాహమువంటి పవిత్రాచారము అంగడిబేరమనుకొన్నాడు. బాలుడుకూడా ఛీ ఛీ అనేదురాచారము వీనికి శిష్టాచారమయినది! బానిసవృత్తి మనదేశములో ఈరీతిని సదాచారమయింది. శూద్రులలో డబ్బిచ్చి బాలికలను కొని వారికి వేశ్యావృత్తి నేర్పడము రహస్యముగా జరుగుతూన్నది. కొనుక్కొన్నవాళ్లు పెంచుకొన్నామని పైకిచెప్పుతారు. "చింతామణి" అనేనాటకములో ఈవిషయము వ్యక్తపరచబడినది. బాలికలపై నెట్టి అత్యాచారములు జరుపబడుతూన్నవో చిత్తగించండి- ఇవిచేసేవారు వాళ్లతల్లిదండ్రులే. తల్లి విషంబుపెట్టినను, తండ్రి ధనికులకమ్ముకొన్న, ఆవల్లభుడొల్లకున్న ఇక వారికి నెవ్వరు దిక్కు? కన్యావిక్రయమనే దురాచారము మనసంఘములో వేరుతన్నింది— చూచి దానిని నిర్మూలించేదిక్కు లేదు.

ఇది యిట్లుండగా లుబ్ధావధాని బుద్ధి పరీక్షింతాము. తాను సార్థకనాముడే, ఇంతసొమ్మిచ్చి ఎందుకుకొంటున్నాడు తనభార్యను? ఆమెవల్ల తానెంతకాలము సుఖించగలడు? కానీ వానితనివి తీరుతుంది అనుకొందాము. తాను గతించినపిదప భార్యగతి ఏమికాగలదు? దానితనివి తీరుతుందా? విషమదాంపత్యమువల్ల ఆమెకు సుఖమేఉండదు. కావలసినన్ని నగలూ, కడుపునిండా తిండీ, కోరుకొన్నచీరె లభిస్తుందేమో అంటే మగడు పిసినిగొట్టు— డబ్బుకీ వానిప్రాణానికీ లంకె. ప్రాణమే వదలునుకాని ధనమువదలడు. అతనియనంతరము డబ్బు చేతిలో చిక్కుతుంది. సుఖమోఅని అహోరాత్రములు మొరపెట్టుతూన్న ముద్దరాలు తనచిత్తమునకు నచ్చినట్లు స్వతంత్రతతో వ్యవహరిస్తుంది. ఆమెకు శీలభంగము తటస్థిస్తే తప్పెవరిది? తనకూతురుసంగతి ఏమైంది? రామప్ప మీనాక్షిని పాడుచేసినాడు, సుబ్బిని ఇంకొకడు పాడుచేస్తాడు. దానిదుర్గతికి కారకులెవ్వరు— స్వలాభాపేక్ష చూసుకొని ముసలివాళ్లిద్దరూ ముద్దరాలికొంప ముంచదలచినారు. ఎంతచదువుంటేనేమి? ఎంతధనముంటేనేమి? స్వార్థకాంక్షకదా వీళ్లనిట్టిదురంతదూష్యమునకు ప్రేరేపించింది. ఇట్టివాళ్లు తమసంతానయోగక్షేమముల అరసేవారా? ఆప్రాచీ ఇట్టివారిపై సంఘము పెట్టవచ్చునా? యావజ్జీవదుఃఖభాజనము ఈదురాచారమును మట్టిలో కలపవద్దా? ఈవిషక్రిమిని అవిచ్ఛిన్నముగా అభివృద్ధినొందించే గృహస్థులను సదాచారసంపన్నులుగా నెంచి గౌరవిస్తూన్న మనవారు సంఘసౌఖ్యమును అభివృద్ధిని కొంచమైనా ఆలోచిస్తూన్నారా?

దారేషణ ధనేషణలవల్ల తలపట్టి యీడ్వబడిన లుబ్ధావధానికి ఇంకోపిశాచము పట్టుకొన్నది. తన కచిరకాలమున వివాహయోగముందనీ అదికాకపోతే మారకము తప్పదని సిద్ధాంతిపండాలు జెప్పినారు. రామప్పగారికుతంత్ర మిది. చావంటే అందరికీ భయమే, అందులో ధనవంతులసంగతి చెప్పనక్కరయే లేదు. దీనికితోడు సుబ్బికి సంతానయోగము సమృద్ధిగా ఉందని సాముద్రిక శాస్త్రవేత్త రామప్ప చెప్పినాడు. ఈమాటలన్నీ నమ్మి లుబ్ధుడు పెళ్లిమానుకోలేకపోయినాడు! ఈ పాత్రను పోషించడములో కవికళాకౌశలము కనబడుతూన్నది. లోకవ్యవహారములను గమనించక చెప్పినమాటలన్నీ నిజమనుకొన్న మూర్ఖుని చిత్రించి అతనియందు మనకు అనురాగము కలిగించే నేర్పు ఉత్తమకవులకుకాని అలవడదు. జంతుకోటికి ఇహపరములు చేకూర్చే వివాహమను పరమపవిత్రాచార మెంతదురాచారముగా పరిణమించిందో చూడండి. బేజోడుపెళ్లివల్ల ఇహసుఖము వధూవరులకిద్దరికీ సున్న. పిల్లకడుపున రెండుకాయలు కాస్తేసరి అని పెద్దలంటారు. సంతానప్రాప్తియే వివాహోద్దేశమని అందరూ ఒప్పుకోవలసిందే కాని విషమవివాహమువల్ల కలిగేసంతానము కుక్కమురికిది. కుళ్లిపోకుండా ఎన్నాళ్లో ఉండదు. ఒకవేళ కొనసాగినా ఆరోగ్యవంతము, సౌఖ్యభాజనము కాజాలదు. పితృతర్పణానికి పనికిరావచ్చును. అనగా ఇట్టి వివాహమువల్ల వరుడు బ్రతికియున్నప్పుడు సుఖించలేడుకాని చచ్చి కొంతవరకు సంతసించగలడు. ఇక వధువుమాట — బ్రతికి

నన్నాళ్లూ సుఖము లేదు. ముద్దుముచ్చటలు ముక్కలవును. తన ఈడువాళ్లందరూ తగినవరులతో సుఖించడము చూస్తూన్న తలిరుబోడి తనగతినిదలచి తల్లడిల్లదా? ఆం అంటేతప్పు, ఊం అంటేతప్పు. ఇంద్రియనిగ్రహము అభ్యసించవలెనని అందరూ అంటారు. మంచిది — ఇట్టినిగ్రహము ఇచ్ఛాపూర్వకమైతే మెచ్చతగినదేకాని నిర్బంధమైతే ఎన్నాళ్లు నిలువగలదు? ఇంద్రియజయము ఉత్తమాదర్శమేకాని సులభసాధ్యము కాదు. అదీకాక యాభైయేళ్లు పైనబడి రెండుమూడుపెళ్లిళ్లు చేసుకొని కొంతకాలము సంసారసుఖమనుభవించినవాడు ఇంద్రియనిగ్రహము అభ్యసించవలెనా? లేక సంసారసుఖమన్నదే తెలియనేరని ముద్దరాలు అభ్యసించవలెనా? స్త్రీపురుషులకిద్దరికీ ఇంద్రియనిగ్రహమే ఆదర్శమయితే విజోడుపెళ్లిళ్లకు వీలుండదు. ఇట్టిపెళ్లిళ్లు అయుక్తములని మనలోకొందరికి తెలతోచదో! కాటికి కాళ్లు చాచిన ఖలుకు ఇంద్రియనిగ్రహము నభ్యసించలేక సంసారసుఖమో అని తల్లడిల్లి అభముశుభము నెరుగని అమాయకురాలిమెడకు తాడుగట్టి ఆపసిబాలకు నిర్బంధయావజ్జీవనిర్భరదాస్యవృత్తివంటిన విధించడ మేమి న్యాయము? తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డలను సుఖింపజేయవలెనా? లేక ఎన్నో సుఖము లనుభవించగలమని ఉవ్విళ్లూరుతూన్న పసివాళ్లను తమ్మావేశించిన ధనాశాపిశాచమునకు బలియొసంగవలెనా? జంతుబలి కొంత మెరుసు, క్షణములో పోతుంది ప్రాణము. కన్యాబలి యావజ్జీవయమయాతన కలిగించును. ఆడవాళ్లకు పెత్తన మివ్వక మగవాళ్లే పూనుకొనిచేసే ఇట్టిపెళ్లిళ్లు ఎట్టిదురాచరణములో కాస్తయోచించండి. ఇట్టివి దూరమయ్యే విధము కానరాదు. ప్రభుత్వమువారే చట్టనిర్మాణము చేసి వీటిని మట్టిపెట్టవలెను కాని మనసంఘముచేత కాదు. సంఘసంస్థలన్నీ దేవుడు పెళ్లిళ్లైనవి. అంతా పెద్దలే. అదమాయించేవ్యక్తులు లేనందువల్ల సంఘబలము సమసింది, జీవనాడి జీర్ణించింది. సంస్థలలో జిగి లేకుంటే జాతికి జిగి ఉండదు. ఊపిరిలేకుంటే ఉజ్జీవనము సాధ్యము కాదు.

లుబ్ధావధానితో పెళ్లిచేసుకోవద్దని హితులెవరూ చెప్పలేదు. మధురవాణి చెప్పిందికాని అతడు వినలేదు. రామప్ప ఈహితబోధకు విపరీతవ్యాఖ్యానము చేసి "పెళ్లికాకపోతే అవధానిగారియింట తాను చేరి ఇల్లు గుల్లచేయవచ్చుననే స్వలాభ మపేక్షించి మధురవాణి ఆమాటాడిం" దని లుబ్ధునికి బోధచేసినాడు; అతను నిజమని నమ్మకొన్నాడు. ఈలాగు జరుగకపోతే మధురవాణి తన్నువిడిచి అవధానిప్రాపకము సంపాదించుకొంటుందని రామప్ప బెంగ. ఏలాగైతేనేమి సుబ్బి పెళ్లి తప్పిందని మధురవాణి సంతసించింది. చూసినారా, ముసలివాళ్లకి కట్టిపెట్టదలచిన కన్యకలపైని వేశ్యకున్నంతవాత్సల్యము వైదికశిఖామణులకు లేకపోయింది! కొందరు బ్రాహ్మణబ్రువుల సదాచారపరాయణత ఇలాగుంది!

మాయసుబ్బిపెళ్లికి ముఖ్యకారణము శుల్కము తగ్గడమే. సకలశాస్త్రవేత్తరామప్పఉన్నాడుగా! మాయ సుబ్బికి రేఖలన్నీ మంచివి. అని చెప్పినాడు; ఓలితక్కువ, కావున లుబ్ధావధానికోరిక ఫలించింది. ఏకరాత్రివివాహము చేయించి కరటకశాస్త్రి రామప్పను మోసగించినాడు. రామప్ప తోకతొక్కిన తాచులాగు పడగవిప్పి బుసకొట్టినాడు — శుల్కములో ఏదోవంతా శూన్యమయింది, మధురవాణికంటె మాయమయింది, అన్నివిధములా అతనికే నష్టం. ఊరుకొంటాడా? కంటెసొమ్మ లాగడమేకాకుండా కసితీర్చుకోవాలని కూనీకేసు బనాయించినాడు లుబ్ధునిమీద. అవధాని అప్పటికే లొంగక సౌజన్యారావనేదింతకొమ్మ పట్టుకొన్నాడు. కంటె పెట్టుతానని లుబ్ధ డొప్పుకోలేదు. రామప్ప తనపూచీపైని కరటకశాస్త్రినిరోధమువల్ల ఒప్పుకొన్నాడు. పెళ్లిసమయమున తానుదగ్గరనుంటాడు గనుక ఏదో మాయచేసి కంటె అంకించుకొందా మనుకొన్నాడు. ఈగుట్టునెరిగి కరటకశాస్త్రి పంతులుకంట్లో దుమ్ము పోసినాడు– అర్థనష్టమేకాకుండా అవమానము పాలైన పంతులు లుబ్ధుని చిక్కులలో పడవేయవలెనని పన్నాగము పన్నినాడు కాని ఫలము లేకపోయింది!

లుబ్ధునిప్రకృతావస్థ చూసి జాలిపడినవానివలె నటించి గిరీశం సాయముచేయవచ్చి "నీకూ, నీకూతురికీ, ఉరిశిక్ష తప్పదు, ఉత్తరక్రియలకు తగినఏర్పాటు చేసుకో, నన్ను పెంచుకొంటేవా నీచిక్కులు విడ తీస్తాను" అని ప్రాధేయపడెను కాని లుబ్ధుడొప్పుకో లేదు; పోనీ Power of attorney ఇమ్మన్నాడు, అందుకూ లుబ్ధుడు "ససేమిరా" అన్నాడు.

ఇతనికి దయ్యమంటే తగనిభయము; ఎవరైనా ఏదైనా అనుమానముపెట్టితే ఇతనికి కాళ్లూచేతులూ ఆడవు. "సంటూరుశాస్త్రి ఏదోమోసముచేసినాడు కను కనే గొబ్బున దాటినాడు; నీకిచ్చినపిల్ల రెండోపెళ్లి పిల్ల అయిఉంటుంది" అని రామప్ప కోపావేశాన అంటే ఆమాటలు అవధానిగల్ల గుండెలో నాటినవి. అదే ధోరణిలో పడడముచేత పీడకలలు వచ్చేవి, తానుపెళ్లా డినపిల్ల మొదటిమగడు భూతమై తనగొంతు నొక్కు తూన్నాడనీ, మంచముపైనుండి దిగువకు తోసివేస్తు న్నాడనీ కేకలు వేస్తూండేవాడు. అతనికూతు రెంత ధైర్యముచెప్పినా వినక తనకొత్తభార్య నింటినుండి తరిమితేనేకాని తన కాబ్రహ్మరాక్షసిబాధ తీరదని మొరపెట్టినాడు. "భూతవైద్యుని పిలువనా?" అని కూతు రడిగితే వాడు డబ్బుడుగునని వెరచి వద్దన్నాడు. బాధ ఎంతైనా భరిస్తాడుకాని పైసాఖర్చు కొప్పడు. తానుతినడు, ఒకరికి పెట్టడు. ఈబాధ విరగడయ్యే సాధనము తోచలేదు; పైపెచ్చు మాయసుబ్బి తాను రెండోపెళ్లిపిల్లనని చెప్పి ఒరిసినపుండుపై ఉప్పు జల్లి నది. తరువాత తండ్రికూతుళ్లు తన్నేసరికి దెబ్బలు తిన లేక అది అదృశ్యమయింది.

అంతట అది చచ్చిందని నిశ్చయించి "నీవు పెళ్లాడినముండ దయ్యమయిందని పూజారిగవరయ్య అన్నాడు. కాబట్టి నీకూతురూ, నీవూ దాన్ని చంపి నారు అని రామప్ప అన్నాడు. ఇదే కూనీకేసుకి బీజము. కేసు కమాపుకాదు; పోలీసువాళ్లూ, అధికార్లూ రామప్పపక్షమువాళ్లు. గవరయ్యా, పోలిసెట్టి లుబ్ధుని పక్షాన సాక్ష్యమిస్తారో ఇవ్వరో? దొంగసాక్ష్యము పొందుపరిస్తేనేకాని కేసు పోదు. గంపంతబలగమున్నా లుబ్ధునికి కష్టకాలమున సాయపడేవాళ్లెవరూ లేరు. ఈ సందర్భములో గతము స్మృతికివచ్చింది. నిరాధారుడూ, నిస్సహాయుడూ, ఏకాకీ అయినలుబ్ధుడు, నిరాశాపరవ శుడై కూతురిని అమ్మినందుకు, వయస్సుమీరిన తరువాత తాను వివాహప్రయత్నము చేసినందుకు, కూళయైన రామప్పను నమ్మి గోతిలోపడినందుకూ పశ్చాత్తాపపడి, కూతురిని వితంతుశరణాలయమునకు పంపి తాను కాశీ వాసము చేయడానికి నిశ్చయించుకొన్నాడు. చూసి నారా దుష్ప్రవృత్తి పరిణామము. స్వార్థప్రవృత్తి ఆదర్శముగా నెంచినవారిచరితము ఈలాగే దుఃఖ భాజన మౌతుంది. అగ్నిహోత్రునికివలెనే ఇతనికీ కూతురుఉసురు తగిలింది. మీనాక్షి పసిపిల్లగానున్న ప్పుడే మూడుకాళ్లముసలికి దానినమ్మి ధనమార్జించి నాడు. అత డామెయెడ నొనర్చిన నేరమును కాస్త పరిశీలింతాము.

హిందూశాస్త్రముల ప్రకారము ప్రతివ్యక్తీ ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షములకై పాటుపడడమే కాకుండా తన సంతానముకూడా ఈచతుర్విధ పురుషార్థములకై పాటు పడుటకు తగినపరిస్థితులు కల్పించవలెను. సంతానము నకు యథాయోగ్యముగా తనశక్తికొద్ది విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి వాళ్లు పెద్దవాళ్లయినతరువాత కూటికీ గుడ్డకీ లోటు లేకుండా ఉత్తమమార్గచరులై కీర్తిని సంపాదించి సుఖించునట్టి ఏర్పాటు కావించవలెను. శుల్కవివాహ ములు చేసినపిల్లలకు సుఖము సున్న. ఈడూజోడూసరి పడ్డదంపతులు బిచ్చమెత్తి జీవించినా సుఖించగలరు. ఇరవైయేళ్లభార్యకు అరవైయేళ్లభర్త సంప్రాప్తమవుతే ఆమె కేమిసుఖము కలుగగలదు? వయస్సు విషమ మైతే వర్తన విషమము, ఆశలు, ఆచరణములు, ఆదర్శములు విషమములే. పెళ్లిచేసేటప్పుడు ప్రాయమూ, రూపమూ, ముందు చూసి అవి తగిఉంటే తక్కినవిష యాలు ఆలోచించవలెను. చేతులారా ముక్కుపచ్చ లారనిదానిని ముసలివానికి కట్టిపెట్టి దానికి వైధవ్యము సంప్రాప్తమైతే దానిప్రారబ్ధ మనడము న్యాయమా?

సరిజోడు కూర్చినపిమ్మట ఇట్టిది ప్రాప్తిస్తే దానికర్మ మనవచ్చును. తలిదండ్రులకంటె హితచింతకులు ఉండరనికదా పిల్లలలాలనపాలనములభారము పితరులపైని పడుతున్నది. ఈబాధ్యత వాళ్లు తగినరీతిని నిర్వహించకుంటే నేరముచేసినవాళ్లు వారే అవుతారు. నాపిల్లలను నాయిష్టమువచ్చినట్లు పెంచుతాను; నన్నడిగేవారెవరని పట్టుబట్టితే అందువల్ల కలిగేనష్టమునకు కారకులెవరు? నాసొమ్ము నేను పాడుచేసుకొంటాను, నన్నడిగేవారెవరంటే దానివల్ల నష్టపోవువాళ్లు లేకుంటే ఎవరూ ఏమీ అనరు. నాయిల్లు నేను తగులబెట్టుకొంటానంటే ఇరుగుపొరుగువాళ్లు ఊరకుండరు. నాపశువిది, దీనికాలు విరుగకొట్టుతానని బహిరంగముగా అంటే జంతురక్షణసంఘమువారు (S. P. C. A) శిక్షించితీరుతారు. శుల్కవివాహాలు చేసి పిల్లలను పాడుచేసేతల్లిదండ్రులను దండించేధార్మికులు లేరు. సంఘమే అట్టిపనిని చేయవలెను. ఊరూర సభాపతు లున్నారు. కాని వాళ్లు చేతకానివాళ్లు; సంభావన పుచ్చుకోవడము తప్ప సంఘసుఖము గంగలోకలిసినా వాళ్లు నోరెత్తలేరు. సంపన్నగృహస్థులు ఉదాసీను లవుతున్నారు, కాబట్టి ధనాశాప్రేరితులై తల్లిదండ్రులు పిల్లలను తమచిత్తమువచ్చినవాళ్లకిస్తున్నారు. సంతానము సుఖించుటకు తగినకార్యములు చేయడానికి పితరులు బాధ్యులుగాని ధనాశమూలానకాని మాటపట్టింపులమూలానకాని కూతుళ్లకాపురములు కూలవేసేకూళలు తప్పకుండా దండ్యులు. కూతుళ్లకు యావజ్జీవబ్రహ్మచర్యము దాస్యమున్నూ నిర్బంధించినతండ్రులు దానవులుకాని మానవులుకారు. “పాపము పెరిగితే ఫలము ఇహమందే అనుభవించబడునన్న” మహావాక్యమునకు లుబ్ధుడే గొప్పదృష్టాంతము.

(సశేషము)

కుత్తాలము జలపాతము —యస్. శంకర సుబ్రహ్మణ్యము.

పేరు

ఏలేశ్వరపు కృష్ణమూర్తి, బి. ఏ., బి. యల్.,

లోకంలో ఏ మూలకు చేరుకున్నా పేరడగని ప్రాంతం అంటూ లేదు. మరీ మొగమాటస్తులు పేర డగకుండా ఎక్కడో చూచినట్టుందని చుట్టరికం కలుపుతారు. కొందరు మన చేతులో పుస్తకం వుంటే, దాంటో మనపేరుంటే ఎల్లాగు తెలుస్తుంది కదా అని అదేం గ్రంథం అండీ అని నిలవేస్తారు. బంగారు పతా కాల్ని ధరించే వారి పేరుని మెరుగే మింగివేయడం బట్టి సందేహం అట్టే వుంటుంది. ఇంటిముందు తెల్ల క్షరాల నల్లబల్లలు తగిలించుకున్నవారు యీ విష యంలో ధన్యులు. ఇటు జపానో, అటు జినీవావో ఎగుమతీ అయినా మన పేరు మనదే. పేరెట్టి పిలుచు కోవడం పరిచయానికి మూలం. అదిగాక, మనపేరు పెట్టి పిలుస్తేనే గాని మనం ఓయనం. అందుచేత వ్యక్తిని వివరించడానికి పేరో సాధనం. సాధనం అంటే పెడచెవిని పెట్టేవారుంటారని, మనలో యిదో సంస్కారం. నల్లకోటని, ఎర్రరుమాలని, చాలా సాధ నాలు వున్నా, పేరులో ఆ మనిషి అంగీకారము కూడా వుంటుంది. కొంటె కథల్లో వుల్లిక్కి అని ఎవరో వున్నా, వాడికీ పేరుంది. నవలలలో పేరు చెప్పతే చెమక్కు లేదని చామన చాయవాడు, చంపకు చారెడేసి కన్నుల వాడు, చలికిలపడు వాడని ప్రారం భిస్తారు. ఒకొక్కక్క సందర్భంలో యింత అనామ ధేయుడు యీ కథానాయకు డెందు కయ్యాడో అని పించ గలదు. పూర్వం నుంచి అనామికకు పేరుంది. సందేహం లేకుండా కవి ప్రక్క నున్నాడు:

పురా కవీనాం గణనా ప్రసంగే
కనిష్ఠికాధిష్ఠిత కాళిదాసా,
అద్యాపి తత్తుల్య కవే రభావా
దనామికా సార్థవతీ బభూవ.

అని. మనిషికి పుట్టక ముందే పేరుండదు. అయినా ముందర నుంచి దూరం ఆలోచించి కొడుకుపేరు సోమ లింగం అనేవారు లేకపోరు. వారికి ప్రాయశ్చిత్తం మన చేతిలో లేదు. బ్రతికిన రెండురోజులు పేరు నీడ లాగు మనిషిని అంటివుంటుంది. కష్టపడే రోజుల్లో పేరుండదని లోకులన్నా పేరే మిత్రునివలె తోడు పడుతుంది. తర్వాత మనిషిచచ్చినా, పేరే మిగిలేది. మనిషిలో లేని జీవం పేరులో వుంటుంది. ఈవిషయం తెలుసుకున్న ఒక పెద్దమనిషి నేను కూడ పేరుతో వుట్టి కట్టుకుని వెళ్ళాడుతే ఎంతబాగుండేదో అని రాగం పెట్టడం మొదలుపెట్టినాడు. కాని అది సాధ్యంకాదు. పేరు, ప్రతిష్ఠ తను ఏడవడంతో నిలిచేవికావు. ఒరులు ఏడ్చినంత మాత్రమున పోయేవికావు. ఇంతకు వచ్చిన పేరు చచ్చినా పోదు. అపవాద అట్టే వుంటుంది. పెద్ద పేర్లల్లో చిన్నతనం వుంది. చిన్నపేర్లల్లో పెత్తనం వుంది. పేరుకి పేదరికం లేదు. అందుకనే తలో పేరు పెట్టుకున్నా చాలాపేర్లు అట్టే వున్నాయి. పేరు నోటి నుంచి నోటికి ప్రాకిపోతుంది.

దేవుడు అనంతమైన జగత్తును సృష్టించినపుడు, అతని కో పేరు మానవుడు వుంచడం సహజం. శత నామాలు, సహస్రనామాలు, తోచకనుగాని ఎందుకండీ అని ఒక మతం వుంది. ధాతపని ఆదినే ముగిసింది. ఇక అతని స్మరణ ఎందుకనేవారున్నారు. అల్లా అంటే కళ్లుపోతాయి. బ్రహ్మసమాజంలో చేరమనే వా రున్నారు. ఏది ఎల్లాగున్నా, దేవునికి పేర్లతో పనిలేదు. మానవుడికే పేర్లు ప్రధానం. అందుచేత ప్రపంచంలో ప్రతిదానికి పేరుంది. రాయి దగ్గర నుంచి రాజుదాకా అన్నీ పేర్లే. మరచి పోకుండా మతంనుంచి మందు బుడ్డిదాకా చీటీ లమిరాయి. వాడగా వాడగా వస్తు వులకు వాటి పేర్లు స్థిరపడ్డాయి. దేశం మార్చినా, భాష మారినా, వస్తువులకు పేరు మారును. అందుకనే నిఘంటువులు చాలావున్నాయి.

ప్రతి ఆసామీకీ ఒక పేరు వాళ్ల వాళ్లు పుట్టడం తడువుగా, సంప్రదాయం కొద్దీ, వీలైనంతత్వరలో, శక్తి కొద్దీ, మంచి అభిప్రాయంతో బ్రతికి నాలుగు

కాలాల పాటు బాగుండాలని పెడతారు. ఓ పేరు వెయ్యేళ్లు మొదలవాలని దీవించుతారు. ఆ పేరు మోటని తోచీ, మన స్వతంత్రం నలుగురికి నాలుగు మూలల తెలియనీ, అని చాలా చదువుకున్న వారు డబ్బిచ్చి గెజెటులో పేరు మార్చుకుంటారు. బలువుగా వుంటే బలువు తగ్గించుకుంటారు గాని వారూ పేరు వద్దన లేదు. మనలో దేవుడి పేర్లు పెట్టడం మామూలు. మొక్కుకుంటే ఆదేవత పేరు పెడతారు. దెయ్యమై పీడిస్తే ఆమనిషి పేరు రివాజు. ఇక తాత పేరో, ముత్తవ తల్లి పేరో తప్పనిసరి. పిల్లలు నిలవకపోతే ఒక పేరు. ఇక ఏదీ కనబడకపోతే ఆకు అలం పేర్లు పెడతారు. స్ఫురిస్తే పుణ్యపురుషుల పేర్లు పెడతారు. కేశవనామాలు నోటికి వచ్చినవే కదా. ఉపాసన వుంటే ఆ వేలుపు పేరు పిల్లలకి వరప్రసాదం క్రింద అందచేస్తారు. పురాణ గాథల్లో పేర్లు మరీ పొదుపుగా వాడుతారు. కాలం ధర్మాన్ని హరిశ్చంద్రులకి నిజంమీద ధ్యానం లేదు. సీతాదేవులున్నా వనవాసం లేదు. ఆంజనేయులకు లంకాదహనం లేదు. అన్నీ కొత్తదారులు. నామకరణమప్పుడు వ్యాకరణం అదీ చూడకుండా పేర్లు పెడతారని ఒకరు కోపం తెచ్చుకున్నారు. వ్యాకరణంమాట దేవుడెరుగును. మీ పేరుకి వర్ణక్రమం చాలాకష్టం అని మొర ఒకమూల. ఈమధ్య దేశంలో కలిగిన అలజడికి ఇదిగో స్వరాజ్యం వచ్చింది అని ఒకాయన ఎలుగెత్తి అపరిమితానందంతో అంటూంటే అది వాళ్ల చిన్నపిల్ల పేరని కడకు తేలింది. కొందరి జీవితం అంతా పేర్లు వెతకడంతోనే సరి. భారసాల వారికి క్రొత్త. నవలలు, కథలు, నాటకాలు వ్రానే మహాత్ములకు యీ అవస్థ. ఒక్కొక్కరింట్లో సాలీనా భారసాల. ఈ మధ్య పల్లెటూళ్లోను పూటకూళ్లమ్మ పేరు బాగా వెలిసింది. రాను రాను కాలం చెడిపోయిందర్రా, సోముదేమప్ప పేరు చూద్దామన్నా కనబడడం లేదు. కాటకం మరీ మండిపోతోందని ఒక అవ్వగారు కంట తడిపెట్టారు. గిరీశం పేరు మరి చూడలేదని ఒకరు వగిచారు. గిరీశాన్నే చూడడం పడింది కాదని ఒకరు విచారించారు. వారింట్లో అదేం దురంతం, భారసాలచేసుకోకపోవడం అని పొరుగింటి చర్చ. వచ్చేది ప్రళయం, తొందరగా పేరెట్టండోయ్, బరి మీద అందరిని మేపుకు కూర్చునెందుకు రోజులు కావు అని ఒకరిసంత. ఏవిధముగానైనా, బొడ్డుకోసి పేర్లు పెడుతున్నారు. బాజావాయించి, వుంగరంతో బియ్యంలో వ్రాస్తే యేమి, చడీచప్పుడు కాకుండా చెర్చిలో బాప్టిసమ్ చేస్తేనేమి, ఏదీలేకపోతే మనకు యింతేదేవుడిచ్చాడని ఏచెట్టుక్రిందో ఓపేరనుకుంటే యేమి? నామకరణం అవుతోంది. మొత్తంమీద మన అనుమతిమీద మన పేరు మనకు రావడంలేదు. మన్ని ఆలోచించి పెట్టడానికి చిన్నతనం. కొందరికి పొరుగూళ్లలోను, మరీ కొన్ని పేటల్లోను, వద్దు మొర్రో అన్నా చాలా పేర్లు తటస్థపడుతాయి. ఇల్లావుండడం ఎంతటివారు అడ్డలేరు కాబట్టి సహజం అని, మనం ఓ సమాధానానికి వచ్చి ప్రతి మనిషికి అధమం ఒక పేరు వుంటుంది అందం.

సాధారణంగా యింటిపేరు, మనిషిపేరు రెండుంటాయి. దేశం ఏలే దొరల్లోను వుంది యీావిశేషం. కొందరు తమ పేరుముందు గ్రామంపేరు ధరిస్తారు. మరీ అరవలైతే, తండ్రిపేరు ముందుపెట్టి పితృభక్తిని ప్రకటిస్తారు. కొందరు దైవభక్తిపరులు ఏదో తోచినపేరు పెట్టుకుంటారు. అందులో మాత్రం దేవుడు చావలేదాని. కొన్ని ప్రాంతాలల్లో కొన్ని పేర్లకు ఎక్కువ చలామణీ. కొన్ని పేర్లకు అంతా చేతులు చాస్తారు; ఓట్లకు మల్లే. అప్పడిది విశాఖపట్నం; వెంకడిది తిరుపతి; జగ్గడిది ఓఢ్రదేశ ప్రాంతం; నర్సడిది అంతర్వేదిదగ్గర; నటరాజుది చిదంబరం; చిదంబరం అని ఓ పేరుంది; విశ్వనాథుడిది కాశీ; రామనాథుడిది రామేశ్వరం—అల్లా పేర్లు వాడుతారు. ఒకే శబ్దానికి చిలవలుపలవలు పెట్టడంతో పేరు మారుతుంది. ఒక్క రామశబ్దం ఎన్నివిధాలగా పేరులో యిముడుతుందో చూద్దాం. రామను, రామస్వామి, రామానుజం, రామమూర్తి, రామేశం, రామలింగ, రామదాసు, రామచంద్ర—మొదలగునవి,

యితరములు వూహ్యాములు. పేర్లకి వుత్పత్తి యిల్లాగే. మరో విషయం. పేర్లకి వర్ణం వుంది. కులం వుంది. తెగ వుంది. మతం వుంది. ఈ విషయం ఆలకిస్తే పేరులో చివర ధ్వనిస్తుంది. ఆత్మగౌరవసంస్థవారు యీ తుదిముక్కని కోయంబత్తూరులో వదిలారుట. కాశీలో కాదు. వారు తరించారు; యితరులు ధన్యులైనారు. ఎన్నిమాయలుచేసినా, కొందరిపేర్లకి ముందు బరువెక్కువ. కొన్నిటికి వెనుక బరువెక్కువ. పేర్లకు హాని కలుగకుండా కాయడానికి ముందువెనుక కవచం లాంటి కరుకు బిరుదులుంటాయి. లోగడ ఒకాయన్ని, ఏమండీ, యింత పనిచేశారు, మీపేరు మరీ దిసమొలగా వుంది అంటే మాకేంలోటు, నాడు వుంటే నవాబు సాహేబు, అన్నం వుంటే అమీరు సాహేబు, బీద పడితే ఫకీరు సాహేబు, చస్తే పీరుసాహేబు అన్నట్టు, ఎంచి చూస్తే ఏవిధానా గొప్పపేరు అన్నాడు. అతడాగీతాసారం చాలా కష్టం మీదే సంపాదించాడు. నాగరీకంతో పేర్లు పొడిగించడం ఒకప్రక్క, తెగగొట్టడం ఒక ప్రక్క పంతంమీద జరుగుతున్నాయా అనిపించగలదు. ఒకరు పుట్టినప్పటినుంచి, కొంచెం కొంచెంగా పేరు, చేగోడీ అనే భావంతో, నములుతూ వచ్చేసరికి, పాపం, చచ్చేసరికి మిగల లేదుట. దాంతో ఫలానా వారు పోయారని పత్రికా విలేఖరికి కబురందచేయడంకూడా పడలేదుట. ఫోటో మాత్రం వేసి వూరుకున్నారు. క్రింద పేరు మ్రింగిన పెద్ద లని సంపాదకులు సూచించారు. ఆయనే బ్రతికి వుంటే అదీ నయమే ఒక విధాన అనేవాడు. కాని బ్రతికి వుంటేను, పేరు వున్నది వున్నట్టు వుంచుకుంటేను యింత గొడవ జరిగి వుండదు. కాని అతను కీడెంచలేదు. మరొకరికి పేర్లు మార్చడం అనేది వంట్లో జబ్బు క్రింద ప్రవేశించింది. ఆయనకు ఎవరుచెప్పినా వినకూడదనే జబ్బు అదివరకునుంచి వుందిట. పాపం దానితో ఆయన కీర్తిశేషులైన సమయానికి కోటిపేర్లు, ఎవరుపోయారనే సందేహం, శవం మిగిలాయట. ముక్కుకు సూటిగా పనిచేయ్యడం ఆదర్శంగా పెట్టుకున్న న్యాయస్థానాల్లో వీరు వీరు వారు వారు అని రుజువుచేసేసరికి బ్రహ్మాంతవాణ్ణి క్రింద పెట్టడం అవుతుంది. ప్లెయింట్లలో పేర్లు ముఖ్యం. ప్లెయింటులో పేరు సరిగా పేర్కొ లేదనే పట్టింపుమీద ప్రీవీ కౌన్సిల్ దాకా డేకించి, పదివేలకు పైగా ఖర్చుచేసిన పౌరుషవంతు లున్నారు. పేరులో వుంది యీ మహాత్యం.

పేరంటే మరీ మనిషిముఖంమీద వ్రాసివుండదు. ఎక్కడో తిమ్మన్నసంగతి మనం చెప్పలేం గాని. అప్పుడప్పుడు గోడలెక్కుతుంది మసిబొగ్గు ధర్మాన్ని. మనిషిని చూడగానే కనబడదు. ఎవరిపేరు వారు వుచ్చరించడం వుండదు. వ్రాయడం వుంటుంది. ఆ మనిషిని అడిగితేనే గాని మాట్లాడుతోంటే వినబడదు. ఆపేరు మనం ఆలకిస్తే వింటూంటాం. ఇంకో రెండుమాట్లు వింటే పోలుస్తూంటాం. మళ్లీ ఆ మనిషినిగురించి చెప్పేటపుడు ప్రయోగిస్తాం. అందుచేత ఒకరిని గురించి ముందుగా పిలవడానికి, వెనకాల తిట్టడానికి వుపయోగింప బడే ధాతువు పేరు. ఫలానా వారిని గురించి యీ తంతు అని నిరూపించడానికి పేరు వీలుకలుగ జేస్తుంది. పేరును బోలిన పేర్లున్నాయి, తక్కువ. చేంతాళ్లలాంటివి; నోరుపట్టనివి; గ్రుక్కతిరగనివి; గుండెఝల్లుమనిపించేవి; చెవులు మూసుకునేంటివి; నోరునొక్కుకునేవి; దడపుట్టించేవి; కోపం తెప్పించేవి; శ్రవణానందంగా వుండేవి; కరువుతీర్చేవి; కానుకలొసగేవి; కంఠం ఎత్తిపాడేవి: ప్లేటెక్కి కూర్చునేవి; వీణవాయించేవి; తాళం వేసేవి; తెయ్యిమని నాట్యం సలిపేవి; కయ్యానికి కాలుదువ్వేవి; పేర్లున్నాయి. పొగలు మనిషి కాని రాత్రి మనిషికాడనిపించేవి గలవు. విద్వాంసు డంటే అతన్నే వేలేసి మణవాలనిపించేవి వున్నాయి. ఛీఛీ వట్టి పశువండీ అనజేసేవున్నాయి. కొన్నిపేర్లతోనేసినా లోకంలో మిగిలాయి. కోపానికి విశ్వామిత్రుడు, దానానికి శిబికర్ణదధీచులు, నిజానికి మరొకరు. ఇల్లాగు ధనానికీ, ధర్మానికి, త్యాగానికి, సత్యానికి, పౌరుషానికి, చాదస్తానికి, వికటానికి విన్నపేరు వినకుండా ఎందుకొందుకు పేర్లు

వింటాం. ఒక పేరున్న వాడుక యింకో పేరుకి లేదు. స్మరింపబడే పేర్లు కొన్ని. ఉచ్చరింపబడేవి కొన్ని. స్మారకంపెట్టేవి; తలచుకొనేవి; ప్రేమించేవి; తాపం కలుగజేసేవి; పకపకనవ్వించేవి; పరువు పోగొట్టేవి; పరమాత్మనితెలిపేవి, గడబిడపేర్లు, ముసుకుపేర్లు, నాజూకుపేర్లు, మోటుపేర్లు, సగం తెగిన మొండిపేర్లు, కాసుల పేరులు, వరహాల పేరులు—చాలా చెవిసోకుతాయి. పేరులోనేవుంది ప్రభ. మరోవిషయం. ఎవరిపేరు వారు చెప్పుకోడం పాశ్చాత్యులు తలకొట్టేసినట్టు భావిస్తారు. మరీ అవతలమనిషి పెంకిఘటం అనిపించి పట్టింపులకు పోతే మేము ఫలానా అని మీరు వినేవుంటారు అని చెప్పుకోడం తటస్థిస్తుంది. మనలో పెళ్లిలో పేరు చెప్పించడం అంటూ ఒక ముచ్చట. అంతా బిలబిల లాడుతూ మూగుతారు. దంపతులచేత ఒక యుగానికి ఒకరి పేరు ఒకరిచేత చెప్పిస్తారు. ఇక పెళ్లాడాక మన దేశంలో సాధ్వీమణులు భర్త పేరు పైకి చెప్పరు. లేని సిగ్గు తెచ్చుకుంటారు. ప్రేమజాబులలో వ్రాయగలుగుదురు. పలుకలేరు. ఇప్పుడిప్పుడు క్రొత్తచదువు లొచ్చాక తెగేసి ఇతడు నా భర్త అన్న రీత్యా మాట్లాడడం అలవాటు చేసుకుంటున్నారు. హక్కులకొరకు హుంకారములు చేయుచున్నారు. భర్త కెన్ని హక్కులున్నాయో, నాకు అన్నే హక్కులున్నాయి, మాఐక్యభావం లోకవిదితం ఎల్లాగు అవడం అని భర్తపేరు తమపేరు చివర వ్రాసుకునేనారీమణులున్నారు. పేరులో వుంది ప్రేమ. భర్తను వెనుకకు మోటతనముగా గెంటరాదనియు, ముందునకే సరసముగ తోయవలయుననియు ఒక అభిప్రాయమున్నది. మాకే ఎక్కువహక్కులున్నాయని తలచు సోదరీమణులు భర్తపేరు తల పెట్టరు. దూరముగ గెంటివేయుదురు. అంటరానితనమును అభినయింతురు. అంతా తమపేరే అని వారు తలచుటయు సరియే అగును. పూర్వం ఒక సాధ్వీమణి భర్త సోముదెమ్మమగడనే చుట్టుపట్ల వ్యవహరింపబడు వాడుట!

పేరునిగురించి యింతకమాయిషు వుంటూంటే ఓపేరు కోపేరు తభావతుని తారుమారవడం చాలా సులభం. కావాలని తారుమారుచెయ్యడం మరీ మరీ సులువు. సులువులు ప్రతినేరస్థుడు ఎరుగును. నేరమును చేయనెంచిన ప్రతిమనిషికి నేరమును గురించి మొదట తలంపు కలుగుతుంది. ఆలోచన అధికమగుతుంది. చిత్తశాంతి పోతుంది. కృషి సల్పుతాడు అనుకున్న విషయమై. ఏదోవిధంగా దృఢనిశ్చయుడై ఆవేశపరవశుడవుతాడు. కృత్యమునకు గడగుతాడు. నెరవేర్చువరకు నిదురపోడు. కలవరపడతాడు. నేరము చేయగానే ఆందోళన మనసునావరిస్తుంది. కడకు పశ్చాత్తాపం పొర్లి ప్రవహిస్తుంది. తగిన ప్రాయశ్చిత్తంకూడా జరుగుతుంది. లోకంలో అప్రయత్నంగా జరిగే నేరాలు తక్కువ. కలవరపాటులేక జరిగే నేరాలు తక్కువ. పశ్చాత్తాపం ఎంతటివారికోగాని రాకపోదు. ఏది ఎటులున్నను, ప్రాయశ్చిత్తంగట్టిగాచేయడానికిన్యాయస్థానములున్నవి. భయము లేదు. కారాగారాలు ఉరిస్తంభాలు, కొరడా దెబ్బలు, కఠినశిక్షలు, ద్వీపాంతరవాసాలు, జుల్మానాలు, ఆస్తిలాక్కోడాలు, నేరస్థుడికి సంభవించే శిక్షలు. కేవలం పేరుమార్చడం అని ఒక నేరం లేదు. కాని నేరాలు చేయడానికి నేరముద్దేశించి, నేరస్థుడుపేరు మార్చడం కలదు. నేరం చేసి పట్టుబడకుండా వుండడానికి కూడా పేరుమారుస్తారు. తలుపులు మింగేవానికి అప్పడాలు లొటలొట!

సాధారణంగా ఒకే పేరున్నవారు ఒకే కుటుంబములో దాపరిస్తే చాలా చిక్కు ప్రశ్నలు బయలుదేరును. ఉత్తరాలు ఒకరివొకరు విప్పిచూడడం; మాది అనుకున్నాననడం; ఒకరనుకొని ఒకరిని పిలవడం; ఒకరనుకొని ఒకరికి తాంబూలాలు యివ్వడం, పుచ్చుకోడం జరుగకపోవు. నేరస్థులు లేనిపేరు వూహించి పెట్టుకుంటారు. లేకుంటే మోతుబరి దెవరిదైనా పేరు పెట్టుకొని, ఆమనిషికి తెలియకుండా సంచరిస్తారు. కుడితేనే తేలు, లేకుంటే కుమ్మరిపురుగు అనే వెర్రి నమ్మకం యీ యుగంలో చెల్లదు.

ఈ ప్రపంచం అంతా మాయఅనిన్నీ, మరీ విశాలమైనదనీ, చాలామంది పనిలేకుండా తిరగడానికి అవకాశం వుందనీ, తెలివితేటలు వృథాగా పోకుండా ప్రజల మీద ప్రయోగించేందుకు తగిన వసతులున్నాయని ఏదో యథాశక్తిని లాభం కొట్టేందుకు వీల్లున్నాయని బ్రతుకు తెరువు బాగా ఎరిగిన క్రొత్తరకం పుట్టింది. వారు మారుపేర్లంటే చెవి కోసుకుంటారు. వార్తాపత్రికల్లో పరారియైన లక్ష్మీకాంతం పార్థసారథి అనే మారు పేరుతో వున్నట్టు, పట్టుబడ్డట్టు విన్నాం. నేరము చేయడానికి నేర్పున్నవాడు నేరమును కప్పిపుచ్చుటకు ప్రయత్నిస్తాడు. గొప్ప నేరస్థులందరు నేరముచేయక ముందో, చేసేటపుడో, చేసినవెనుకో, మారుపేరుతో మసులుకోడం చరిత్రకు క్రొత్తకాదు. నేరస్థులకు మారుపేర్ల మీద దృష్టిపోతే పరిశోధకులకు నేరము పట్టుకోవాలని పంతం ప్రబలుతుంది. ఈ పట్టుదల ఆంగ్లేయులది. స్కాట్‌లండ్ యార్డ్‌లో కనుక్కొరారా అంటే కాల్చుకువచ్చే బుద్ధిమంతులున్నారు. వారు ఆవలిస్తే పేగులన్నీ లెక్క పెట్టేందుకు బకధ్యానంచేస్తూంటారు. సందేహం ఏమాత్రం కలిగినా రాకపోకలు ఆకట్టుతారు. పుట్టు పూర్వోత్తరం త్రవ్వి కనుక్కుంటారు. పట్టుపడ్డపుడు నేరస్థునకే దిగ్గు మనిపిస్తుంది, అన్నా అని! నేరం జరుగకముందు జరుగకుండా కాపుదల, జరుగునపుడు జరుగకుండా ఆపుదల, జరిగినవెనుక నేరస్థుని కనుగొనుటకు పట్టుదల పోలీసుశాఖకు అత్యవసరము. ఈ విషయం బాగా బుర్రలో ఎక్కిస్తేగాని యీ శాఖలో ఎవరిని చేర్చరాదు. లండనుపోలీసుశాఖ పేరెన్నిక గాంచుటకు యిదే రహస్యం. దొంగపడిన ఆరునెలలకు వాకిట కుక్క బొయ్యిమనడంలో విశేషం లేదు.

నేరస్థుని పట్టుకోడం ఓ ప్రజ్ఞ. పేరుమార్చడం అనే రోగం బయలుదేరినపుడు నేరస్థుడికి చికిత్స ఎల్లాగు అనే ప్రశ్న పెద్దలు ముందు వేసుకున్నారు. మార్గాలు వెతికారు. ప్రతిమనిషికి వూరు, పేరు వొంటిమీద చెరిగిపోకుండా, వాతలు పెడుతేనో, పచ్చపొడిపిస్తేనో యీ కాల్చుకు తినే వార్ని పోల్చేందుకు వీలవుతుందేమో అని బుర్రలు కలేసి ఆలోచించారు. బుర్రలు కలవడానికని ప్రత్యేకం చేరితే, అభిప్రాయభేదం వుండకపోదు చూడండి. జూరర్‌లలాగు. ఏదో ప్రతివాడికి సంభావన ముట్టచెప్పడం అసంభవం అనిపించింది. అమానుషం అనుకున్నారు. మారుపేర్లతోదగా హెచ్చిపోతే ఒకరికి అందులో ఒళ్లుమండి చొక్కాలు విప్పించండి అన్నాడు. ఈ వూహ మీద మెడికల్ పరీక్షలు ప్రారంభించారు. మరీ నేరం ఓ వృత్తిగా భావించి రాజుని తోసుకు తిరిగే వారికి అంగ బలం, అంగ లోపం, అంగవిహీనాలు, పుట్టుమచ్చలు, పచ్చపొడువులు, కాల్పుడు మచ్చలు, స్ఫోటకపు గంట్లూ, తదితర విషయములు బాగా చూచేటందుకు పూనుకున్నారు. దీనితో నేరాలకి చాలామట్టుకు కిటుకు దొరకడం మొదలుపెట్టింది. నేరస్థుడు పరారి అయినపుడు పేరు, ఫోటో ప్రకటించి పట్టుకున్న వారికి బహుమతీ లిస్తారు. దొంగకు దొంగతనం మీద దృష్టి. డిటెక్టివ్‌కు నేరస్థునిమీద దృష్టి. లోకానికి వీరిద్దరి మీద దృష్టి. దొంగని దొంగే పట్టాలి. నేరాలలో చిక్కులు వీడాలంటే లోక జ్ఞానం కావాలి. విశేషదృష్టి వుండాలి గురుకుజనులకున్నట్టు.

ఇంకొకరినని ఒక మనిషి వ్యవహరించడానికి తగిన కారణం వుండాలి. రాత్రో పగలో సరదా కోసం మారుపేరు ఎక్కడోగాని పెట్టుకోరు. మారువేషం వెయ్యరు. మరీలాభం దొర్లిపోతూంటే వూరికే పోనివ్వడం ఎందుకని మారువేషం వేస్తారు. మారుపేరు పెట్టుకుంటారు. మేము ఫలానా అని క్రియ జరుపుతారు. ఇది నాటకంలో పాత్ర మార్చడం కాదు కాబట్టి ప్రమాదం అనిపించుకుంటుంది.

...ధవళధవళములగు జన్నిదములతోడ
గారికా ముద్రయిడిన యుంగరముతోడ
శాంత రసమొలుక బ్రహ్మతేజంబుతోడ
బ్రవరుడయ్యె వియచ్చర ప్రవరుడపుడు!

పేరుమారినా, మనిషి మారినా క్రొత్తనాటకం వేసినట్టవుతుంది. మరో మారుమూల సవితిపోరు విన్నట్టుంది.

...పట్టియాడె నారంభతో బ్రభమ రథ
ప్రియుడు నిలుమన్న నిలువక పెద్దరొదగ...

ఇల్లా చాలా కష్టాలున్నాయి.

ఇంతకు నేరానికి ముఖ్యం యితరుల మెత్తతనం. అశక్తత. నేరస్థుడు ఎక్కడ బుర్ర ఎరువు తెచ్చుకో తగ్గవారుంటారో పసికడతాడు. పట్నాలు, పల్లెలు కలియజూస్తాడు. మంచివేషం వేసి కథ అడ్డంగా తిరుగకుండా కట్టివేస్తాడు. కోళ్ల బేరానకు వెళ్లి కోట కబుర్లడుగుతాడు. నగల కొట్లో బేరంచేస్తూ నగలు కాజేస్తాడు. మోటారు కదిలాకగాని మోసం బయట పడదు. నమ్మించి స్వామిద్రోహం చేస్తాడు. ఓ అర్థరాత్రి మకాము వూళ్లోంచి ఎత్తేసి, యివ్వవలసిన వారికి మూడుపైసాలైనా గిట్ట నివ్వడు. గొప్ప గొప్ప వుద్యోగులతో బుజం కలిపి వారిని టోపీ వేయడం కలదు. ధనాగారాల్లో పద్దున్న వారి పేరట చెక్ ప్రసాదిస్తాడు. ఆటల్లోను, పేకాటల్లోను, కంట్లో దుమ్ముకొడతాడు. జూదం సాగిస్తాడు. ఆడవారితో పరిచయం కలుగజేసికొని, చల్లని మాటలు చెప్పి, మంచి చేసికొని డబ్బు వడుకుతాడు. వర్తకులతో భాగస్వామిగాచేరి, వారిపేరట అప్పు నిలిచేట్టు పని మెలకువగా చేస్తాడు. ఇల్లా ఎందుకో ఒకందుకు నేరస్థుడు పేరుమార్చడానికి మిష వుంటుంది. అందులో లాభం జనసామాన్యానికి తెలియదు. ఈ విషయం నిజం కాకపోతే నన్ను మారుపేరుపెట్టి పిలు అని ఒట్టుపెట్టుకుంటారు; మారుపేరు అసలే శిరచ్ఛేదం అని వారు భావించబట్టి! అడగని వారిదే పాపం అనే సోదరభావంతో ఎంతటిపేర్లకీ ఇదిగో అనడం న్యాయకళాశాలలో ఓసాంప్రదాయం. అల్లావల్లకాదు, కళ్లముందర పేరు కాగితంమీద వ్రాయవయ్యా పెద్దమనిషి అని కొన్నిచోట్ల అడిగి పుచ్చుకుంటారు. పరీక్షాధికారులకు పేర్లతో పనిలేదు; అంకెలు చాలనుకున్నారు. కాని వారూ కొన్ని పరీక్షలకు అంకెలు మాకు గిట్టవు, పేరే నిలపమన్నారు. వారి మాటకేం గాని, పేర్లతో పోస్టుమన్‌కి ప్రాణ పోకట. ఎక్కే గుమ్మం దిగే గుమ్మం రోజు. వ్రాతగాళ్లల్లో మారు పేర్లు వుంటాయి. విమర్శకులు డొక్క బ్రద్దలు చేస్తారేమో అని; ప్రజాసామాన్యం పట్టుకొని వుతుకుతారేమో అని; భావాలు కాలానికి విపరీతంగావున్నాయని తమకే సందేహం తోచి; పోనీ యెందుకు పేచీ, మన కోచోట మంచి పేరుంది కనుకనా, గుట్టుగా పోనిద్దాం అని; విషయం మిగిలి పోకుండా తెలియజేశాము, మనం తొంగి చూడడం ఎందుకు ఘోషా అని; స్వోత్కృష్టనిరసన తెలుపడానికి; పేరు పైకి రాకుండా కప్పెట్టి డక్కామక్కాలకి మారు పేరు కాసుగుంటుందని ఒక అభిప్రాయం లేక పోలేదు. ఇల్లా మనుష్యుడే మారుపేర్లతో మునిగి తేలుతూంటే దేవుడు మారు పేర్లకి గునవడంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

పేరు మార్చడంతో నేరం కప్పడిందని నేరస్థుడు సంతోషించడం పొరబాటు. తదితరములన్నీ మార్చడం అతని తరం కాదు. కుక్కవేషం వేసినా, మొరగకుండా వల్లకాదు. అలవాట్లు మారవు. మాటలో ధ్వని మారదు. సులోనాలు మారవు. చూపు మారదు. మచ్చలు మాసిపోవు. మోటతనం మారదు. కాని మారు పేరు పెట్టుగున్న నేరస్థుని పేరడగ గానే తట్టెడంత కోపం రావడం గలదు. మీకు దానితో జోక్యం ఏముంది అన్నట్టు చూస్తాడు. కొంచెం తటపటాయిస్తాడు. సంభాషణలో నీళ్లు నములుతాడు. వార్తా పత్రికల్లో తన నేరమును గురించి చర్య ఎల్లా జరుగుతున్నదీ వృత్తాంతం తెలిసికొనుటకు రోజూ దేవులాడుతాడు. ఆ వార్తలను కత్తిరించి జాగ్రత్తపరుస్తాడు. టోపీలోనో, మరోచోటో. దగ్గర పెద్దమనుష్యుల సర్టిఫికేటులు, బనాయించేనా, పదిలపరుస్తాడు. తనమీద ఒకవేళ నింద పడితే బాపుకునేందుకని. ఎన్నిచేసినా పరిశోధకుడు చిటికలో వాకబుచేసి గుట్టు కనిపెడతాడు. నేరస్థుని నోటమ్మట ఏ ముక్కరాలితే అది గుర్తుపెట్టుకుంటాడు. బట్టల కున్న చాకలగురుతుతో చిక్కు విప్పుతాడు. టెలిఫోను సాలెగూడులాగు అల్లుకు పోయిన దేశాలలో శోధనకు మంచి వీలుంది. కాని అట్టి దేశాల్లో నేరాలు జరగడానికి హంగు వుంది. నేరస్థుడిని పూర్వవృత్తాంతంగురించి అడిగితే సమయాను

కూలంగా మార్చివేస్తాడు. తడక అల్లడం, మాట తడబడడం, నేరమును గురించి ఏముక్క అనుకున్నా బుజాలు తడుముకోడం, గుండెదడ హెచ్చడం, ముఖం ఎర్రబారడం, నాకేమి తెలియదని మాటమార్చడం, పరధ్యాన్నంగా వున్నట్టుండడం కలదు. ఈ చిహ్నములేవీ తెలియకుండా గట్టిగా బొంకే నేరస్థులున్నారు. అమెరికాలో నేరస్థుని యంత్రమూలంగా పరీక్షిస్తారు, ప్రశ్నలడిగి. ఏమిచేసినా ఒకవ్యక్తి వేషం, వృత్తి, కులం, దేశం, భాష, బంధువులు, చరిత్ర అతనినే ముఖస్తాగా అడగకుండా, సాధించుటకు రావడం గొప్ప పరిశోధకుని లక్షణం. ఒకరు ఒక పేరు చెప్పిన మాత్రాన అది వారిపేరని మోసపోకూడదు. కాదని వారి ముందు సందేహించాకూడదు. వారితో నయంగా మాట్లాడి, వచ్చింది రాబట్టుకోవాలి. పేరు చెప్పగానే ఆ మనిషి నేరస్థుడనిగాని, నేరము చేయనెంచెననిగాని, నేరమును మరుగు పరిచెననిగాని వూహించుట సామాన్య పౌరునికి కడు దూరము. పరిశోధకునికి అది కొట్టిన పిండి. పరిశోధకునికి పౌరునికి పరుగు అందదు. పరుగందేట్టు చేసుకోడం పౌరునిలోవుంది. పరుగు అందకుండా చేసుకోడం పరిశోధకుడిలో వుంది. పౌరుడు పరిశోధకుడు కలుస్తే నేరస్థుడు వేరు పడతాడు.

కట్టినవారికి ఒకటేయిల్లు. కట్టనివారికి వెయ్యిళ్లు. నాగరీకంతో పేర్లు హెచ్చినవి. మనం మనమేనా అని మనకే, నేరస్థులగాథలు చదువుతే, సందేహం కలుగుతుంది. నాగరీకంతో ఒడుదుడుకులు, ఒళ్లుపై తెలియక పోవడం వుంటుంది. ధనవ్యయం ప్రబలుతుంది. పేదరికం ఒకప్రక్క నేరాలు యింకొకప్రక్క ఎక్కువవుతాయి. తోటకూర నాడైనా తెలియదు గదరా అని తల్లి యిల్లాంటి నాగరికానికి "హోరుహోరు" అని ఏడ్వడం. దేశం నాగరికం కోరినా, మరమ్మత్తు కోరాలి. అందుచేత మీపేర్లు యితరులు సవ్యంగా వాడేట్టుగా కాయండని హెచ్చరించడంవివేకం. జాగ్రత్త పడడం వివేకం. ఆంధ్రప్రభ కాకినాడలో వెలిగిన రెండురోజులు బాగానే వెలిగింది.

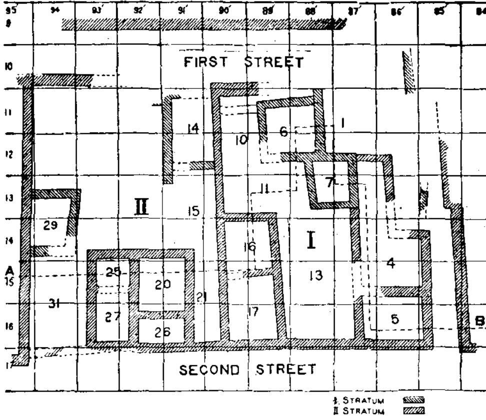
చెందును నాకొకటది నే
నందరి వలె తరుచు వాడ నది యితరులకున్
పొందుగ నుపయోగించును

అనే కందవ అందులోదే. జవాబు మీకే వ్యక్తపడుతుంది. పేరులోనే వుంది పరువు. పంతం. పవిత్రత. దాన్నిబట్టే ఖండాంతరాలకి ఎగబ్రాకునవి కొలది పేరులే.

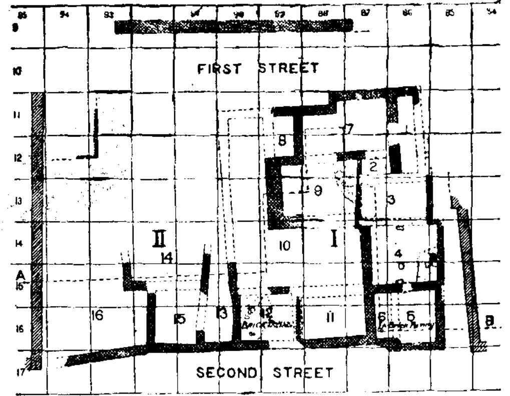

తక్షశిల చిత్రములు

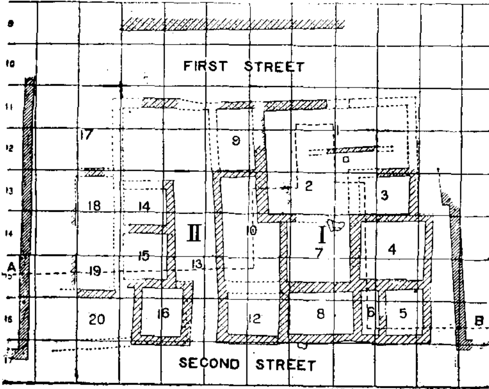
౧. ౧-౬ మట్టములయందలి నిర్మాణశిథిలముల నమూనాలు

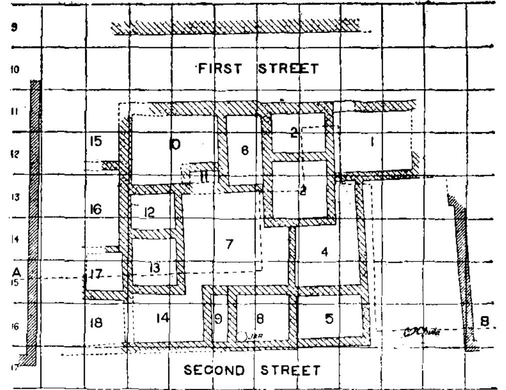
౧-౨ మట్టముల నమూనాలు

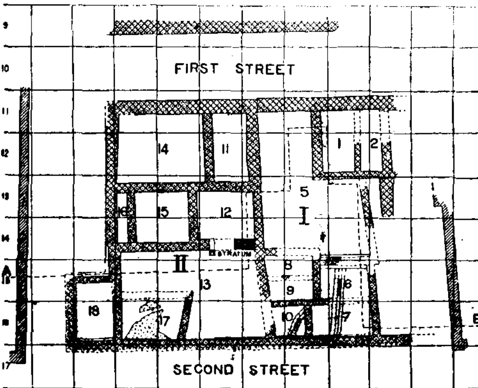
3-వ మట్టము నమూనా

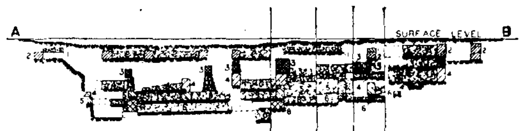
౪-వ మట్టము నమూనా

౫-వ మట్టము నమూనా

౬-వ మట్టము నమూనా

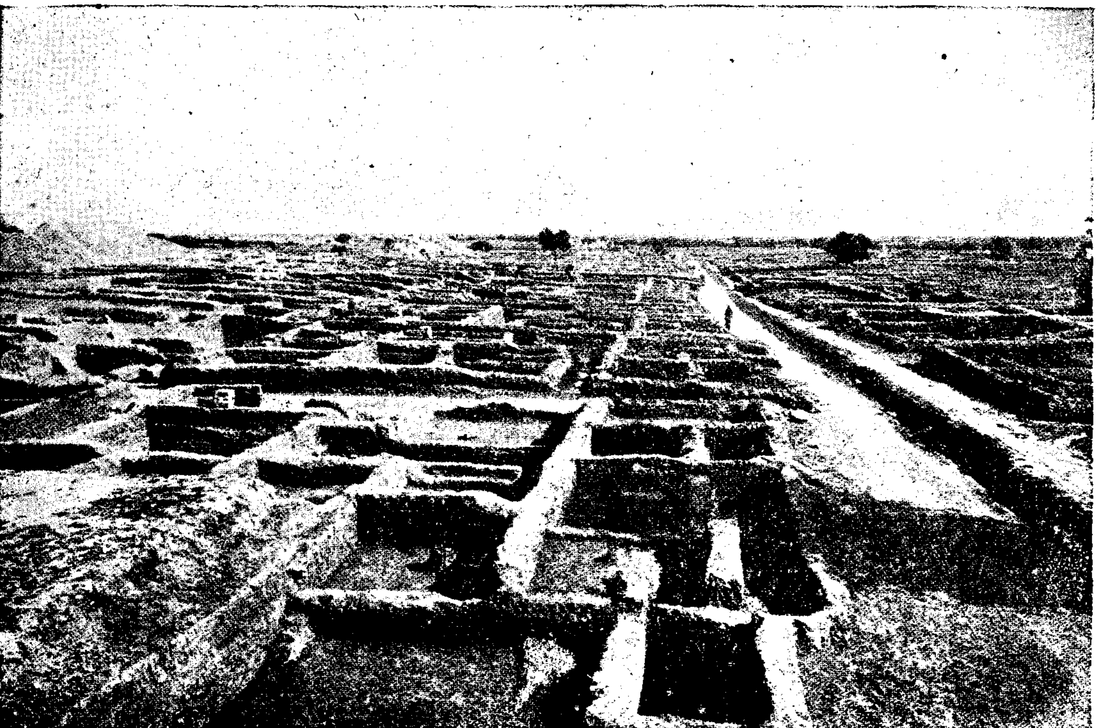
(*f*) SECTION ON A. B. (LOOKING NORTH).

N

SIRKAP. BLOCK 2'
PLANS & SECTIONS
OF
SIX STRATA

SCALE

లోతును, ఆయామట్టముల ప్రారంభమును సూచించును.

౨. 'సిర్కాపు' వద్ద వెలువడిన నిర్మాణశిథిలములు

సారంగధర చరిత్ర

బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి

శ్రీరుద్రాభట్ల ప్రకాశరావుపంతులు గారు ఈసంవత్సరము వైశాఖమాసపుభారతిలో సారంగధరచరిత్రనుగురించి వ్రాస్తూ ఆ ప్రబంధములోని కథకు మాతృక అని చెప్పదగినకథ రెండువేలసంవత్సరములక్రిందట ఉండిన గ్రీకుకవి యురీపిడీస్ రచించిన నాటకములోను, దాని ననుసరించి సెనెకాకవి ల్యాటినుభాషయందు రచించిన నాటకములోను ఉన్నట్టు తెలిపినారు. గ్రీకు-ల్యాటిను కవులు రచించిన గ్రంథములలోనికథలు మన దేశములో చొచ్చి వ్యాపించడము అసంభవము కాదు. కాని ఈ దేశపుగ్రంథములలోను పుక్కిటిపురాణములలోను అటువంటి కథలు ఏవయినను ఉన్నవేమో చూడడము మంచిదిగదా !

'సారంగధరచరిత్ర' కృతికర్త చేమకూర వెంకటకవి క్రీస్తుశకము ౧౭-వ శతములోని వాడు. ౧౬-వ శతములో నంజుండకవి కన్నడమున రచించినకావ్యములో ఉన్న కథను ఒకరు ఈ సంవత్సరము జూను ౧౨-వ తేది గల 'వీక్లీ హిందూలో' సంగ్రహించినారు. దానిసారాంశ మీక్రింద వ్రాస్తున్నాను.

పంపారాజ్యమునకు (అదే కుంతల రాజ్యము - అదే పూర్వపు కిష్కింధ) రాజయిన కంపిలుడికి నలుగురు భార్యలు, ముగ్గురు కొడుకులు. కడపటిభార్య, రత్నాజి అనేపేరు గలది. మిక్కిలి చక్కనిది, యౌవనవతి, చాతుర్యము గలది. కొడుకులలో రామనాథుడు శూరుడు, శక్తిమంతుడు, రూపసి, సాహసికుడు. అతడి శౌర్య సాహసములను గురించి ఎన్నో కథలు గలవు. అతడికి "పరదారసోదరరామ" అని బిరుదు ఉండెను.

ఒకప్పుడు రాజుగారి కడపటి భార్య అయిన రత్నాజి తనసవతికొడుకయిన పూర్వోక్తరామనాథుడిపైన పట్టరానిమోహము గలదై తనమోహమును అతడికి తెలియపరిచెను. అతడు ఉగ్రముగా నిరాకరించెను. ఆ మాయలాడిరాణి తనపెనిమిటిఅయిన రాజుగారితో తన్ను రామనాథుడు చెనకె నని చాడీలు చెప్పి నమ్మించెను. రాజు అతడితల దీయించుమని మంత్రిఅయిన బైచప్పకు అతణ్ణి అప్పగించెను. బైచప్పకు తనకొడుకుల మీదకంటెనూ రామనాథుడిమీద ఎక్కువ ప్రేమ. అతడు రామనాథుణ్ణి ఎక్కడనో మారుమూలకొండలలో దాచి రాజుకు తాను అతణ్ణి చంపించినట్టు తెలియజేసెను.

రామనాథుడు కల్పితపురుషుడుగాక దేశచరిత్రతో సంబంధించినవాడు. అనేకయుద్ధములలో, అతడు అసాధారణ బలపరాక్రమములు కనపరచి శత్రువుల నోడించెను. బల్లాల

రాజు, కాకతీయవీరరుద్రుడు, గజపతివంశము వాడయిన నరసింగరావు - వీరెవరును రామనాథుణ్ణి గెలువలేకపోయిరి.

దేశమందు వ్యాపించిన మరొకకథ:—అశోకుడిభార్య అయిన తిష్యరక్షిత తనసవతి కొడుకయిన కునాలుణ్ణి మోహించెను. అతడు నిరాకరించగా ఆమె రాజుతో అతడి మీదనే నేరముమోపి చాడీలుచెప్పి అతణ్ణి శిక్షింపించెను.

ఈ కథలకన్నింటికీ యురీపిడిస్ సెనెకాల కథే మాతృకఅయితే కావచ్చు గాని అదే సిద్ధాంతము అనడము యుక్తముకాదు. పయిని జెప్పినకథలు కల్పితములు అన్నప్పటికీ భరతఖండకవులకు కల్పనాశక్తి లేదా ?

ఉస్మానియా ఆసుపత్రి, హైదరాబాదు

—కె. కృష్ణమూర్తి.

అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారి

శుక్లపక్షము

విద్వాన్ విశ్వనాథ నరసింహము, బి. ఏ.,

విచిత్రనామధేయముతోఁగూడిన యీ గ్రంథమును దిలకించినంతన పఠింప నిచ్ఛ గలిగినది. పఠించితిని. తన్మూలమునఁ గలిగిన భావవిశేషంబుల నీ క్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాను. నవీనాంధ్ర సారస్వతమున నూత్నయుగారంభముననే భావకవిత్వము విజృంభించి కృష్ణపక్షసమారంభమైనదని యోచించు పండితవిమర్శకప్రవరులు నేఁడు శుక్లపక్షసమున్నతి చూపట్టినదని యనుందానందమంద వలసినయదను.

కళానిధివిలాసంబుల సుఖంబు గాంచు కవితాప్రపంచంబున "కృష్ణపక్షము" కృష్ణపక్షముతోడనే పూర్వపక్షమగును.

"మొదలఁగు శుక్లపక్షగరిమోదయ మింతటి నుండి యందు నిన్ను దరియ వీలులేదు..."

"కృష్ణపక్షమందుఁ దెరలివచ్చి యాడెద..."

"కృష్ణపక్షోత్తకాకము..." మొదలగు పదములంబట్టియు, భావకవితాయుగ నిశాసమయమున శుక్లపక్షోద్ధతిని భావశూన్యంబగు భావకవిత్వపు పెంజీఁకటి విరియింపం జేయునట్లు కవి యుద్దేశించె నని స్ఫురించుచున్నది.

పుస్తకమును, నామమును జిత్రముగనున్నట్లే యంకితమును జిత్రముగనేయున్నది. కావ్యము హేళనమార్గము ననుసరించిన యుత్తమ విమర్శనము. శైలి గంభీరము. రచనాపద్ధతి లక్ష్యలక్షణసమ్మతమైన పూర్వకవిమతము. కృతి నొసంగుటలో కవికి ధనాశ లేదు. ఇంకఁ గృతిపతిత్వమునకుఁ దగినవాఁడు? ఉత్తమకవీంద్రుఁడయ్యు, వికటకవిత్వమునఁ బ్రకటితసామర్థ్యము గల్గినవాఁడును, ప్రామాణికుఁడును, హాస్యరసంబున కునికిపట్టును, నల్లనికాకిని తెల్లకాకిగాఁ జేయు సామర్థ్యము గలవాఁడును, కుపథంబునఁ బోవువారి సుపథానువర్తులఁ జేయఁగల వాఁడు నగు తెనాలిరామలింగకవికంటె నితరుండు తగిన కృతిభర్త లేఁడనుట నిర్వివాదాంశము. కవిగారికి కృతిభర్తతోఁ గల నామసామ్యమును, ప్రతిభాసామ్యమునుగూడ నీకృతిప్రదానమునకుఁ గారణమై యుండ నోపు. దిగువపద్యంబులఁ దిలకింపుఁడు.

"నాపేరఁ బరఁగువాఁడవు
నాపద్యము లరసి ప్రీతి నను మెచ్చుచునే
రేఫును మాపును నాకృతు
లే పఠియించెదవు గాన నెలమి న్గొంటిక్.

“ ప్రాచుర్యోజ్జ్వల కీర్తి రూపలలనా
రక్తాత్ముఁడై, హాస్యవా
చా చాతుర్యగుఁడై, విమర్శనకళా
చంద్రుండునై, కాకవి
ప్రాచీనాహిమయూరుఁడై, కవిజన
ప్రాలంబుఁడై యస్మదీ
యాచార్యుం డగు “ రామలింగకవి ” నే
నశ్రాంతముం గొల్చెదన్. ”

రసములకెల్ల నునికిపట్టయి సముద్రము వలె నతి గంభీరములైన రామాయణ మహాభారతాది గ్రంథములను, వివిధములైన పోకడలకు నాకరములైన వసుచరిత్రాది ప్రబంధరాజములను, మనోహరములైన రామలింగాదికవివర్యుల చాటువులను ధిక్కరించి విచ్చలవిడిగా పెచ్చుపెరుగుచున్న నేటిభావశూన్యంబగు భావకవిత్వములోని దోషములను సరసముగా నగ్గడించి హృదయంగమమగు మార్గమున సత్కవితాలక్షణములను బాలకులకు బోధించుటయే కవిగారి ముఖ్యోద్దేశమగుట స్పష్టము. “ కవిరాజు ” అను ఖండమునందు శ్రీనాథునియున్నతిని, ‘ వికటకవి ’ యనుదాన రామలింగకవిప్రతిభావిశేషమును ‘ భావకవి ’ యనుదాని యందు తిక్కన జిలిబిలిపలుకుల తెలుఁగు కవిత్వమును గవిగారు స్తుతించి యమూల్యములగు నవ్వాని ముందు నేటి భావకవిత్వ మనఁబడెడు గలక ఱాలకుప్పలను దెచ్చి సరిపోల్చి చూపి వాని యందుఁ గలభేదమును బాలకులకుఁ గాంతాసమ్మితముగా బోధించుచున్నట్లు స్పష్టముకాఁగలదు. ఈదిగువ పద్దియంబుఁ బరిశీలించునది.

“ లేఁత తెనుంగుపాపనుఁ గు
లీనను మంజులశయ్య నుంచి సం
ప్రీతినిఁ బెంచి, పాకరస
వృత్తుల రీతుల నీతులన్ గుణ
ఖ్యాతకళారహస్యముల
నర్మిలి నేర్పి, యలంకృతిప్రభో
పేతగఁ బెద్దఁజేసిన క
వీంద్రునిఁ దిక్కనయాజిఁ గొల్చెదన్. ”

ఈ గ్రంథమున నెనిమిది ఖండములుగలవు. ఇందు మొదటిది విఘ్నకవి. ఇందు పూర్వకవిమతానుసారముగ విఘ్నేశ్వరస్తుతి చేయఁబడినది. కాని వ్యంగ్యముగా నెల్లయెడలను, భావకవిత్వమును, భావకవులనుగూడ నిరసించుటయే కనుపట్టుచున్నది. “ పూజ్యభావరూపావధి, ” “ నిర్గుణాత్మకుఁడు ” “ దోషాకరోపాధి ” “ వక్రహస్తుఁడు ” “ కళానిధికి హాసము గొల్పెడు ” మొదలగు శబ్దంబులు వ్యంగ్యమర్యాద ననుసరించిన భావకవినిరాసంబులుగానియెడల వేఱేవియో యెఱుంగరాదు.

రెండవది ‘ కుకవి ’. కుతలకవీశు లెల్లరును దప్పక నిందించు కుకవు లూహాగోచరులేయనియును, అట్టినింద యధునాతనులచే తమయజ్ఞానావకుంఠనమునకై యవలంబింపఁబడినదనియుఁ గవిగారిచే సరసంబుగా బోధింపఁబడెను.

'వికటకవి' యనుదానియందు కవి తన కవితాశక్తిని జక్కఁగఁ బ్రకటించెను. "కవిసింహము..." మొదలుగాఁగల పద్యమునందు జూపిన హాస్యమును "కుతలకపీశులందు తలగోల్పడువారు కుకపీశు లద్దిరా" యనుచోటంగల శబ్దార్థంబులపొందికయు, తెనాలి రామలింగని మార్గముసే యనుసరించుచున్న వయ్యును, అంతకంటె మిన్నగా నున్న వని చెప్పక తప్పదు. "కవులవెనుక నుత్తములు ముకవులే సుమ్మా." అనుపాదమునం దీనాఁటి భావకవులవెనుక దిరుగాడుచు వారివలె కవితాభాసములనైనను రచింప శక్తిహీనులైన కవినామధారు లగువారలకు 'ముకవు' లను క్రొత్త నామకరణమును కవిగారు సేసియున్నారు. ఇట్టివారు లెక్కకుమిక్కిలిగా నిప్పుడున్నటు లూహింపనగును.

'కవిరాజు' నాల్గవది. ఇం దనవేమభూపాలుని ప్రాభవమును, శ్రీనాథాదులైన పూర్వకవులప్రతిభయును, నందలి పేదబాపని వంటి యర్థశూన్యులైన భావకవులను గవిగారు చక్కని కవితామార్గమున నిరూపించి యున్నవారు.

భావకవిత్వ మనుదానియందు నయిదు విధములైన నేఁటి భావకవిత్వమును కవిగారుదాహరించియున్నారు.

'భావతురంగ' మనుదానియందు కవిగారు తమ యనూనప్రతిభను చూపి చమత్కారమైన కల్పనఁజేసి భావకవిత్వమును భావతురంగమువంటిదే యని నిరూపించి యున్నారు.

'భావకవి' యను వ్యాసమునందు భావకవుల బహిరంతస్స్వరూపములయందలి సాధారణ చిహ్నములను గవిగారు నేర్పున నేర్పరించిరి. పద్యమొకం డుదాహరించుచున్నాను:

"తెనుఁగాడుటను వ్రాయుటను దెలియవ్వలె
నాంగ్లభాషాజ్ఞాన మవసరంబు
దేశాటనోత్కటావేశ ముండవ్వలె
నుద్యోగమున బుద్ధి యుంచరాదు
భావగీతాలను బాడుచుండవ్వలెఁ
బూర్వకవులఁ దిట్టిపోయవలయు
స్వేచ్ఛావిహారంబు సేయవలెఁ, సభ్య
లోకరినోకను మెచ్చుచుండవలయు
నప్పకవి సెప్పినదియెల్లఁ దప్పవలయు
నరయఁ గర్ణద్వయముఁ గప్పి యాడుకురులఁ
బెంచవలె, నూత్నవేషంబు వేయవలయు
మా సమితిసభ్యులకు నియమంబు లివ్వి."

తుదిదయ్యును నీ వ్యాసములలో మిన్నయగునది 'గణాధిపతి' యనునది. ఇందు కవిగారు తమ శ్లేషసామర్థ్యముచేతను, ధ్వనిమార్గ మవలంబించుచునే కవిగణాధిపుని చక్కగ పరామర్శించినారు. ఇందానాథుని జీవితచరిత్రమును, కవితాప్రాగల్భ్యమును, పాండితీప్రకర్షయు, శీలసమున్నతియు నున్నవున్నట్లు తెలుపంబడినవి.

ఈగ్రంథమున ధ్వను లనేకములు గలవు. శ్లేషాద్యలంకారముల కిది బరణి. హాస్యమున

కిక్క; విచిత్రకల్పనలకు తావు. ఇట్టి హేళన కావ్యములు తెలుఁగున నింతవఱకు లేవని చెప్పుట సత్యదూరము కాదు. ఒకదానితో నొకటి పొందని చేష్టలుగాని, పల్కులుగాని, లక్షణములుగాని యేకాధికరణములైనప్పుడయ్యవి చూపఱకు హాస్యరసస్ఫోరకము లగుచుండును. అట్టివి సారస్వతమునందు గన్పించిననే యిట్టి హేళనకావ్యములు సారస్వతమునందు బయలుదేరును.

ఇట్టి సరసమై, లలితమై, నాగరకమై యొప్పారుకావ్య మాంధ్రసారస్వతాభివర్ధక మార్గమున నవీనయుగమును సూచించునట్టి స్థిరచిహ్నమై యొప్పారుగావుత.

హైదరాబాదు, మూసీనది ఒడ్డున

—కె. కృష్ణమూర్తి.

సంస్కృతము దేశభాషగ నుండినదా?

వంగోలు వేంకటరంగయ్య, బి. ఏ., బి. యల్.,

ఈ సందియము భారతవర్షమున నేరికిం గలుగలేదు. పదునెనిమిదవశతాబ్దియందు పాశ్చాత్యులు, వారిలోనను ఆంగ్లేయులు సంస్కృతపరిచయము చేయ సాగినపిదప ఈవిచికిత్స వారిలో నంకురించినది. డూగల్డు స్టూవర్టు (౧౭౫౩-౧౮౨౮) అనుస్కాట్లాండు తత్త్వవిచారకుడు సంస్కృతమనునది ఏనాడును దేశభాషగ ఉండినది లేదనియు, అలెగ్జాండరు ఇండియామీద దండెత్తివచ్చినపిదప ఆయన శిబిరములలోని గ్రీకుపండితులజూచి ఈదేశపుపండితులును అట్టిదానివలె నుండుటకై సంస్కృతమను నొకదానిని కృత్రిమముగ కల్పించిరని యొకప్రవాదమును పుట్టించెను. ఈవాదమును వానివెనుక మరికొందరును ఆమోదించిరి. పెద్దబాలశిక్షలోని మూలభద్రికమువంటి సంకేతభాషయని తలచిరి. "అకాఖగాన్యఘుశ్చైవే" త్యాది సంకేతములవంటిదని భావించిరి. అటులగాకున్న ఐరోపాదేశములో సామాన్యభాష నొకదానిని కల్పింపవలయునని 'యస్పరాంటో' అను నొకభాషాసంవిధానమును ఇటీవల ఏర్పరుప యత్నించినటుల సంస్కృతమునుకూడ కల్పించియుండ వచ్చుననియు, ఇది యింటిభాషగ మాట్లాడుచుండిన జనము ఎపుడును ఉండియుండరని యూహింపబడినది. దీనికంతయు కొంచెమాధారము కల్పించినది సంస్కృతమనుశబ్దమే. సంస్కృతమనుశబ్దమువలన అసంస్కృతముగా నుండినది కొంత సంస్కారమును పొంది సంస్కృతమనుపేరు పొందినదని యూహింప నవకాశము కలుగుచున్నది.

"సంస్కృతం సంస్కృతం వింద్యాత్
ప్రాకృతం ప్రాక్కృతం మతమ్"

అను నొకప్రాచీనవచన మున్నది. దీనివలన సంస్కృతప్రాకృతములమధ్య ప్రాకృతము ప్రకృతియనియు, మూలభాషయనియు స్ఫురణ గలుగుచు ఆప్రాకృతము సంస్కరింపబడి సంస్కృతమనుపేరున వాఙ్మయములోనికి వచ్చియుండవచ్చునని యొకయూహ గలదు.

మరియు సంస్కృతమునకు తొలిపేరు గీర్వాణమనియు, ఆగీర్వాణభాష కొంతసంస్కారమును పొంది సంస్కృతమనుపేర వ్యవహారములోనికి వచ్చినదనియు నొకయూహ గలదు.

అపారపారావారమగు మహాసముద్రమువలె ఇంతింతయనరానివిస్తృతి గలిగి రత్నాకరమువలె నమూల్యములగు గ్రంథములుగల ఈప్రసిద్ధమగు సంస్కృతభాష కల్పితము కావలయునా? అటుల నేమాత్రమునుగాదు. వేదభాషను జూడ నయ్యది ఆవేదకాలమున జనసామాన్యము మాటలాడుకొనుచుండినదిగా తోపగలదు. మహమ్మదీయుల ఖురాను మహమ్మదువారికాలమున అరేబియాదేశములో వాడుకలోనుండినభాషలో నున్నదని ఆభాష దెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. ఏసుక్రీస్తును తన యుపదేశములనెల్ల తనకాలపుదేశభాషలో జేసెనని తెలియుచున్నది. బౌద్ధమతగ్రంథములు చాలవరకును, అశోకచక్రవర్తిశాసనాదులును ఆకాలములలో వాడుకలోనుండిన పాళియను నొకవికృతియందు రచింపబడియున్నవి. పైజేర్కొనబడిన అరబ్బి మొదలగుభాషలీనాడు దేశభాషలుగ నుండనందున ఇవన్నియు కల్పితభాషలని చెప్ప సాహసించువా రగపడరు. సంస్కృతమునెడలమాత్రము సందేహము కల్గుట విపరీతముగ నున్నది.

ఒకభాషను కల్పించువారు ఏవోకొన్ని సంకేతములు! పెట్టుకొని ఆ భాషావ్యవహారము లితరులకు తెలియకుండునటుల Code wordsగనో లేక రాజ

నీతిలో జెప్పినటుల మ్లేచ్ఛితసంకేతములుగనో యుం డునేకాని యింత విస్తారమగు వాఙ్మయమును, అనాది ప్రసిద్ధియు గలిగియుండజాలదు.

ఆదికావ్యమనుఖ్యాతిగల రామాయణ ప్రామాణ్య మును సంశయింప నలవిగాదు. ఆ రామాయణమున నరణ్యకాండయందలి ౧౧-వ సర్గయందు వాతాపి ఇల్వ లుల ప్రస్తావము వొడమి యిల్వలుడు బ్రాహ్మణరూపము ధరించి సంస్కృతము మాట్లాడుచు ఋషుల వంచించి వధించుచుండినటులున్నది:

"ధారయన్ బ్రాహ్మణం రూపం
ఇల్వలః సంస్కృతం వదన్"

అని యున్నది. కల్పితమగు నొకభాషను ఇట్టి యుప యోగమునకు ఎవరయిన పెట్టుట యూహాతీతముగ నుండగలదు. మరియు సుందరకాండ ౩౦-వ సర్గయందు హనుమంతుడు సీతాదేవితో సంభాషింప ప్రయత్నించు సందర్భమున నామెతో నేభాషలో మాట్లాడవలయు నని బహువితర్కించినటులు, తుదకు మానుషసంస్కృత మున ననగా లౌకిక సంస్కృతమున మాటలాడ నిశ్చ యించుకొనినటులను ఈ క్రిందివాక్యములవలన తెలియ గలను:—

"వాచం చోదాహరిష్యామి
మానుషీ మిహ సంస్కృతామ్"
సుం. కాం. ౩౦ స. ౧౭ శ్లో.

"యది వాచం ప్రదాస్యామి
ద్విజాతిరివ సంస్కృతామ్,
రావణం మన్యమానా మాం
సీతా భీతా భవిష్యతి"
సుం. కాం. ౩౦ స. ౧౮ శ్లో.

ఉదాహృతవాక్యములవలన ఆకాలమునసంస్కృ తమునందు మానుషభాష అనగా సామాన్యముగ స్త్రీ శూద్రాదులు మాటలాడు లౌక్యభాష యొకటియు, ద్విజాతులు బ్రాహ్మణాదులు పండితులు మాటలాడు సంస్కృత మొకటియు, రెండువిధములుగ నున్నటుల తెలియుచున్నది. ఇప్పటి మనతెలుగును పరిశీలించినను చదువుకొనినవారు, బ్రాహ్మణాదులు ప్రయోగించు తెలుగు వ్యాకరణయుక్తముగను, తదితరులుమాటలాడునది కొంచెము గ్రామ్యభూయిష్ఠముగను నుండుట యను భవమున జూచుచున్నాము. బ్రాహ్మణుడు, దేహము, అన్నము, కుటుంబము అనుచోట జనసామాన్యము, దేహము, వణ్ణము, కుటుంబరము అని పలుకుదురు. ఇట్టిభేదములు రామాయణకాలమునులోగూడ ఉండినవి గదా! ఒకనాడు కల్పించుకొన్న భాషయయిన యెడల ఇట్టి భేదముల కవకాశ ముండదు.

మరియు భారతము కర్ణపర్వమున (కలకత్తా ప్రతి), ౪౪-వ యధ్యాయమున కర్ణుడు శల్యుని మద్ర దేశమును నిందించుచు ప్రాస్తావికముగ మద్రదేశపు వాడుకమాటలగూర్చి యిటులు చెప్పియున్నాడు:—

"హేహతే హేహతే త్యేవం
స్వామిభర్తృహతేతిచ,
ఆక్రోశ న్త్యః......"

ఇత్యాది యున్నది. అనగా ఆదేశమున స్త్రీలు, (తల్లులు బిడ్డలనుకాని, యితరస్త్రీలు ఇతరస్త్రీలనుగాని) సంబోధించునపుడు "హేహతే, హేహతే, స్వామి భర్తృహతే" యను మొదలగు ముదుగుమాటలను ప్రయో గింతురని తెలుపబడియున్నది. ఇపుడును కొందరు కొందరు అలపరిజనము, పిలిచిన పలుకకయున్న బిడ్డలను 'ఓరి చచ్చినవాడా,' 'ఓసి చచ్చినదానా,' 'ఓసి, నీముండమోయ,' యిత్యాదిపరుషవాక్యములతో పిలుచు చుండుట వినుచుందుము. ఇట్టివే ఆకాలమునగూడ వాడుకలో నున్నటులును అవి సంస్కృతమున నున్న టులును ఉదాహృతభారతప్రమాణమువలన తెలియు చున్నది. దీనివలన పామరజనముకూడ ఆప్రాతకాల మున ఈసంస్కృతభాషనే యుపయోగించుచుండినటు లూహింపదగియున్నది.

ఇవికాక సంస్కృతమున దృశ్యప్రబంధము లనే కములున్నవి. వానిలో నుత్తమపాత్రలన్నియు సంస్కృ తమునే యుపయోగించుచున్నవి. సంస్కృతము దేశ భాష గానుండిన మృచ్ఛకటిలోని చారుదత్తాభియో

ఘట్టము సంస్కృతమున నుండునా? ఏమూలనో, ఏమహా సత్రముననో కొందరు బ్రాహ్మణులు చేరి యొకభాషా సంకేతమును నేర్పరచికొనిరా రనుట హాస్యాస్పదముగ నుండగలదు.

కాత్యాయనుడు, పాణిని మొదలగు వాగనుశాసనులు వ్యత్యస్తములు, రూపభేదములు కలుగకుండ వ్యాకరణములచే నీసంస్కృతమును బంధించిరి. అందుచేత నీసంస్కృతముయొక్క సంస్కృతత్వము అవధారిత మగుచున్నదేకాని కల్పితవ్యాకరణసూత్రముల నేర్పరచి ఆసూత్రముల కనుగుణముగ తిఙంత సుబంతముల నేర్పరచియుండరు.

సంస్కృత మొకదేశభాషగ నుండినటులను ఆ భాషలో ఆయాప్రదేశముల వాడుకలోనుండిన కొన్ని దేశవాళిమాటలు, ప్రయోగములు (Dialects) ఉండినటులను అనేకనిదర్శనములు గలవు. పస్పశాధ్యాయమునందు ఈక్రిందివాక్య మున్నది:—

"ఏతస్మింశ్చ అతిమహతి శబ్దస్య ప్రయోగవిషయే తే తే శబ్దాః తత్ర తత్ర నియతవిషయాః దృశ్యన్తే"

అని సామాన్యవిషయము చెప్పి దానికి కొన్నియుదాహరణముల బతంజలి చూపియున్నాడు.—

(i) "శవతిః గతికర్మా కాంభోజేష్వేవ భాషితో భవతి—" అనగా శవధాతువునకు కాంభోజదేశమున సామాన్యముగ గతియు, కర్మయు అర్థములు.

ఇదేధాతువును ఇపుడు మనమందరము వాడు కొనుప్రకారము ప్రేతపర్యాయముగ ఆర్యులు ప్రయోగింతురనియు తెలిపియున్నాడు. "వికార ఏనం ఆర్యా భాషన్తే."

(ii) "హమ్మతిః సురాష్ట్రేషు—రంహతిః ప్రాచ్యమధ్యేషు— గమి మేవతు ఆర్యాః ప్రయుంజతే—" అనగా సౌరాష్ట్రమున "హమ్మ" ధాతువును, ప్రాచ్యమధ్యదేశస్థులు "రంహ" ధాతువును, ఆర్యులు "గం" ధాతువును ప్రయోగించుస్థానముల ఉపయోగపెట్టెదరు.

(iii) "దాతిః లవణార్థే ప్రాచ్యేషు దాత్రం ఉదీచ్యేషు—" లవణార్థమందు ప్రాచ్యులు ప్రయోగించు "ద" శబ్దమునకు ఉదీచ్యులు "దాత్రం" అనుదురు.

ఇట్టి యుదాహరణము లనేకములు గలవు. "కృషి" యనుదానికి "కసి" యనురూపభేదమును "దృశి" యనుదానికి "దిసి" యనురూపభేదమును గలవు.

సంస్కృత మొకదేశభాషగ నుండుటయేకాక దానిలో ప్రదేశప్రయోగభేదములుగూడ ఉండినటులు పైయుదాహరణములవలన స్థిరపడగలదు.

వార్తికకారుడగు వరరుచియు ఇట్టిదేశభేదములను (Dialectical differences) కొన్ని చూపియున్నాడు. ఉదాహరణము: "వర్తకా శకునౌ ప్రాచాం, ఉదీచాంతు వర్తికా" ప్రాగ్దేశస్థులు "వర్తకా" యను పక్షిపేరు ఉదీచులు "వర్తికా" యందురట.

పాణిన్యాచార్యులుకూడ ఇట్టిభేదముల గొన్ని చూపియున్నాడు. ప్రకృతమున కొకయుదాహరణము చాలును.

"ఉదీచాం వృద్ధాదగోత్రాత్"—౪-౧-౧౫౭ ఈ సూత్రోదాహరణముగ అపత్యార్థతద్ధితరూపమున "ఆమ్రగుప్తాయనిః" అనియుండవలసినదానిని ప్రాగ్దేశమున "ఆమ్రగుప్తిః" అందురట. వాడుకలో లేని భాషకు ఇట్టిరూపభేదములు గలుగుట సహజమగునా?

ఈభాగమును దాటిపోవులోపల ఇంకొక విచిత్రోదాహరణము చూడనగును. ఒకానొకసూతునికిని (రథము తోలువాడు) ఒక వ్యాకరణజ్ఞునికిని "ప్రాజిత్మ" శబ్దస్వరూపవిషయమై సంస్కృతమున సంవాదము జరిగినటులును తుదకు సూతుడే గెలిచినటులును మహాభాష్యమున ఒక యాఖ్యాయికను పతంజలి చూపియున్నాడు.

లాక్షణికమతమునను సంస్కృత మొక దేశభాషగ అనాదిగ నుండినటుల తోచుచున్నది. లాక్షణికశేఖరుడు రాజశేఖరుడు (క్రీ. శ. ౮౮౦-౯౨౦ ప్రాంతములవాడు) తనకావ్యమీమాంసయందు కవిభేదముల బేర్కొనుచు మార్గకవియని యొకని జెప్పి కవిత్వమున కొకయుదాహరణముకూడ జూపియున్నాడు. బహుశః ఈతనిమతమున మార్గకవియనగా వాల్మీకిరామాయణమున "మార్గవిధానసంపదా" (బాలకాండ ౮-౮౧౪) యని ప్రయోగించినపుడు "మార్గ"శబ్దమున కేయర్థమును సూచించెనో రాజశేఖరుడును మార్గకవి యనినపుడు ఆయర్థమునే యనుసరించియుండును. వాల్మీకి తన కావ్యమునందలి సంగీతమాధుర్యమును ప్రశంసించుకొనుచు తన కావ్యము మార్గవిధానసంపదచే నొప్పియున్న దనినాడు. ఈవాక్యముపై వ్యాఖ్యానములలో సంగీతమున 'దేశి' యనియు "మార్గ" యనియు రెండు ప్రకారములు అనాదిగ నున్నటులను "దేశి" యనునది క్వాచిత్కముగ అచటనచట ఆయాదేశములలో ప్రచురముగనుండు ప్రకారమనియు "మార్గ" విధానము సార్వత్రికమైన దనియు చెప్పబడియున్నది. "దేశి" విధానమున కుదాహరణముగ "హిందుస్థాని మోడి" యనియు, "కర్ణాటక" మనియు "తంజావూరుభాణి" మనియు పాటకచ్చేరిలలో వినుట గలదు. ఇట్టి ప్రకారభేదము కావ్యములందును, కవిత్వములందునుకూడ నుండినటుల మార్గకవిశబ్దము స్ఫురణచేయుచున్నది. ప్రాచీనాంధ్రకవులును ఈవిధానద్వయము నెరిగినటుల నన్నెచోడుని కుమారసంభవము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది—

"మునుమార్గకవిత లోకంబున వెలయఁగ
దేశికవితఁ బుట్టించి తెనుం
గు నిలిపి రంధ్రవిషయమున"
(ప్రథమాశ్వాసము, ౨3-వ పద్యము)

ఇట్టి భేదవ్యవస్థలుగాడ అత్యుత్తమ ప్రౌఢశైలిచే నొప్పినదొకటియు, సామాన్యముగ లోకజనమునకు తెలియదగినవిధముగల దొకటియు నుండినదని అంగీకరింపకతప్పదు.

ఇంతియేగాక, సంస్కృతము వాడుకభాషగా నుండినదా యనువిషయమున రాజశేఖరుడు ఇంకొక గొప్పసహాయము చేసియున్నాడు. కొందరు రాజుల బేర్కొని వారివారియంతఃపురాదులలో వాడుకలో నుండిన భాషలగూర్చి యుపన్యసించుచు ఇటులు జెప్పియున్నాడు.

౧. "శ్రూయతేహి మగధేషు శిశునాగోనామ రాజా— తేన దురుచ్చారాన్ అష్టౌ వర్ణాన్ అపాస్య స్వాంతఃపుర ఏవ ప్రవర్తితో నియమః — టకారాదయ శ్చత్వారో మూర్ధన్యాః తృతీయవర్జం ఊష్మాణస్త్రయః క్షకారశ్చేతి—"

౨. "శ్రూయతేచ శూరసేనేషు కువిన్దోనామ రాజా — తేన పరుషసంయోగాక్షరవర్జం అంతఃపుర ఏవేతి సమానం పూర్వేణ."

3. "శ్రూయతేచ కుంతలేషు సాతవాహనో నామ రాజా— తేన ప్రాకృతభాషాత్మక మన్తఃపుర ఏవేతి సమానం పూర్వేణ"

౪. "శ్రూయతేచ ఉజ్జయిన్యాం సాహసాంకో నామరాజా—తేనచ సంస్కృతభాషాత్మక మన్తఃపుర ఏవేతి సమానం పూర్వేణ."

పై నాల్గింటిలో మొదటి రెండింటి విషయమప్రస్తుతమనుకొనినను మూడవదానియందు ప్రాకృతము మాట్లాడువిషయమును, నాల్గవదానియందు సంస్కృతము మాట్లాడువిషయమును ఆయాదేశరాజుల నగళ్లలోని వ్యవస్థ యయినటులు కనబడుచున్నది. సంస్కృతము మాటలాడనిభాషయైనయెడల సాహసాంకునియంతటి రాజాధిరాజాంతఃపురమున నెంతజనముందురో యందరికిని ఆనియమ మెట్లు చెల్లియుండును?

భోజరాజును (౧౦౧౦-౧౦౫౫) తన సరస్వతీకంఠాభరణమున నీయంశము నీ క్రింది శ్లోకములవలన నూర్జితపరచియున్నాడు:—

"కేఽభూవన్నాఢ్యరాజస్య
రాజ్యే ప్రాకృతభాషిణః,

కాలే శ్రీసాహసాఙ్కస్య
కే నసంస్కృతవాదినః. *

సంస్కృతము పండితభాషగను, వ్యవహారభాషగను నుండుటయేకాక దేశభాషగనుకూడ నుండినదనుటకు ఇంకొకయాధారము చూపవచ్చును. ఆయాకాలములలో రాజులు చేయుచుండిన అగ్రహారాదిదానముల దెలుపుశాసనములు సంస్కృతముననే చాలవరకు కలవు. ఈశాసనములోనివిషయము లోకమునకు దెలియరాని భాషయందు వ్రాయుట నిష్ప్రయోజనముకదా? కాబట్టి ప్రాయికముగ శాసనభాషయగు సంస్కృతము దేశభాషగ ఉండియుండవలెను. దీనికి విరోధపక్షమున విజయనగర సామ్రాజ్యమునాటి శాసనములును, ఈవలికొన్నిశాసనములును సంస్కృతమున నున్నవిగదా. ౧౪-౧౫ శతాబ్దములవరకు సంస్కృతము దేశభాషగ నున్నదనుట సాహసమని ఒప్పకతప్పదు. ప్రాచీనాచారము ననుసరించియుండురని సమర్థకము జెప్పనగును. మరియు అగ్రహారాదిదానశాసనములందు దాతృవంశానుకీర్తనము, ప్రతిగ్రహీతృవంశావళి, దానమహిమాతిశయములు, ఇత్యాదులు సంస్కృతముననున్నను దత్తవస్తునిరూపణము చేయునపుడు, ఒకవేళ లిపి నందినాగరిగనున్నను ఆభాగము భాషమాత్రము తెనుగున నుండెడిది.

ప్రతితెగవారికిని వారివారిభాషయందు అత్యంతాదరాభిమానము చూపట్టుచున్నది. "భాష" యనగ వారివారికి తమ స్వభాషయనియే రూఢిగ నున్నది. హిందూస్థానీదేశమున భగవద్గీత లోనగుగ్రంథముల నచ్చుచేయు వారు హిందూస్థానీ టీకాతాత్పర్యములగూడ జేర్చుట గలదు. గ్రంథప్రకటనయందు ఈటీకాతాత్పర్యములను హిందూస్థానీ టీకాతాత్పర్యసహితమనక భాషాటీకాతాత్పర్యసహితమని ప్రకటింతురు. మహారాష్ట్ర, గుజరాతీప్రకటనలయందును ఇట్టి విశేషమే కనపడుచున్నది. నిర్విశేషముగ భాషయనుటచే తమతమ స్వభాషయని వారియభిమానము. కొన్ని కొన్ని తెలుగుగ్రంథములలోనను తెలుగుకావ్యము, తెలుగుకృతి యనుటకు బదులు భాషాకావ్యము, భాషాకృతి యని గౌరవోక్తి కనపడుచున్నది. పింగళిసూరన రాఘవపాండవీయమున తన తెలుగుకవిత్వమునుగూర్చి చెప్పుకొనుచు,

"దక్షుం డెవ్వాడిల రామ భారతకథల్
జోడింప భాషాకృతిన్"

అని ప్రయోగించియున్నాడు. మరియు నాతడే కళాపూర్ణోదయమునను,

"రాఘవపాండవీయకృతి శక్యంబే రచింపంగ నె
చ్చట నెవ్వారికి నీకె చెల్లె నది భాషాకావ్యముల్
జేయగన్."

అనియు వ్రాసియున్నాడు. సందర్భము ననుసరించి యీభాషాకృతి,భాషాకావ్యశబ్దములు తెలుగునకే పర్యాయములు కాగలవు. భాషయన్నమాత్రమున నిట్టి యాదరాభిమానములు ప్రకటితము లగుచున్నవి. పాణిన్యాచార్యునికిని తనవాడుకభాషయగు సంస్కృతముపై నిట్టి యాదర ముండినటులు ఆంగ్లేయుడగు కీత్తుపండితుడు తన సంస్కృత వాఙ్మయచరిత్రమున ప్రథమభాగమున సూచించియున్నాడు.

ఇంతేకాక సంస్కృతమువిషయమై మనదేశమున మనకుండగల అభిమానాతిశయము కాక సంస్కృతవాఙ్మయమున మహాపండితులును పరిశోధకులును నగు కీత్తు లోనగుమహాశయులు సంస్కృతమెన్నడైన దేశభాషగ నుండినదియా యను మీమాంస కుపక్రమించి దేశభాషగనుండినటులనే సిద్ధాంతము చేసియున్నారు. వీరును ఈవ్యాసప్రారంభమున పలుకరింపబడిన మూగల్లు స్టూవర్టు సజాతీయులును, సమానదేశీయులును అయియున్నను వారివిద్యాతిశయము మహిమహాంలె నిరభిమానముగ సంస్కృతము నెంత

* ఆఢ్యరాజః=శాలివాహన
సాహసాఙ్క = విక్రమాదిత్య } సరస్వతీకంఠాభరణము—టీక.

ఘ్యైన స్తుతించియున్నారు. ఇట్టిభాష దేశభాషయై విలసిల్లక కేవల బ్రాహ్మణ శ్రోత్రియజనముచే సంకేతితమగు కృత్రిమకల్పితభాషయనుట చెల్లునా ?

ఇట్టి దేశభాషావిషయములో పారిశుద్ధ్యస్వరూపమునకు పరమప్రమాణ మేమనిన "సిద్ధి ర్లోకా ద్వృశ్యా" యని మనకు సకల భాషావాగనుశాసనులు నన్నయభట్టారకులు శాసించియున్నారు. భాషకు లోకవ్యాప్తి లేనియెడల నీసూత్రమునకు ప్రసక్తియు, అమోఘసిద్ధియు కలుగజాలకపోవచ్చును. వాగనుశాసనునుపదేశము ఇట్టిదగునా ?

సూర్యోదయానంతరము

—యస్. శంకరసుబ్రహ్మణ్యం.

ప్రేమపాశం

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

(అనువృత్తము)

మూడో అంకం

మొదటి రంగం

[వేంకటశాస్త్రియిల్లు, వీధితలుపు వేసివుంటుంది. తలుపుతట్టుతూ రాయడు—]

రాయడు—చిన్నమామయ్యా! (తలుపు మళ్లీ తట్టి, స్వగతం) యింట్లో లేనట్లున్నాడు మామయ్య. అత్త వంటింట్లో వుంటుంది. బంగారమ్మ యేం చేస్తోందో? పదికేకలకేనా పలక్కపోతే యెలాగా? అబ్బ! మండపేటనుంచి ద్వారపూడిదాకా నడిచి వచ్చేటప్పటికి తాతలు దిగివచ్చారు. కాళ్లు పీక్కపోతున్నాయి. కాస్తసేపు కూచుంటేగాని వుండలేను. వొక్కక్షణంవుండి మళ్లీ పిలవ్వచ్చు. (మెట్లమీదికి కాళ్లువేసుకూర్చుని) రైలుఖర్చులకి సరిగ్గా తూచియిచ్చింది మా అమ్మ డబ్బులు. రానూపోనూ అర్ధరూపాయవుంటే దర్జాగా జట్కాయెక్కుదును. మొన్న ఆలమూరులో దొరికిన సంభావనడబ్బులు అర్ధరూపాయీ జట్కాకోసం తగలేస్తే క్రాపింగుదువ్వెన్న మాటేమిటి? వెధవ కొమ్ము దువ్వెన్నతో పాపిడి బాగారాక చస్తున్నాను. (ఒక్కక్షణం వూరుకొని) పదిమాట్లు వస్తూ పోతూవుంటే శక్తి సామర్థ్యాలు గ్రహించి మామయ్య బంగారాన్ని నాకిస్తాడని అమ్మ వూహ. ఇది మంచిదారే. లేకపోతే మామయ్యకి నా సంగతి యేం తెలుస్తుందీ? కాని నాన్న వద్దంటాడు. "మాపిల్లని మీ అబ్బాయి కిస్తా" నంటూ తన కాళ్ల దగ్గిరికి రావాలంటాడు. అలా అయితే మామయ్య మరోసమ్మంధం చూసుకుంటే? కోటమ్మ దొడ్డమ్మ అప్పుడే బేరాలు మొదలుపెట్టిందిట. వాడి మొఖం వెంకడికిస్తారుటగానీ—అయినా మన ప్రయత్నం మానగూడదు. యెలాగేనా బంగారమ్మని పెళ్లాడితినా నేను అదృష్టవంతుణ్ణన్నమాట. ఈమేడా, ఆస్తీ అంతా దానిదే; కనక బంగారమ్మని పైగా దాటిపోనియ్యగూడదు.....మహా చెడ్డదాహంగావుంది. మళ్లీ పిలిచి చూద్దాం (లేచి 'మామయ్యా' అనితలుపు తట్టుతాడు.)

(తెరలో)

ఎవరు వారూ?

రాయడు—(స్వగతం) బంగారమ్మే. తలుపు తీశేటప్పటికి పెళ్లికూతురుదర్శనం. మంచిశకునమే. (ప్రకాశం) నేనురాయణ్ణి.

(అప్పుడు తలుపుతీసి బంగారమ్మ యివతలికి వస్తుంది.)

బంగారమ్మ—నువ్వా?

రాయడు—యెన్నిమాట్లు పిలిచినా పలికారు కారేం యెవరూనూ?

బంగారమ్మ—యింటో యేదోపని చేసుకుంటున్నాం. కాకపోయినా మేమిప్పుడాట్టే తలుపు తియ్యడం లేదు. కలరాతో వూరంతా పేలిపోతోంది.

రాయడు—ఎక్కువెప్పణ్ణుంచీ?

బంగారమ్మ—నిన్న పొద్దుటినుంచీనీ. యిలాంటప్పుడు వచ్చావేం?

రాయడు—తెలిసిందికాదు. మాఅమ్మ తొందర పెడితే వచ్చాను.

బంగారమ్మ—యేంపనీ?

రాయడు—అదివేరేపనీ. మామయ్య వున్నాడా?

బంగారమ్మ—యెందుకో వూళ్లోకి వెళ్లాడు. భోజనాలవేళకి వస్తాడులే. నూతికి వెళ్లి కాళ్లు కడుక్కో.

రాయడు—(స్వగతం) కలరా అంత తీవ్రంగా వుంటే పెళ్లికూతురు చూపులు దేవుడెరుగును. భోజనంకాగానే పరుగోపరుగు.

(లోపలికి వెళ్లిపోతాడు.)

బంగారమ్మ—(స్వగతం) యింకా వచ్చాడు కాదు నాన్న. యెన్నివిధాల చెప్పినా మానకుండా వున్నాడు వూళ్లోకి వెళ్లడం. యెప్పుడు తగ్గుతుందో యీకలరా? బావయెప్పుడు వస్తాడో? కలారాతగ్గేదాకా నేనా మాయింటోవుండమనాలి. యీమాట పట్టుపట్టి యింటో కూచోపెడతాను. నామాట వినకపోతే యెరగనూ? బావవుంటే అతనిచేత చెప్పించి నాన్ననికూడా కదలకుండా చెయ్యవచ్చు.

(తలుపువేసేసి, లోపలికి వెళ్లిపోతుంది.)

రెండోరంగం

[మాచవరంగ్రామంలో పేరుభట్టుయిల్లు. లోపల సూరన్నా, తల్లిజోగమ్మా, చెల్లెలు సుబ్బమ్మా కూచుని వుంటారు.]

సూరన్న—అసలు నువ్వు గారంచేర్పావు పేరిగాడికి.

జోగమ్మ—నే నేంచేశానురా? నిన్నెలా పెంచానో వాణ్ణీ అలాగే పెంచాను.

సూరన్న—నువ్వు లక్షచెప్పు. నాన్నకూడా వాడు లొంగలేదు.

జోగమ్మ—దానికి నేనేం చెయ్యనూ? చిన్నప్పణ్ణుంచీ వాడికి స్వతంత్రమే. అది వొంటెత్తుగుణం కాదుగానీ—

సూరన్న—అదిగో. అదే నీ తెలివితక్కువ. అబ్బా! వాడంత వొంటెత్తుగుణంవున్నవా డింకొకడున్నాడా పృథివిమీదా? పెద్దాడు నయంకొంచెం.

జోగమ్మ—వాడిమొఖం. పెళ్లాంవచ్చాక వాడి బుద్ధి బొత్తిగా మారిపోయిందిరా.

సూరన్న—పేరిగాడికి పెళ్లాం కాపరానికొచ్చినా అక్కర్లేదూ. పెళ్లయాక—మూడుముళ్లూ పడ్డాక వొక్కక్షణమేనా కలిసివుండడువాడు.

జోగమ్మ—వేరుపణ్ణిస్తానేం వాణ్ణీ?

సూరన్న—యేంచేస్తావూ?

జోగమ్మ—ఆమాటకొస్తే యింతట్లో వాడికి పెళ్లిచెయ్యనూ, దాంతో చప్పగా కుదురుతుంది రోగం.

సూరన్న—నువ్వు చెయ్యకపోతే ఆగుతుందా యేమిటి? అసలు వాడు రాజమహేంద్రవరంలో ప్రవేశించడమే ముప్పు. దానివల్ల వచ్చే చిక్కులుమిటో గ్రహించావా? మనల్ని లోకువచెయ్యడానికి చిన్నమామ వాణ్ణి లోపు చేసుకుంటాడు. ఈ వాజమ్మ అతనివెనకాల గంతులేస్తాడు.

జోగమ్మ—వెంకటేశంతో మాట్లాడడంటే వాణ్ణి గుమ్మంలోకిరానివ్వను.

సూరన్న—అదికాదు ప్రయోజకత్వం. యింట్లో నుంచి వొక్కరాగిదమ్మిడీ అయినా వాడికి దొరకనివ్వకూడదు.

సుబ్బమ్మ—చిన్నమామయ్యగారి యింటికి వెడితే యేమో పేరుభట్టన్నయ్యా?

జోగమ్మ—వెడితేయెరుగనూ?

సుబ్బమ్మ—ఏమే? ఏంతప్పేఅమ్మా?

జోగమ్మ—చిన్నమామ ఛండాలుడు. వాడి మొఖం చూడకూడదు.

సుబ్బమ్మ—ఏంచేశాడే?

జోగమ్మ—నీకిప్పుడు తెలవదది.

సుబ్బమ్మ—అత్త యెంచక్కా మాట్లాడుతుంది. బంగారమ్మవొదిన యెంచక్కనిపాటలు పాడుతుంది. పోనీ దాన్ని పేరుభట్టన్నయ్యకి పెళ్లిచెయ్యరాదుటే అమ్మా?

జోగమ్మ—ఛీ! దాన్నా!

సుబ్బమ్మ—యించక్కా వుంటుందే వొదినా.

జోగమ్మ—దాని చక్కదనం మాసిపోయెను! అదెందుకు మనకీ?

సూరన్న—పేరిగాడు బహుశా దానిమీద కన్నువేసే రాజమహేంద్రవరం ప్రవేశించివుంటాడు. ఇన్నీసుపేటలో ప్రవేశించడంచేత నాసందేహం మరీ వృద్ధవుతోంది. వాడూ, మామా రోజూ యెక్కడో వొకచోట తారసపడకమానరు. అలా పదిమాట్లు జరిగేటప్పటికి—ముందు మనపెద్దమ్మే కలుపుతాడు.

జోగమ్మ—అవున్రోయి, నువ్వన్నది నిజమే. లేకపోతే సంగీతం విజయనగరంలో చెప్పుకున్నవాడు కావ్యాలకోసం రాజమహేంద్రవరం యెందుకు చేరతాడూ? విజయనగరంలో లేరాయేమిటి చెప్పేవాళ్లు?

సూరన్న—కనిపెట్టావూ అబ్బాయియుక్తి? యేమనుకున్నావు మరి?

జోగమ్మ—యింటికి నుంచున్నపాళంగా రమ్మని వుత్తరం రాసెయ్యి, వాణ్ణక్కడవుండనివ్వగూడదు.

సుబ్బమ్మ—ఏమేఅమ్మా? బుల్లన్నయ్యకి బంగారమ్మ వొదిన్ని పెళ్లిచెయ్యండే, దాందగ్గిర నేను పాటలు నేర్చుకుంటానే.

సూరన్న—బాగానే నేర్పుతుంది నీకది పాటలు.

సుబ్బమ్మ—ఏమమ్మా? చిన్నప్పుడు నేనూ అదీ జతగావుండేవాళ్లం యేమనుకున్నావో. నీపెళ్లిలో అదీ నేనూ ప్రత్యేకంగా కూచునేవాళ్లం భోజనాల దగ్గిర. అదీ నేనేగాదా యేమిటె నీకు హారతి యిస్త?

జోగమ్మ—నువ్విప్పుడు జ్ఞాపకమా ఆసింగమ్మకి?

సుబ్బమ్మ — యెందుకు జ్ఞాపకంవుండనూ? బుల్లన్నయ్యకి పెళ్లిచేస్తే—

సూరన్న—వూరుకో సుబ్బూ నీకేమీ తెలవనూ.

సుబ్బమ్మ—ఏమేఅమ్మా! దాన్ని బుల్లన్నయ్యకి పెళ్లిచెయ్యవే.

జోగమ్మ—వుండవే వూరికేను. జలగలాగ పట్టుకు పీక్కుతింటావేమిటి? వూరుకో లేకపోతే అవతలికిపో.

సుబ్బమ్మ—(మూతిముడుచుకొని) పోతానులే. (వెనక్కి తిరిగితిరిగిచూస్తూ వెళ్లిపోతుంది.)

సూరన్న—నువ్వు కనిపెట్టలేకపోయావు గాని వాడిగుణం మొదణ్ణుంచీ అంతే. నీదో వెఱ్ఱి. నీమీద యెవడికి భక్తివుందో, యెవడికి లేదో కనిపెట్టలేవు నువ్వు.

జోగమ్మ—నేనంతచేతగాని క్షీనుకు ననుకున్నావా యేమిట్రా? పెద్దాణ్ణి నేనెప్పుడూ నమ్మలేదూ. పేరిగాడి గుణంకూడా యేడాదినుంచి తెలుస్తూనేవుంది. యెందుకూ? మొన్న అన్నివిధాల కబురంపినా వొక్కజామారుగుడ్డ తల్లిముండకిగాని పంపలేకపోయాడు. మరిచిపోతానా యీజన్మలో?

సూరన్న—యెన్నిప్రశ్నలు వేశాడనుకున్నావావేళ?

జోగమ్మ—వేస్తాడు వేస్తాడు. సాగుతోంది ఆంధ్రబ్బ.

సూరన్న—యిప్పుడేంచూశావూ? పెళ్లి అడ్డం కాస్తా తీరనియ్యి.

జోగమ్మ—ఆమాటకివస్తే అసలు వాడికి పెళ్లే తలపెట్టనూ యింతట్లోను.

సూరన్న—మొత్తానికి వాడివిషయంలో జాగ్రత్తగా వుండకపోతే సంసారం నట్టేట్లో కలుపుతాడు. మరి నాకు పొద్దెక్కుతోంది. సోమేశ్వరంలో యివాళ నవగ్రహశాంతివుంది. వెడితే అర్ధరూపాయేనా దొరుకుతుంది.

జోగమ్మ—నిన్న బ్రాహ్మణార్థం మూలాన్న రాత్రి భోజనం లేదుకదా శాంతిభోజనాలయ్యేదాకా వుండగలవా నాయనా? పైగా అయిదుమైళ్లు నడవాలి గూడానూ.

సూరన్న—లేకపోతే రోజు లెలావెడతాయమ్మా? వెడితే యివాళతో చెల్లాయికి పరికిణీ

కొనెయ్యవచ్చు. కొత్తపరికిణీ కావాలో అంటోందది పాపం యిరవై రోజులనుంచి. (వెళ్లిపోతాడు.)

జోగమ్మ—(స్వగతం) పేరిగాణ్ణి నమ్మకూడదు. సూరిగాడే నయం అందరిలోకీనీ. అమ్మాయికి పరికిణీలూ, చొక్కాలూ కావాలని చెప్పడం తడువూ. కూతుళ్లనేనా అంత శ్రద్ధగా చూడడు. నాలుగ్రోజులు వీడి దగ్గిరే వెడతాయి.

మూడో రంగం

[వేంకటశాస్త్రియిల్లు. విచారంతో కాంతమ్మ కూచునివుంటుంది. బంగారమ్మకూడా విచారపడుతూ పేరుభట్టు తొడమీద కూచుని వుంటుంది. రత్తమ్మ ఒకపక్కనీ, రాయడు వొకపక్కనీ కూచునివుంటారు.]

పేరుభట్టు—డబ్బుకాశపడి వెళ్లాను కాకినాడ. వెళ్లాటప్పటికి మామయ్య కులాసాగానే వున్నాడు. అనుమానమే లేదూ. వచ్చాటప్పటికంతా—అన్నీ జరిగిపోయాయి. ఘోరకలి.

రత్తమ్మ—నల్లరాయి బద్దలై పోయిందిరా.

కాంతమ్మ—యీవూరు వచ్చి ఆరేళ్లయింది. ఎప్పుడూ జబ్బెరగరు. జలుబేనా చెయ్యలేదు మీ తమ్ముడికి. నేటికి వొక్కమాటేవచ్చింది ముప్పేన.

బంగారమ్మ—బావోయి నువ్వు మమ్మల్ని విడిచిపెట్టకు సుమా. నాయన వెళ్లిపోయాడు. యిక మాకు దిక్కెవ్వరు బావా? (కంఠానికి చేతులు పెనవేసి దుఃఖిస్తుంది.)

పేరుభట్టు—వద్దువద్దు. యేడవకు బంగారం! నేనెక్కడికి పోతానూ?

కాంతమ్మ—నాయనా! చెట్టుకింది పక్షులం అయిపోయాం. (దుఃఖిస్తుంది.)

పేరుభట్టు—అత్తా! వూరుకోమనడానికి గుండెలు తాళడంలేదు. అయినా యేంలాభమూ?

రత్తమ్మ—దిగ మింగుకోమ్మా దిగ మింగుకో. (పైకిచూసి) దేవుడా! నీకళ్లకి నాతమ్ముడే కనపడ్డాడా?

రాయడు—దేవుడు మంచివాళ్లని యేరుకు పోతాడు.

కాంతమ్మ—యేలోటూ లేదని పొంగిపోయే రోజుల్లో తీరని యీపెద్దలోటు పెట్టాడు దేవుడు. కష్టం మరిచిపోయినవాళ్లని నష్టాల్లో ముంచేశాడు.

పేరుభట్టు—అంతే పెట్టిపుట్టాం. మనుష్యమాత్రులకీశ్వరలీల యేంతెలుస్తుందీ?

రత్తమ్మ—నువ్విక్కడే వుంటున్నావుట్రా పేరుభట్టూ?

పేరుభట్టు—అవును పిన్నీ. నువ్వెప్పుడువచ్చావూ?

రత్తమ్మ—నిన్నరాత్రికి వచ్చామురా నాయనా! మేంవచ్చాటప్పటి కన్నీ అయిపోయాయి. అన్నింటికీ యెదటింటో వున్న ప్రకాశంగారు దిక్కయారుట.

కాంతమ్మ—నాయనా! కొంపపడిపోవడమూ, దిక్కులేకపోవడమూనూ. అయ్యో! భరించలేనోయి! (దుఃఖిస్తుంది.)

బంగారమ్మ—బావా! సముద్రంలోపడి కొట్టుకుపోయామనుకో. యెలాబతికివున్నామో తెలవదు. నిన్ను చూసేదాకా ప్రాణాలు ప్రాణాల్లోలేవు. యిక నువ్వెక్కడికీ వెళ్లకుబావా! మాయింటో వుండవూ? వుండవూ? నాకేడుపువస్తోంది. (ఏడుస్తూ) వుంటాననవూ?

పేరుభట్టు— (బంగారమ్మనిగుచ్చి కౌగలించుకొని) నాకడుపు చెరువై పోతోంది. యిక యేడవకు బంగారం! నేనిక యెక్కడికీ వెళ్లను. యిక్కడే వుంటాను వూరుకో.

కాంతమ్మ—నీకు సాగుకుందా నాయనా?

పేరుభట్టు—చూస్తావుకాదూ?

రత్తమ్మ—(స్వగతం) వీణ్ణిక్కడ వుండమంటూ రెందుకూ తల్లీ కూతురూనూ? వీళ్లమనస్సు తిప్పెయ్యాలి. లేకపోతే బంగారం తక్కదు.

రాయడు—(స్వగతం) యుక్తిచేసి యిది జరగనివ్వకూడదు.

(అప్పుడు ప్రకాశంవస్తాడు.)

ప్రకాశం—యిదిగో పేరుభట్టుగారా? అంతా యిలా జరిగింది.

పేరుభట్టు—డబ్బుకాశపడి మామయ్యని విడిచిపెట్టి వెళ్లాను. కానలేకపోయాను.

ప్రకాశం—రెండువందల నలభై రూపాయలు.— కాకపోయినా యిలాజరుగుతుందని అనుకోడం యెలాగా? కలరా తగులుతుందన్న సూచన యతిక్రించినా వుంటేనా?

కాంతమ్మ—సాయంత్రం మునిగింది, మన్నాడు తొమ్మిదయ్యేటప్పటికి కొట్టేసింది. రెండురోజు లేనా నిలుపుచెయ్యందే నాయనా! (ఏడుస్తూ రత్తమ్మకేసి తిరిగి) నన్ను కొట్టెయ్యరాదూ వొదినా? నాకీమొండి బతుకెందుకూ?

బంగారమ్మ—(కళ్లుమూసుకుని దుఃఖిస్తుంది.)

పేరుభట్టు—నామాటవినవూ? నేనుభరించలేను బంగారం. (డగ్గుత్తికతో) వూరుకోవూ?

రత్తమ్మ—ప్రకాశంగారూ! యీలోటంతా— యీదురదృష్టం అంతా మాది. వొక్కతమ్ముడున్నాడు నాతమ్ముడు మానాయనకంటే యెక్కువగా మమ్మల్ని చూశాడు. యికమాకు పచ్చంచులబట్టపెట్టే తోడబుట్టినవాడేడీ? (ఏడుస్తుంది.)

ప్రకాశం—అక్కయ్యగారూ! యిది సముద్రం. ఆగదు; కాని ఆపుకోవాలి. యేంచెయ్యం? యెవళ్లవల్ల యేమవుతుంది? ఆ మహానుభావుడు బతకడానికి వయస్సులేదా, బతకలేనన్నాడా? యిలాజరగాలి. మనం అంతా యిలా యిదవాలి.

రత్తమ్మ—అంతేనండీ. మనవల్ల — యెంత యేడ్చినా యేమీరాదు. మనస్సు రాయిచేసుకోవాలి. (కాంతమ్మకేసి చూసి) యేంచెప్పను మరదలా? దిగమింగుకోవాలి.

రాయడు—మామామయ్యదగ్గిర రాజమహేంద్రవరంలో వుందామనుకున్నాను నేను.

ప్రకాశం—అందరికోరికలూ పూర్వపక్షంఅయిపోయాయి. అంతా మనతోటే వుందని వూరికే కల్పనలమీద కల్పనలు చేసుకుంటాం; కాని యీశ్వరుడు కొనసాగించవద్దూ? తక్కువచేసుకొని యెక్కువకోసం ఆశపడితే యేంలాభమూ? నామట్టుకునాకు కుడిచెయ్యి పడిపోయింది. యేంచెయ్యనూ.

పేరుభట్టు—నామాటచెప్పండి బాబుగారూ? మామయ్య ఆధారంచూసుకుని యీవూళ్లో వుందామని నిశ్చయించుకున్నాను. నాకల్పన యెలాకూలిపోయిందో చూశారా?

ప్రకాశం—యిందరి దురదృష్టం పోగయినాక శాస్త్రులుగారెలా బ్రతికివుంటారూ?......అక్కయ్యగారూ? మీరోమాటు దొడ్లోకి రావాలి.

(కాంతమ్మ ప్రకాశంవెనకాల వెడుతుంది.)

బంగారమ్మ—నేనుకూడా రావచ్చునా మామయ్యగారూ?

ప్రకాశం—నీకడ్డేమిటమ్మా?

కాంతమ్మ—రాతల్లీ!

(బంగారమ్మకూడా వెడుతుంది.)

రత్తమ్మ—చూడూ, పేరుభట్టూ! యెంత మేనమామ కూతురయినా, యెంత చనువయినా, దుఃఖంలో నేవున్నా పన్నెండేళ్లపిల్ల. నువ్వు వొళ్లో కూచోబెట్టుకోకూడదురా నాయనా!

రాయడు—అలాయెందుకన్నయ్యా? దూరంగా వుండే—అంటే ముట్టుకోకుండా సుమా, మనం ధైర్యం చెప్పవచ్చు. మనం జాగ్రత్తగా వుండడమే మంచిదీ, యేమంటావు?

పేరుభట్టు—నిజమే పిన్నీ! నువ్వు పెద్దదానవు. నీమాట తోసెయ్యడానికి వల్లకాదు. రాయడుకూడా చిన్నవాడయినా చాలాదూరం ఆలోచించాడు. మంచి సలహా చెప్పాడు వాడు. అలాగే చేద్దాం.

రత్తమ్మ—అదిగదీ. నాయనా! కష్టంలో వున్నారు. చేతనైనంత సాయంచేద్దాం.

రాయుడు—అన్నయ్యకి వొకళ్లు చెప్పనేఅక్కర్లేదే అమ్మా. ఆదుర్దాకొద్దీ—తీరా దానికదివచ్చి వొళ్లో కూచోడంవల్ల కూచోబెట్టుకున్నాడు; గాని తెలవదనుకున్నావా? నావంటివాళ్లకి పధ్నాలుగురికి చెప్పగలడు వాడు.

పేరుభట్టు—(స్వగతం) యేం శ్రీరంగనీతులూ? కారణం మరేమీలేదూ. బంగారంమీద కన్ను వేశారు వీళ్లు. అబ్బరమా? అలాంటిపిల్ల యెంత తపస్సుచేస్తే దొరుకుతుందీ? రాయుడు అదృష్టవంతుడు. రాక పోకలున్నాయికనక కోరిక నెరవేరవచ్చు. నేను కేవలమూ దురదృష్టవంతుణ్ణి. మాచిన్నన్నయ్యచేసిన కుట్ర నన్ను పాడుచేసేలావుంది.

ప్రకాశం—(ప్రవేశించి) మీరోమాటు యిలా రావాలి.

(ఇద్దరూ వెళ్లిపోతారు.)

రత్తమ్మ—వొరేయి! రాయడూ! పేరుభట్టు బంగారానికి చనువయినట్టుగా వున్నాడు. దాని మనస్సు నీమీదికి తిప్పేసుకోవాలి. యేంచేస్తావోమరి నేను కాంతమ్మ నెడలు వొంచుతానులే.

రాయుడు—ఈ పధిరోజుల్లోనూ యెంత పని చేస్తానో చూడుకో.

రత్తమ్మ—నే నోమాటు బసలోకి వెళ్లివస్తాను. అత్త యేదేనా చెప్పిందంటే వెంటనే చేసేస్తూవుండు నువ్వు.

రాయడు—అవిడ చెప్పకుండా—వూహించే చేసేస్తాను నేను.

నాలుగో రంగం

[పొద్దున్న యెనిమిదంటికి; కాంతమ్మ తూర్పు వసారాలో గోడకానుకొని కూచునివుంటుంది. ప్రకాశం రెండుగజాలలో నుంచుని వుంటాడు.]

ప్రకాశం—పేరుభట్టుగారిలాంటి మనిషి వున్నాడా? కానీ, అక్కయ్యగారూ! ఆయన చిన్నన్న వున్నాడే సూరన్నగారు? రామరామా! ఈశ్వరుడాయన్ని యెందుకోసం సృష్టించాడో గాని కిందపెడితే పంటలూ, పైన పెడితే వానలూ వుండవు.

కాంతమ్మ—అతగాడిదేనండీ యీకుట్ర అంతానూ. దేవుడు సాధించినప్పుడు మనుష్యులు సాధించడం ఆశ్చర్యమా అన్నయ్యగారూ?

ప్రకాశం—పొద్దుటిపూట యేగడియో వుంటారిక్కడ. తరవాత స్నానంచేసింది మొదలు యిక అక్కడవొకటే గుసగుసలు. ఇవాళనాకు చెవులు తడకలు కట్టిపోయాయి. రత్తమ్మగారుకూడా కలిసింది; కాని ఆవిడమాటలు నాకు సరిగా వినపడలేదు.

కాంతమ్మ—ఆభాసు చేసేలావున్నారేంగతి అన్నయ్యగారూ?

ప్రకాశం—విచారించకండమ్మా. పేరుభట్టుగారు అలాంటి తాత్రాలకు జడిసేవారు కారు.

కాంతమ్మ—అత నలాంటివాడేనండీ. కనకనే వొప్పుకున్నాను. చూడండీ. యిద్దరు తమ్ములున్నారు. వచ్చారుకూడానూ; కాని వొక్కడుకూడా సిద్ధపడలేకపోయాడు. పేరుభట్టు పూనుకోకపోతే—

ప్రకాశం—పూనుకోకపోవడం యేదీ? వొకవేళ ఆయన యేకారణంచేతనైనా జంకి మానేస్తే నే నేమయినానూ?

కాంతమ్మ—దేవుడు మిమ్మల్నే మాకు దిక్కు చేశాడు. (అంటూ అతని పాదాలు అంటబోతుంది.)

ప్రకాశం—(వెనక్కి జరిగి) మీకేవెర్రి యేమిటక్కయ్యగారూ?

(అప్పుడు పేరుభట్టు మెల్లిగావస్తాడు.)

ప్రకాశం—రండి మహానుభావా!

కాంతమ్మ—మా మూలాన్ని నువ్వు మీవాళ్లకి దూరం అయిపోయేలావున్నావోయి నాయనా!

పేరుభట్టు—అదేమిటత్తా? మాఅత్త అలా అంటుందేమండీ బాబుగారూ?

కాంతమ్మ—మేము సముద్రంలోపడి మునిగి పోయేటప్పుడు నువ్వు రక్షించడం మావాళ్లకిష్టంలేదు.

ప్రకాశం—మాచిన్నన్నయ్య కిందామీదా వుండడం లేదు.

పేరుభట్టు—వాడి బతుకప్పుడూ అంతే. కట్టి పెట్టండి వాడి ప్రస్తావన, అందులో సారస్యం లేదు.

ప్రకాశం—నిజమేగాని మావాళ్లకి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తిస్తే మీకేమేనా నష్టం వస్తుందేమో అని మీఅత్తగారి భయం.

పేరుభట్టు—నష్టం యేలాగా కనిపెట్టుకునే వుంది. మాఅమ్మకి మాచిన్నాడిమాట యెప్పుడు పథ్యం అయిందో అప్పుడే మొదలయింది సంసారానికి దిగతీత. విచారించవలసిన సంగతి యేమీ లేదు. నాకు బెంగ కూడా లేదు. మీకుగూడా యేమీ—

కాంతమ్మ—నామహారాజు పోయి నే నేడుస్తూ వుంటే వాళ్ల కీసుసగుసలూ, యీకుట్రలూ యెందుకు చెప్పండన్నయ్యగారూ! కష్టంలోవుందిగదా అని అంతా తలోరాయీ వేస్తారా?

ప్రకాశం—సత్రాల్లో రాళ్లువేశేరకం యిదీ. అయితే యేది యెలా జరగాలో అలా జరుగుతుంది. మనం మాట్లాడవలసిందేమీ లేదు. ఏమీ యెరగనట్లూ, విననట్లూ వూరుకుందాం. ఏమంటారు పేరుభట్టుగారూ?

పేరుభట్టు—అదీ నావుద్దేశం.

(అప్పుడు బంగారమ్మ వస్తుంది.)

బంగారమ్మ—అమ్మాయి! (ప్రకాశాన్ని చూసి) నరసయ్యశెట్టిగారి చెల్లెలు విశాలాక్షమ్మగారు రెండు కావిళ్లతో యేమిటేమిటో పట్టించుకు వచ్చారండీ మామయ్యగారూ!

కాంతమ్మ—చూశారా అన్నయ్యగారూ? ఆ యింట్లో అందరికీ నామహారాజంటే దేవుడు. నాదేవుకిడి యోగం లేకపోయింది; గాని మేడమీది సామానంతా విశాలాక్షమ్మగారిచ్చిందే. కాశీ తీసుకువెళ్లినప్పణ్ణుంచీ ఆయన భోంచేశారని తెలిస్తేగాని ఆవిడ పచ్చిమంచినీళ్లేనా ముట్టుకోదు. నేనూ, పిల్లా కట్టుకొనే బట్టలన్నీ ఆవిడయిచ్చినవే. వొక్కకడుపున పుట్టిన చెల్లెల్నికంటే యెక్కువగా చూస్తోందినన్ను. నిన్న యాభైరూపాయలు యిచ్చేవుందిగదా మళ్లీ యివాళ అంతసామాను తేవడం—కులం కాకపోతే మాత్రం యేమిటండీ స్నేహమూ, దయా ప్రధానం గానీ?

ప్రకాశం—బ్రాహ్మలనేకమంది శాస్త్రులుగారి సాయం పొందారు; గాని వాళ్లకి విశ్వాసం లేకపోయింది. ధర్మం చెప్పవలసివచ్చినా, విశ్వాసం చెప్పవలసివచ్చినా కోమట్లది.

బంగారమ్మ—మామయ్యగారూ! అవి యింటో పెట్టిస్తారా?

ప్రకాశం—నువ్వు పెట్టించరాదుటమ్మా? పోనీ, పేరుభట్టుగారూ! మీరూ—

పేరుభట్టు—తమరు—

ప్రకాశం—వచ్చినవారిని మీ రెరగరు. నేనావిడతో మాట్లాడుతూవుంటాను. మీరే పెట్టించండి. పదండి.

(ఇద్దరూ వెళ్లిపోతారు. రత్తమ్మ వస్తుంది.)

రత్తమ్మ—యెవరోకోమటావిడిలావుందే యేమిటేమిటో రెండుకావిళ్లతో పట్టించుకువచ్చిందీ.

కాంతమ్మ—నొదినా! యీవూళ్లో కోమట్లకి మామీద యింత అనుగ్రహంవుంది. దేవుడు చూడలేకపోయాడు.

రత్తమ్మ—అవన్నీ యింటో యెవరు పెట్టిస్తారూ?

కాంతమ్మ—ప్రకాశం అన్నయ్యగారు వెళ్లారులే. విశాలాక్షి దొడ్డమ్మగారిని తీసుకురాతల్లీ నువ్వూ.

(బంగారమ్మ వెళ్లిపోతుంది.)

రత్తమ్మ—(స్వగతం) పేరుభట్టు దగ్గిరేవున్నా [redacted] చెప్పిందిగాదు ఆసామాను యింటో పెట్టించ మనీ. నా ఆశకి ఆధారం లేకపోలేదు. (వెళ్లి పోతుంది.)

(తెర దించాలి.)

అయిదో రంగం

[ప్రకాశంయిల్లు. దక్షిణపువసారాలో సూరన్నా, పేరుభట్టూ, జోగమ్మా కూచునివుంటారు.]

జోగమ్మ—నువ్వింతలక్ష్యం లేకుండా తిరుగుతున్నావేం?

పేరుభట్టు—యేం చేశానూ లక్ష్యం లేకుండానూ?

జోగమ్మ—దాని తమ్ముళ్లుండగా చిన్నమామకి నువ్వెందుకు కర్మచెయ్యాలీ?

పేరుభట్టు—వాళ్లూరుకుంటే నేనూ వూరుకోవాలా?

సూరన్న—వాళ్లూరుకుంటే చిన్నత్త కూలి మనిషిచేత చేయించుకుంటుంది. నీకెందుకూ?

పేరుభట్టు—నేను చేస్తే యేంతప్పూ?

జోగమ్మ—వూళ్లోవాళ్లెవళ్లేనా పోతూవుంటే వాళ్లకందరికీ నువ్వుచేస్తావా?

పేరుభట్టు—చిన్నమామ వూళ్లోవాడేనా?

సూరన్న—అతని భావమరుదులికి లేని బాధ నీకేం?

పేరుభట్టు—ఇవి బ్రాహ్మడనవలసిన మాటలే?

సూరన్న—నువ్వే మహా బ్రాహ్మడవు పాపం. చూశావా అమ్మా? (నిరాసకంగా చెయ్యి వూపి పెదవివిరుస్తాడు.)

పేరుభట్టు—(ముంగోపంతో) యేమిటా వికారం? తెలివితేటలన్నీ వెళ్లగక్కేస్తున్నావే?

సూరన్న—వూరుకోరా ఆట్టే మాట్లాడకా.

పేరుభట్టు—నీతో మాట్లాడ్డం నాదితప్పే. నీకు హృదయంలేదు. మెదడులేదు. కేవలమూ యినపదుంగవు. కుట్ర, ద్రోహం, అసహనం— ఇవన్నీ నీదగ్గిర పేరుకొనివున్నాయి. నిన్ను నమ్మినవాడవు ములిగిపోవడమే. మరితేలను.

సూరన్న—నోరుమూసుకోరా.

పేరుభట్టు—ఛీ!

సూరన్న—నీతో మాట్లాడగూడదు. (వెళ్లి పోతాడు.)

పేరుభట్టు—(సూరన్నపోయినవేపు చూస్తూ) పాకీది నయం నీకంటే. అప్రాచ్యుడవు.

జోగమ్మ—వాణ్ణి తిడతావా?

పేరుభట్టు—విన్నావా?

జోగమ్మ—వాడేమి అవాచ్యాలు పలికాడూ?

పేరుభట్టు—ఏం అట్టే పెట్టాడూ?

జోగమ్మ—నువ్వు నాకడుపున చెడబుట్టావు ఛండాలుడా!

పేరుభట్టు—నీకలా తోచిందా?

జోగమ్మ—నామాడ కడ్డుచెబుతావా?

పేరుభట్టు—నన్నాజ్ఞాపించడానికి నీకు అధికారంలేదు. నువ్వు తాసికమాటలు వింటున్నావు.

జోగమ్మ—నువ్వు పురుగులోడిచస్తావు.

పేరుభట్టు—నీనోటి కడ్డురాను. (వెళ్లి పోతాడు.)

జోగమ్మ—చచ్చుపెద్దమ్మా! యెంతపనీ చేశావూ? నాపగవాళ్లలో కలుస్తావా? నీకు దమ్మిడీ ఆస్తి మిగలనివ్వను. చూస్తూవుండు.

(అప్పుడు రత్తమ్మవస్తుంది.)

రత్తమ్మ—ఏంచేస్తున్నావే చిన్నకాకా?

జోగమ్మ—యేడుస్తున్నాను.

రత్తమ్మ—అదేమిటే అలాఅంటావూ?

జోగమ్మ—పేరిగాడు చెప్పినమాట వినడంలేదు. వాడు మానట్ట.

రత్తమ్మ—యిక నువ్వాట్టే పట్టుపట్టకు. పైకి తెలిస్తే బాగుండదు.

జోగమ్మ—వూరుకోమంటావా?

రత్తమ్మ—వాడు విననప్పుడేమిటే చెయ్యడం?

జోగమ్మ—చూడు వీణ్ణేంచేస్తానో?

రత్తమ్మ—యింటికి వెళ్లాక నీయిష్టం వచ్చినట్లు చెయ్యి. యిక్కడ గట్టిగా మాట్లాడకు......కాని కన్నకొడుకు చెప్పినమాట వినకపోతే తల్లిముండకి అంతకంటె యిక కష్టంలేదు.

జోగమ్మ—నీకొడుకు చూడూ. వాణ్ణి చూస్తే ముచ్చటవుతుంది.

రత్తమ్మ—నాతండ్రి నామాట కెదురు చెప్పడమ్మా, నేనదృష్టవంతురాలినే.

జోగమ్మ—యిలాంటి నిర్భాగ్యుడు పుట్టాక 'నేనూ అదృష్టవంతురాలినే' అని చెప్పుకునీయోగం నాకెలా వుంటుందీ? ఛీ! వీడిబతుక్కాలా?

(అప్పుడు రాయడువస్తాడు)

రత్తమ్మ—ఏంనాయనా యిలావచ్చావూ?

రాయడు—వూరికేనమ్మా!

జోగమ్మ—సాటివాళ్లని చూసేనా బుద్ధితెచ్చుకోకపోతే చావనా?......వొరే రాయడూ! పేరిగాడేం చేస్తున్నాడురా?

రాయడు—పెద్దన్నయ్యా, పెద్దవొదినా వచ్చారు, వాళ్లతో లోపలికి వెళ్లాడు.

జోగమ్మ—దిగారూ? పైవంటలోకి వస్తారుకామోసు. ఏమిటేగతి?

రత్తమ్మ—కళ్లుమూసుకుని నాలుగురోజులూ గడిపెయ్యి.

జోగమ్మ—నావల్లగాదు. వుపాయంచూడాలి. సూరన్న యెక్కడున్నాడో తీసుకురా రాయడూ వోమాటూ.

రత్తమ్మ—వెళ్లరా నాయనా!

రాయడు—అలాగే. (వెళ్లిపోతాడు.)

జోగమ్మ—నాకొడుక్కూడా యిలాంటివాడు కాగూడదూ?

రత్తమ్మ—నిజానికి నీకొడుకుదగ్గిర దురుసుతనం వుందే.

జోగమ్మ—నాకర్మంకాకపోతే నువ్వీమాట అనగలవా నామొహమ్మీదా?

రత్తమ్మ—నేనేమన్నానే మాతల్లీ?

జోగమ్మ—నాప్రారబ్ధానికి నేనేడుస్తూవుంటే నీమీద పెట్టుకుంటావేమిటే?

రత్తమ్మ—అంతేగదా? నేనేమీ తప్పుమాట అనలేదమ్మా నన్ననడానికి నువ్వు.

జోగమ్మ—నిన్నేమంటానూ? నిన్ననడానికీ, నీచేత పడ్డానికీ నాకేం? వాకొడుకు నేను చెప్పిన మాట వినడంలేదు; కనక నేనేదో గుంజుకోకుండా వుండలేను. వొకళ్లనెందుకంటానూ నేనూ?

రత్తమ్మ—మడికట్టుకునీ వేళ అవుతోంది వెడతానుమరి.

జోగమ్మ—చూడూ పెద్దపీనుగు రానే వచ్చింది కనక అక్కడివంటకి దాన్నప్పగించి నువ్విక్కడికిరా. నువ్వుంటే నాకు కసింత మనశ్శాంతేనా కలుగుతుంది.

రత్తమ్మ—కాంతమ్మ నన్నువిడిచిపెట్టదే.

జోగమ్మ—పట్టుకుంటుందా యేమిటి? దాంతో వియ్యమందాలని చూస్తున్నావుకామోసు నువ్వు. దాని మొఖం మండేది.

రత్తమ్మ—అదేమిటే అలాఅంటావూ?

జోగమ్మ—దానికర్మం దాండీ. అది మనకెందు క్కానీ, నువ్వెక్కడికివస్తూ.

రత్తమ్మ—కాంతమ్మ వొప్పుకుంటే చూస్తానులే. (వెళ్లిపోతూ స్వగతం) అక్కడ వంటమానేస్తే అస్తమానూ అక్కడ వుండడానికి కారణం వుండదు. వాళ్లకి—బంగారమ్మకీ, కాంతమ్మకీగూడా పేరు భట్టు మీద కలిగిన అభిమానాన్ని ముదరనివ్వగూడదు. నేనివతలికివస్తే రాయడొక్కడైపోతాడు. విషమసంధి వచ్చి పడింది. ఉహ్! ఇక్కడేంవుంది నాకు? వీళ్లకర్మం! నాకేం? (వెళ్లిపోతుంది.)

చార్ మినార్, హైదరాబాదు

—కె. కృష్ణమూర్తి.

విలుతురా, రసికహృద్వీథి సమ్మోదాద్యతనవినిర్భిన్న కేతకిసుమమ్ము?
పిలుతురా, భావసంవిత్ప్రియాసీమంతినీసూక్తి శామంతికాసుమాప్తి
నిలుతురా, ఘుమఘుమానిల దిశాప్రసృతిచేతో బహుళాకృతి మేల్ గులాబిజాతి?
తలఁతురా, సరసహస్తతలాభిమత నవాంకూర సంతుష్టి మందారవృష్టి?
మచ్చులున్నవి మీయిచ్చు హెచ్చుకోలఁది - రకము లున్నవి మీనాగరకముకోలఁది,
కలతురా గంప మీకోరికలు ఫలింప; - వలతురా తన్విదీఱ మీవలపుమీఱ.

తెచ్చినాఁడ వసంతదివసాంతముల నితాంతలతాంతమల్లికాస్తబకములను,
వచ్చినాఁడ నిదాఘవాసరమ్ముల సౌధభాసురాంగనలంద కేసరముల,
ఇచ్చినాఁడను ప్రావృడీర్ష్యాళు విరహిదృగ్జాలమ్ములైన స్రగ్జాలములను,
గ్రుచ్చినాఁడ భుజంగకోటిస్వాంతముల హేమంతశామంతికాసంతతులను,
మారుబేరమ్ముగా దిందు మాయ లేదు - సొంతమడిపంట యెఱువు కాసంత లేదు,
ఒక్కనాటిదే కలకాల ముండవలయు, - మాటనచ్చిన కొనుఁడు మోమోట వలదు.

మఱతురా, సౌధాళి మధుమాసచంద్రికాసల్లాపవిహారణాసక్తులందు?
వెఱతురా, చంచలావిష్క్రియోద్ధతఘనాఘనరవాకలితయామినులయందు?
తెఱతురా, బంతిక్రొవ్విరిదండకైదండ నెమ్మినేర్పుల శరన్నిశలయందు?
పఱతురా, శిశిరదుర్భరశైత్యవారణకృతకృత్యతకు బుజ్జగింపులందు?
కన్ను మొఱగించునలకాలకాంతలకయి - వలతురా? ఐన రే పీయవచ్చు సొమ్ము
ప్రాతకాపునె ప్రతిరోజు వచ్చుచుండు - వతనుచే మంచిచెడ్డ మీమతికె తెలియు.

విందురా యొకమాట విరివిలేమావిగున్నల జివుళ్లానుకోయిల తెఱంగు?
తిందురా, యొకతూఱి తియ్యందనపువిందు పెంపునందున దిఱ్ఱుమాంపసందు?
అందురా, ఇదిగో యిందక్కజం బపురూప మగు జగామగఆమెఱుఁగుబెడంగు
కందురా, యొకమాఱు గరువంపుమురిపెంపు కలిమిపెన్నిక్కు ఒక్కటియెలెక్క,
ఉందురా చూడఁగోరి యిం దొక్కమాటు - లేదు పడికట్టుటను లోటు లేదు రాల,
తూకమున మోసముండఁబోదు కలదేని - ఊరకిడిపోదు రాగిడ బ్బియవలదు.

జలతారునకు విల్చి సరకుపింగాణి మార్త్రోవఁబట్టెడు దొడ్డదొంగ గాను
అమ్మకమ్మునెపాన నానవాళ్ళు లెఱింగి చాటునిల్వొచ్చు పిసాళిగాను,
మంచిమాటల మోసగించి మచ్చికను కంఠము లుత్తరించు బల్ఠవళిగాను,
దారిఁబోవుచున్నవారి నాకర్షింప నెఱిమందుచల్లు మచ్చెలుక గాను,
గారడీకాదు మఱి కనికట్టుగాదు - తిఱుగుద్రిమ్మరిగాను దొమ్మరిని గాను
నాణెమైననే బలవంతమేడ దమకు? - వత్తు మఱొకప్పు డింకొక్క వాడ కఱిగి.

జగము నుక్కిరిబిక్కిరిగ జేయుశబ్దసంకులభావములు మెచ్చగలుగునోట,
అక్షరశూన్యపానాయత్తనటకాభినయచిత్రములు లోన నచ్చుచోట,
దౌర్భాగ్యదామోదరార్భాటములు నిరుద్యోగప్రకర్షపే రొప్పుబాట,
నైసర్గికమనోజ్ఞతాసౌష్ఠవాభావ నిర్జీవకళల మన్నించునాట,
'పూవులబ్బీ' యనుచు బిల్వబోక 'యిదిగో-పండ్లగంపా' యనుచు మూగిపడక, 'ఓయి
కావడీ' యని యఱచి కేకలిడకుండ - నగరివిపణివణిజురీతి నాకుగలదె?

ఉబ్బితబ్బిబ్బులై యూహార్ణవతరంగకల్లోలతకు చాల నల్లలాడి,
ఆర్భాటవృత్తిసందర్భదాంభికవాద విద్యాధికులబ్రమోల విన్నబోయి,
అధికారబధిరాధమావజ్ఞతాతృప్తి సంకోచములసేవ సగము చచ్చి,
కుక్షింభరోద్యోగ కుటిలకండూయన వ్యాపారముల కోడి ప్రాకులాడి,
నటనచణులౌ భిషగ్వరార్భటుల విసిఁగి, - ఘోరకాంతారకుంతల భారభావ
నాప్రభావహతుల రోసి నన్ను వారి - సాటిచేయుదురా? నమస్కారశతము.

మృతివార్ధకరుజారహితులౌ యశఃకాయ నవసిద్ధ శుద్ధసత్కవులవలన,
జ్ఞానప్రశూన్యాంధ్య సాంద్రతావిచ్ఛేద నియతిప్రభార్క పండితులవలన,
ప్రణయపుష్పంధయప్రతిభానుభావజీవకళాసమృద్ధ గాయకులవలన,
చేతనాచేతనవ్రాతకంజాతసంజాతవిస్మర్తృవ్యధీతివలన,
ఆరితేఱినధిషణావిహారులేని - తెలిసిననె చాలు లాభమ్ము దేవిరించి
పొట్టనింపెడుకొఱకు రాఁబోనుసుండి, - ఇంతయూరుండ రసికు లిం దెచటలేరె?

చెమటగారిచి సొంతచేను పండించు కర్షకుల కా పలుకు నిష్కర్ష యెందు?
మోసి కావడి యెండ చొక్కి వానలస్రుక్కు బీదకా మాటమర్యాద యెందు?
కూలినాలిని చేసి యాలిబిడ్డల బెంచు నెడఁదకా పేర్వాసిబెడఁద యెందు?

దబ్బరాడక యున్నదానం దినునిజాయ తీలకా యిదిమంచి వేళ యెందు ?
బుద్ధిగలవారికా కార్యసిద్ధి నేఁడు ? - దైవభక్తులకా! సరి—తగినభుక్తి ;
పనికిరా వివి వెనుకటి పలుకులు—ఐన - నింతయూరున కొనరె యొక్కింట నెవరు ?

తెమ్మందురా, కొమ్మ తేఁటిముక్కున కింపు గాదొకో చంపకామోదసుఖము,
రమ్మందురా, క్రొత్తకమ్మందనముల గొజ్జంగినూత్నాంగనాపాంగసుఖము,
పొమ్మందురా, బోటిపాలయల్క వెలఁబల్క బంతిచేమంతిపూబంతిసుఖము,
ఇమ్మందురా, యింతి నెమ్మినమ్మించు బృందారకామంద మందారసుఖము,
జాతికేతకివరపారిజాతతతులు - కాశిరత్నాలు పుష్యరాగములు చంద్ర
సూర్యకాంతముల్ ఋతురీతిశోభ దొడఁగు - కాంచినవ్వింతురా ప్రియాకాంచనేచ్ఛ?

అశోక స్తంభాగ్రమునందలి సింహశిఖరము (సారనాథము)
క్రీ. 250 న్నాటిది.

—సి. జి. జగన్నాథదాసు.

విద్యాప్రమాణము

సి. పి. రామచంద్రరావు, బి. ఏ., బి. యల్.
(ఆంధ్రయూనివర్సిటీ సెనెటు మెంబరు)

ఎక్కడజూచినను విద్య కావలెను, ఉన్నవిద్య చాలదు, హెచ్చుగా నుండవలయు ననుఘోష వినుచున్నారము. కాని, ఎటువంటివిద్య మనకు కావలెను—ఏవిద్య మనదేశోద్ధరణమునకు కారణభూతముగ నుండును; అట్టివిద్యయొక్క స్వరూపమేమి? ఆవిద్య నెటులు మనము వ్యాపింపజేయవలయును? అను ప్రశ్నములకుమాత్రము అనేకులు అనేకవిధంబులుగ ప్రత్యుత్తరముల నిచ్చుచున్నారు. ఈభిన్నాభిప్రాయముల రాపిడిలో మనబుద్ధి కంపమునొంది కర్తవ్యమును తేటబడనీయకయున్నది. దేశోద్ధరణమున కుపకరించు విద్యయొక్క స్వరూపనిర్ణయమే యీ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము.

చదువు-విద్యయు

విద్యాస్వరూప నిర్ణయమును అడ్డుపరచువానిలో చదువునకును, విద్యకును గలతారతమ్యమును గ్రహింపలేకపోవుటే మొదటిదై యున్నది. 'చదువు' అనగా కేవలము అక్షరజ్ఞానము. దేశమున విద్యావంతుల లెక్కించు జనాభాలో అక్షరజ్ఞానము కలవారెల్లరును విద్యావంతులుగ పరిగణింపబడుచున్నారు. ఓ-న-మ-లు వచ్చిన వారందరు విద్యావంతులే! అక్షరజ్ఞానమునకును విద్యకును సంబంధము లేదు. అక్షరజ్ఞానము విద్యనేర్చుట కుపకరించుమార్గములలో నొక్కటి. నిరక్షరకుక్షి చక్రవర్తి కావచ్చును. రాజ్యమును ఏర్పఱచిన హైదరుఅల్లీ మహానుభావుడు చేవ్రాలు చేయుటకుకూడ తెలియనివాడు. హైదరుఅల్లీ విద్యావంతుడు కాడని మనము చెప్పవచ్చునా? బి. ఏ. యం. ఏ. ప్యాసుఅయినవారలే విద్యావంతులు అని మనల నొక యజ్ఞాన మావరించి విద్యాస్వరూపమును తేటపడనీయకున్నది. విద్యాశిరోమణి యని చెప్పదగు శ్రీరవీంద్రనాథ ఠాకూరును, శ్రీరామకృష్ణపరమహంసయును మహాత్మ గంధీయును,- యూనివర్సిటీ డిగ్రీలు పొందకయే విద్యావంతులైరి. యూనివర్సిటీ డిగ్రీలు చాలగల్గియు 'అన్నమోరామచంద్రా!' యని ఏడ్చువారలు యెందరో యున్నారు. డిగ్రీలవల్ల విద్యయేర్పడదనుటకు వీరలే తార్కాణము. ఇటువంటి వారలు దేశమున హెచ్చుకొలది దేశమునకు అనిష్టము సంప్రాప్తమగును. చదువుమాత్రము విద్యయగునని యింగ్లీషులో మూడు 'ర' కారములసామెత యొకటి యున్నది. (Three R's) అనగా 'రీడింగు' (చదువుట) 'రైటింగు' (వ్రాత) 'రిత్‌మిటిక్' (గణితము). ఈ 'ర'కారత్రయముగల్గినవాడు విద్యావంతుడని భావము. ఈభావమే మనదేశమం దెల్లెడల వ్యాపించియున్నది. ఈ భావమును చక్కగ విమర్శించి ఆంగ్లవనిత యొకతె (Miss Florence Nightingale) యీ విధముగ చెప్పియున్నది. ఈ 'ర'కారత్రయముతో కూడ కూటికొఱవు విద్య యేదేని లేకపోయినయెడల 'రాస్కల్‌డం' (Rasculdom) అను మరియొక 'ర' కారమును చేర్చుకొని నీ 'ర'కారత్రయము 'ర'కార చతుష్టయమగునని చెప్పినది. "కోటివిద్యలు కూటికొరకే" అను నార్యోక్తి చొప్పున, కూడుసంపాదించు మార్గము లేకపోయినయెడల వ్రాతయు, చదువు, గణితము దుష్టమార్గములబడి మానవుని దుష్టస్వభావుని జేయునని యీమెయొక్క భావము. ఒక్కమాటలో నీయువతి ఆధునికులవిద్యాభిప్రాయముల హైన్యమును సూచించినది.

విద్యాస్వరూపము

విద్యాస్వరూపమును నేను చతుః "క్తి"ల యందు చూపింపదలచినాను. "యుక్తి", "భుక్తి", "ముక్తి" "రక్తి". విద్యకు ఈనాల్గంగము లుండవలయును. ఏయం

గము తగ్గినను విద్యకు కొరతయే. ఈనాల్గంగములు అక్షరజ్ఞానముపై నాధారపడవు. అక్షరజ్ఞాన మీయంగముల సాధనమునకు ఉపకరింపవచ్చునుగాని, అది ఏయంగము గానేరదు. లిపి లేకనే సంస్కృతభాష ఏర్పడెనని మనము వినుచున్నారము.

యుక్తి

'యుక్తి' విద్యకు ప్రథమాంగమైయున్నది. 'యుక్తి' అనగా నేమి? పరిస్థితులకు తగుమైన చర్యనూహించు జ్ఞానము 'యుక్తి'. ఈజ్ఞానము అక్షర పరిచయమువల్ల గల్గునది కాదు. పరమానందయ్యగారి శిష్యులు చేసినపనులు 'యుక్తి' హీనమైనవి. వారు చదువరులయ్యు, తర్క వేత్తలయ్యు, "పాత్రాధారం ఘృతంవా?" "ఘృతాధారం పాత్రంవా?" అని తర్కించి తర్కించి కడకు నెయ్యిని క్రిందబోసిరి. పరిస్థితులకు తగుచర్యను ప్రతిమానవుడు కొద్దిగనో గొప్పగనో ఆచరించుచునే యుండును. లేనియెడల నతడు జీవింపనేరడు. ఈపరిస్థిత్యనుసరణమును విద్యార్థుల యందు వర్ధిల్లజేయుట విద్యయొక్క ముఖ్యోద్దేశముగా నుండవలెను. కేవలము పుస్తకముల నొప్పజెప్పుటయే యిప్పుడు విద్యగా పరిగణింపబడుచున్నది. మనచుట్టు జరుగు అనేక చిత్రములను మనము చూడకయున్నారము. కారణము? ఆమార్గమున మనబుద్ధి ప్రసరించుట లేదు. సృష్టివైచిత్ర్యములయందు విద్యార్థులయొక్క గమనము ప్రసరించునపుడే గొప్పశాస్త్రజ్ఞులు బయలుదేరుదురు. కాలేజీలలో చెప్పినపాఠములను వల్లించి పరీక్షలలో క్రక్కివేయడముతోనే మానుకొనియుండినయెడల, సి. వి. రామన్‌గారు సర్. సి. వి. రామన్‌గా నెట్లగుదురు? నోబెల్ బహుమానము నెట్లు పొందుదురు? మనమందరము సముద్రముయొక్క నీలవర్ణమును చూడలేదా? రామన్‌గారు ఇంగ్లాండుకు వెళ్లునప్పుడొకతూరి సముద్రవర్ణమును చూచి—యీవర్ణమునకు కారణమేమి యని తర్కించి, పరిశోధించి, తద్వారా శాస్త్రజ్ఞానమును వృద్ధిపరచి కీర్తివడసిరి. విద్యార్థులకు గమనించి విమర్శించుజ్ఞానమును వృద్ధిచేయనిచో మనము వారికి నేర్పునది విద్య కాదు. 'మార్కుల'పిచ్చి వదలవలయును; పరీక్షలపిచ్చివదలవలయును. అందరి కన్నను తక్కువమార్కులు వచ్చినవాడు హెచ్చుమార్కులు క్లాసులో తీయుచుండెడివానిపైన దర్శన విమర్శనాజ్ఞానముకలవాడై జీవయాత్రయందు గొప్పజయము గాంచవచ్చును. మార్కులు పరీక్షలతో సరి; విద్య పంతులతో సరి. కుక్క సంతకు పోయివచ్చిన విధముగా మనము యిల్లుచేరుదుము. ప్రపంచములో మరల మనము చదువబడవేయవలయు! యుక్తిమంతుని నెక్కడనుంచినను పైకిలేచివచ్చును. ఉన్న సందర్భములను చూచి తగునుపాయములచే హైదరల్లీ రాజ్యమును సంపాదించెను. వాణిజ్యమునకుమాత్రమే వచ్చిన ఈస్టుయిండియాకంపెనీ వారు సామ్రాజ్యమును సంపాదించిరి. యుక్తిని వృద్ధిపరుపనివిద్య వ్యర్థము. ఇటువంటి యుక్తివిహీనమైనవిద్యనే మన బళ్లయందును, కాలేజీలయందును నేర్పునది. ఈవిద్యను నేర్చుకొని మనబుద్ధిస్వాతంత్ర్యమును పోగొట్టుకొనియున్నారము. ప్రతిదానికిని ఇతరులపై నాధారపడవలసి యున్నది. ప్రతిసంవత్సరము వేలకు వేలు డిగ్రీలను పుచ్చుకొనుచున్నారేకాని, అందులో ఇద్దరైనను ముగ్గురైనను, యుక్తివంతులై దేశమును వృద్ధిపరచు మార్గముల పరిశీలించుటకు సమర్థులైనవారుండకపోవుట మిక్కిలి శోచనీయ విషయముగా నున్నది. యూనివర్సిటీలు ప్రబలుకొలది యుక్తి అడుగంటుచున్నది. దేశ మెట్లులు బాగుపడును? మిక్కిలి తెలివిగలపిల్లలు, పట్టుదలగల పిల్లలు విద్యార్థులుగా దొరికినయెడల వారలను పరీక్షలబారికి ద్రోసి, మార్కులకు దాసులుగా జేయక వారియొక్కయుక్తిని వృద్ధిపఱచినయెడల దేశ మెంత బాగుపడును? అటువంటి విద్యార్థులకు ప్రత్యేక శిక్షావిధానముల నేర్పరుపవలయును. మన కాలేజీలలో, బళ్లలో నేర్పబడు విద్య రోడ్డురోలరుమాదిరి అందరిని సమముగా నుంచుటకు ప్రయత్నించుచు, గుఱ్ఱమును, గాడిదెను ఒకేగాట గట్టుచు, విద్యార్థులయందు చిన్నతనమున నుబుకుచుండు యుక్తి - ఉత్సాహములను చితుకగొట్టుచున్నది.

"భుక్తి"

'కోటివిద్యలు కూటికొరకే' యనునట్లు విద్యయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యములలో నొకటి ఆశ్రితులయొక్క ఆకలి దీరుటగా నుండవలయు. ౨౫ సంవత్సరములు, చదివిచదివి, ప్యాసై, తుదకు 'కూటికి గుడ్డకు యేలాగు' అని అల్లాడుట బాగుండదు. విద్య "ప్రచ్ఛన్న గుప్తంధనం," "విద్యా భోగకరీ" అని భర్తృహరి చెప్పియున్నాడు. సర్కారు ఉద్యోగములు లేకపోయినయెడల కాలేజీలలో నేర్పువిద్య "ప్రచ్ఛన్న గుప్తంధన" మగునా? ఈ సర్కారు ఉద్యోగములు అందరికి వచ్చునా? కాలేజీలలో మనము నేర్చుకొన్న విద్య మనకు పావుసేరుబియ్యపు అన్నము సంపాదింపగలదా? విద్యావంతు డెచ్చటనున్నను అన్నవస్త్రమునకు కరువులేదనిగదా భర్తృహరిగారి అభిప్రాయము? ఇప్పుడు విద్య "ప్రచ్ఛన్నగుప్తం దారిద్ర్యం" అయినది. అందుచేతనే కాలేజీమాని యింటికివచ్చిన కుఱ్ఱవాండ్లకు 'మనగతి ఏమిటి' అని భయముగల్గుచున్నది. విద్యావంతులకు అన్నవస్త్ర భయము గలిగించువిద్య విద్యగాదు; అది లేనిపోనిగద్య. విద్యావంతులు పైచెప్పిన ప్రకారము యుక్తి—ఊహలుగలవారై యుండిన యెడల, ఏదియో భుక్తిమార్గము వారల కగపడును. అనేకధన సంపాదనమార్గములు దృగ్గోచరమగును. ఒకదానియందే అందరు పడి కీకులాడరు. ఇంగ్లండులోనే పండెడి పైర్లచేత యింగ్లండులోని జనులలో ౧/౧౦ పాలు జనులుకూడా జీవింప నేరరు. అయితే వారు తమయొక్క విద్యాబుద్ధిశ్రద్ధలను అనేకమార్గంబుల ప్రసరింపజేసి ధన మార్జించుచున్నారు. హిందూదేశము కేవలము వ్యవసాయముచే జీవించు దేశము. ఈ వ్యవసాయమున ఎన్ని కోట్లజనమైనను సునాయాసముగ యిమడగలరు, వ్యవసాయోద్యోగమున పోటీ లెంతజరిగినను దేశమునకు క్షేమమేగాని కీడుగాదు. ఇటువంటి దేశమున వ్యవసాయమునందు దేశముయొక్క బుద్ధిని జొనిపి శిక్షించి ప్రకాశింపజేసినయెడల మనవిద్యావంతులు అన్నవస్త్రముల కేల వగవవలయు? "కృషితో నాస్తి దుర్భిక్షం" అనిగదా ఆర్యోక్తి. వ్యావసాయిక వాసనగూడా మనదేశములో గరపెడి విద్యయందు లేదు. ఇంగ్లండులో వాణిజ్యమున దేశముయొక్క బుద్ధిని, యుక్తిని, శ్రద్ధను, ఊహను, సాహసమును ప్రసరింపజేయకుండిన యెడల ఇంగ్లండెట్టులుండునో గమనింపుడు. ఆవిధముగనే మనదేశస్థులయొక్క బుద్ధిని, యుక్తిని, ఊహను, సాహసమును వ్యవసాయమున ఉపయోగపఱుపకుండుటబట్టి, మనదేశము చెప్పదరముగా నటువంటి హైన్యమును బొందియున్నది. వ్యవసాయమున సకలశాస్త్రజ్ఞానము ఉపయోగపరచవచ్చును. అటులుగావించిన దేశము ఐశ్వర్యముతో దులదూగుచుండును. వీధిబడి మొదలు యం. ఏ., వరకు వ్యవసాయవిషయములను మనబాలురకు చెప్పుచుండిన దేశముయొక్క బుద్ధిచాతుర్యములు వ్యవసాయము వృద్ధిపఱచక మానదు. ప్రతిమనుజునకును పుష్కలముగ అన్నము దొరకును. అప్పుడే విద్య "ప్రచ్ఛన్నగుప్తంధనం" "భోగకరి" యగును. ఇప్పుడు మనము నేర్చెడివిద్య "ప్రచ్ఛన్న గుప్తం విషం" అయినది. వ్యవసాయమన్ననో మనకందరికి ఎగతాళి హాస్యము. కేవలము వ్యవసాయముచే జీవించెడివారలుగూడ సర్కారు ఉద్యోగమును బోగముచిన్నదానియొక్క తళుకుబెళుకులు జూచి తమకులవృత్తిని మానుకొనుచున్నారు. నౌకరివల్ల జీవనము మిక్కిలి హీనమని మనపెద్దలయభిప్రాయము. "న శ్వవృత్త్యా కదాచన" శ్వవృత్తి అనగా యితరులక్రింద నౌకరి. దానిని ఎప్పుడును చేయబోకు అని మనపెద్దల సుబోధము. ఇప్పుడన్ననో విద్యావంతులకు శ్వవృత్తితప్ప యితర జీవనోపాయములు తోపకయున్నవి. ఎంతచదువుచదివినా తాలూకాఆఫీసులో ౩౦ రూపాయల నౌకరీలో ప్రవేశింపవాలి! అనేకకచ్చేరీలలో వూరక వాలంటరీకూడా చెయ్యాలి! బ్రదికినన్నాళ్లు కలంపడిపి జీవనం చెయ్యాలి!

కాబట్టి విద్య భుక్తికి ఉపకరింపవలెననినయెడల, దేశసముదాయమునకు ఏభుక్తిమార్గము దేవుడేర్పఱచినాడో ఆమార్గమునందు దేశముయొక్క యుక్తిని,

ఊహను, సాహసమును, శ్రద్ధను ప్రసరింపజేయవలెను. అప్పుడే భుక్తి పుష్కలము దేశమునకు కుదురును.

"ముక్తి"

మనుజునకు హెచ్చుగా యుక్తి యుండవచ్చును. తద్వారా అతడనేకయంత్రసూక్ష్మములను గనిపెట్టి అనేకవిధములైన చిత్రమార్గములచే సృష్టిశక్తులను లోబచుకొనవచ్చును. అతనికి పుష్కలముగ భుక్తి కుదరవచ్చును. అటువంటి తరుణముననే సంపన్మాంధత అతని నావరించి విషయలోలునింజేసి క్రిందపడవేయును. ఈవిధముగనే పాశ్చాత్యదేశీయులు విషయలోలురై విషయపీడచే బాధింపబడుచున్నారు. అడ్డులేని మానవయుక్తియు,భుక్తియు విపరీతపుపోట్లకు కారణమవును. అందుచేత సామాన్యజనులు పోట్లలో నెగ్గలేక కడకు ధనికులపంచ వేలకువేలుగా గావవలసివచ్చును. ఆర్థికమైనటువంటితొంపర లనేకములు గలుగవచ్చును. కార్మికసమస్యలు బయలుదేరును. జనబాహుళ్యమునకు భుక్తి తగ్గి దేశక్షోభ గలుగును. దేశక్షోభ ప్రబలుకొలది రాజ్యములే తల్లక్రిందులు గావచ్చును. వ్యక్తియుక్తికి తగుమైనబంధమొకటి యుండవలయును. బంధరాహిత్యమును వ్యక్తియుక్తి కేవలము భుక్తిమార్గమున బడి "అందరిసొమ్ములు మాకేరానీ" అను త్రోవలో పనిచేయును. వ్యక్తియుక్తి దుష్టపథంబుల ద్రొక్కకుండ "ముక్తి" కాపాడును. ముక్తి, మానవయుక్తిని భగవద్విషయములపై ద్రిప్పి పరశ్రేయోభిలాషిగా జేయును. శక్తిమంతుడును యుక్తిమంతుడును, స్వార్థపరుడైనయెడల యితరులకది అనిష్టదాయకమగును. ముక్తికాంత నుపాసించుశక్తిమంతుడును యుక్తిమంతుడును స్వార్థత్యాగి యగును. ఇతరులకతడు క్షేమకరుడగును. ముక్తియందు విద్యఅభిలాష నుకలిగింపవలెను. మనదేశమున గరపెడి విద్యయందు ముక్తివాసనయే లేదు. అందుచేతనే గొప్పత్యాగులను మనవిద్య పుట్టింపలేకయున్నది. ఉగ్గుపాలనాటినుండియు మతము నభ్యసింపజేసెడి మనదేశములో, అతిబాల్యములోనే శుకశంకరులవంటి మహాయోగుల్లను పుట్టించిన మనదేశములో బళ్లలోగాని, కాలేజీలలోగాని మతమను వాసనయే లేకుండుట మిక్కిలి శోచనీయముగా నున్నది. విషయపీడకు విద్య ఎడమివ్వకుండవలె ననినయెడల ముక్తిమంత్రము తప్ప వేరొండు లేదు. "ముక్తి" యనగా బంధవిమోచనము, మనహృదయవైశాల్యమును హ్రస్వపరచు బంధంబులను తెగగొట్టుమార్గము. ప్రపంచంబునకు మనలను కట్టివేయు బంధంబులు రెండున్నవి. నేను, నాది, అను అహంకారమమకారములు. ఈబంధములను విడుదలచేయునది ముక్తి. చిన్ననాటనుండియు అహంకారమమకారములవల్ల గల్గుప్రమాదముల బాలురకు తెలుపుచు వారల మనములయందు నాటుచువచ్చినయెడల అహంకార మమకారములపై ఒకనైతిక ప్రతిబంధక మేర్పడును; ఇటువంటి ప్రతిబంధకమే యితరులయొక్క క్షేమంబునందు ఉత్సాహమును బుట్టించును; ఇటువంటి ప్రతిబంధకమే విషయపీడకు అంకుశమగును; ఇటువంటి ప్రతిబంధకమే దేశమును ఆర్థికవిప్లవముల నుండి తప్పించును. కాబట్టి ముక్తివాసన లేని విద్య వ్యక్తికిని, సంఘమునకును శ్రేయోదాయకము గాదు. మరియు ముక్తివాసనలేని విద్యావంతునికి తృష్ణ తగ్గదు. మనుజునికి తృప్తి లేకపోయిన యెడల పెక్కుకష్టంబులు సంప్రాప్తమగును. వ్యక్తితృష్ణ పెరిగినచో సంఘసముదాయమునకు కీడేగాని మేలుగాదు. తృప్తిలేని వ్యక్తులుండు సంఘము ఎటువంటి ఐశ్వర్యస్థితియం దొకప్పు డుండినను తుదకు దుఃఖములపాలై నాశమునొందును. ఈజిప్టు, రోము, నినివై - దేశంబులు తమ నిరంకుశప్రభుత్వమును గోల్పోయి యీవిధంబుగ నశించి కడపట రూపనామములు కూడా లేకపోయినవి. హిందూదేశమున జనబాహుళ్యము పురాతనకాలమునుండి ముక్తికాంతను వరించియుండుటచేత తృష్ణను సరియయిన పరిమితియందుంచి తమయొక్క ఔన్నత్యమును గోల్పోవలేదు. ఎన్నివేల సంవత్సరములు జరిగినను, ఎన్నిరాజ్యములు స్థాపితములై వర్ధిల్లి ఖిలమైనను, మనదేశస్థులయొక్క స్వభావము మారలేదు. ఎన్నివిప్లవములు తటస్థించియుండినను నైతికవిప్లవము ఎప్పుడేగాని తటస్థించియుండలేదు. నైతికవిప్లవము రాకుండుట చేతనే మనదేశముయొక్క ఔన్నత్యము శాశ్వతముగా నున్నది.

“ర క్తి”

“విద్యావిహీనఃపశుః” అనిగదా భర్తృహరి చెప్పినది. ఈవచనములో విద్యావంతునికిని విద్యావిహీనునకునుగల తారతమ్యమును తెలిపిరి. ఆహారనిద్రాభయమైథునంబులతో నరుడు తృప్తిపడి యుండెనేని పశువనుటకు సందియ మేమున్నది? ఈ పశుస్వభావమును విడిపించి మానవునికి విద్య ఆత్మప్రకాశము గలిగించవలెను. రసవంతములగు వచనంబులు, కావ్యములు, వేదాంతవిచారములు ఆనందము నిచ్చుచు ఆత్మవైశాల్యము గలుగజేయును. రసాస్వాదనము విద్యయొక్క అంగములలో నొక్కటి. చుట్టుప్రక్కలనుండు సృష్టివిశేషంబులలో నేమి, మానవప్రకృతి - అతిశయంబులలో నేమి ప్రపంచమున నడుచు అనేకవ్యవహారంబులలో నేమి, రసగ్రహణము లేకపోయినయెడల జన్మము నిరర్థకము. ఇతర అంగంబు లన్నియుండియు రసమొక్కటి లేకపోయినయెడల విద్య ఉప్పులేనిపాకము వలె నుండును. చంద్రుని మనమందరము చూచుచున్నారము. కాని చంద్రస్వరూపము రసవంతముగ నీవిధముగ జెప్పిన ఎంత ఆహ్లాదకరముగా నుండును?

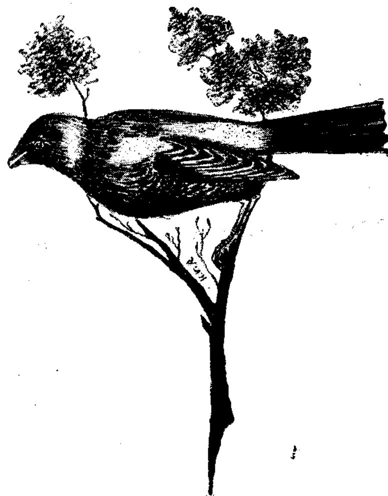
కామతంత్రటీక కలువలజోక కం
దర్పుడాక విటులతాల్మిపోక
చకితచక్రవాక సంప్రీతజనలోక
రాక వచ్చె మేలురాకయగుచు.

భాగవతము.

ఇంకొక కవి చంద్రుని “...కుముదంబుల చక్కలిగింత...సారసలక్ష్మి తొలంగుబావ కోకములకు గుండెతల్లడము కైరవ మిత్రుడు దోచెతూర్పునన్.” సృష్టిచిత్రములు పురాణగాథలు ఎంత సుందరముగ నీ మాటలలో నిముడ్పబడినవి! కాబట్టి రసము లేని చదువు నీరసమని చెప్పనక్కర లేదు. రసము లేనివిద్య రసము లేని ఆయుర్వేదమువలె నుండును.

ముగింపు

విద్యాస్వరూపమును మనము గ్రహించితిమి. దానియొక్క నాల్గంగంబుల చూచితిమి. ఈయంగములలో నేయంగము తగ్గినను విద్యకు కొరతయే. విద్యకు ఇటువంటికొరతలు గలుగుకొలది వ్యక్తుల శిక్షయందు లోపములు యేర్పడి తుదకు సంఘముచెడును. దేశోద్ధారకమగువిద్య మనకు కావలె ననినయెడల ఈనాల్గంగములు కొరత లేకుండునట్లు చూచుకొనవలయును. దేశనాయకులును, విద్యాధికారులును, ఈ యంశంబును గమనించి నిక్కమైన విద్యావ్యాపకవిషయమై పాటుపడుదురుగావుత!!

మధువ్రత

పాటిబండ మాధవశర్మ

౧

ఓ కవిరాజమిత్ర, నిలుమోయి నిమేషము, నీవియోగపుం
గా కలలోఁ గుమారిలెడు నానిఱుపేదయెడందపైన, శు
ష్కాకృతిపైనఁ జిల్కెదవు గ్లావవతంసశిరఃప్రసూత మా
ధ్వీకధునీనికాశభవదీయమనోహరగానవాహినుల్!

౨

హ్రస్వతరమ్ము జీవము, రహస్తృష దీర్ఘతరమ్మునైన, ఈ
నశ్వర మైనజీవితమునం క్షణ మొక్కయుగమ్ముగాగ, స
ప్తస్వరమాతృకాయితభవన్మృదుగానసుధాప్రవాహ స
ర్వస్వము నారగించుప్రబలత్వర నేగద నీకునై ప్రియా!

౩

నీయెడ రక్తురాలను, పునీతను నేను పతివ్రతం జుమీ!
నాయెడ నిట్టివైరము గొనందగ దోహృదయప్రభూ, సుమ
శ్రీ యెద నాహరించి భ్రమరించెదవో, మధుదిగ్ధమూర్తి, ఆ
నీయెదలోన నన్నొదుగని మ్మొకయింత, తరించిపోయెదం.

౪

నాయనిచెప్పకో నినువినా మఱిలేనియనాథదాసి, న
న్నా యిటులేడిపింతువు దయాతుహినాచల, చల్లనైన కై
దోయి నిగిడ్చి యీవిరహదుఃఖశిఖాపరిదగ్ధదేహముం,
తీయని కౌఁగిటం బాదివి నీరయిపోగద వో మనోహరా!

౫

నిగనిగలాడునీలముల నిగ్గులు జగ్గులు నీను నీగరు
ద్యుగళముక్రిందఁ దారెడుమహోత్సవముం కరుణించి నాథ, ఈ

మొగిళులు గ్రమ్ముకొన్నయహమ్ముల మధురింతువుగాని, యీనభో
గగనపథాంచలమ్ములు వికాసిలచేయుదుగాని రాగదో!

౬

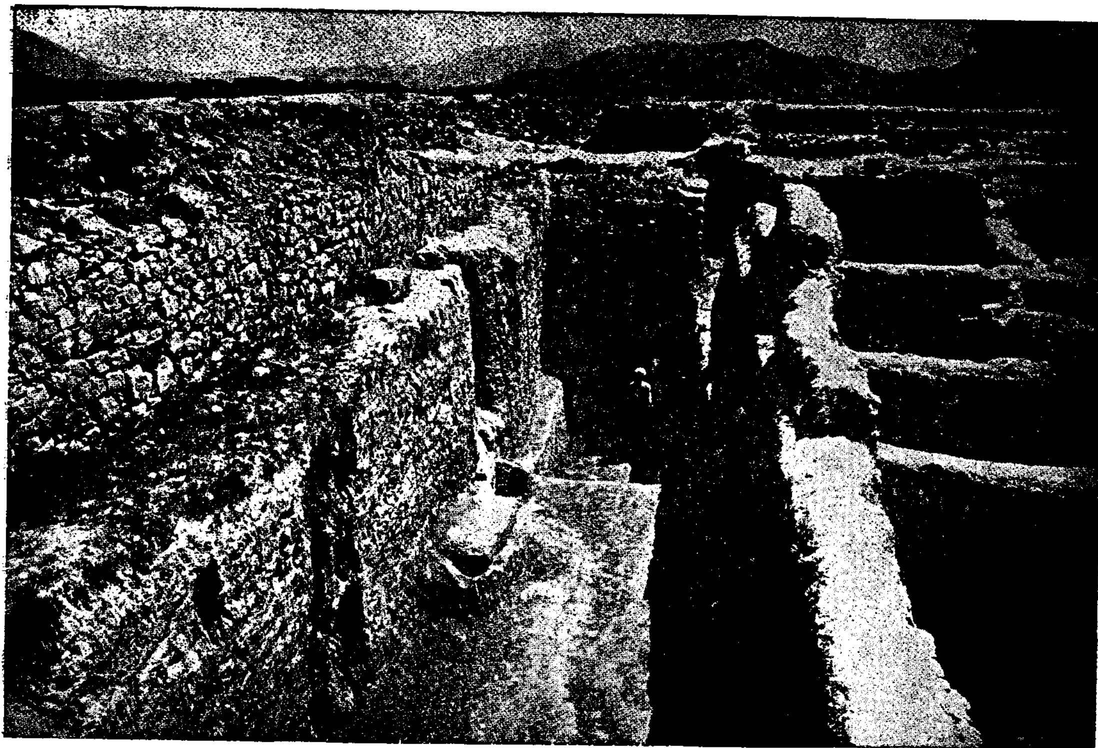
తెక్కకు తెక్క హత్తి విహరింతము కాలు మొయిళ్లతోటి సొం
పెక్కినయీవియత్తటము లెక్క మనఃప్రియ, రాగదోయి నా
చక్కికి, ఈరహోమయతృషాశరధిన్ తరియింపఁ జేసి నీ
యక్కున జేర్చు మీ మొగిలుటంచుల లోకము విస్మరించెదన్.

"మధుకణములు" నుండి.

క్లిక్

—యస్. వి. యస్. రామారావు.

3. నగరావరణములో లోతుగా త్రవ్విన ప్రదేశము

౪. మద్యపానరంగము

భారతీయ విద్యా చరిత్రము

మారేమండ రామారావు, బి. ఏ. (ఆనర్సు) బి. ఇడి.

(అనువృత్తము)

మూడవ అధ్యాయము

[ఆ ధా ర ము లు

Lakshmana Rao - Hindumahayugamu

Mazumdar - History of Ancient Indian History and Civilisation

Virabhadra Rao - Andhrula Charitramu

Rama Rao - Political History of the Kakatiyas

Sarma - Pracheena Vidyasamsthalu

Annual reports on South Indian Epigraphy

South Indian Inscriptions, Vol. IV, V, VI.]

మధ్యయుగము

క్రీ. శ. ౬౪౭ లో శ్రీహర్షచక్రవర్తి మరణించినయనంతరమునుండియు మధ్య యుగారంభమగును. ఉత్తరాపథము నేలిన చక్రవర్తులలో హర్షవర్ధనుడే కడపటివాడు. ఆతనికి బిమ్మట చిన్నిచిన్ని సంస్థానము లనేకములు బయల్వెడలినవి. పశ్చిమమున రసపుత్రులును, దూర్పున పాల, సేనరాజులును విజృంభించిరి. దక్షిణాపథమున దూర్పుపడమరతీరముల చాళుక్యులు ప్రబలిరి. కాంచీపురప్రాంతమున బాదుకొని పల్లవులు చోళపాండ్యాదులతో బోరి తమ యధికారమును విస్తరించుకొనజొచ్చిరి. ఉత్తరాపథమున క్రీ. శ. ౧౧-వ శతాబ్దినాటికే హిందూరాజుల పాలన మడుగంటి దేశము మహమ్మదీయులకు లోనయ్యెను. అంతటినుండియు హిందూవిజ్ఞానము క్షీణింపసాగెను. ఇట్టియెడ దక్షిణాపథముమాత్రమే విదేశీయుల పీడ నెరుంగక శౌర్యధనులును, విద్యాపక్షపాతులును నగు రాజన్యుల పాలనమునందుండి క్రీ. శ. ౧౪-వ శతాబ్ది మొదటిపాదమువరకును శాంతిస్వాతంత్ర్యముల ననుభవించెను. పౌనఃపున్యముగ యవనవిజయయాత్రల నడ్డగించి యిరువదిసంవత్సరములకాలము విదేశీయులతో నిరంతరమును బోరుచు దక్షిణాపథహిందూస్వాతంత్ర్యమును నిలువబెట్టి తుద కాత్మార్పణమును సహితము గావించిన యేకశిలానగరాంధ్రసామ్రాజ్యము నశించిన పిమ్మట కొంతకాలము దక్కనులో విదేశీయపీడ గల్గినది. కాని క్రీ. శ. ౧౩౩౬ లోనే హిందూపౌరుషము విజయనగరమున మొలకెత్తి శీఘ్రముగ విజృంభించినది. కాన క్రీ. శ. ౭-వ శతాబ్దమునుండి ౧౬-వ శతాబ్దమువరకును దక్షిణాపథమున హిందూవిద్యావైదుష్యము లభివృద్ధినందుచుండినవని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ ప్రకరణమునం దీచరిత్రము వివరింపబడుచున్నది ఉత్తరాపథమునం దీసమయమున ఢిల్లీసుల్తానుల పాలనమున మహమ్మదీయవైదుష్యము ప్రబలినది. ఆచరిత్రము రాబోవు ప్రకరణమున జర్చింపబడును.

పరిస్థితులు:—మధ్యయుగమునాటి దక్షిణాపథమునందలి విద్యాచరిత్రమును వర్ణించుటకు బూర్వమచ్చట తాత్కాలిక రాజకీయాది పరిస్థితులను సంగ్రహముగ బేర్కొనవలసియున్నది. శ్రీహర్షుని కాలమునకే మహారాష్ట్రదేశమున బూర్వచాళుక్యులు విశేష ఖ్యాతి గాంచియుండిరి. రెండవ పులికేశి మహారాజు దక్షిణాపథమునందలి రాజుల ననేకుల నోడించి తూర్పు తీరమునందలి యాంధ్రభూమినెల్ల జయించి, యచ్చట తన తమ్ముని బ్రతినిధిగ నెలకొల్పెను. అప్పటినుండియు ౧౧-వ శతాబ్దిమధ్యభాగమువరకును వేంగీచాళుక్యులను

పేరిట జళుక్యు లాంధ్రదేశము నేలసాగిరి. ౮-వ శతాబ్ది మధ్యకాలమున రాష్ట్రకూటవంశజులు ప్రబలి, మహా రాష్ట్రమునందలి చాళుక్యుల నణచి, వారి దాయాదులగు వేంగీ చాళుక్యులతో నిరంతరమును బోరుచు, దక్షిణ మునకు దమ రాజ్యమును విస్తరించుకొనిరి. ఈసమయ మున కాంచీనగరమునుండి పల్లవులు విజృంభింపసాగిరి. ౧౦-వ శతాబ్దమునాటికి పరిస్థితులు మారినవి. పల్లవ రాష్ట్రకూట వంశములు క్షీణించినవి. మహారాష్ట్రమున బశ్చిమచాళుక్యులును, వారికి బ్రాగుత్తరమున దేవగిరి యాదవులును, రాష్ట్రకూటుల స్థానమున గాకతీయు లును, దత్తమండల తొండమండలములలో నాంధ్ర చోళులును, దక్షిణమున చోళపాండ్యులును, గర్ణాటక మున హొయసలరాజులును బయల్వెడలి సామ్రాజ్య నిర్మాణదీక్షతో నన్యోన్యమును బోరుచుండిరి. ౧౧-వ శతాబ్దమునం దీ సామ్రాజ్యసమరములలో బశ్చిమచాళు క్యులు విజయమంది దక్షిణాపథమంతటిని స్వాధీనము చేసికొని పాలించిరి. ఈసందర్భమున త్రిభువనమల్ల విక్రమాదిత్యుని రాజ్యకాల మగ్రగణ్యము. ఇదేసమయ మున చోళరాజు లితరప్రత్యర్థులను నిర్జించి దక్షిణదేశ మునం దప్రతిములై యుండిరి. ౧౨-వ శతాబ్దినాటికి బశ్చిమచాళుక్యులయొక్కయు, దాక్షిణాత్య చోళుల యొక్కయు బ్రతిభ నశింప ద్రవిడమున బాండ్య రాజులును, ఆంధ్రదేశమున గాకతీయులును విజృంభిం చిరి. ఏకశిలానగరకేంద్రమగు నీకాకతీయాంధ్రసామ్రాజ్య మనతికాలమునకే యాంధ్రభాగమును, దత్తమండలములను, తొండమండలమునుగూడ నాక్రమించి దక్షిణదేశవిజయ మునకై బాండ్యులతో స్పర్థింపసాగినది. గోదావరీనది నుండి కాంచీనగరమువరకును గల భూభాగమున దుర్ని రీక్ష్యతేజోవంతమై రాజిల్లిన యీ కాకతీయాంధ్ర సామ్రాజ్యము క్రీ. శ. ౧౩౨౩ లో దురుష్కులచే నాశమొనర్పబడెను. కాని మరి పదిపదునైదువత్సరము లకే యీ యాంధ్రసామ్రాజ్యము, త్రిమూర్త్యాత్మకముగ బయల్వెడలి రాచకొండ, కొండవీడు, విజయనగర సామ్రాజ్యములుగ విజృంభించెను. ఇంతకుబూర్వ మేక శిలానగరమున విశేషాదరమును బడసిన హిందూవైదు ష్యమున కిపుడు మూడు కేంద్రములు లభించినవి.

ఈకాలమునందలి మతచరిత్రము భారతదేశ చరి త్రమునకు మిగుల ముఖ్యమైనది. మధ్య యుగారంభ కాలమునకు జైన, బౌద్ధ, బ్రాహ్మణమతములు మూడును దక్షిణాపథమునం దుండినవి. క్రమముగ బౌద్ధమతము క్షీణింప జైనులును, బ్రాహ్మణులును అత్యుత్సాహమున దమతమ మతములను వ్యాపింపజేయజొచ్చిరి. రాజు లలో ననేకులు జైనమతము నాదరించి జైనుల కనేక సౌకర్యముల నొనగూర్చుచుండిరి. విశేషించి బ్రాహ్మణ మతమే ప్రబలముగ నుండినది. మతవైషమ్యములును, దద్విషయకములగు హింసాప్రతిహింసలు నీ కాలమున లేకుండినవి. ఇట్టిపరిస్థితు లుండుటచే నీ కాలమునం దనేకులగు మతసంస్కర్తలు బయల్వెడలిరి. ౧౦-వ శతాబ్దమున శ్రీ శంకరాచార్యుడు బయల్వెడలి నిగూఢ తాంత్రిక సిద్ధాంతకళంకితమగు బౌద్ధమతమును ఖండించి యద్వైతసిద్ధాంతస్థాపన మొనర్చి ప్రాచీన వైదికమతము నకు నూతనోత్తేజమును గల్గించెను. అటుపై శ్రీరామా నుజాచార్యుడు బయల్వెడలి విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించి జైనమతమును నిర్మూలమొనర్చి, వైదిక మతమును విశేషముగ వ్యాపింపజేసెను. దక్షిణమున వైష్ణవమతము ప్రబలుచుండ బశ్చిమోత్తరమున గల్యాణీ నగరమున బసవేశ్వరుడు వీరశైవసిద్ధాంతమును బ్రతిష్ఠించి యమితోత్సాహముతో జైనమతనిర్మూలనమును, స్వమత విస్తరణమును నొనర్చుచుండెను. పిమ్మట శ్రీ మధ్వా చార్యుడు ద్వైతసిద్ధాంతమును బ్రతిపాదించి భక్తి తత్త్వమును బ్రచారముచేసెను. ఇదేసమయమున గోళగీ మఠశైవాచార్యులు శైవమతమును వ్యాపింపజేయు చుండిరి. ఈపరిస్థితులలో విజ్ఞానమోహ యనేకగతుల విలాసనృత్యముల నొనర్చినది. బ్రాహ్మణమతమునకు, సంస్కృత భాషకు నద్వితీయమగు బ్రోత్సాహము లభింప నయ్యవి సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధి నందినవి. వీరశైవాదిమతప్రవర్తకులు దేశభాషలలో మతప్రచార మొనర్చుటచే నాభాషలుగూడ నభివృద్ధి నందసాగినవి. జనసామాన్యోపయోగార్థమై నన్నయాది మహాకవు

లుద్గ్రంథముల నెన్నిటినో దేశభాషలలోనికి బరివర్తింప జొచ్చిరి. దానజేసి యింతవరకును సంస్కృతభాష నాశ్రయించియుండిన హిందూవైదుష్య మిపు డనేక భాషలలో బ్రసరించినది.

రాజాస్థానములు:—సముద్రగుప్త చంద్రగుప్తాది గుప్తచక్రవర్తుల కాలమున శ్రీహర్షుని రాజ్యకాలము నందు నుత్తరహిందూస్థానమునందువలె దక్షిణాపథమున మధ్యయుగమునందు నిజమైన జాతీయజీవనము, సర్వతో ముఖమగు వైదుష్యము నభివృద్ధినందెనని. ఇట్టి నూత నోజ్జీవనమును గల్పించిన సంస్థలలో రాజాస్థానము లగ్రగణ్యములు. పండిత, కవి, గాయక వర్గము రాజ సభలకు ముఖ్యాంగములు. వేనవేలుగ దొరకు శిలా తామ్రశాసనములు రాజులు పుణ్యకాలములందును, పట్ట బంధ, సమరవిజయాది సంతోష సమయములందును బండి తుల కొనర్చిన దానములను దెలుపుచున్నవి. అనేకులగు పండితుల కగ్రహారము లేకభోగములుగ నొసంగబడినవి. ఇతరసమయములలో విద్వాంసులకు వృత్తు లేర్పరుప బడెడివి. ఇవిగాక అధ్యాపకులకు గౌరవవేతనము లీయ బడుచుండెడివి. మహాభారతరచనసందర్భమున నన్నయ భట్టునకు దోడ్పడిన నారాయణ భట్టునకు చాళుక్యరాజ రాజు నందమపూడిని, మనుచరిత్రరచయితయగు పెద్దన కవికి కృష్ణదేవరాయలు కోకటగ్రామమును అగ్రహార ములుగ నొసంగిరి. ఇట్టి యుదాహరణము లసంఖ్యాక ములు గలవు. రాజరాజ, మనుమసిద్ధి, ప్రతాపరుద్ర, కృష్ణరాయాది విద్వద్రాజులు నిరంతరమును పండిత గోష్ఠితో కాలముగడపుచుండిరి. తిక్కనసోమయాజి, శివమహాముని, విద్యారణ్యుడు మున్నగువారలు తమ పాండితీప్రతిభలచే నిరుపములై రాజ్యముల పురోభి వృద్ధికి మూలస్తంభులై యొప్పిరి. కాకతీయాంధ్రచక్ర వర్తియగు గణపతిదేవుని యాస్థానమునం దొకవిద్యామం టప ముండినటుల మాల్కాపురశాసనమునుండి తెలియు చున్నది. ఆతని మనిమనుమడగు ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి సంస్కృతాంధ్రవాఙ్మయములను, జ్యోతిషాదిశాస్త్రము లను, శిల్పము, నాట్యముమున్నగు కళలను ఆదరించెను. మల్లినాథుడను మహాకవి యష్టావధానమొనర్చి యాతని మెప్పు వడసెను. ఈచక్రవర్తి స్వయము విద్వాంసుడు. కొండవీటిరెడ్లువిద్యాశాఖ నొకదానిని బ్రత్యేకముగ నెల కొల్పిరి. వారివద్ద శ్రీనాథకవి విద్యాధికారిగ నుండెను. శ్రీనాథుని జీవితమునుండియాకాలమున గవులకును,బండి తులకును జరిగెడి సన్మానము తెలియుచున్నది. డిండిమ భట్టువలె నప్పటి పండితులు ఢంకావాద్యము మున్నగు ప్రకటనసాధనములను గల్గియుండిరి. శ్రీనాథు డీతని నోడించుటచే విజయనగరాధీశ్వరు డాతనికి స్వర్ణాభి షేక మొనర్చెను. ఈపండితుడు రాజభోగముల ననుభ వించెను. రత్నాంబరములు, హేమపాత్రాన్నము కస్తూరి మున్నగున వీతనికి సులభసాధ్యములుగ నుండె డివి. అటులే కృష్ణరాయ లల్లసాని పెద్దనార్యునకు జూపిన గౌరవమర్యాదలుగూడ నీ మధ్యయుగమున పాండిత్యమునకు గల మహత్త్వమును జూపుచున్నవి. ఏనుగుపై రాజుతో నర్ధాసనమున గూర్చొనుట, కవి యెక్కిన పల్లకిని రాజు స్వయముగ నెత్తుట, కాలికి గండపెండేరమును దొడగుట, అగ్రహారముల ననేకముల నిచ్చుట మున్నగున విందుల కుదాహరణములు. ఈకా లపు రాజులుగూడ నెందరో మహావిద్వాంసులై యుండిరి. అందువలన "విద్వానేవ విజానాతి విద్వజ్జన పరిశ్రమం" అనునటుల వారు విద్వాంసులయెడ విశేష గౌరవాద రములను జూపిరి. ఆంధ్రరాజులలో నన్నెచోడుడు కాకతీయరుద్రదేవప్రతాపరుద్రులు, రెడ్లలో కుమార గిరి కాటయవేములు, పద్మనాయకులలో రావుసింగ మహీపాలుడు, విజయనగరరాజులలో కృష్ణదేవరాయలు నిందుల కుదాహరణములు. రాజబంధువులు, సామం తులు, ప్రధానోద్యోగులు, ధనికులునుగూడ రాజా దర్శము ననుసరించి చాలమంది కవులకును, బండితు లకును ఆశ్రయమొసగి వారిచే నెన్నియోగ్రంథములను వ్రాయించుచుండిరి. విద్వజ్జనదారిద్ర్య దుఃఖమును రాజాస్థానములు నిర్మూలించుచుండినవి. "నిరాశ్రయా నశోభంతే పండితా వనితా లతాః" యనునటులు రాజాదర ముండుటచేతనే మధ్యయుగమున విద్యా వైదుష్యము లపూర్వశోభను గాంచినవి.

అగ్రహారములు:—మధ్యయుగమునందు విద్యా వైదుష్యములను వ్యాపింపజేసిన సంస్థలలో రాజాస్థాన

మలకుబిమ్మట పేర్కొనవలసినవి అగ్రహారములు. పర్వకాలములందును, దిగ్విజయపట్టబంధాది మహాసమయములందును రాజు లనేకులు వేదవేదాంగపారగులును, పురాణేతిహాసజ్ఞులును, కర్మనిరతులును అగు విప్రుల కీయగ్రహారములను దానమొసంగుచుండిరి. వీని యాదాయముతో జీవయాత్రను జేయుచు నీ బ్రాహ్మణులు నిశ్చింతులై స్వాధ్యాయప్రవచనములతో గాలక్షేపమొనర్చుచుండిరి. ఈయగ్రహారము లేకభోగములు, బహుభోగములు నని రెండువిధములు. అందు మొదటి తరగతి వొక్కని హక్కుభుక్తములోనే యుండునవి. రెండవతరగతి యగ్రహారములలో ననేకపండితకుటుంబములకు వృత్తు లేర్పరుపబడియుండెడివి.

అగ్రహారములకు మంగలములనియు, జతుర్వేది మంగలములనియుగూడ పేరుండెడిది. వీరచోడ చతుర్వేదిమంగలమను నొకచో గల శాసనమునుండి, యచ్చట వ్యాకరణ, మీమాంసా, వేదాంత, ఋగ్యజుస్సామ, రూపావతార, పురాణ, జ్యోతిష, వైద్యవిద్యలను బోధించు నాచార్యుల నొక్కొకని కొక్కొక వృత్తి గల్పింపబడియుండెడిదని తెలియుచున్నది. ఈ యగ్రహారముల కేవిధమగు బాధయు గలుగకుండగ జేసి రాజులు వానికి సర్వస్వాతంత్ర్యముల నొసంగియుండిరి. వీనిపై ఏ విధమగు పన్నులును విధింపబడకుండినవి. ఇందలి భూములపై వచ్చు ధాన్యమంతయు నగ్రహారీకులదే. రాజకీయోద్యోగుల కిందు బ్రవేశము లేకుండెడిది. అందలి పండితులును అన్యాపేక్ష లేక సర్వకార్యములను నిర్వహించుకొనుచుండిరి. ఇటు లన్నివిధములను నేటి రాజశాసనములచే నిర్మింపబడిన విశ్వవిద్యాలయములను మించిన స్వాతంత్ర్యమును గలిగి యీ యగ్రహారము లనన్యవృష్టితో వైదికవిద్యను వ్యాపింపజేయుచుండినవి.

మహాసభలు:—అగ్రహారములవలెనే యుండుండిన మహాసభలుగూడ విద్యావ్యాప్తి నొనర్చుచుండినవి. ఇయ్యవి యగ్రహారములందలి కార్యములను నెరవేర్చుటకై యేర్పరుపబడిన సంఘములు. అనేక సమయములలో రాజులును, శ్రీమంతులును ఈగ్రామములందలి విద్యాభివృద్ధికై మహాసభల పరముగ ననేకధర్మములను జేయుచుండిరి. తుంబళ మను గ్రామమున క్రీ. శ. ౧౨-వ శతాబ్దములో నిర్మింపబడిన యొకశాసనమున మలయవతీదేవి యను చాళుక్యరాజ్ఞి యాగ్రామమునం దధ్యాపకాధ్యేతల సౌకర్యార్థమై యొక భోజనసత్రమును నిర్మించుటకును, ఋగ్యజుస్సామాధ్యాపకులను, పౌరాణికు నొకనిని ఏర్పరచుటకును తుంబళగ్రామ మహాసభాసభ్యులను నూటనలుబదిమంది కాయూరినుండి వచ్చు 'సిద్ధాయము'లో ముప్పది గద్యాణములను దాన మొనర్చెనని చెప్పబడియున్నది. అటులే క్రీ. శ. ౯-వ శతాబ్దమున పల్లవరాజుల యాశ్రితు డొకడు బాహుగ్రామమునందలి చతుర్దశవిద్యల యభివృద్ధికొరకును మూడుగ్రామములును దానముచేసి వాని నా గ్రామ మహాసభవారికి స్వాధీనము గావించెను.

దేవాలయములు:—మధ్యయుగమునందలి విద్యాసంస్థలలో నెల్ల దేవాలయము లగ్రగణ్యములు. ఇయ్యవి గ్రామ జీవితమునకు గేంద్రస్థానములుగ నుండినవి. గ్రామస్థుల యాధ్యాత్మికజీవితమునకేకాక వారి యైహికప్రవృత్తులకుగూడ ననేకవిధముల నాదర్శప్రోత్సాహముల నొసంగి దేవాయతనములు సర్వాభీష్టప్రదములై యొప్పినవి. రాజ్యమువలెనే దేవాలయముగూడ నొక క్లిష్టసంస్థగా నుండినది. సువిశాలములగు నీ యాలయములలో రాజ్యాంగమునందువలె ననేకనియోగములును, ననేకులగు నుద్యోగులును ఉండిరి. అట్టినియోగములలో విద్యాశాఖ ముఖ్యమైనది. ప్రభువులును, శ్రీమంతులును అనేక భూములను దానముజేసియు, ధనమును నిధులుగ నర్పించియు, ప్రత్యేక కార్యనిర్వాహకులకు వృత్తుల గల్పించియు, కుడ్యగోపురద్వార మంటపాదుల గట్టించియు, నారామతటాకాదుల ద్రవ్వించియు, ప్రత్యేకములగు నుత్సవాదులను జరపించి వాని కగు వ్యయములకై దానముల జేసియు, భోజనసంభారములను, పాత్రసామగ్రిని గల్పించియు, దేవతలకు ధన కనక వస్తువాహనాదికముల నర్పించియు ననేకవిధముల నాదేవాలయములను బోషించుచుండిరి. దేవాలయ కార్యనిర్వహణమునకై యొక సంఘ ముండెడిది.

ఈసంఘమే యాలయమున కొసంగబడిన భూములను సరిచూచుటకును, దేవతా కార్యముల నెల్ల నిర్వహించుటకు నుద్యోగుల నేర్పరచి ప్రమత్తులగువారల శిక్షించుచు, సర్వకార్యములను నిర్వహించు చుండెను. ఇదిగాక భక్తులొసగు ద్రవ్యమును, దేవోపయోగార్థ మొసంగబడు వస్తువాహనాదులను రక్షించుటకు నొక భండారము, నొక భండార సంఘము నుండెడివి. తరచుగ రాజోద్యోగు లీయాలయకార్యములను బరీక్షించుచు లోటుపాటులను సవరించుచుండిరి. ఇట్టియుత్తమ పద్ధతులపై నిర్మింపబడిన దేవాలయము లుత్కృష్ట విద్యాపీఠములుగ నుండినవి. ఆంధ్రద్రవిడ దేశములందలి శాసనము లనేకము లిట్టి యాలయములలో నధ్యాపకులుగ నుండినవారికిని, విద్యార్థులకును వృత్తుల నేర్పరచుననిగ నున్నవి. దక్షిణార్కాడు మండలములోని త్రిభువని యనుగ్రామ మీసందర్భమున ముఖ్యాంశములను దెల్పుచున్నది. ౬౨ వేలీల భూమిపై సంవత్సరమున బండు ౧౨,౦౦౦ కలముల ధాన్యములో ౨౫౦౦ కలములను మతసంబంధములగు కార్యములకై వినియోగించి మిగిలినవానిని విద్యాపోషణార్థ ముపయోగింపవలెనని యాశాసనము జెప్పుచున్నది. ఈవిధమున ఋగ్వేదమునకు ముగ్గురును, యజుర్వేదమునకు ముప్పురును, సామవేదమున కిద్దరును, ఆపూర్వవాజసనేయ, బోధాయనీయ సత్యాషాఢ సూత్రముల జెప్పుట కొక్కొకరును, వేదాంత, వ్యాకరణ, రూపావతార, భారత, రామాయణ, మనువైఖానసధర్మశాస్త్రాదుల కొక్కొకరును ఉపాధ్యాయులు ప్రత్యేకవృత్తులను బడసిరి. అటులే ఋగ్యజుర్వేదముల బఠించు నూటయిరువదిమందికిని, సామవేదమును జదువు నిరువదిమందికిని, యేబదిమంది యితరశాస్త్రముల నభ్యసించువారలకును, వేదాంత వ్యాకరణరూపావతారములను నేర్చుకొను డెబ్బదిమందికిని విద్యార్థులకు భాగము లేర్పరుపబడినవి. ఇదేవిధమున ఎణ్ణాయిరమను మరియొక గ్రామమునందలి యాలయమున జతుర్వేదములను బఠించు రెండువందల యేబదిమందికిని, రూపావతార, వ్యాకరణ, ప్రాభాకర వేదాంతాధ్యయన పరులగు నూర్గురు విద్యార్థులకును వసతులు కల్పింపబడినవి. ఇచ్చటి యుపాధ్యాయులకు దినవెచ్చ మిచ్చుటకేర్పాట్లు గావింపబడినవి. అదియునుగాకవ్యాకరణ, ప్రాభాకర, వేదరూపావతారాధ్యాపకులకు వారి వారి శాస్త్రములలో నధ్యాయమున కొకకలంజు బంగారమును, ఆయాశాస్త్రముల నభ్యసించు విద్యార్థులకు డెబ్బదిమందికిని ముప్పదియైదుకలంజుల బంగారము నొసంగుటకై శాసింపబడెను. తిరుముక్కూడల్ అను గ్రామమునందలి మరియొక యాలయమునందలి శాసనమునుండి యింకను గొన్ని విశేషాంశములు దెలియుచున్నవి. అచ్చట 'జననాథమంటపము'నందు వేదశాస్త్రాదులను బోధించుటకై యొక విద్యాలయమును, విద్యార్థులభోజనశాలయు, నొకవైద్యాలయము నుండెడివి. ఇచ్చటి విద్యార్థులకు రాత్రులు చదువుకొనుటకై దీపములకు చమురు నిచ్చుటకును, ప్రతిశనివారము నభ్యంగస్నాన మొనర్చుటకును వలయునేర్పాటులు చేయబడినవి. ఇట్టివివరములను దెల్పుశాసనము లనేకములు శ్రీశైలము, త్రిపురాంతకము, దాక్షారామము, మందరము, మున్నగుననేకస్థలముల గాంచనగుచున్నవి. వీనినుండి యాకాలమున వ్యాప్తిలోనుండిన శాస్త్రాదికములు దెలియుచున్నవి. ఒక్కొక్క శాస్త్రమున కొక్కొక యాచార్యునుండి వారివేతనములకై ప్రత్యేకవసతు లేర్పరుపబడి, వివిధ విషయములవ్యాసంగములకై ప్రత్యేకస్థలములు నియమింపబడి, విద్యార్థులకుమజ్జనభోజనవైద్యాది సౌకర్యములు గల్పింపబడి, భగవత్సన్నిధానమున సౌశీల్యమును పెంపొందించుకొను గురుశిష్యబృందములతో నలరారుచుండిన ప్రాచీనహిందూదేవాలయములు మధ్యయుగమున హిందూ విద్యావైదుష్యముల కాలవాలములై యుండినవి. మహానాగరికులమనియు నిర్మాణకార్య దీక్షితుల మనియు విఱ్ఱవీగు నాధునికులు నేటివరకును బరిష్కరింపజాలని వసతికళాశాలా (Residential Colleges) సమస్యను మనప్రాచీను లుత్తమగతుల బరిష్కరించియుండిరి.

భట్టవృత్తి:— దేవాలయాగ్రహారములవలెనే భట్టవృత్తి మధ్యయుగమునాటి మరియొక విద్యాసంస్థ. భట్టవృత్తియనగా బండితులకు ప్రభువులును, సామంతు

లును సర్వబాధాపరిహారముగా నొసంగు భూదానము. వేదవేదాంగపారగులగు పండితుల కొకప్పుడు గద్యాణములను నాణెములనుగూడ నొసంగుటగలదు. ఇందుకు బ్రతిఫలముగ వారు విద్యార్థులకు విద్యనేర్పవలసి యుండెడిది.

జైనబస్తీలు:—జైనబస్తీలు గూడ బ్రాహ్మణాగ్రహారములవలెనే విద్యావ్యాప్తికి గారణములై యుండెడివి. వీనియందు జైనధర్మప్రచార మెక్కుడుగ నుండెడిది. ఇట్టి జైన విద్యాపీఠములు బెజవాడ, ధర్మవరము, రామతీర్థము, హనుమకొండ, కొల్లిపాక, గంగాపురము మున్నగు నాంధ్రభాగములందును, దక్షిణమున మధుర, ఒరయూరు మున్నగుస్థలములందును నుండినవి. రాజులనేకు లీసంస్థలకు దానధర్మములను జేయుచుండిరి.

మఠములు:—దేవాలయములవలెనే మఠములు గూడ నీకాలమున విద్యావ్యాప్తికి మూలములై యుండినవి. వీని నిర్మాణమునకు మార్గదర్శులైనవారు శైవులు. కాశ్మీరమునుండి కొందరును, భాగీరథీనర్మదామధ్యస్థముగు డహాలమండలమునుండి మరికొందరును దక్షిణమునకేతెంచి దమ్మయసమాన పాండితీప్రతిభచే కేరళచోళమాళవాంధ్రదేశాధీశులను మెప్పించి వారియాదరముచే ననేకమఠములను నిర్మించి హిందూవైదుష్యమును, శైవమతమును బ్రచారముజేసిరి. కాలాముఖశైవులు క్రీ. శ. ౯-వ శతాబ్దమునుండియు గర్ణాటాంధ్రదేశములలో విద్యావ్యాప్తి నొనర్చుచుండిరి. పిమ్మట పాశుపతులగు గోళకీమఠాచార్యులుగూడ నీకార్యమును నిర్వహించిరి. ఈశైవులవిద్యాప్రచారమునకు మఠములు ముఖ్యస్థానములుగ నుండినవి. అనతికాలముననే ఆంధ్రదేశమున శ్రీశైలము, కాళేశ్వరము, భీమేశ్వరము, మున్నగుస్థలములు వాసికెక్కినవి. పాశుపతశైవాచార్యులప్రచారమువలన ద్వరలో డహాలమండలమందలి గోళకీమఠమునకు పుష్పగిరి, త్రిపురాంతకము, మందరము నను నాంధ్రభాగములందును, తిరుప్పఱం కున్రమ్, మధుర, శెయ్యూరు, దేవికాపురము మున్నగు దక్షిణదేశస్థలములందును శాఖలు బయల్వెడలినవి. గుంటూరుజిల్లాలోని మంగళగిరికి సమీపమునందున్న మల్కాపురగ్రామమునందలి యొకశాసనమును బరిశీలించినచో నీశైవమఠములొనర్చిన విద్యాసేవ స్పష్టమగుచున్నది. భారతీయరాజ్ఞీమణులలో నగ్రగణ్యయు నాంధ్రదేశమునెల్ల రాజ్యమువలె నేలిన తేజస్వినియు నగు కాకతీయ రుద్రాంబ మందరమను గ్రామమును గోళకీమఠశైవాచార ప్రవర్తకుడును రాజగురువు నగు విశ్వేశ్వరశివమహామునికి దానమొనర్చెను. ఆయాచార్యు డా గ్రామమునకు విశ్వేశ్వరగోళకి యనునామ మిడి యందలి భూములను గొన్ని బ్రాహ్మణకుటుంబములకును, దాను నూతనముగ నిర్మించిన విశ్వేశ్వరాలయమునకును, శుద్ధశైవమఠమునకును, విద్యార్థులకును, ప్రసూత్యారోగ్యశాలకును, విప్రసత్రమునకును బంచిపెట్టెను. ఆశైవమఠమునందలి విద్యార్థులకొరకై ఋగ్యజుస్సామవేదాధ్యాపకులు మువ్వురును, పదవాక్యప్రమాణ సాహిత్యాగమవైద్యగణితములను నేర్పుటకు నైదుగురుపాధ్యాయులు నుండుటకును, వారిలో నొక్కొకనికి రెండుపుట్లభూమి యొసంగబడుటకు నేర్పాటు గావింపబడెను. ఇదేవిధమున గన్నడదేశమున కేదారేశ్వరాలయమున 'కోడియ' మఠమను నొకవిద్యాసంస్థ బెలగామి యనుచోట బ్రసిద్ధికెక్కియుండెను. అట వేదవేదాంగములును కుమారపాణిని శాకటాయనవ్యాకరణములును, షడ్దర్శనములును, యోగశాస్త్రమును, పురాణేతిహాస, ధర్మశాస్త్ర సాహిత్యములును బోధింపబడుచుండెడివి.

ఇంతియకాక మతత్రయాచార్యులు దమ నిరంతరకృషిచే మతవ్యాప్తి నొనర్చియు నాకార్యము పారంపర్యముగ నడచుటకై భారతదేశమునం దనేక మఠములను నెలకొల్పిరి. వీనికి సన్న్యాసు లధ్యక్షులుగనుండి సంస్కృతవిజ్ఞానము దోడుగా స్వమతసిద్ధాంతములను వ్యాప్తి చేయుచుండిరి. శ్రీ శంకరాచార్యునిచే శ్రీ శారదాపీఠమును, ద్వారక పూరీ కాశీ హరిద్వారము బదరీనారాయణము మున్నగు స్థలముల మఠములు నిర్మింపబడినవి. అటులే శ్రీరామానుజుడుగూడ మేలుకోటలోను, మన్నార్ కోయిల్, అహోబలము మున్నగుస్థలముల మఠస్థాపన మొనర్చెను. ద్వైతవేదాంత ప్రతిష్ఠాపకుడగు శ్రీ మధ్వాచార్యుడు గూడ ఉడిపి గ్రామమునం దేడుమఠములను స్థాపించి, ప్రాచీన హిందూవిజ్ఞానమును, ద్వైతసిద్ధాంతమును విస్తరింపజేయుటకై యుత్తరాదిమఠమును స్థాపించెను. ఈమఠములన్నియు నేటికిగూడ సుపాటవములై యుత్కృష్ట విద్యాసంస్థలుగ నొప్పుచున్నవి.

నేటిరష్యా

నార్ల వెంకటేశ్వరరావు 72

(అనువృత్తము)

కార్మికసంఘములు

జారు చక్రవర్తులపరిపాలనాకాలమున రష్యాలో కార్మికజనోద్యమము కడుతీవ్ర నిర్బంధవిధానమునకు లోనుగావింపబడుచుండెడిది. అందుచే నప్పుడు కార్మికసంఘములసంఖ్య అత్యల్పముగ నుండెడిది. ఉన్నకొలదిసంఘములైనను రహస్యముగ నుండెడివి. ౧౯౧౬-వ సంవత్సరములో బహిరంగముగను, చట్టసమ్మతముగను నున్న కార్మికసంఘములన్నిటిలోను కేవలము ౧,౫౦౦ మంది సభ్యులుమాత్రమే కలరన్నప్పుడు నిర్బంధవిధాన మెంతతీవ్రముగ నుండియుండెడిదో పాఠకమహాశయులే కడుసులభముగ నూహించుకొనవచ్చును.

ఈ నిర్బంధవిధానతీవ్రతవలననే ౧౯౧౭ - వ సంవత్సరము మార్చిమాసమున రష్యాదేశమున విప్లవము చెలరేగుటయు, జారుచక్రవర్తులపరిపాలన అంతరించుటయు, కెరన్‌స్కీ ప్రభృతులు రాజ్యాధికారము వహించుటయు సంభవించెను. ఈనూతనప్రభుత్వమేర్పడినంతనే కార్మికజనోద్యమము ప్రబలసాగెను. ప్రతిప్రదేశమందును కార్మికసంఘములు మొలకలెత్తనారంభించెను. ౧౯౧౭-వ సంవత్సరము జూన్‌నెల నాటికే ౧౫ లక్షలమంది కార్మికసంఘ సభ్యులైరి! కెరన్‌స్కీ ప్రభృతులు దూరదృష్టిగలవారే యైనచో దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచున్న కార్మికజనోద్యమ ప్రచండశక్తిని స్వీయప్రభుత్వమును సుస్థిరమొనర్చుకొనుటకు వినియోగించుకొనెడివారు. కాని రాజకీయవేత్తలకు ప్రథమావశ్యకమైన దూరదృష్టి లేనివారగుటచే, వారు రష్యాపునరుద్ధరణనిమిత్తము సాహసోపేతులై నూత్నవినూత్నపథములను ద్రొక్కుటకు బదులు, ప్రాతమార్గములనే అనుసరించిరి. దానితో కార్మికులు అసంతృప్తులు కాసాగిరి. ఈ యసంతృప్తి క్రమాభివృద్ధి నంది (౧౯౧౭-వ సంవత్సరము) అక్టోబరుమాసపుబోల్షివిక్ విప్లవముక్రింద పరిణమించెను.

బోల్షివిక్ విప్లవమునుగూర్చియు, దానిలో కార్మికులు గైకొనినభాగమునుగూర్చియు వ్రాయదలచినచో పెద్దగ్రంథ మగును. కనుక దానిని వదలివేయుచున్నాను. అది కొంతవరకు అసందర్భముకూడ నేమో!

పిమ్మట సహజముగనే కార్మికజనోద్యమము త్వరితగతిని ప్రబలసాగెను. ఈక్రింద పేర్కొనబడిన కార్మికసంఘసభ్యత్వపు అంకెలవలన దానిదినదినప్రవర్ధమానప్రాబల్యము విశదము కాగలదు.

సం.	వేలసంఖ్యలో.
౧౯౧౭	౧,౪౭౫
౧౯౧౮	౧,౯౪౬
౧౯౧౯	౩,౭౦౬
౧౯౨౦	౫,౨౨౨
౧౯౨౧	౮,౪౧౮

పైయంకెలు ౧౯౧౭-౨౧సంవత్సరముల మధ్యకాలమునకు సంబంధించినవి. ఆకాలమున కూలికి పని చేయు ప్రతివ్యక్తియు నేదోయొకకార్మికసంఘసభ్యుడుగ చేరవలసిననియమ ముండెడిది. అందువలన పైయంకెలవలన కార్మికజనోద్యమపుసత్యస్వరూపము గోచరము కాదు. ఇందులకుగాను నూతనఆర్థికనీతి (New Economic Policy or shortly N. E. P.) ప్రవేశపెట్టబడినతర్వాత గల కార్మికసంఘసభ్యత్వపు అంకెలను పేర్కొనవలసియుండును. అవి క్రింద నుల్లేఖింపబడుచున్నవి:—

సం.	వేలసంఖ్యలో.
౧౯౨౨	౫,౮౪౭
౧౯౨౩	౪,౮౪౧

౧౯౨౪	౫,౭౨౩
౧౯౨౫	౬,౯౫౦
౧౯౨౬	౭,౮౬౭
౧౯౨౮ (ఏప్రిల్ ౧-వ తేదీ)	౯,౭౨౭
,, (జులై ౧-వ తేదీ)	౧౦,౨౫౦

ప్రస్తుతము కార్మికసంఘసభ్యులసంఖ్య ౧౪ కోట్లకు మించినదనియే చెప్పవచ్చును!

ఇట్లు కార్మికజనోద్యమము ప్రబలమగుటకు సోవియటుప్రభుత్వము దాని కొసగుచున్న ప్రోత్సాహమే చాలవరకు కారణము. దీనికి నిదర్శనముగ కార్మికులకు చేయబడిన కొన్ని ప్రత్యేకసౌకర్యములను క్రింద పేర్కొనుచున్నాను:—

౧. వైద్యాలయములలో కార్మికసంఘసభ్యులకు ఉచితముగ నౌషధము లొసగబడును. దీనినిబట్టి తదితరులకు ఉచితవైద్యసహాయములేదని భావించుట పొరపాటు. తక్కినవారికికూడ ఉచితవైద్యసహాయము కలదు. కాని కార్మికసంఘసభ్యులకు తదితరులకంటె ప్రథమమున ఔషధము లొసగబడును. వైద్యాలయమునందుండి చికిత్స గావించుకొనురోగుల (In-patients) లో ప్రథమమున కార్మికసంఘసభ్యులకే వసతి కల్పింపబడును. వీరికి ఎక్సురేపరీక్షకూడ ఉచితముగ చేయబడును.

౨. పబ్లికుస్నానాగారములు (bath houses), బల్లకట్లు, నాటకశాలలు, సినిమాలు, విచిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాలలు మున్నగువానియందెల్ల కార్మికసంఘసభ్యుల వద్ద తక్కువరేటు వసూలుచేయబడును. రేడియో లైసెన్సులు, వినోదయాత్రల (excursions) కరుగునప్పుడు రైలుటికెట్లు మొదలగునవికూడ వీరికి తక్కువ చార్జీలకే యివ్వబడును. ఇట్లే తదితరసౌకర్యములుకూడ పెక్కులు కలవు.

౩. సత్రములలోను, ఆరోగ్యాశ్రమములందును కార్మికసంఘసభ్యులకు కడుసులభముగ వసతి లభించును.

౪. సమ్మె జరిగినపుడు సమ్మెనిధినుండి కార్మికసంఘసభ్యునికి ప్రథమమున సహాయ మొనర్పబడును.

౫. అతనిమాసపువేతన మెంతయుండునో అంత మొత్తము ప్రతికార్మికసంఘసభ్యునికిని సహకారసంఘములచే వలసినచో ప్రతిమూడుమాసముల కొకసారి అప్పుక్రింద నొసగబడును.

౬. కార్మికసంఘసభ్యుని బిడ్డలకు విద్యాభ్యాససౌకర్యము లధికముగ చేయబడును.

౮. కార్మికసంఘసభ్యులకు ప్రత్యేకము క్లబ్బులు స్థాపింపబడినవి. వీనిలో నతిచక్కని గ్రంథాలయములు, రేడియోలు, సినిమాప్రదర్శనములు మొదలైనవి యేర్పరుపబడినవి.

౭. అన్యులకంటె కార్మికసంఘసభ్యునికి నిరుద్యోగసమస్య నెదుర్కొనవలసిన ఆవశ్యకత చాలతక్కువ. కార్మికసంఘసభ్యులు కొదువయైనప్పుడే అన్యులకు పని యొసగబడును.

ఇట్లే పెక్కుసౌకర్యములు కార్మికసంఘసభ్యులకు గావింపబడినవి. విషయవిస్తరభీతిచే వానినన్నిటిని పేర్కొన విరమించితిని.

ఇక కార్మికసంఘములనిర్మాణమునుగూర్చి కొంత పేర్కొనవలసియున్నది. యంత్రాలయము లేక ఫాక్టరీ కార్మికసంఘములప్రాతిపదిక యనిచెప్పవచ్చును. ప్రతి ఫాక్టరీలోను కార్మికసంఘ మొకటి స్థాపింపబడును. అది క్రిందివిధులను నిర్వర్తించుచుండును:—

౧. సంస్థలోని కార్మికుల క్షేమము నరయుచుండుట.

౨. కార్మికుల ఆర్థిక, సాంఘికస్థితులను బాగుపరచుటకు సర్వవిధముల కృషిసల్పుట.

౩. ఫాక్టరీయజమాని (లేక ట్రస్టు) తోనే కాక ప్రభుత్వముతోను, తదితరసంస్థలతోగూడ కార్మికులకు సంబంధించిన వ్యవహారములను పరిష్కరింపవలసివచ్చినప్పుడు వారితరఫున ప్రాతినిధ్యము వహించుట.

౪. సంఘములో సభ్యులను జేర్చుకొనుట, చందాలను వసూలుచేయుట వగైరా.

ఈసంఘవ్యవహారముల నన్నిటిని చూచుట కొక కమిటీయుండును. కమిటీసభ్యుల సంఖ్య ఫాక్టరీలోగల కార్మికులసంఖ్య ననుసరించియుండును. కార్మికులసంఖ్యకును కమిటీసభ్యులసంఖ్యకును గలసంబంధము క్రిందివిధముగ నుండును:—

ఫాక్టరీలోని కార్మికులు	కమిటీసభ్యులు.
౨౦ మొదలు ౧౦౦ వరకు	౩
౧౦౦ ,, ౩౦౦ ,,	౫
౩౦౦ ,, ౧,౦౦౦ ,,	౯
౧,౦౦౦ ,, ౫,౦౦౦ ,,	౧౩
౫,౦౦౦ పైన	౧౫-౨౦

ఫాక్టరీలో కార్మికు లెంతమందియున్నను కమిటీసభ్యులసంఖ్య ౨౦ కంటె మించరాదు.

కమిటీసభ్యులలో కొంతమంది కేవలము కార్మికసంఘవ్యవహారములనే జూచుచుందురు గాని ఫాక్టరీలో పనినిచేయరు. ఇట్టివారికికూడ వేతనము యథాప్రకారము చెల్లింపబడుచుండును. ఇట్లు తమకాలమునంతయు సంఘవ్యవహారములకు వినియోగించు కమిటీసభ్యులసంఖ్య ఫాక్టరీలోని కార్మికులసంఖ్య ననుసరించియుండును. వానిరెంటికిని గల సంబంధము క్రింద ఉదాహరింపబడినది:—

ఫాక్టరీలోనికార్మికులు,				కేవలము సంఘవ్యవహారములనే జూచు కమిటీసభ్యులు.
౨౫	మొదలు	౫౦	వరకు	౧*
౫౦	,,	౩౦౦	,,	౧
౩౦౦	,,	౧,౦౦౦	,,	౨
౧,౦౦౦	,,	౫,౦౦౦	,,	౩
౫,౦౦౦	పైన			౫

కమిటీసభ్యులు సాలీనా యెన్నుకొనబడుచుందురు. వారు ఆరుమాసముల కొకసారి నివేదికలను ప్రకటించుచుందురు. నివేదికలు అసంతృప్తికరముగనున్నయెడల క్రొత్తయెన్నికలు జరుపబడుచుండును.

ఈ కమిటీతోపాటు కార్మికులరక్షణ, విద్యావ్యాప్తి, కూలినిగూర్చిన తగాయిదాలపరిష్కరణము, ఉత్పత్తి అనునాలుగువిషయములనుగూర్చి శ్రద్ధ వహించుటకు నాలుగుసబ్‌కమిటీలు సాధారణముగ నియమింపబడుచుండును. ఇట్టి సబ్‌కమిటీసభ్యులసంఖ్య ఆయాకార్మికసంఘము చేయునిబంధనల ననుసరించియుండును. సబ్‌కమిటీలు ఫాక్టరీలో పని ముగిసినపిదప సమావేశమగుచుండును. సబ్‌కమిటీలలోనిసభ్యులు తమ కిష్టమైనవిషయమునుగూర్చి శ్రద్ధవహించుచు, తాము నిర్వహించినకార్యకలాపములనుగూర్చి అప్పుడప్పుడు నివేదికలను ప్రకటించుచుందురు.

ఈ నాలుగుసబ్‌కమిటీల కార్యక్రమములు క్రింద క్లుప్తముగ సూచింపబడినవి:—

కార్మికులరక్షణ సబ్‌కమిటీ లేబరుచట్టములను అమలునందుంచుట, ప్రమాదములు జరుగనీయకుండుట, కార్మికుల ఆరోగ్యమును కాపాడుట మున్నగు విషయములందు శ్రద్ధవహించును. అది కార్మికులగృహములనుగూర్చియు, శిశుసంరక్షణాలయములనుగూర్చియు, ప్రమాదకరములగు యంత్రముల చుట్టును కటకటాలు వగైరా కట్టించుటనుగూర్చియు బాధ్యతవహించును.

విద్యావ్యాప్తిసబ్‌కమిటీ కార్మికాభివృద్ధికి సర్వవిధముల కృషిసల్పుచుండును. అన్ని సబ్‌కమిటీలలో నిదియే ముఖ్యమైనదనుట అతిశయోక్తి కానేరదు. అది కార్మికులనిమిత్తము తప్పక క్లబ్బునొకదానిని స్థాపించుచుండును. ఆక్లబ్బులో ఆటలకు, పాటలకు, విద్యకు, వినోదమునకు అవకాశముండును. ప్రతిక్లబ్బులోను ఉపన్యాసములకు, భోజనమునకు, ఆటలకు, విశ్రాంతికి, వ్యాయామమునకు, బాలబాలికలకు, గ్రంథాలయమునకు, పత్రికాపఠనమునకు,

* వారమునకు రెండురోజులుమాత్రమే.

రేడియోసంగీతము వినుటకు ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ గదులుండును. కొన్నిటియందు వైద్యసంబంధమగు సలహానొసగునిమిత్తము డాక్టరుగారికిని, దాదికిని ప్రత్యేకముగ నొకగది యేర్పాటుగావింపబడును. మరి కొన్నిటియందు సినిమా నాటక ప్రదర్శనములకు వేరుగ నొకశాల యుండును. ప్రతిదానిలోను రష్యాదేశమున కధిదేవతయగు లెనినుమహాశయుని జ్ఞాపకార్థము "లెనినుకార్నర్" (Lenin corner) అను ప్రత్యేక భాగమొకటికూడ నుండును. ఎప్పుడుచూచినను క్లబ్బు లన్నియు కార్మికజనసంకీర్ణములయి కళకళలాడు చుండును!

విద్యావ్యాప్తిసబ్‌కమిటీల కార్యక్రమమువలన దేశమున కత్యంతమగులాభము చేకూరెను. అదివరకు కార్మికులు నిరక్షరకుక్షులుగ నుండెడివారు. కాని పై కమిటీల కృషివలన నేడు నిరక్షరకుక్షిత్వము దాదాపు నశించినదనియే చెప్పవచ్చును. దీనికి నిదర్శనముగ క్రిందియంకెలను గమనింపుడు:—

	౧౯౨౧	౧౯౨౬
విద్యలేనికార్మికులు (వృత్తులలో)	నూటికి వంతులు	నూటికి వంతులు
గనులత్రవ్వుట	౫౦	౪
వ్యవసాయము	౨౦	౧౨.౪
కలప	౫౦	౬.౫
లోహములు	—	౩
రసాయనము	—	౬
తోళ్ళ	—	౫

ఇట్లు రష్యాకార్మికుల నిరక్షరకుక్షిత్వము దాదాపు రూపుమాయుచున్నది. ఈ సరికది పరిపూర్ణముగ నశించిపోయియుండెడిది. కాని కొందరు కార్మికులు సాగుబడికాలమున గ్రామముల కేగుచు, తదితరసమయములందు పట్టణములలో పనిచేయుచుండుటవలన వారికి విద్యగరపుట కష్టసాధ్యమగుచున్నది.

కూలినిగూర్చిన తగాయిదాలసబ్‌కమిటీ కూలిని నిర్ణయించుట, తగాయిదాలను పరిష్కరించుట, కార్మిక చట్టమును అమలునందుంచుట, కార్మికసంఘము తరఫున కంట్రాక్టులు పుచ్చుకొనుట, ఫాక్టరీనియమావళిని సిద్ధముచేయుట మున్నగు విషయములనుగూర్చి జాగ్రత్త వహించుచుండును. కమిటీసభ్యులందరును ఏకగ్రీవముగ నామోదించిననేగాని వారితీర్మానములకు విలువ యుండదు.

ఉత్పత్తిసబ్‌కమిటీయొక్క ఆదర్శములు యంత్రములను సున్నితమొనర్చుట, సారుపోకుండ జూచుట, ఉత్పత్తిని వృద్ధిగావించుట, కార్మికులయందు నూతన విషయములను కనిపెట్టుటకు వలయు మేధాశక్తిని పెంపొందించుటకు యత్నించుట మున్నగునవి.

ఈ నాలుగు సబ్‌కమిటీలతోపాటు అప్పుడప్పుడు గృహముల సబ్‌కమిటీ, విద్యార్థులసబ్‌కమిటీ, వినోదయాత్రలసబ్‌కమిటీ, నాటకములసబ్‌కమిటీ, అనాధరక్షణ సబ్‌కమిటీ, అంతర్జాతీయకార్మికసహాయకసబ్‌కమిటీ మొదలగునవి నియమింపబడుచుండును. ఇవి తాత్కాలికముగనే పనిచేయుచుండును.

ఇంతదనుక రష్యాకార్మికజనోద్యమమునకు ప్రాతిపదికమైన ఫాక్టరీకమిటీలవిషయమే చర్చింపబడినది. ఇక తదితరకార్మికసంస్థలవిషయమైకూడ కొంత ముచ్చటింపవలసియున్నది.

ఫాక్టరీకమిటీల పైగల కార్మికసంస్థల నన్నిటిని రెండుతరగతులక్రింద విభజింపవచ్చును. అందు మొదటిది జిల్లారాష్ట్రములవారీగా నేర్పరుపబడినది. రెండవది పరిశ్రమలస్వభావమునుబట్టి యేర్పరుపబడునది. అనగా నొకజిల్లాలోగల ఫాక్టరీకమిటీలకన్నిటికిని కలిసి జిల్లాసంఘమొకటి యుండును. ఇట్టి వివిధములగు జిల్లాసంఘములకన్నిటికిని కలసి యొక రాష్ట్రీయసంఘముండును. ఇట్లే యొకజిల్లాలోగల (ఉదాహరణముగ) వస్త్రపరిశ్రమాలయములకన్నిటికిని కలసి యొకజిల్లా వస్త్రపరిశ్రమాలయములసంఘ ముండును. ఇట్టివివిధములగు జిల్లావస్త్రపరిశ్రమాలయములసంఘములకన్నిటికిని కలసి యొకరాష్ట్రీయ వస్త్రపరిశ్రమలసంఘముండును. దీనినిబట్టి చర్మ పరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ, రసాయన

వస్తుపరిశ్రమ మున్నగువాని కన్నిటికిని వేర్వేరుగ జిల్లా, రాష్ట్రీయసంఘము లుండుననుట ఊహ్యము. మొదటితరగతి రాష్ట్రీయసంఘములన్నిటిపైనను కార్మిక సంఘముల కాంగ్రెసు (All Soviet union Congress of Trade unions) ఉండును. రెండవతరగతి రాష్ట్రీయ (ఉదాహరణముగ) వస్త్రపరిశ్రమాలయ ముల సంఘము లన్నిటిపైనను వస్త్రపరిశ్రమ కార్మికులకాంగ్రెసు (All Soviet union of Congress of Textile Workers) ఉండును.

ఇప్పటికే కార్మికజనోద్యమమునుగూర్చి కడు దీర్ఘముగ వ్రాసియుంటిని. అందుచే పైనపేర్కొనబడిన వివిధసంస్థలకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుట, వాని కర్తవ్యము మున్నగువిషయములనుగూర్చి చర్చించుటకు వీలుపడుట లేదు.

ఇక సోవియటురష్యాలో కార్మికుల క్షేమము కొరకుచేయబడిన కొన్ని నిబంధనలనుమాత్రము పేర్కొన వలసియున్నది. అవేవన :

౧. కార్మికులు ప్రాణాపాయములేకుండ పని చేయుటకు వీలుగలదని లేబరుఇన్‌స్పెక్టరు అభిప్రాయ పడిననేగాని యేయంత్రాలయమును పనిని ప్రారంభింప రాదు.

౨. ౫౧ మాసములు పనిజేసినతర్వాత ప్రతి కార్మికునికిని రెండువారములు సెలవు నివ్వవలెను. అపాయకరమగు సంస్థలలో పనిచేయువారికి సంవత్సర మునకు రెండుమాసములు సెలవు నివ్వవలెను.

౩. ౧౯౩౩-వ సంవత్సరములో ప్రవేశపెట్ట బడిన నిబంధనప్రకారము కార్మికులచే యంత్రాలయ ములలో దినమునకు ౭ గంటలుమాత్రయే పనిచేయింప వలెను. గనులలో దినమునకు ౬ గంటలుమాత్రమే పని జేయింపవలెను.

౪. జనవరి ౧, జనవరి ౨౨, మార్చి ౧౨, మార్చి ౧౮, మే ౧, నవంబరు ౭ తేదీలు సెలవుదిన ములక్రింద పరిగణింపబడవలెను. ఇవిగాక ప్రతిఫాక్టరీ కమిటీస్థానికపరిస్థితుల కనుసరణముగ సంవత్సరమునకు ౧౦ దినములకు మించకుండునట్లు సెలవుదేర్పరుప వచ్చును.

౫. స్త్రీలకు, పురుషులకిచ్చుకూలినే యివ్వ వలెను. స్త్రీలు అధికసంఖ్యాకులుగ పరిశ్రమాభివృద్ధికి తోడ్పడుటకుగాను వారికి ప్రత్యేక సౌకర్యములను చేయవలెను.

౬. స్త్రీలచే గనులలో పనిచేయింపరాదు. వారికి బరువుపనినిగాని, అనారోగ్యకరమగు పనినిగాని యివ్వరాదు. ప్రత్యేకపరిస్థితులలో తప్ప స్త్రీలచే రాత్రిపూట పనిచేయించరాదు. గర్భవతులుగా నున్న వారిచేతగాని, బాలింతలుగానున్నవారిచేత గాని యేప రిస్థితులందు రాత్రిపూట పనిచేయించరాదు,

౭. స్త్రీ కార్మికురాండ్రకు నీళ్లాడుటకు ముందు రెండుమాసములును, నీళ్లాడినతర్వాత రెండుమాసములును పూర్తివేతనముమీద సెలవు నివ్వవలెను.

౮. సెలవుమీదనుండగా చెల్లింపబడుపూర్తివేత నముతోబాటు, శిశువు జనింపగనే మరికొంతమొత్తముమ చెల్లింపవలెను. ఇది ఆయా స్త్రీకార్మికురాలి మాసపు వేతనములో సగమై యుండవలెను.

౯. సెలవుదినములు పూర్తికాగానే తిరిగి పనిలో ప్రవేశించుకార్మికురాండ్రశిశువులను పనికాల ములో లాలనచేయుటకు ప్రతిపరిశ్రమాలయమును శిశు సంరక్షణాలయముల నేర్పాటుచేయవలెను. వాటికగు ఖర్చులనన్నిటిని పరిశ్రమాలయమే భరింపవలెను. శిశు వులకు పాలిచ్చునిమిత్తము కార్మికురాండ్రకు ఉదయము అరగంటయు, సాయంత్రము అరగంటయు అవకాశ మివ్వవలెను.

౧౦. కార్మికురాండ్ర శిశువులకు ౯ నెలల ప్రాయము వచ్చువరకు వారిమాసపువేతనములో నెని మిదవవంతును శిశుసంరక్షణార్థము అదనముగ నిచ్చు చుండవలెను.

౧౧. ౧౬ సంవత్సరముల ప్రాయమునకు లోబ డినబాలబాలికలచే ఫాక్టరీలలో పనిచేయించరాదు. ప్రత్యేకముగ దరఖాస్తు పెట్టుకొనబడినప్పుడు లేబరు

ఇన్‌స్పెక్టర్లు ౧౪ సంవత్సరముల పైన, ౧౮ సంవత్సరములలోపు ప్రాయముగలఅనాథలకుగాని, అవిటివారైన బంధువులనుపోషింపవలసిన బాలబాలికలకుగాని, వర్ణనాతీతమగు కష్టదశయందున్నవారికిగాని పైనియమము నుల్లంఘించి ఫాక్టరీలలో పనిచేయుటకు అనుజ్ఞ నివ్వవచ్చును. ఇట్టివారిచే రోజుకు నాలుగు గంటలకు మించి పనిచేయింపరాదు.

౧౨. ౧౬ సంవత్సరములపైన, ౧౭ సంవత్సరములలోపువయస్సుగల యువతీయువకులు రోజుకు ౬ గంటలు పనిచేయవచ్చును. ఇట్టివారికి పెద్దవారికిచ్చు కూలినే యివ్వవలెను.

౧౩. ఈడులేనివారికి బరువైనపనుల నివ్వరాదు. విసుగుపెట్టు పనుల నిచ్చి వారిఉత్సాహమును చంపరాదు. వారిచే రాత్రిపూటగాని, నిర్ణీతకాలమునుమించిగాని పనిచేయింపరాదు. వారికి సంవత్సరమున కొకసారి వైద్యపరీక్ష చేయించుచుండవలెను. చట్టములోకూడ వని పేర్కొనబడిన ౧౩౯ పారిశ్రామికశాఖలయందు వారిని నియోగింపరాదు. పెద్దవారి కిచ్చు సెలవుకన్న వారికి సంవత్సరమునకు రెండువారములు అధికముగ నివ్వవలెను.

౧౪. కార్మికు లెవరైనను జబ్బుపడినప్పుడు వారికి రెండుమూడుమాసములు పూర్తివేతనముమీద సెలవు నివ్వవలెను. ఏకార్మికుడైనను జబ్బుపడుట వలన పనిలోనికి రాలేకపోయినప్పుడు అతని స్థానమును రెండుమాసములవరకు ఖాళీగా నుంచవలెను.

౧౫. ప్రత్యేకపరిస్థితులనుబట్టి అవసరమైనచో పరిశ్రమాగారములు స్వంతఖర్చులమీద కార్మికులకు వలసినవసనములు, పాదరక్షలు మొదలగువానిని సప్లయి చేయవలెను.

౧౬. ప్రతి పరిశ్రమాలయమును కార్మికుల సౌకర్యార్థము కార్మికులకు వైద్యసహాయము నిమిత్తమును, వారిజీవితములను భీమా చేయవలెను. ఈ భీమామొత్తము ప్రభుత్వముచే నిర్ణయింపబడును. పరిశ్రమాగారము కార్మికుల కందరికిన్ని కలిపి యిచ్చువేతనములో సుమారు నూటికి ౧౪ వంతుల సొమ్ము భీమానిమిత్తము వినియోగింపబడవలెను. కార్మికులవేతనములోనుండి రాగిదమ్మిడినైనను ఇన్సూరెన్సుప్రీమియముక్రింద బిగబట్టుకొనరాదు. ఏకార్మికునిజీవితమైనను నిర్ణయింపబడనిరీతిని భీమా గావింపబడనిచో నతడు వ్యాజ్యము వేసి తనభీమామొత్తమును రాబట్టుకొనవచ్చును. ఈ ఇన్సూరెన్సు సాధారణముగ క్రిందిరూపములలో నుండును.

(అ) వైద్యసహాయము.

(ఆ) జబ్బువలనగాని, గాయపడుటవలనగాని, గర్భధారణవలనగాని, జబ్బుపడిన ఆప్తబంధువులకు పరిచర్య గావింపవలసి వచ్చుటవలనగాని తాత్కాలికముగ పనిలోనికి వెళ్లలేకపోయినప్పుడు సహాయము.

(ఇ) శిశుపోషణనిమిత్తమును, ఔషధములను ఖరీదు చేయునిమిత్తమును, భీమా పట్టాదారుడు గాని, అతని కుటుంబములోనివారు గాని మరణించినప్పుడు సమాధిచేయునిమిత్తమును సహాయము.

(ఈ) నిరుద్యోగముగ నున్నప్పుడు సహాయము.

(ఉ) అవిటివారైనప్పుడు సహాయము.

(ఊ) పట్టాదారునికి మరణము సంభవించినప్పుడు వారికుటుంబములకు సహాయము.

పైనపేర్కొనబడినభీమాలనన్నిటిని కార్మికులను నియమించుసంస్థలు చట్టముప్రకారము గావింపవలెను. ఇదిగాక ఇన్సూరెన్సుకంపెనీలచే కార్మికునకు కొన్ని ప్రత్యేకసౌకర్యములు గావింపబడును. కార్మికుడెవడైనను జబ్బుపడినయెడల అతనిని ఇన్సూరెన్సుకంపెనీ తనచే నడుపబడు ఆరోగ్యాశ్రమమునందు చేర్చుకొనును. ఇందులకుగాను ప్రభుత్వము పూర్వపురాజవంశీకులసౌధముల నన్నిటిని ఇన్సూరెన్సుకంపెనీల అధీనములో నుంచినది. స్వస్థతనుబడయుటకేగాక, విశ్రాంతికైకొనుటకుకూడ ఇన్సూరెన్సుకంపెనీలు తగు సదుపాయము లొనర్చుచుండును.

ఇట్లీకార్మికులకు పెక్కుసౌకర్యములు గావింపబడుచున్నవి. స్థలాభావముచే వాని నన్నిటిని పేర్కొనుటకు వీలులేదు. కాని యింతదనుక వ్రాసినదానిని బట్టియే రష్యాకార్మికజనోద్యమము ప్రపంచచరిత్రలో నిరుపమానమైనదని పాఠకమహాశయులకు స్పష్టపడినదనియే నమ్ముచున్నాను.

రౌండుటేబిల్ సభల సంస్కరణవిధానము

[గవర్నరు జనరలు అసాధారణ అధికారములు]

చా. వెం. హనుమంతరావు

ప్రధానమంత్రియగు రామ్సేమాక్డొనాల్డుగారు ౧౯ జనవరి ౧౯౩౧ తేదీని మొదటిరౌండు టేబిల్ సభను ముగించుచు నిచ్చినఉపన్యాసమునందు హిందూదేశసంస్కరణములనుగురించి ఈక్రిందిప్రకటన చేసియుండిరి:—

"బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారి ఉద్దేశ్యములో హిందూదేశప్రభుత్వమునకు బాధ్యత ఇకముందు కేంద్ర, రాష్ట్రీయ శాసనసభలపైననే యుండవలెను. కాని పూర్తిగా అట్టి బాధ్యత ఏర్పాటుకాబడకముం దుండవలసినమార్పుదల కాలములో కొన్ని అవసరమైనప్రత్యేకాధికారములు, అల్పసంఖ్యాకుల హక్కులను స్వేచ్ఛను కాపాడుటకు కావలసిన విధానము మాత్రము ఏర్పాటు చేయబడును."

"మార్పుదలకాలమున కనుకూలముగ నుండునట్టి ఏర్పాటులుచేయుటలో, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వముయొక్క ప్రధానోద్దేశ్యము ప్రత్యేకాధికారములు హిందూదేశము క్రొత్తసంస్కరణములద్వారా పూర్తియగు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము నేర్పాటుచేసుకొనుటకు తగుపరిస్థితు లేర్పడునట్లు చేయుటయైయున్నది."

పైన ఉదాహరింపబడిన విషయములు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వముయొక్క అభిప్రాయమును పూర్తిగ వ్యక్తీకరించుచున్నవని తలంచుటలో తప్పేమియు లేదు. వాటిని తారుమారుచేయు ఇతర ప్రకటనలేవియు ఇంతవరకు ఎవరిచేతను చేయబడలేదుసరికదా, ఆ అభిప్రాయములనే బలసరచుచు అనేక ఇతరప్రకటనలు కూడ చేయబడినవి. కాని మూడవ రౌండుటేబిల్ సమావేశమునందు నిర్ణయింపబడిన సంస్కరణ సూత్రములను బట్టి విచారించిన మాక్డొనాల్డుగారి ప్రకటనయందు పేర్కొనబడిన బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనసూత్రము వాటివలన పూర్తిగ కాకపోయిన కొంతవరకైనను ఏర్పాటు కాబడునని తలంచుటకు వీలులేకుండనున్నది.

పైవిషయమును ధ్రువపర్చుటకు అనేక దృష్టాంతములు కలవు కాని ఈవ్యాసమునందు వాటియందొకవిషయముమాత్రమే చర్చించి ఎట్లు బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనవిధానమునకు దానివలన తీరని లోపము వాటిల్లునో తెలిసికొనవచ్చును. ఆవిషయము సంస్కరణవిధానముప్రకారము గవర్నరుజనరలు, గవర్నరులకీయ దలంపబడుచున్న అసాధారణాధికారములకు సంబంధించినదై యున్నది. మార్పుదలకాలములో గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకింపబడిన శాఖలవిషయములలో అట్టి అధికారములు ఆతనికుండుట అవసరమనియే మన మొప్పుకొనవచ్చును, కాని ప్రజాయత్తశాఖల పరిపాలనకు సంబంధించిన విషయములలోకూడ వాటిని గవర్నరుజనరలున కిచ్చుట కెవ్వరును సమ్మతింపరు. చివర సూచింపబడిన విషయములలోకూడ శాసనసభవారికి చాలతక్కువ అవకాశములు రౌండుటేబిల్ సమావేశప్రణాళికప్రకార మీయబడునని ఈక్రింద వివరింపబడుసంగతులనుబట్టి తెలిసికోవచ్చును. బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనాసూత్రముప్రకారముశాసనసభకుండవలసిన అధికారములలో ఈ క్రిందివిధముగ లోపములు ఆప్రణాళికప్రకార మీయబడును:—౧. శాసనసభను పిలుచుటకును, ఆపుచేయుటకును, రద్దుచేయుటకును; ౨. శాసనసభవారిచే చేయబడినచట్టములకు సమ్మతించుట, సమ్మతించకపోవుట, లేక చక్రవర్తిసమ్మతినివాటిని ప్రత్యేకించుటకును; ౩. కొన్నివిధములగు చట్టములను శాసనసభలో ప్రవేశపెట్టుటకుముందు వాటికి సమ్మతించుటకును; ౪. అవసరమగు సమయములలో శాసన

సభలోని రెండుభాగములను కలపి ఒకే సమావేశము చేయుటకును; ౫. ఒకవిషయమై శాసనసభవారు వ్యతిరేకాభిప్రాయము నొసంగినప్పటికిని, ఆ విషయమై అతనియొక్క ఇష్టప్రకారము చర్య తీసుకొనుటకును; ౬. శాసనసభ ఏదేనివిషయమై జరుగుచున్న చర్చను ఆపుచేయుటకును, ౭. శాసనసభకార్యక్రమములో తనస్వంత బాధ్యతలను నిర్వహించు నిమిత్తము అవసరమైన నిబంధనలు మొదలగునవి చేయుటకును, గవర్నరుజనరలుకు అధికారము కల్గియుండవలెను.

పైనసూచించిన పట్టికలోని విషయములను క్షణమాత్రము గమనించిన రాబోవుసంస్కరణములలో శాసనసభవారికి ఎంత తక్కువ అధికారము లుండునో గ్రహింపనగును. ఆయధికారములను సంకుచిత పరచు విషయములలో ముఖ్యమైనవి పైవాటిలో 3, ౫, ౬, ౭, నెంబర్లుగల అధికారములలో ఇమిడియున్నవి. ఈనాల్గుఅధికారములును, మనహిందూదేశమును బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వసూత్రముపై నాధారపడియుండి వలస రాజ్యవిధానమునుండి చాలదూరము తొలగించుటలో చాలసహాయపడునని వేరుగ చెప్ప నక్కరలేదు. ఒక విషయమునుగూర్చి శాసనసభవారికి సంపూర్ణబాధ్యత నిచ్చివేసినతరువాత దానినిగురించి ఎట్టిఏర్పాట్లు చేయవలెనో నిర్ణయించుటకు శాసనసభవారికే యధికారముండవలెనుకాని గవర్నరు జనరలున కుండుట స్వపరిపాలన విధానమునకు సంపూర్ణముగ వ్యతిరేకము. ఆవిధముగనే కొన్నికొన్ని చిత్తుచట్టములకు గవర్నరు జనరలుముందు అనుమతి నీయవలెనని ఏర్పాటుచేయుట కూడ ఆవిధానమునుండి మనదేశమును దూరముగ తొలగించుటయే. ౭-వ నెంబరు అధికారము సంస్కరణవిధానములో ఏర్పాటుచేయబడిన,అది మన దేశమునందే మొట్టమొదట ప్రవేశపెట్టబడినట్లగును. ఏ స్వాతంత్ర్యదేశమునందైనను శాసనసభా కార్యక్రమమునకు సంబంధించిన నిబంధన లన్నియు శాసనసభవారే చేసికొనుటకధికారము కల్గియుందురేకానీ ఇతరులు ఆవిషయములో జోక్యము కల్గించుకొనుట యుండదు.

గవర్నరు జనరలు ప్రత్యేకాధికారములు పైన ఉదాహరించినవాటితో అంతమొందలేదు. శాసనసభ విషయములోనున్న అధికారములుకాక గవర్నరు జనరలు కొన్నిప్రత్యేక సమయములందు, అవసరమైనచో శాసనసభవారితో ఏమియు జోక్యము లేకుండగనే, వారితో ఆలోచింపవలసిన అవసరము లేకుండగనే, తనస్వంత బాధ్యతపై చట్టములను జేయుట కధికారము కల్గియుండున ట్లేర్పాటు చేయబడినది. ఇది అన్నిటికంటెను కూడ దారుణమైనట్టి యధికారము; దానివలన ప్రస్తుతమమలునందున్న సంస్కరణములక్రిందకన్న గూడ గవర్నరుజనరలు ఎక్కువ అధికారములు కల్గియుండును. ప్రస్తుత మమలునందున్న మాంటేగ్యూ - సంస్కరణములప్రకారము గవర్నరు జనరలుకు ౬ నెలలవరకు అమలునందుండునట్టి ఆర్డినెన్సులను నిర్మించుట కధికారము కలదు. ఆరునెలలపరిమితి యైనతరువాత ఆర్డినెన్సులు మరల ప్రచురింపనైనవలెను, లేక శాసననిర్మాణసభవారిచే ఆమోదింపబడి చట్టములుగ మార్చబడనైనవలెను. కాని రాబోవు సంస్కరణములప్రకారమన్ననో శాసనసభవారిసమ్మతి లేకుండగనే వారనుమతించినట్లుగానే గవర్నరుజనరలు శాసనములను చేసి కాలపరిమితి లేకుండ అమలులోనుండునట్లు ఏర్పాటు చేయవచ్చును. ఈ అధికారము శాసనసభవారి గౌరవమునకును, అధికారమునకును గొప్పలోపము వాటిల్లజేయుచునని ప్రత్యేకించి చెప్పవలసిన అవసరము లేదు. అట్టి చట్టసంబంధమైన నిబంధన సంస్కరణచట్టమునందు ప్రవేశపెట్టుట చాల అపాయకరము.

ఇంతకుముందు సూచింపబడిన అధికారములు కాక వేరొకవిధమగు మరికొన్ని అసాధారణాధికారములుకూడ గవర్నరుజనరలున కీయబడును. సంస్కరణవిధానము క్రమముగ పనిచేయక, ఏకారణముచేతనైనను భగ్నమగు పరిస్థితు లేర్పడినప్పుడు, ప్రభుత్వశాఖలనన్నింటిని తనక్రిందకు తీసికొని ప్రభుత్వచక్రమును స్వంత బాధ్యతపై నడపుట కతనికి అధికారము లీయవలెనని రౌండుటేబిల్ సమావేశమునం దొప్పుకొనబడినది. ఈ అధికారము పైన చెప్పబడినట్లు

వంటి అసాధారణసమయములం దుపయోగించుటకుంచబడెనను విషయములో ప్రతివారు నంగీకరించెదరు. కాని అట్టిఅసాధారణపరిస్థితు లేర్పడినవని నిర్ణయించుబాధ్యత ఎవరిదైయుండవలెను; ఎట్టిపరిస్థితులు అసాధారణపరిస్థితులుగా పరిగణింపబడవలెను అను విషయములు చాలముఖ్యమైనవి. రౌండుటేబిల్ నిర్ణయము ప్రకారము ఆబాధ్యత గవర్నరు జనరలుదే అయియుండును. అట్టిపరిస్థితు లేర్పడినవని నిర్ణయించుటలో పూర్తిగ ఆయనకే అధికార మీయబడిన అదెట్లుపయోగింపబడునో తేలికగ గ్రహింపవచ్చును. సర్వసాధారణముగ నైయధికారములు ప్రభుత్వముఖ్యాధికారి (Constitutional Head) ఆచరణలో నుంచుటకుముందు ఇతరమార్గముల నన్నింటిని ప్రయత్నించి వాటివలన ఆ అసాధారణ పరిస్థితులు మారుట కవకాశములు లేనప్పుడుమాత్రమే అతడు ప్రభుత్వబాధ్యతయంతయు తనభుజములపైకి తీసుకొనవలెనను సూత్రమాచరణయందున్నది. అప్పుడుకూడ అప్పటికి ప్రభుత్వము చేయుచున్న పక్షనాయకుని సలహాపైననే అట్టి చర్య తీసుకొనుటకూడ ఆచారమైయుండును. కాని ఆవిధముగ మంత్రివర్గపు సలహాపైన మాత్రమే గవర్నరు జనరలు చర్యతీసుకొనవలె ననుచట్టసమ్మతమైన నిబంధన లేనప్పుడు ఆత డట్లు మంత్రులసలహా తీసుకొనవలసిన అవసరము లేదు. కాన చేయవలసినమార్పేమన గవర్నరు జనరలు అసాధారణపరిస్థితు లేర్పాటుకాబడినవని ప్రకటింపకముందు శాసనసభవారియొక్కయు, మంత్రులయొక్కయు అభిప్రాయమును తీసుకొనుటకు ప్రయత్నించి దానిపైననే అవసరమైన చర్య జరుపవలెను అనునిబంధన సంస్కరణచట్టములో చేర్చుటయైయున్నది.

రౌండుటేబిల్ సమావేశఫలితముగ మనదేశములో ఇదివరకున్న స్వాతంత్ర్య చిహ్నములుకూడ తగ్గిపోవుననుభయమునకు నిదర్శనముగ వేరొక విషయముకూడ మనము జ్ఞాపకముంచుకొనవలసియున్నది. గవర్నరు జనరలునకేకాక గవర్నరులకుకూడ సంస్కరణముల ప్రకారము ఆర్డినెన్సులను చట్టములను చేయుట కధికారమీయబడును. కేంద్రమందు బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము లేకపోయినను, రాష్ట్రములందైనను సంపూర్ణ స్వపరిపాలన పద్ధతి రౌండుటేబిల్ సమావేశ ఫలితముగ ఏర్పడుననుఆశ ఇంతవరకును ప్రతివారును కల్గియున్నారు. కాని రాష్ట్ర గవర్నరులకు పైనచెప్పినట్లుగ ఆర్డినెన్సులను, రాష్ట్ర శాసననిర్మాణసభలతో ఆలోచనచేయ నక్కర లేకుండ, చేయుట కధికారమునిచ్చుట సంపూర్ణరాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్య సూత్రమునకు పూర్తిగ వ్యతిరేకము. దానివలన క్రొత్తసంస్కరణము లెంత సంకుచితాధికారములను ప్రజల కిచ్చుచున్నవో గ్రహింపవచ్చును.

గవర్నరు జనరలుయొక్క ప్రత్యేకాధికారములనుసరించి రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సు రిపోర్టునందీవిధముగ వ్రాయబడియున్నది. "గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకాధికారముల నిచ్చుటలో, అతడు వాటి ననుసరించి తీసికొనిన ప్రతిచర్యయు శాసనసభవారి కెట్టి సంబంధములేకుండ తనస్వంతబాధ్యతపైననే తీసికొనినట్లు తెలియజేయుట కనువగు విధానము నేర్పాటు చేయవలెను." ఈవాక్యముప్రకారము గవర్నరుజనరలు ప్రత్యేకబాధ్యతలను వేరుచేయుటవలన స్వపరిపాలన పద్ధతి కేమియు లోపము రాలేదని తలంచువారును, నమ్మువారును దేశమందు లేకపోలేదు. కాని దాని నిజార్థము గ్రహించుటకు ప్రయత్నించిన తేలునదేమనగా ప్రజాప్రతినిధులయొక్కయు, మంత్రివర్గమువారియొక్కయు సంబంధము లేకుండ గవర్నరుజనరలు ఏపనినైనను చేయవచ్చును. శాసనసభవిషయములోని, రిజర్వుశాఖలవిషయములోను, చట్టములను చేయుట, అసాధారణ పరిస్థితులవిషయములోను గవర్నరుజనరలుకున్న అధికారము లన్నిటిని సంపుటిచేసి చూచిన ఏ ఒక్కవిషయమునందుగాని ప్రజాభిప్రాయము పరిపాలన జరుగునని, మంత్రులకు ఏ పరిపాలనశాఖపై కాని సంపూర్ణమగు అధికారముండునని, తలంచుటకు వీలులేదు. ఏవైపుచూచినను గవర్నరు జనరలుకు ప్రజాహక్కులను పూర్తిగ అణచుటకు అవకాశము లేర్పరుపబడినవి. కొన్నిసంవత్సరముల కొకసారి ఒకొక్క గవర్నరుజనరలు తన ప్రత్యేకబాధ్యతలను ప్రత్యే

కాధికారములను దేశప్రజల హక్కులను హెచ్చు చేయుటకు వినియోగించిననినియోగించవచ్చును, కాని అట్లు తప్పక చేయవలెనను చట్టసంబంధమైన బాధ్యత ఆతనిపైలేదు. అట్టిబాధ్యత ఏర్పాటుకాబడు నంతవరకు, గవర్నరు జనరలు ప్రత్యేకాధికారములు తగ్గింపబడి ప్రజలహక్కులు నిలువబెట్టుకొనుటకు వీలై నంత పూర్తియగు అవకాశము లేర్పాటుచేయబడనంత వరకు సంస్కరణవిధానము ప్రజాసమ్మతి బడయజాలదు.

గవర్నరు జనరలు ప్రత్యేకాధికారపట్టికను బట్టి చూచినట్లయిన మనకు క్రొత్తసంస్కరణములవలన వచ్చునది "డొమినియన్ స్టేటస్" కాదుగదా, దానికంటె చాలరెట్లు తక్కువయధికారముల నిచ్చు ఒక రాజకీయ ప్రణాళికయని స్పష్టమగుచున్నది. మనదేశమందలి వివిధ రాజకీయపక్షములవారందరు నేకగ్రీవముగ అంగీకరించి సర్వదాకోరుచున్నది డొమినియన్ స్టేటస్‌కు దేశమును తేలికగ తీసుకొనిపోవుట కనుకూలముగ నుండునట్టి సంస్కరణములై యున్నవి. కొన్ని ముఖ్యమైన ప్రభుత్వశాఖల విషయములో (అనగా విదేశాంగవ్యవహారములు, సైన్యము, దేశసంరక్షణ మొదలైనవి) మాత్రము ప్రస్తుతము కొంతకాలమువరకు గవర్నరు జనరలునకును, రాజుగారికిని ప్రత్యేకబాధ్యత నిచ్చుటకుకూడ ప్రతివారు నంగీకరించుచునే యున్నారు. కాని ఎవరునుకూడ పైనసూచింపబడినంతలోపభూయిష్ఠమగునట్టియు, శాసనసభవారికి మంత్రులకు వదలివేయబడిన ప్రభుత్వశాఖల సందర్భములోకూడ గవర్నరు జనరలు తనయిష్టముప్రకారము వ్యవహరించుట కధికారమిచ్చునట్టియు పద్ధతి నంగీకరింపరని నొక్కిచెప్పవచ్చును. ఈసందర్భములో అత్యవసరముగ కావలసిన మార్పు లీక్రింద పొందుపరుచ బడినవి:—

౧. గవర్నరు జనరలుకు కొన్నిశాఖల విషయములలో ఈయదలంచబడిన యధికారములు ఎంతకాలముండవలెనో, ఎప్పుడు ఎంతకాలములో అవి పూర్తిగ ప్రజాయత్తము చేయబడవలెనో స్పష్టముగ సంస్కరణచట్టమునందు నిర్ణయించుట, ఆకాలములో ఆయాశాఖలు ప్రజాప్రతినిధులగు మంత్రులస్వాధీనము చేయుటకవసరమగుచర్య తీసుకొనవలసినదని గవర్నరుజనరలు సూచనలపట్టీయందు(Instrument of Instructions) నందు స్పష్టపరుచుట.

౨. ట్రాన్స్ఫర్డుశాఖల పరిపాలనవిషయములో శాసనసభవారికి, మంత్రులకు సంపూర్ణమగు స్వాతంత్ర్యాధికార ముండవలెను. వాటివిషయమై గవర్నరు జనరలుకు ఏవిధమైన జోక్యము కల్గించుకొనుటకుకాని అవకాశ ముండరాదు.

3. "మార్పుదలకాలము" నందు రిజర్వుడు శాఖలప్రభుత్వ మేవిధముగ కొనసాగింపబడుచున్నదియు ఆశాఖలనిర్వహించు అధికారులు శాసనసభవారికి నివేదింపుచుండవలెను. ఆశాఖలకు సంబంధించిన బడ్జెటులను శాసనసభవారు చర్చించుటకును, వోటు చేయుటకునుకూడ అధికార మీయబడవలెను. ఏశాఖకు సంబంధించిన ఖర్చులనుకాని శాసనసభవారు త్రోసివేసినచో వాటికి తనస్వంతబాధ్యతపై కావలసిన సొమ్మునేర్పాటుచేయుటకు గవర్నరుజనరలున కధికార ముండవచ్చును. పైనసూచించిన మార్పువలన శాసనసభవారికి రిజర్వుడుశాఖల పరిపాలనతో పరిచయము కల్గించుకొనుటకును, వాటిని ఆకాలము తరువాత తమ చేతులక్రిందకు తీసుకొనుటకును వీలగును.

౪. మార్పుదలకాలమున కనంతరము అన్నిశాఖలనుకూడ ప్రజాయత్తము చేయుట కనువగు విధానము సంస్కరణచట్టమునందే ఇముడ్చబడియుండవలెను. దానికై మరల పార్లమెంటువారి విచారణయు, నిర్ణయమును అవసరముండకుండునట్టి ఏర్పాట్లు చేయవలెను.

౫. గవర్నరు జనరలుకును, గవర్నరులకును చట్టములకుగల అధికారము కల్గియుండునట్టి ఆర్డినెన్సులను, చట్టములను చేయుట కధికారముండరాదు. ఇట్టి అధికారము ప్రపంచమందే ఇతరదేశమునందును ఆచరణలో లేదు. హిందూదేశమందు దానిని ఏర్పాటు చేయుటకు ప్రయత్నించుట మనదేశము నెప్పటికికూడ స్వరాజ్యము ననుభవింపకుండ చేయుటయే యగును.

ప్రస్తుతమును, వెంటనే కాకపోయినను కొంత నియమితకాలములో నైనను బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనము దేశమునం దేర్పరుపబడవలెనని పైమార్పులు ప్రధానముగ చేయబడిననేకాని ఆలక్ష్యమును చేరుట కష్టము.

గవర్నరు జనరలుకు కేంద్రప్రభుత్వ సందర్భములో ఎట్టి అసాధారణాధికారములు కలవో, అట్టి అధికారములే గవర్నరుకు రాష్ట్రీయప్రభుత్వ విషయములలో కలదు. మనకు సంస్కరణములమూలమున కేంద్రమునందు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము ఏర్పాటు కాబడకపోయినను రాష్ట్రములందైనను అట్టిపరిపూర్ణ బాధ్యతాయుతప్రభుత్వ మేర్పడునని అందరును తలంచుచున్నారు. కాని అదికూడ జరుగుటకు అవకాశములు చాల క్షీణముగా నున్నవని చెప్పవలసియున్నది. రాష్ట్రీయగవర్నరులు "ప్రత్యేక బాధ్యతల" సందర్భములో గవర్నరు జనరలు ఆజ్ఞలను మాత్రమే శిరసావహింపవలసియుండు ననుసూత్రము శ్వేతపత్రమునందు విశదీకరింపబడినది. అనగా శాంతి, నెమ్మది మొదలగు ముఖ్యశాఖలలో గవర్నరు తనప్రత్యేక బాధ్యతల ననుసరించి పరిపాలింపవచ్చును. గవర్నరు జనరలు ఏవిధముగ తన ఇష్టప్రకారము ఈశాఖలను పరిపాలింపవచ్చునో ఆవిధముగనే గవర్నరులు మంత్రులసలహాపైగాక ఇష్టము వచ్చినరీతిని రాష్ట్రములందు ప్రవర్తింపవచ్చును. ఇదియు కాక రాష్ట్రీయగవర్నరులకు తమ(౧)స్వంత బాధ్యతపైన చట్టములుచేయుటకు, (౨) ఆరు నెలలవరకు అమలులో నుండు ఆర్డినెన్సులను చేయుటకుకూడ అధికారము లీయబడుటకు నిశ్చయింపబడినది. ప్రస్తుతసంస్కరణముల చట్టముప్రకారము గవర్నరునకు లేనియధికారములు రెండు క్రొత్తగ ఈయబడుచున్నవని దీనియర్థము. శాసనసభవారికి రాష్ట్రీయపరిపాలనకు సంబంధించిన విషయములన్నింటిని గురించియు చట్టములు చేయుటకున్న అధికారముల నరికట్టుటకు, మంత్రులను ఏర్పాటు చేయుటదగ్గరనుంచి, మంత్రులను తనయిష్టమువచ్చిన రీతిని తొలగించుటవరకును ప్రతివిషయమునందును, ఎప్పుడు తనప్రత్యేకబాధ్యతలకు నష్టమువచ్చునని తోచిన అప్పుడే కలుగజేసుకొనుటకు, గవర్నరుకున్న అసాధారణాధికారము లింతింతయని నిర్ణయించుటకు వీలులేకయున్నవి. ఇట్టిసందర్భములలో రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యము వట్టిబూటక మనుసంగతి ఎల్లరకును విశదమగును. రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్య సిద్ధాంతము ఆచరణలోనికి తీసుకొని రావలెనని కేంద్రప్రభుత్వము విషయములో గవర్నరుజనరలు అసాధారణాధికారముల సందర్భములో ఏమార్పులుకావలెనని పైన సూచింపబడినవో ఆమార్పులే రాష్ట్రప్రభుత్వముల విషయములో కూడ చేయవలసియుండును.

అనుబంధము

తరువాత పార్లమెంటువారు హిందూదేశ సంస్కరణవిధానముననుసరించి చర్చించుటకు ప్రత్యేకపార్లమెంటరీకమిటీని ఏర్పాటుచేసియున్నారు. ఆకమిటీవారియెదుట ఈయబడుచున్న సాక్ష్యమును ముఖ్యముగా ఇండియా కార్యదర్శియగు సర్ సామ్యూల్ హోరుగారిచ్చినసాక్ష్యమును పరిశీలించిన రాబోవు సంస్కరణములందు గవర్నరుల ప్రత్యేకాధికారములు ఎంతమాత్రము తగ్గవనియు, సంస్కరణచట్టమునందు వాటికి స్థానమీయబడుననియు తలంచుట కెట్టి అనుమానమును లేదు.

సర్ సామ్యూల్ హోరుగారు ప్రత్యేకబాధ్యతలను తగ్గించుటకు వీలులేదనియు, వాటియందు చేర్చబడనటువంటి విషయములందుమాత్రమే మంత్రుల అధికారముండుననియు తమవిచారణయందు చెప్పియుండిరి. ఆయనసాక్ష్యముప్రకారము గవర్నరుకు రాష్ట్రప్రభుత్వములో ఏవిషయమునుగురించికాని అతనికి అవసరమని తోచినపుడు కలుగజేసికొనుటకును, మంత్రుల యధికారమును, సలహాను త్రోసిపుచ్చుటకును అధికారము కలదు. అనగా గవర్నరు ఎంతవరకు వారికి అవకాశమిచ్చుట కిష్టముతోనుండునో, అంతవరకుమాత్రమే మంత్రుల స్వాతంత్ర్యము, బాధ్యత యుండునని తలంపవచ్చును. ఒక ఉదాహరణవలన ఈ సంగతి స్పష్టముకాగలదు. రాష్ట్రమునందు "లా అండు ఆర్డరు"ను ఏర్పాటు చేయుటకు రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్య సూత్రమునుబట్టి బాధ్యతతో ఆశాఖ కధికారియగు మంత్రియై యుండును. కాని ఎప్పుడైనను ఆ మంత్రి గవర్నరు అభిప్రాయములకు

వ్యతిరేకముగ అభిప్రాయము వెలిబుచ్చినతోడనే గవర్నరు తన ప్రత్యేక బాధ్యతల ననుసరించి మంత్రుల యభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ ప్రభుత్వోద్యోగీయులను చేయుడని చెప్పవచ్చును. జాయింటు సెలెక్టుకమిటీవారి యెదుట జరిగిన ఈ ఉత్తరప్రత్యుత్తరములవలన ఈ విషయము స్పష్టమగును:—"సర్ ఆస్టిన్ ఛాంబర్ లేనుగారి ప్రశ్న:- సెలెక్టు కమిటీవారిముందు సాక్ష్యమిచ్చినవారిలో చాల మంది "లా అండు ఆర్డరు" శాఖను మంత్రులచేతులయందుంచుటనుగురించి తమ భయమును వెలిపుచ్చియుండిరి. "లాఅండు ఆర్డరు" మంత్రుల యధికారమునకు మార్చబడినప్పటికిని పోలీసు ఉద్యోగుల సామాన్యకార్యములలో మంత్రులుకలుగజేసికొని, దానిద్వారావారిలో శిక్షణతగ్గునట్లు చేయకుండ మీరేమిరక్షణల నేర్పాటుచేయుదురు?"

సర్ సామ్యూల్ హోరుగారి జవాబు:—ఛాంబర్ లేనుగారు శ్వేతపత్రము ౨౮ పేరాచూచిన పోలీసు వారిశిక్షణ కెట్టిలోపము రాకుండచూచుటకు తగిన రూల్సునుచేయుటకు గవర్నరుకుఅధికారముకలదనిస్పష్టమగును. కానిగవర్నరుకు అట్టి అధికారములు కలవని చట్టములో స్పష్టీకరించుటకన్న ఎప్పుడు అట్టి అధికారములు అవసరమో నిర్ణయించు బాధ్యత గవర్నరుకే వదలుట మంచిదని నా అభిప్రాయము. చట్టములో ఆసంగతులు వ్రాసినమనమొకప్రక్క రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యము నేర్పాటుచేయుచు వేరొకప్రక్కనుంచి దానిని తొలగించుటకు మార్గము లేర్పాటుచేయుచున్నామను ఉద్దేశ్యము ప్రజలలోకలుగును. అయినను అవసరమైనప్పుడు గవర్నరు తప్పక తనప్రత్యేకబాధ్యతలక్రింద కలుగజేసికొనవలసినదనియే నా నిశ్చితాభిప్రాయము." పైదానినిబట్టి ఏవిషయములోనైనను, ఏసమయములోనైనను గవర్నరుకలుగజేసుకొని మంత్రుల అధికారమును త్రోసిపుచ్చవచ్చును; అదియుకాక ఎప్పుడు అట్లు గవర్నరు కలుగజేసుకొనవలెనో నిర్ణయించు అధికారము అతనికే యుండును.

మరియు గవర్నరుకు మంత్రులను తన ఇష్టము వచ్చినప్పుడు వారిపదవులనుండితొలగించుట కధికారము కలదు. బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ సూత్రప్రకారము మంత్రులు శాసనసభలలో వారికి అధికసంఖ్యాకుల సహాయమున్నంతకాలమును ప్రభుత్వభారము వహించి నడుపుట కధికారము కలదు. శాసనసభలో విశ్వాస రాహిత్యతీర్మానము మామోదింపబడినప్పుడుగాని, శాసన సభలో వారిబలము తగ్గిపోయినప్పుడుగాని, శాసనసభల ఎన్నికలలో వారిపార్టీబలము తగ్గిపోయినప్పుడుగాని మాత్రమే తమప్రభుత్వాధికారమును వదలుకోవలసిన అవసరము కలదు. కాని సర్ సామ్యూల్ హోరుగారి వాదన ప్రకారము మంత్రులు గవర్నరునకెప్పుడు వ్యతిరేకులుగా నుండిన అప్పుడే వారియుద్యోగముల ఆశ వదలుకోవలసియున్నది. "బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ" సూత్ర మీసందర్భములలో ఎట్లుపాటింపబడుచున్నదో గ్రహించుటకష్టము.

ఇట్లే ఇతరవిషయములలో కూడ గవర్నరు మంత్రులసంపర్కము లేక స్వంతబాధ్యతపైననే ప్రభుత్వము సాగించుట కధికారము కలదు. పెద్దఉద్యోగస్థులకు, ప్రభుత్వకార్యదర్శులకు గవర్నరు ప్రత్యేకముగ దర్శనమిచ్చుటయు, వారితో ప్రభుత్వకార్యములగూర్చి చర్చించుటయుకూడ జరుగును. ప్రభుత్వకార్యదర్శులు మంత్రుల సమావేశములకు అవసర సమయములందు హాజరై సలహానిచ్చుటలో ఎట్టిఆక్షేపణయు నుండనవసరము లేదు. కాని మంత్రులసంపర్కము లేకుండ వారు గవర్నరుతో ప్రభుత్వవిషయముల చర్చించుట బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వసూత్రమున కెంతమాత్రము అనుకూలముకాదని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు.

క్రొత్తసంస్కరణచట్టము ప్రకారము మనదేశమునకు ఎంతమాత్రము హెచ్చుప్రభుత్వాధికారము వచ్చునని తలంచుట కెంతమాత్రము పరిస్థితు లనుకూలముగ లేవు. సామ్యూల్ హోరుగారిసాక్ష్యమునుబట్టి చూచిన మనకు ప్రసాదింపబడునది "రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యము" కాదనియు, గవర్నరుల స్వాతంత్ర్యమనియు స్పష్టమగును. ప్రస్తుతడయార్కి పద్ధతిప్రకారము ప్రజలకున్న అధికారములుకూడ ఇకముందు చాలవరకు తగ్గిపోవుననుట నిశ్చయము. ఇప్పుడు "ట్రాన్స్ఫర్డుశాఖల" విషయములోనైనను మంత్రులకును, శాసనసభలకును కొంతస్వతంత్రముగ ప్రవర్తించుట కధికారము కలదు; రాబోవుసంస్కరణములో ఆకొద్దిస్వాతంత్ర్యముకూడ పోవుననుట కెట్టిసందేహము లేదు.

పిచ్చితలపులు

హనుమదింద్రకంటి

౧

ననుజూసి నవ్వింది
నవ్వులో మెరిసింది
కనుగొనల పొంగేటి
కలతకోరిక లేవా
మిణుకుమిణుకూమంటు
కసికరిస్తాయి
ఆచిన్నిహృదయాన నేమున్నదో-గాని

౨

పసిడిమెడవంపులో
పరువులెత్తేతళుకు
తళుకులో మెలుకువై
తలలు దిప్పేపాట
పూలవాసనమల్లె
జాలి పెడుతుంది
ఆచిన్నిగొంతులో నేమున్నదో-గాని

౩

బాల్యయౌవనదశలు
బంతు లాడేవేళ
తొంగిచూసేమిసిమి
దారికి పోయేవేళ
మెదిలితే అందాలు
కదిలిపోతాయి
ఆచిన్నివయసులో నేమున్నదో-గాని

౪

ఆపిల్ల జడలోన
నేపూలా ముడుచుకొని
ఘుమఘుమావాసనల
కులుకుతూ వచ్చి
ననుజూచి తలవంచి
నవ్వుకుంటుంది
ఆచిన్నిసిగ్గులో నేమున్నదో-గాని

౫

పూలసన్ననివలపు
బాలకమ్మనితలపు
పాటతియ్యనిపిలుపు
పలకరించేసరికి
పేదగుండెల్లోన
పిడుగుపడుతుంది
బీదకళ్లల్లోన బెంగపుడుతుంది.

యుగలక్షణ సమన్వయము

ఉభయభాషా - సాహిత్యవిద్యా - ప్రవీణ
బులుసు వేంకటరమణయ్య, రిసర్చిస్కాలరు

చరిత్రకారులు తమగ్రంథరచనమున కనుకూలముగఁ జరిత్రమును గొన్నికొన్ని విభాగములు చేసి యొక్కొక్కదానికొక్కొక్కసంజ్ఞ నిడుట యాచారము. ఆ విభాగములు వారిసౌకర్యద్యోతకములేగాని యనాదిసిద్ధములుమాత్రము కావని మన మెఱుఁగుదుము. ఆరీతి ననుసరించియే మనయాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రకారులుకూడ వాఙ్మయమును గొన్నియుగములుగా విభజించియున్నారు. ఆ విభాగములు తలకొకరీతిని జేయఁబడియుండుటచే నాయాగ్రంథకర్తల స్వేచ్ఛయే తత్తద్విభాగమునకు మూలాధారమైనట్లు తోఁచకమానదు.

యుగవిభాగానుసారముగఁ గవుల చరిత్రమును వ్రాసిన రా. బ. శ్రీ కం. వీరేశలింగముపంతులుగారు ప్రాచీనకవులనియు, మధ్యకాలపుకవులనియు, నర్వాచీనకవులనియు ముత్తెఱంగులఁ గవుల విభజించియున్నారు. కాని కేవల వాఙ్మయ చరిత్రమును వ్రాయువారు పురాణయుగమనియుఁ, బ్రబంధయుగమనియు, నవయుగమనియు నీరీతి విభాగములఁ బరికల్పించియున్నారు. Telugu Literature అను గ్రంథమునఁ బ్రబంధ-నవయుగములకు నడుమ జీర్ణయుగ మొకటియధికముగ నంగీకరింపఁబడినది. కవిత్వవేదిగారు "ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర సంగ్రహమునఁ బెక్కుయుగములను బేర్కొనిరి. అందలి యుగవిభాగము కవిత్వమునుబట్టిగాక వాఙ్మయము నుద్ధరించిన యాంధ్రప్రభువులకాలమునుబట్టియే యేర్పఱుపఁబడినట్లు తోఁచుచున్నది. పురాణకవిత్వము, కావ్యప్రబంధకవిత్వము, ప్రబంధకవిత్వము మొదలగుశీర్షికలతో నధ్యాయములు విభజింపఁబడియున్నవి; కాని అవి యుగపదలాంఛితములుమాత్రము కాలేదు. తక్కిన వాఙ్మయచరిత్రగ్రంథములలోఁ బురాణయుగాది విభాగములు కన్పించుచున్నవి. ఈరీతి వ్యవహారములుకూడఁ బండితజనప్రసిద్ధములై యున్నవి.

ఆయా విభాగములకుఁ బురాణయుగాదినామములు, ఆయాయధ్యాయములకుఁ బురాణకవిత్వము మొ. శీర్షికలును గల్గుటకు ఆయాసమయములందుఁ గేవల పురాణాదులే రచింపఁబడి యుండుటగాని, రచింపఁబడినగ్రంథములలోఁ బురాణాదులే యధికసంఖ్యాకములై యుండుటగాని కారణము కావలెను. పురాణములవలె నితరగ్రంథములు విరివిగ రచింపఁబడినపుడుమాత్రము మీఁదివిభాగము లంతటియన్వర్థములు కాఁజాలవని చెప్పవలసియున్నది. ఈమీఁదివిభాగములనాదిసిద్ధములు కావనియుఁ, జరిత్రకారుల స్వేచ్ఛానుసరణమే యిందుకు మూలమనియు నిదివఱకుఁ జెప్పఁబడియుండుటఁబట్టియు, నొకరు విభజించిన రీతిని మఱొకరు విభజింపకుండుటంబట్టియు, యుగవిభాగమునఁ గొన్నిలోట్లుండుటంబట్టియు నియ్యది (ఈ విభాగము) యంతటిసముచితముగ లేదని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది.

వైదికవాఙ్మయచరిత్రకారులు, వేదయుగమున—సంహితాకాలమున బ్రాహ్మణములుగాని, బ్రాహ్మణరచనాసమయమున సంహితాదులుగాని రచియింపఁబడలేదనియు, (అనఁగా సంహితా, బ్రాహ్మణ, ఉపనిషదాదులకు సాంకర్యము లేదని) ఆకారణమున నక్కాలమును సంహితాకాలము, బ్రాహ్మణకాలము, ఉపనిషత్కాలము. అని విభజింప వీలగుచున్నదనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఒక్కవైదికవాఙ్మయమునందే యిట్టి విషయసాంకర్యము లేదుగాని, ప్రాచీనమైనదైనప్పటికిని సంస్కృతవాఙ్మయమునందు విషయసాంకర్యము కానవచ్చుచున్నది. క్రీస్తునకుబూర్వము ౬౦౦

ప్రాంతమున నాదికావ్యమగు రామాయణమేకాక ఇతిహాసమగు మహాభారతము, వ్యాకరణాలంకారాది శాస్త్రగ్రంథములు రచింపఁబడినవి. ప్రాచీనుఁడగు నశ్వఘోషమహాకవి బుద్ధచరిత, సౌందరనందకావ్యములనే కాక శాలీపుత్రప్రకరణ మనునాటకమును రచించెను. కాళిదాసాదు లగు మహాకవులు కావ్యములనే గాక నాటకాదిగ్రంథములను రచించుట మనము వినుచున్నాము. కావున సంస్కృతవాఙ్మయమునఁ గావ్యయుగమునుగాని, నాటకయుగమునుగాని, శాస్త్రయుగమునుగాని వేఱుగ విభజింప వీలులేదు. అట్టివిభాగము నెవ్వరు నొనర్చియుండను లేదు.

ఆంధ్రవాఙ్మయమునకుఁ జాలవిషయములలో సంస్కృతమే మూలమగుచుండుట నెఱుఁగవలెను. సంస్కృతమందువలె నాంధ్రమునను విషయసాంకర్యముండుట స్పష్టము. పురాణయుగమని పేర్కొనఁబడు కాలమున భారతమేగాక నన్నెచోడవిరచితమగు కుమారసంభవకావ్యము, సోమనాథుని వృషాధిపశతకము, భీమన కవిజనాశ్రయము, ఇంచుమించుగ సమకాలమునందే యుద్భవిల్లియున్నవి. మఱియుఁ గడచినపందొమ్మిదవశతాబ్దపుఁజరమభాగమువఱకు ఆంధ్రవాఙ్మయమున నెన్నిరీతులకవితలు బయలువెడలియున్నవో, అవి యన్నియు నిపుడు పురాణయుగమని చెప్పఁబడుసమయమునందే తలసూపియున్నవి. అప్పుడు లేనికవిత ౧౯-వ శ. చరమావస్థవఱకును లేదు. కావుననే నాటకకవిత యాదినుండి అంతమువఱకు లేకపోయినది. గద్యకావ్యము లర్వాచీనసమయమునందే వెలువడియున్నను, ఆదిగ్రంథమగు మహాభారతమున గద్యభాగము లుండుటచే, గద్యకవిత తొలుత లేదని చెప్ప వీలులేదు. దీనింబట్టి పురాణయుగమునఁ బురాణకవిత్వమేగాక కావ్య, శతక, శాస్త్రాదికవిత్వములుకూడ వెలయుటచే నానామమాయుగమున కంతయుచితమైనట్లు తోఁచదు.

ఇంతియగాక మనవారు సంస్కృతమునందలి పురాణముల నాంధ్రీకరించుటచే మూలానుసారముగఁ దామురచించినగ్రంథములకుఁ బురాణములని పేరు పెట్టిరి. కాని నిజమునుబట్టి యవి పురాణములు కావు. మనవారు రచించినగ్రంథములన్నియుఁ (పురాణనామాంకితములు) గావ్యములే యని చెప్పవలసియున్నది. నన్నయభట్టు తాను మహాభారతమను నితిహాసమును గావ్యముగ రచించుచున్నట్లుఁ దొలుదొల్తనే చెప్పియున్నాఁడు. తిక్కనసోమయాజి తనగ్రంథమును కావ్యరీతిని, నాటకరీతిని భావ-రసప్రధానమగునట్లు రచించుటచేతనే మేటికీర్తిని సంపాదించెనని పండితవిమర్శకులయభిప్రాయమై యున్నదిగదా! నృసింహపురాణ, జైమినిభారతాదులు పేరునకుఁ బురాణములు గాని యథార్థముగఁ గావ్యములేగదా! పరిశీలించి చూచినచో మనవాఙ్మయమునఁ దొలుతనుండియుఁ గావ్య-ప్రబంధకవితయే బయల్వెడలినదిగాని పురాణకవిత బయలుదేఱలేదని చెప్పవలసియున్నది. నన్నయ కాలమున—అనఁగా — క్రీ. శ. ౧౧-వ శతాబ్దమున భారతదేశమందంతట నన్నివాఙ్మయములందును, కావ్యవాఙ్మయభాగమునకే ప్రాముఖ్య మీయఁబడియుండుట చేతను, భోజదేవాదులయాస్థానములందు మనవాఙ్మయమునకు మూలమనఁదగు సంస్కృతవాఙ్మయమునఁ గావ్యకవితకే యగ్రస్థాన మీయఁబడియుండుటచేతను, భాష, దేశము వేరైనను జనసామాన్యముయొక్కయభిప్రాయము లంతట సమానము లగుచుండుటచేతను, మనవారికిఁగూడఁ గావ్యకవితారచనయందే యభినివేశము కలిగె, వారు పురాణాదులనుగూడఁ గావ్యములరీతి నాంధ్రీకరించియుండవచ్చును.

నామసాదృశ్యమున మన యాంధ్రగ్రంథములు పురాణము లగునని చెప్ప వీలులేదు. పినవీరభద్రుని శాకుంతలము, శ్రీనాథునివీథినాటకము నామసామ్యమాత్రమున నాటకములు కాఁజాలవుకదా!

మఱియుఁ బురాణాంధ్రీకృతి ప్రాచీనయుగమునందేగాక మధ్యమార్వాచీనయుగములందును గానవచ్చుటచేఁ బురాణములు పురాణయుగమునందే రచింపఁబడినవని చెప్ప వీలుపడదు.

పైని వివరింపఁబడిన యంశములంబట్టి పురాణయుగమనునామము సరిగ లేదని చెప్పవలసివచ్చినది. ఒక వేళఁ బ్రాచీనయుగమనుట నది పురాణయుగ మగునని

యందురేని, సందేహజనకమగు పురాణపదమును దీసి, ప్రాచీనయుగమని పేరిడుటయే లెస్స. ఇట్లే ప్రబంధయుగాదివిషయమునంగూడ నని యెఱుంగునది. ఈ మీఁది పురాణయుగాదినామములు తద్విభాగమునందలి విషయములను బూర్తిగఁ దెలియపఱుపఁ జాలక యున్నవి.

యుగశీర్షి కలబట్టి యుగమునందలి వాఙ్మయ చరిత్రమును గొంత వ్యక్తపఱుపఁదలఁచిన చరిత్రకారులు ప్రస్తుతమున కంతగ ననుసరింపని మీఁది విభాగముల నుపేక్షించుట లెస్స. ఇఁకఁ బ్రాచీనయుగము, మధ్యయుగము, అర్వాచీనయుగము నని క్రీ. శ. ౧౯-వ శతాబ్దచరమభాగమువఱకుఁ గల సారస్వతమును మూఁడుతెఱఁగుల విభజించుట యుచితము. ప్రాచీనకాలమున రచింపఁబడిన పురాణాంధ్రీకరణములు, కావ్యములు, శాస్త్రగ్రంథములు, శతకములు మొదలగునవి ప్రాచీనయుగమునకును, నడిమికాలమున శ్రీనాథుఁడు, కృష్ణదేవరాయలు మొదలయినవారి కాలమున రచింపఁబడిన గ్రంథములు మధ్యమయుగమునకును, తక్కినసమయమున రచింపఁబడిన నర్వాచీనయుగమునకును జెందఁగలవు. చరిత్రలు, విమర్శనలు, నాటకములు, కథలు, నవలలు, భావప్రధానఖండకావ్యములు, గేయములు, కథానకములు మొదలగునవి మీఁదిమార్గములకంటె విశేషముగ నిపుడు వెలువడుచుండుటంజేసి యియ్యవి ప్రస్తుతము, నాల్గవది యగు నవయుగమునకుఁ జెందియుండునని, చెప్పవలెను. ఇట్లీయుగచతుష్టయవిభాగమే యుచితమై యున్నదని నాకుఁదోఁచుచున్నది.

కప్పతల్లి పెళ్లి

చావలి బంగారమ్మ

కప్పతల్లి పెళ్లి నేడూ-చూడరే
కావెళ్ల నీళ్లొంపినాడు
వరుణదేవుడు పంపినాడూ-ఓ చెలీ
వాడలన్నీ నింపినాడు
గగనతలమునుంచి నేడు-వీవనలు
చెట్లచే వేయించినాడు
స్వర్గాధినాథుడు నేడూ-రథమెక్కి-
పయనమై పోవుచున్నాడు
భత్యాలులేకనే వాడూ-పెళ్లికీ
బాజాలు వేయించిన్నాడు
బండరాళ్లపైని వాడు-చక్రములు
బడబడా దొర్లించినాడు

బాణసంచా వెలితి లేదే-పెళ్లికీ
బహుబాగుగా చేసినారె
కళ్లుచెదిరే మెరుపులమ్మా-చూడగా
వొళ్లు పరవశమౌను సుమ్మా
కప్పమ్మ పెళ్లికోయంచూ మేళములు
గొప్పగా తెప్పించినారే
చెప్పశక్యముగాదు వేరే-బోదురూ
కప్పలా మేళములు శారె
కప్పమ్మ గడపతొక్కినదీ-శుభమన్న
సూచనలు చూరుచెప్పినదీ
కప్పలెగిరే వానలమ్మా! పొలములు
కనకమే పండుతాయమ్మా!

వోటు

సోమంచి యజ్ఞన్నశాస్త్రి

ఇది ప్రజాపరిపాలనకాలము. పూర్వమువలె రాజు లిప్పుడు ప్రభుత్వముచేయుట లేదు. కొన్నికొన్ని దేశములరాజులున్నను వారు రబ్బరుస్టాంపులే. మంత్రిగారు గట్టిగ దబాయించిన గుంజీలు తీయవలసినగతి వారికి పట్టినది.

కాని, నిజమున కిది ప్రజాపరిపాలనము కాదు. (mobocracy) పూర్వము గ్రీకు, రోము దేశములందు పౌరులందరు నొకచోగూడి రాజకార్యముల చక్క బెట్టెడివారు. ఇప్పటివలె ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుట లేదు. ప్రతిపౌరుడును ప్రతినిధియే యన్నమాట.

ఇప్పు డది కుదరదు. గ్రీకునందలిరాజ్యములు చాలచిన్నవి; పట్టణరాజ్యములుమాత్ర మగుటచే పౌరుల సంఖ్య చాలకొద్ది. బానిస లన్నిపనులు చేయుటచే పౌరులకు కాలవ్యవధికూడ చాలయెక్కువ. అందుచే పౌరులంద ఱొకచోగూడి యాలోచింప వీలయ్యెడిది. కాని యిప్పటిరాజ్యములు చాలపెద్దవి. పౌరులందరును ఒకచోకూడుట అసంభవము. పూర్వమువలె మనపని నంతయు చేసి మనకడుపులో చల్ల కదలకుండ కూర్చుండబెట్టుటకు బానిసలును లేరు.

అందుచే నిప్పుడు ప్రజలు, తమకుబదులుగ, తమయభిప్రాయములతో నేకీభవించి పనిచేయుప్రతినిధుల నెన్నుకొని వారి ద్వారా ప్రభుత్వమును కొనసాగించవలసివచ్చినది. కాన, నిజముగ నిప్పటి ప్రభుత్వములు ప్రతినిధుల ప్రభుత్వములు. ప్రజలో,స్వాములు మాత్రమే. వారియిష్టానిష్టముల ననుసరించి ప్రతినిధులు ప్రభుత్వమును కొనసాగింతురు. అందుచే నిప్పటిరాజ్యములను ప్రజాస్వామికపరిపాలనము లనుట మంచిది.

ఇట్టి ప్రజాస్వామికపరిపాలనము ఆధారపడునది 'వోటు'పై. ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుట 'వోటు' నిచ్చి కాదా?

కాబట్టి 'వోటు' అననేమో, దాని నెట్లుపయోగించవలయునో, ఎవరెవరి కాహక్కుండవలయునో తెలిసికొనుట ప్రతిపౌరునకును విధి. పౌరునివ్యక్తధర్మము తిన్నని ప్రతినిధుల నెన్నుకొని ప్రభుత్వము చక్కగ ప్రజారంజకముగ కొనసాగింప బడుటకు తోడ్పడుటయే! ఇది చేయనినా డతనికి 'వోటు' చేయుటకు హక్కిచ్చినయెడల నది బూడిదలోపోసిన పన్నీ రగును.

'వోటు' పెట్టెలో పెట్టి దాచుకొనవలసినది కాదు. మారుబేరమున కమ్ముకొని వర్తకము చేయవలసిన వస్తువును కాదు. అది ఒక హక్కు. తాను దేశములో ప్రభుత్వములో పాల్గొనవచ్చుననియు, తా నొకపౌరుడననియు గుర్తింపబడినచిహ్నము. దానిని జాగ్రత్తగ, తెలివిగ పౌరు డుపయోగింపవలయును.

మనుజులు సౌఖ్యమును, శాంతిని ఇచ్ఛగింతురు. అట్టిది దేశములో కూర్చునది ప్రభుత్వము. ప్రభుత్వము కొన్నిధర్మములను నెరవేర్చుకొనుటకై యేర్పరుపబడిన సంస్థ యగుటచే, ప్రభుత్వముచేయ నుంకించుప్రతినిధులాధర్మములను నిర్వర్తించుటకు తగినశక్తిసామర్థ్యములు కలిగినవారుగ నుండవలయును.

ప్రభుత్వముచేయుట ఒకగొప్పకళ. ప్రతిమనుజుడును చేయలేడు. దానికి కొంతతెలివితేటలు, క్లిష్టసమస్యల నర్థముచేసికొనుటకు తగినజ్ఞానము, కావలయును. జనసామాన్యము చేయవలసినపని, చేసెడిపని, అట్టివారి నేరుకొని శాసనసభల కంపుటయే.

శాసనసభలలో చేయబడుచట్టములకు మనము లోబడియుండవలయును. ఆచట్టములు మన యభిప్రాయములకు వ్యతిరిక్తమయిన మనము ఆమోదించలేము; లోబడలేము. ఒకవేళ 'ముద్దుకట్టుకు, ఎట్టితోపికి' భయపడినను అట్టిది దేశమునకు, పౌరులకు

శ్రేయస్కరము కాదు. అది బలవంతపు బ్రాహ్మణార్థమువలె కష్టతరము.

అట్టిదేశమున తిరుగుబాటు తప్పదు. అందుచే జనులు తమయభిప్రాయములతో కొంచె మెచ్చుతగ్గగ నేకీభవించు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనవలయును. ఇట్లెన్నుకొనుటకు గలహక్కే 'వోటు'. అట్టిహక్కుగలవారు 'వోటర్లు'.

ఇట్టి హక్కెవరికుండవలయు ననునది యాలోచనీయాంశము. ప్రతిమనుజునకును వోటుచేయుటకు హక్కుండవలయునా? లేక కొందరికేనా? కొందరే యైన, ఏకొందరు? ఆవిభజన దేనిమీద నాధారపడి యుండవలయును?

సాధారణముగా నిపుడు మూడుసంగతులపై నిది యాధారపడియున్నది:

౧. ఆస్తి,
౨. రాబడి,
౩. విద్య.

పన్నుగా కొంతధనమును ప్రభుత్వమునకు చెల్లించువారికే కొన్నికొన్నిచోట్ల వోటు కలదు.

I. ఆస్తియున్నవారికి దేశములో కొంత పలుకుబడి యుండును. విప్లవములు మొదలయినవి వచ్చిన వారియాస్తి పోవు ననుభయము వారి కుండును. అందుచే వా రట్టివాటిలో పాల్గొనరు. వారికి భుక్తి గడచుటచే లంచములు మొదలయినవి పుచ్చుకొనరు. వారు వారిధర్మమును బాగుగ నెరవేర్చుకొని, తగు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనెదరు. అందుచే 'ఆస్తి' యున్న వారికే 'వోటుండవలె ననునది వాదము.

కాని మనము చూపినటుల వోటరుకుండవలసిన ముఖ్యలక్షణము తగినప్రతినిధి నెన్నుకొనుట. ఆస్తి యున్నంతమాత్రమున నాశక్తి యేలవడు ననుకొనుట పొరపాటు. ఇప్పు డున్నటువంటి 'ఆస్తి'కే ప్రజాస్వామికపరిపాలనమున తావులే దనునపుడు, దానిపై నాధారపడు విభజన కడమే లేదు. 'ఆస్తి' కల యెంతమంది మూర్ఖులను మనము చూచుటలేదు. ఎంతమంది సోమరిపోతులు ఆస్తికలవారిలో లేరు. ఆస్తి లేనంతమాత్రమున ఎన్నుకొనుటకు తగినశక్తి లేదని మనము చెప్పగలమా? ఆస్తిని సంపాదింపని తెలివిగల వానికైనను 'వోటు' లేదనుటయేనా? తగుసమర్థుల నెన్నుకొనుశక్తి 'ఆస్తి' కలవారిలోనేగాని, పైనలేరని మనము చెప్ప లేనపుడు 'వోటును' ధనమున్నవారికే యీయ కూడదు. 'వోటు' నెవరి కిచ్చుట యను విభజన కలిగినపుడు ఎవరు ప్రతినిధుల నెన్నుకొన సమర్థతగలదో యనునదికాని, ఎవరికి ధనమున్నదో యను నది కాదు ఆలోచనీయాంశము. అటుకాకపోయిన, రాజ్యము ధనవంతుల రాజ్యమగును కాని ప్రజాపరిపాలన కానేరదు. అట్టిరాజ్యమును ప్రభువులరాజ్య మన వలెను కాని ప్రజాస్వామిక మనరాదు.

II. రెండవది విద్యవచ్చినవారికే యీ హక్కుండవలెననుట. విద్య మిగులనవసరమే. విద్యలేని వాడు పశువే. అతడు జరుగుసంగతులను తెలిసికొని, సరిగ వోటుచేయుటకూడ కష్టమే. కాని దీనిప్రకారము విభజించుట చాలకష్టము. విద్యయనగా నెంత విద్య? ఎట్టివిద్య? పదియేండ్లు కష్టపడి సంతకముచేయ నేర్చుకొనిన — జనాభాలెక్కలలోవలె — నావిద్య చాలునా? లేక రాత్రి టీ పుచ్చుకొని, కంఠతాపట్టియైన బి. ఎ. గట్టెక్కింపవలయునా? ఎంతమట్టుకు విద్యవచ్చినతర్వాత ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు తగిన శక్తి యలవడును? ఏక్లాసుచదివిన వోటరుగా నుండుట కర్హు డయినటులు? సంతకముచేయుటయే 'వోటరు'గ నుండుటకు చాలనిన ఎటులనో కష్టపడి—కుంటలుతప్ప— అందరును నేర్చుకొనలేరా? అంతమాత్రమున, పూర్వముకంటె వారు గొప్పవా రయిరా?

కాని నిజముగ నాలోచించిన విద్యయా, విజ్ఞానమా ముఖ్యము? విద్య వచ్చినంతమాత్రమున విజ్ఞాన మలవడితీరునా? విద్య లేకపోయిన విజ్ఞాన ముండదా? మరి విజ్ఞానమును కొలుచు టెట్లు? అక్బరునకు సంతకముచేయ రాదట! అతనిపాటి

విజ్ఞానముకలవారు మన యిప్పటి M. A. లలో నెంత మంది కలరు ? మనరైతులలో చాలమందికి, అ, ఆ, లు రావు; కాని వారివిజ్ఞానము చాలగొప్ప దనునది యందరికిని తెలిసినయంశమే. వారు ప్రతిదినమును వినుచుండిన భారతభాగవతరామాయణములే వారికి కావలసినంత విజ్ఞానము నిచ్చును. ఇట్టిస్థితిలో—ముఖ్యముగా హిందూదేశమున—విద్య లేదని రైతులు మొదలగు వారికి వోటు లేకుండచేయుట న్యాయమా ?

పైగా విద్యనేర్చుకొనుటకు ధన ముండవలయును. 'వోటు' నకు చాలువిద్య B. A. కావలయు ననిన, సాధారణముగ ధనవంతులుకాని చదువుకొనలేరు. అందుచే నావిభజన పేరునకు విద్యపై నాధారపడియున్నను, నిజమున కది ధనముపైననే యాధారపడియున్న దన్నమాట. దాని కష్టములు పైననే చర్చింపబడినవి.

కాక చాలతక్కువవిద్య చాలుననిన, నది అందరి అందుబాటులో నుండునటుల చేయవలసినవిధి రాజ్యముది. ఉచితనిర్బంధప్రాథమికవిద్య యుండిన కాని విద్యపై వోటు నాధారపడ జేయుట న్యాయము, ధర్మము కాదు. లేకపోయిన, గదిలో నొకనిని తాళము వైచి పైకి రమ్మనినటులుండును. విద్య జనసామాన్యమున కందుబాటులో లేనపుడు, దానిపై నాధారపడ జేయుట మోసముచేయుటకాని వేరొకటి కాదు. విద్య యందరికి నందుబాటులో నున్నపు డందఱును విద్య నేర్చుకొందురు గాన, విద్యావంతులకే వోటుండు ననుట యవసరము. ప్రతివారికిని వోటు కలదని చెప్పుటయే శ్రేయస్కరము.

ఇప్పుడు చాలదేశములలో నున్నపద్ధ తిదియే. ఇంగ్లాండున ౨౧ సం. వచ్చిన ప్రతివారును—పిచ్చ వాండ్రు మొదలయినవారుతప్ప—వోటరులే. రోమను కాథలిక్కుదేశములందుమాత్రము స్త్రీలకు వోటింగు హక్కు లేదు. ఇది చాలశోచనీయము.

చట్టములు మనలను తిన్ననిమార్గముల నడిపించుట కేర్పరుపబడిన నిబంధనలు. అట్టిచట్టముల చేయుటలో కొంతమంది యభిప్రాయమును తీసికొనక పోయిన, సంఘమువా రిచ్చుమంచిని గ్రహింపలేక పోయినదన్నమాట. అట్టివారు ప్రభుత్వముతో మనఃపూర్తిగ నేకీభవించరు. వారియంగీకార మర్ధాంగీకారముగానే యుండును.

అదిగాక చేయబడుచట్టములు దేశములోని ప్రజలందరి సౌకర్యార్థమైకాని కొందరికొరకుమాత్రమే కాదు. కాని ఎవరికి వోటు కలదో రాజ్యములో వారి సౌకర్యములు మాత్రమే జరుగును. వోటులేనివారి సౌకర్యార్థ మెవరును, ఏశాసనసభయును పాటుపడరు. కారణము? వారు మనల నేమియు చేయలేరుగదా యను ధైర్య మొక్కటియే ! ఇంగ్లాండుదేశమున కార్మికులకు వోటిచ్చువరకును మిల్లులలోని పరిస్థితులు చెప్ప నలవి కాకుండ నుండెడివి. కాని వారికిగూడ రాజ్యపాలనములో హక్కు దొరకగానే వారిస్థితిని వారు బాగు చేసికొన నవకాశము దొరకినది. కాని వోటింగుహక్కు ధనవంతులకే యుండిన అధికవిద్య కావలయుననిన నదియు ధనముక్రిందనే లెక్క—ధనవంతుల సౌకర్యములుమాత్రమే జరుగును. బీదకు కూటిలో మన్నే ! 'వారిమొరాలకించు' వా రెవ్వరు నుండరు. వోట్లు లేకపోయిన వారి కష్టసుఖములు విచారింపబడవు గనుక రాజ్య మందరికొరకును కాబట్టి 'వోటందరికిని' ఉండవలయును. ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు కావలసినది విచక్షణజ్ఞానము. అది విజ్ఞానమువలన కలుగును. అట్టి విజ్ఞానము వెదచల్లవలసినవిధి ప్రభుత్వముది. ఇది ముఖ్యావసరము.

ఇప్పటిఎన్నికలను చూచిన దీనియవసరము మనకు తెలియును. లంచముల నిచ్చుట, పుచ్చుకొనుట, అబద్ధములు చెప్పి మోసముచేయుట మొదలయిన వన్నియు విజ్ఞానము లేకపోవుటవలననే కలుగుచున్నవి. ఎవ రెక్కువలంచమిచ్చిన వారికే ఎన్నికలలో జయము కలుగుచున్నది. అందుచే, తిరుగ ధనమే ముఖ్యము చున్నది. అందువలన ప్రతినిధులుగ చాలచోట్లనుండి యెన్నుకొనబడువారు జమీందారులుగ నున్నారు.

కాన మనము ధనమునకు దాసుల మగుచున్నాము. ధనమే ముఖ్యమగుటచే, దొరతనముననో, దొంగతనముననో ధనసంపాదనయే యిపుడు ముఖ్యమగుచున్నది. కాని లోకకల్యాణముకొరకు పాటుపడుట కాదు. మనమ్యునిసిపలు, తాలూకాబోర్డు వ్యవహారములను జూచిన మనము స్వరాజ్యమున కర్హులమా యనుసంశయముకూడ కొన్నిసమయముల పుట్టక మానదు. ఇది విజ్ఞానముమూలముననే తొలగింపవలయును.

చట్ట మందరికి నొకటియే. తప్పుచేసిన బ్రాహ్మణుడైన నొకటే, బ్రాహ్మణేతరుడైన నొకటే. అట్టి చట్టముల తయారుచేయుటకు కులవివక్షతతో పని లేదు. ఒకచట్టమును తయారుచేయునపుడు చూడవలసినది దేశమున కది యుపయోగమా, కాదా యని కాని, తన చుట్టాలకు, కులమువారికి లాభము చేకూరవలయునని కాదు అట్టిసమయముల బ్రాహ్మణులకే కాని 'వోటీ'యమనిగాని, బ్రాహ్మణులకు 'వోటీ' యమనిగాని చెప్పుట సరిగాదు. అది వోటును సరిగా నుపయోగించుట కాదు. వోటు సరియైనప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు గదా హక్కు! ఇద్దరు ప్రతినిధులలో ఎవరు లోకకల్యాణమున కెక్కువసహాయులనికదా ఆలోచింపవలసినది. కాని కులమునుబట్టి కాదుగదా వోటు నిచ్చునది. అట్టిచో చదువుకొంటిమని విఱ్ఱవీగువారుకూడ కులవివక్షలతో కాలము పుచ్చునపుడు వారివోటు ప్రయోజనమేమి? ఇదివిజ్ఞానము లేకపోవుటనేతనైనది. వోటు నెపుడును స్వలాభముకొర కుపయోగింపరాదు. ఇట్లు దుర్వినియోగముచేసిన దేశమునకు చెడుగేకాని మంచి కాదు. అందుచే విజ్ఞానము వెదచల్లుట ప్రభుత్వవిధి. ప్రతిమనుజునకును ఎట్టివారిని ప్రతినిధిగ నెన్నుకొనవలయునో, ప్రతినిధి చేయవలసినపని యేదో, వోటరునకును ప్రతినిధికిని గలసంబంధ మెట్టిదియో తెలియవలెను.

పూర్వము చెప్పినటుల ప్రతివారును చట్టముల చేయజాలరు. ప్రతివారును ఒకపని నిచ్చగింప వచ్చును; కాని చేయుట తెలియకపోవచ్చును. మోటారు కారులలో చాలమంది ప్రయాణము చేయుదురు; కావలసినచోటునకు పోయెదరు; కాని నడపునది డ్రైవరు మాత్రమే. రాజ్య మొకపెద్దకారువంటిది. ప్రయాణీకు లెచటికి తీసికొనిపొమ్మనిన డ్రైవ రచటికి కొనిపోవలయును. వారు దాని కధికారులు, స్వాములు; కాని ప్రతిప్రయాణీకుడును కారు నడుపుటకు సిద్ధముగుటకు వీలు లేదు. ప్రయాణీకులపని తమ కేప్రదేశమునకు, ఏదారిని పోవలయునో చెప్పుటయే; కాని నడపునది మాత్రమావిద్య నేర్చిన డ్రైవరే.

అటులనే చట్టము లెటువంటివి, ఏవిషయముల గురించి నిర్మింపబడవలెను అని మాత్రమే ప్రజలు తెల్పగలరు. కాని చట్టములను నిజముగ నిర్మించునది, ఎన్నుకొనబడిన ప్రతినిధులే. అందుచేత అట్టివిధానమును తెలిసినవారిని, ప్రజలకు కావలసినసంగతులను వారి యభిప్రాయములను తెలిసికొని సభలయందు చెప్పగలవారినే వోటర్లు ప్రతినిధులుగ నెన్నుకొనవలయును; ఎవ రట్టివారు కారో తెలిసికొనవలయును.

అట్లు చట్టములను చేయవలసియుండుటచే సంఘము వారికి కొంత శక్తి (Power) నిచ్చుచున్నది. ఆశక్తిని వారు ఎట్లుపయోగింపవలయునో చెప్పునది వోటర్లు ఆశక్తిని వారి కిచ్చినది దేశమునకును సంఘమునకును మంచిచేయుమని కాని తనబంధుమిత్రుల కుపయోగించుకొనుమని గాదు. అందుచే ఎవరుదుర్వినియోగముచేయుదురో, ఎవరు సద్వినియోగము చేయుదురో తెలిసికొని ఎన్నుకొనవలయును. దీనికికూడ విజ్ఞానమవసరము.

ఇట్టి విజ్ఞానము ప్రజల కందరికిని తెలిపి అందరికిని వోటుచేయుటకు హక్కిచ్చితీరవలయును. విజ్ఞానము పౌరులకు లేకుండ జేసి, విజ్ఞానము లేకపోవుటచే వోటు నీయుట లేదని చెప్పుటకంటె అన్యాయము మరి యొకటి లేదు. అట్టివిజ్ఞానము ఎవరికి కలుగవీలు లేవో వారు—పిచ్చివాండ్రు, మొదలయినవారు—మాత్రమే వోటున కనర్హులు.

వోటిచ్చినయెడల దేశమునకు ముప్పు నెవరు తీసికొనివత్తురో, వారికి మాత్రమే ఈయకూడదు. కాని కులముపైనను, భాగ్యముపైనను నిది యాధార

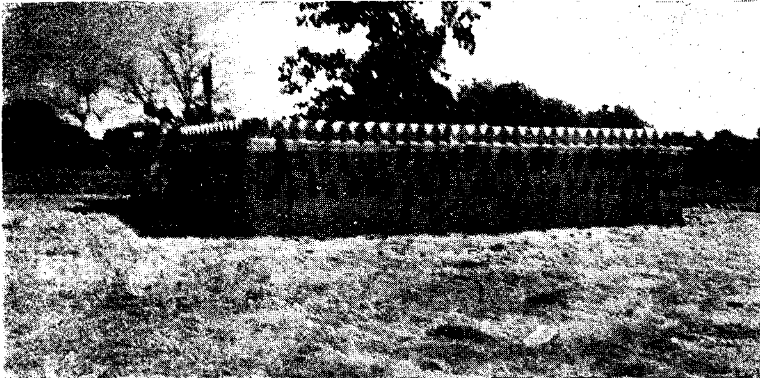
పడి యుండకూడదు. విజ్ఞానములేనివారివోటు వ్యర్థమే కాక దేశారిష్టముకూడను. లంచములిచ్చుట, పుచ్చుకొనుట దేశక్షేమంకరములు కావు. అట్టివారికి వోటేయకూడదు. లేదా, అట్టివి జరుగనటుల చూడవలయును.

ప్రతినిధు లెన్నికసమయమున వోటర్లతో వారికి 'కొండమీదకోతిని' తెచ్చి యిచ్చెదమని చేయు నసంపూర్ణవాగ్దానముల నమ్మి మోసపోక వోటును తగినప్రతినిధికే యీయవలయును. తనలాభముకన్న, దేశకల్యాణమే యెక్కువగ నెంచుకొనవలయును.

ఇది వోటర్ల ధర్మము. వోటు పైన చెప్పినట్లు దేశమునకంతకును మేలుకూర్చు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు—తానుగూడ సమర్థుడై ప్రతినిధిగ యెన్నుకొనబడవచ్చును.—గలహక్కు— అనగా తాను తనచేతనయినంతమంచిని దేశమునకు చేయ వాగ్దానము చేసినా డన్నమాట. అందుచే నీహక్కు పరమపవిత్రము, పాడుచేయ వలనుపడనిది. తప్పుగ నుపయోగింపకూడనిది.

ఇట్టిహక్కును, రాబడి, ఆస్తి, విద్యలపై నాధారపడజేయుట ధర్మముకాదు కావునను, ఒక్క విచక్షణజ్ఞానమే ముఖ్యమగుటచేతను, అట్టివిచక్షణజ్ఞానము విజ్ఞానమునూలముననే యలవడును కానను, విజ్ఞానము నిరూపించుటకు పిచ్చివాండ్రుమొదలయినవారి కడ తప్ప, వీలులేకపోవుటవలనను కొందరికి వోటు చేయుటకు హక్కియకపోవుటయన వారికి తమచేతనయినంతమంచిని సంఘమునకు చేయునవకాశము కల్గింపకపోవుట యగుటవలనను, వోటు పౌరులందరికిని ఉండవలయును. (Universal suffrage) (స్త్రీపురుషవివక్షత యుండరాదన నక్కరయే లేదుగదా !) ఏమైన కష్టములున్నయెడల వాటిని ప్రజలకు విద్యగరపుటనూలమున తొలగింపవచ్చును.

వోటుహక్కియకపోయిన వానిని మనుజునకన్న తక్కువగ చూచుచున్నామన్నమాట. వారు పౌరులు కానేరరు. అందరికిని వోటు హక్కున్నపుడే యది నిజమయిన ప్రజాస్వామికపరిపాలనము. మిగిలినవాటిని 'ప్రజాపరిపాలనము' లనుట పొరపాటు.

సింహళరాజధానియగు అనూరాధపురమునుండి కొనితెచ్చి పాతిన అశ్వత్థవృక్షశాఖ

సారనాథము

—సి. జి. జగన్నాథదాసు.

చెన్నరాజధానియందు ౧౯౩౧-వ సంవత్సరము జూలై ప్రారంభము మొదలు సెప్టెంబరు తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

కథలు—ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

పంచపాండవుల అజ్ఞాతవాసము—పురాణం పిచ్చయ్య, సి. చిన్నయ్య

మయూరధ్వజచరిత్రము—కె. సంజీవమూర్తిరావు

మృత్యుంజయవిలాసము—వి. రామమూర్తి

రఘువంశము, భా. ౧—(ప్ర) డి. పి. శాస్త్రి కో., నెల్లూరు.

విజయాభిమన్యుజన్యము—కొమండూరు వెంకటరామానుజాచారి

శుచిముఖి—నూకల సీతారామమూర్తి

శ్రీకృష్ణార్జునీయము—కొమండూరు వెంకటరామానుజాచారి

సూర్యవంశము—యం. వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

—కల్పితములు

కథారత్నావళి—యం. భాస్కరరావు

కాదంబరి, భా. ౧—(ప్ర) యం. నాగలింగశాస్త్రి, తెనాలి.

నూతనకథలు, భా. ౧—సి. శ్రీనివాసరావు, ఆదోని.

పల్లెటూరి కథలు—యస్. సుబ్బరావు

—చారిత్రకములు

ఆంధ్రరమణీమణులు—ఆంధ్ర శేషగిరిరావు

మహానుభావులు, భా. ౨—శ్రీపాదలక్ష్మీపతిశాస్త్రి

సార్వభౌములు—కొప్పర్తి భానుమూర్తి.

సాహసిక వీరచరిత్ర—దువ్వ శేషగిరిరావు

హిందూదేశ చరిత్రకథలు, భా. ౨—ద్రోణంరాజు సీతారామరావు

హిందూదేశ చరిత్రకథలు, తరగతులు, ౪, ౫—జి. రంగరావునాయుడు, కె. జగన్నాథం

కల్పములు

మంగళగౌరీ పూజావిధానము—(ప్ర) ఆంధ్రదేశవర్ణాశ్రమసభ, బెజవాడ.

శ్రీవరసిద్ధి వినాయకపూజా కల్పము, పద్యములు—(ప్ర) వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రి, వేటపాలెం.

శ్రీ సత్యనారాయణవ్రతకల్పము—(ప్ర). వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.

గణితశాస్త్రము

గణితచంద్రిక, తరగతులు, 3, ౪—యస్. రంగరావు

ప్రారంభ గణితము, బుక్. ౧—కె. యస్. శ్రీనివాసాచారి.

బాలబోధ గణితశాస్త్రము, బుక్. ౫—స్వామికన్.

సర్వే గైడ్—కె. సుబ్బరావు.

గేయములు

అంబోపాఖ్యానము—పి. సుబ్బరాయకవి

కలికాల శృంగారపాటలు—ఆత్మకూరు నరసింహదాసు

దేశీయగీతములు—(ప్ర) సాధన పబ్లిషింగ్ హౌస్, అనంతపురము.

నిజభక్తభజనకీర్తనలు, భా. ౧—చిల్లర నారాయణదాసు

శ్రీ వేంకటేశ్వర బృందావన భజనకృతులు—యం. సుబ్బరామదాసు

సంగీతకీర్తనలు—(ప్ర) యన్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాసు.

---

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము, అనువాదకులు. ప—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సటీ.—సటీకము.

స్వరాజ్యపదవి—సూరిదాస్

చరిత్ర

ప్రపంచచరిత్ర—(ప్ర) పంచానన గ్రంథమాల, సోంపేట.

హిందూదేశచరిత్ర—డి. అప్పారావు, ఆర్. సూర్యనారాయణ

హిందూదేశచరిత్రము, భా. ౧—సి. యస్. శ్రీనివాసాచారి

చట్టము

అంతర్జాతీయ ధర్మశాస్త్రము—వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు

జీవితములు

తెనాలిరామకృష్ణకవి జీవితము—మునగాల సత్యనారాయణ

దేవిజోన్—జి. లింగయ్యచౌదరి

నానారాజన్య విఖ్యాత జనచరిత్ర—యస్. వీరబ్రహ్మకవి

వేములవాడ భీమకవిచరిత్రము—యం. శ్రీరామమూర్తి

సర్దార్ భగత్సింగు జీవితచరిత్ర—సి. కృష్ణస్వామిశర్మ

నవలలు

యుగంధరవిజయము—(ప్ర) యం. రామకృష్ణరావు, నెల్లూరు.

లవంగలత—(ప్ర) కె. రంగయ్య, నరసపూరు.

వజ్రరాణి—(ప్ర) ఏ. లక్ష్మణస్వామినాయుడు, రాజమహేంద్రవరము.

శశిరేఖ—నందివాడ కామేశ్వరరావు

నాటకములు

ఆశ్చర్యచూడామణి—(ప్ర) మల్లాది వెంకటవిశ్వనాథశర్మ, విజయనగరము.

ఉత్కలపతనము—పురిపండ అప్పలస్వామి

ఉత్తరాకల్యాణము—బి. పాపయ్యశాస్త్రి

కల్లుపెంట—పప్పూరు రామాచార్యులు

గర్వభంగము—బండారుమోషె

సత్యహరిశ్చంద్రీయము—బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి

సావిత్రీపరిణయము—శ్వేతవరపు వెంకటశాస్త్రి

నీతి

నీతికథలు, భా. ౧,౨,౩—ఐ. విఘ్నేశ్వరరావు

నీతికథాగుచ్ఛము. భా. ౨,౩—పి. బాలకృష్ణరెడ్డి

నీతికథారత్నావళి—దాసరిలక్ష్మణస్వామి

నీతిచంద్రికాసంగ్రహము—ఐ. విఘ్నేశ్వరరావు

సదుపదేశకథలు. భా. ౧,౨,౩,౪—మహావాది వెంకటరత్నం

సుఖాధారపులోకనీతి—(ప్ర) వి.యస్.స్వామినాథన్, మధుర.

పరిశిష్టము

అంబికపల్యగ్రహారచరిత్రము — పెండ్యాల రామశాస్త్రి

కలికాలమహిమ—కె. సుదర్శనదాసు

కాశీసారము—(ప్ర) యం. వెంకటరత్నకవి, అనమనమూరు.

కులలక్ష్మి—వడ్లమూడి వెంకటరత్నం

గాంధీమహాత్మునిచరిత్రము దసరాపద్యములు—అద్దంకి వెంకటజగన్నాథాచారి

గీతమంజరి—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

గౌతమీవాచకము తరగతులు ౪, ౫ — పి. సోమన్న

గ్రామపునర్నిర్మాణకేంద్రసమితి నివేదిక—(ప్ర) జి. రాఘవశర్మ, గుడ్లవల్లేరు.

ద్రావిడభాషలు—జి. జె. సోమయాజి.

నానాదేశసహకారము—జె. సత్యనారాయణ

నానారాజసందర్శనము—తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవులు

నిలకడపద్ధతులు—(ప్ర) రెవరెండ్ జాన్. సి. ఫైన్ ఫ్రాక్, తణుకు.

పుష్పమాల—కె. ప్రభాకరశాస్త్రి

ప్రాథమికోపాధ్యాయులకు ఉపయుక్తమగు వ్యాయామగ్రంథము—పి. ఉమామహేశ్వరశర్మ

బంధుసేవ మహాసంచిక — (ప్ర) బి. శ్యామసుందరరావు, బరంపురము.

బాలభారతము—హసబ్నెస్ వాసుదేవరావు

బాలరామాయణము—హసబ్నెస్ వాసుదేవరావు

బీడీపురాణము—వి. శ్రీరాములు

భావతరంగములు—కె. అహోబలరావు

మల్లికాంబ—ఏ. రామకృష్ణరావు

లోకజ్ఞాన పాఠములు, తరగతులు 3, ౪, ౫—కె. గోపాలకృష్ణ, చ. అనంతరావు.

విశాఖపట్టణముజిల్లా ఆది ఆంధ్రమహాజన సంఘము—(ప్ర) డి. వై. సదానందరావు, భీమిలిపట్నం.

శ్రీ ఉమామహేశ్వరైకాంతసేవ—వై. వీరేశ్వరశాస్త్రి

శ్రీపోలురాజీయము—ఆరాధ్యుల వెంకటరామరాజు

శ్రీమత్కేదారవ్రతాఖ్యానము — పి. పరబ్రహ్మకవి

శ్రీరామాశ్వమేధయాగము—పురాణంపిచ్చయ్యశాస్త్రి

సకలతీర్థక్షేత్ర యాత్రదర్పణము—యం. రామకోటీశ్వరరావు

సత్ప్రవర్తనము—జె. శేషాద్రిశర్మ

సర్వోదయము — (ప్ర) మానవాదర్శగ్రంథమండలి, అంగలూరు.

సుఖాధారవాక్యములు—(ప్ర) వి. యస్. స్వామినాథన్, మధుర.

స్వరాజ్యజండా—శృంగవరపు సీతారామాచారి

హాస్యగాని కలాపము—కె. వెంకటరత్నం

హిందిమొదటి పుస్తకమునకు తెలుగు అనువాదము—(ప్ర) దక్షిణభారతహిందిప్రచారసభ, మదరాసు.

హిందూదేశ సహకారము—యన్. కామేశ్వరరావు

హిందూస్తాని తెనుగుబోధిని — యం. యల్. యన్. శాస్త్రి

పారిశ్రామికము

కుట్టుపని—కె. జాలరామరావు

ప్రకృతిశాస్త్రము

శాస్త్రసూచకము, తరగతి, ౬—చ. యస్. ప్రకాశరావు, కె. హెచ్. వి. యస్. నారాయణ

ప్రబంధములు

అనర్ఘరాఘవము—(ప్ర) బి. చంద్రశేఖరరెడ్డి, పల్లెపాడు.

ఆంధ్రకాదంబరి—పి. పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు

భూగోళశాస్త్రము

ఒంగోలుతాలూకా భూగోళము—డి. సత్యనారాయణమూర్తి

గుంటూరుతాలూకా చరిత్రభూగోళము—మాదిరాజు రాధాకృష్ణమూర్తి

తిరువూరుతాలూకా భూగోళము—ఆర్. అప్పలరాజు

తెనాలితాలూకా చరిత్ర భూగోళము — మాదిరాజు రాధాకృష్ణమూర్తి

బాపట్లతాలూకా చరిత్ర భూగోళము—మాదిరాజు రాధాకృష్ణమూర్తి

భూగోళశాస్త్రము—యం. వెంకటేశ్వరరావు

భూగోళశాస్త్రమును బోధించు విధానము—డి. సత్యనారాయణమూర్తి

భౌతికశాస్త్రము

భౌతికశాస్త్రము, బుక్ ౨, 3—కె. యస్. సుందరరాజ అయ్యంగారు

మతము—హిందు

దివ్యప్రబంధమార్గ ప్రదీపిక—యన్. వెంకయ్య

మతధర్మము—పి. ఉమామహేశ్వరపండిట్

స్నానవిధి—వి. రామచంద్రాచార్యస్వామి

—ఇతరములు

ఆంధ్రఇవాంజెలికల్ లూథరన్ సంఘనిర్మాణ విధానము, నిబంధనలు—(ప్ర) రెవరెండ్ జాన్. సి. షైన్ ప్రోక్, తణుకు.

ఇస్లామ్ అననేమి—(ప్ర) ఆంధ్రముస్లింసంఘము, విశాఖపట్టణము.

క్రీస్తుమతమూలాధారము—అహమెడ్ షరీఫ్

జేసు మరియు జోజప్పగారి సభఅనబడు అర్చ్యశిష్ట కన్య మరియమ్మగారి సభకుజేరిన కన్యస్త్రీలకట్టు బాటు—(ప్ర) రెవరెండ్ జె. ఆలన్, నెల్లూరు.

దైవికస్వస్థత—యల్. జీవరత్నం

బైబిలువాచకము, తరగతులు, ౧, ౨, 3—(ప్ర) ఏ. ఇ. యల్. చర్చ్, గుంటూరు

బైబిలువాచకబోధిని—(ప్ర) ఏ. ఇ. యల్. చర్చ్. గుంటూరు.

శ్రీ జేసునాథుడు జెయ్. (ప్ర). జోసప్స్ కన్‌వెంట్, ఏలూరు.

మాహాత్మ్యములు

చౌడేశ్వరీమాహాత్మ్యము—జి. సుబ్బరాయకవి

విభూతిరుద్రాక్షమాహాత్మ్యము — సి. లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి

వాస్తుశాస్త్రము

శ్రీకృష్ణవాస్తుశాస్త్రము—(ప్ర) వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.

విమర్శనము

విమర్శతరంగిణి, భా. ౧—యస్. వీరరాజుపంతులు

వేదవాఙ్మయము

వైదికవాఙ్మయచరిత్రము—కె. సత్యనారాయణచౌదరి

వేదాంతము

అహంగ్రాహిని—ఏ. పుండరీకాక్షుడు

ఘటకాంతోపదేశము—ఘ. కాంతయ్యకవి

మణిద్వీపము—జె. సూర్యనారాయణ

శ్రీమదాంధ్రభగవద్గీతా పద్యమాలిక (ప్ర). కె. బ్రహ్మయ్య, మదరాసు.

సుజ్ఞానసుధాకరము—సొంగల అప్పన్నస్వామి

వ్యాకరణశాస్త్రము

ఆంధ్రలక్షణచంద్రిక—(ప్ర). రామాఅండ్ కో, ఏల్లూరు.

సంభాషణరూపమైన వ్యాకరణము—వై. జీ. బాసెల్

సరళవ్యాకరణము, భా. ౧, ౨—కె. వి. కృష్ణమాచార్యులు

శతకములు

నృసింహశతకము—(ప్ర) ఏ. లక్ష్మణస్వామినాయుడు, రాజమహేంద్రవరము

రామశతకము—యస్. సుబ్బరావు

విశ్వకర్మశతకము—బి. కోటయాచార్యులు

విష్ణునామానందశతకము—యన్. వెంకయ్య

శ్రీబలరామశతకము—శాతలూరు సుభద్రాచారి.

శ్రీ వేణుగోపాలశతకము—యస్. వెంకటరామయ్య

సారస్వతము

సారస్వతోపన్యాసములు—ఆర్. అనంతకృష్ణశర్మ

స్తోత్రములు

మారుతి— యం. రామకృష్ణయ్య

శ్రీచేజర్ల కపోతేశ్వరనక్షత్రమాల, ఎనమదల సీతారామస్తవము—పి. శ్రీనివాసరావు

శ్రీమదాంధ్ర దేవీస్తోత్రము—టి. చంద్రమౌళి

శ్రీరామచంద్రస్తోత్రమ్—ఆర్. వేంకటలక్ష్మీ నృసింహశాస్త్రి

శ్రీలలితా సహస్రనామస్తోత్రమ్. (ప్ర). వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.

శ్రీ వీరాంజనేయతారావళి—పల్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు

స్తవమంజరి—(ప్ర). పశ్చిమగోదావరిజిల్లా నాన్ మిషన్ ఎయిడెడ్ ఎలిమెంటరి టీచర్ మానేజర్ అసోసియేషన్, ఏలూరు.

శ్రీహరిధ్యానపద్యములు—ఉప్పలవెంకటకవి

హరికథలు

అంబరీషోపాఖ్యానము— పిండిప్రోలు నారాయణమూర్తి

జీవితరహస్యము

కీ. శే. జనమంచి వేంకటరామయ్య

కలయనుకొందునో నిజముగాఁ గయికొందునో లేక రేవగల్
గలసినసంజయందునో తలంపఁగ దేవరహస్యమట్టులై
తెలియఁగరాకయుండెడును దెల్పెడివారును గానరా రిఁకన్
వెలువడు టెట్టు లిద్ది కనువెల్తురునుంగను మర్త్యవాక్కునన్. ౧

అరుదగు మర్త్యజీవితరహస్యము! దీని నెరుంగ భూనభో
తరమున సందుగొందుల ననారతముం బరికించి చూచితిం
దిరిగితి సాధుసంగతిని, దిర్గఁగవైచితి గ్రంథకోటులన్
మఱియుఁ దదేకనిష్ఠమెయి మౌనము దాల్చి తపంబు సల్పితిన్. ౨

చుక్కల మెల్లగా నరసి చూతమటంచును మింటివంక నేఁ
జక్కని చిమ్మచీఁకటిని జీమచిటుక్కన నాలకింపనౌ
నొక్కనిశీథవేళఁ జెవియొగ్గి వినం దమకించుచుం గనన్
దక్కుచుఁ దారుచుం జనియెఁ దారకముల్ ననుఁ జూడకుండనే. 3

చక్కనివాఁడటంచును రసాత్మకుఁడంచుఁ గళావిభూతిఁ బెం
పెక్కినవాఁడటంచు మదినెంచి భజించితిఁగాని చంద్రుఁడుం
బక్కున నవ్వెడుం గడుప్రక్కలుగా ననుఁజూచి, వెఱ్ఱినై
త్రొక్కుడులాడుచుంటకును, దూరపుఁ గొండలను న్నెఱుంగమిన్. ౪

ఒక సవరణ

కడచిననెల భారతిలోని 'హిందూమతాచారములు: ప్రభుత్వపు అధికారబాధ్యతలు' అను నావ్యాసమున ౨౮3-వ పుటలోని (ఆలిండియా రిపోర్టరు ౧౯౨౮ మద్రాసు ౧౧౮ పేజీ చూడుడు) అను కుండలీకరణమునందలి '౧౯౨౮'ని '౧౯౨౯' అనియు, అదే వ్యాసమున ౨౮౪-వ పుటలో రెండవకాలమున ౧౯-వ పంక్తియందు '౫ సం. లకు' అనుదానిని '౫౦ సం. లకు' అనియు చదువుకొనునది.—కో. శ.

ఈకావ్యము ౧౬-౧౦-౨౬ తేదీని మొదలుపెట్టి అట్లే అసంపూర్తిగా వదలివేసినారు.

మేరా బా

—సి. యస్. వెంకటరావు, పెనుకొండ.

క్షీరసాగరమథనము

బాలాంత్రపు వేంకటరావు

అవతారిక

శ్రీపతులను సంస్మరించి నుతించి,
విఘ్ననాయకుల భావించి, సేవించి,
దాసానుదాసులఁ దలఁచి, చింతించి,
ప్రకృతిపురాణసారము సంగ్రహించి
పాలేటిమథియించుపట్టుఁగన్గొంటిఁ
గని విని యెఱుఁగని కథఁ జెప్పుచుంటిఁ
జెవియిచ్చివినరయ్య! శివభక్తులార!
ఆలించి వినరయ్య! హరిభక్తులార!

శ్రీకానపడి మ్రొక్కు చెల్లించుకోరె?
ఆనాఁటి సుకవుల కదిజీవమైన;
ధీ కానపడి మ్రొక్కు తీరిచికోరె?
యీనాఁటిసుకవుల కిది భావమైన;
వారికి వీరికి వ్యంజనంబైన
తలఁపుల పాలేఁటితరి వెన్న యిడుదుఁ
జెలిమిచేఁ గొనరయ్య! శ్రీమంతులార!
తెలివిచేఁ గొనరయ్య! ధీమంతులార!

జగదీశతత్త్వంబుఁ జదివిన కవులు
ప్రకృతితత్త్వంబును బాడినకవులు
నేఁడును నాఁడు నెన్నికఁగన్నకవులు
తడవరే మూలంబు తమకావ్యకథల
నామూలగాథాసుధాసారపూర
మనుభవజ్ఞులకెల్ల నమృతోదకముగ
సుకృతిమూర్తులకెల్ల శుద్ధోదకముగఁ
గల్పింతుఁ, దత్కథాక్రమ మెట్టిదనిన—

క్షితి దైత్యకులమునఁ జెన్నొందువారు
అతిబలాఢ్యులు బలి, హాలి యనువారు
చెవిసోఁకఁగానీరు శ్రీవిష్ణుపేరు
భవభక్తు లనిపేరు బడసినవారు
హరిసిరి నెటులైన హరియింప నెంచి
హరునిచే వరముల నందఁదలంచి
యురునిష్ఠ వింధ్యాచలోత్తరశిఖరిఁ
జిరకాలము తపంబుఁ జేసిరి వారు—

దానవపతు లిట్లు దారుణభంగిఁ
దపముసేయఁగ వారితనువులఁ బొంగి
పావకజ్వాల లుప్పరమున కెగసి
చద లాక్రమించి భూచక్రంబుఁ గప్పి
జీవసంఘంబులఁ జీకాకుపఱుపఁ
బరమేష్ఠిపంపునఁ భాగవతుండు
కలహాభోజనుఁడు నిక్కపుహితుఁబోలి
దితిజుల దర్శించి దీవించియనియె—

చిఱుతప్రాయమునాఁడె శివుని మెప్పించి
వీరభద్రునిఁగూడి విశ్వాంగణమున
దక్షునియజ్ఞంబు ధ్వంసం బొనర్చి
వీరయుద్ధంబున విష్ణుఁ దట్టించి
దివ్యమునీంద్రుల దేవసంఘములఁ
బలుపాట్లఁ బెట్టించి ప్రౌఢిఁ గాంచితిరి;
ఈరేడుజగముల నీ డేది మీకు?—
దానవపతులార! తపమేల మీకు?—

మును రమణాచలంబున దపంబుండి
కెరలి యగ్గిరి తలక్రిందుఁ జేసితిరి;

చంద్రమండలమున జపము గావించి
జీవన మచట శుష్కింపఁ జేసితిరి ;
సూర్యమండలమును జొచ్చి యచ్చోట
విధివిప్లవాంగార వృద్ధిఁగూర్చితిరి;
మీతపోమహిమ సమృద్ధంబు గాదె !
జగమేలుకొనుఁ డింక జపమేల మీకు ?—

నావిని, బలి నవ్వి, నారదుఁ గాంచి
వలనుగాంచినభాగవతశిఖామణివి,
నాఁ డాడితివి కదనము పురిపెట్టి,
నేఁ డాడెదవు మమ్ము నిపుణులు వోలె,
వీరభద్రుం డేల? విగ్రహ మైన
మా శక్తి చాలదే!-మఱచిపోయితివె ?
వైకుంఠపతి వీడివచ్చిననాఁట
భయముతో మావెన్క పాడినపాట !—

మముఁ దెల్పితివి మేలు మాటలాడితివి,
మఱలిపోవుదుగాక! మరియాదఁ దలఁచి,
కైలాసనగముపై ఘనయోగనిద్రఁ
గనుమోడ్చియున్న ముక్కంటి మేల్కొల్పి
మఱలిపోనేర్తువే?—మాను మీనడత,
లావిష్ణుసిరి కొల్లలాడినదాఁకఁ
త్రిభువనలక్ష్మి వరించినదాఁకఁ
దపమేల మానుపఁ దలఁతు మునీంద్ర !—

ఉన్నయట్టులె మాట లూఁదిపల్కుటనో
తిన్నయింటనె పోరు తెచ్చిపెట్టుటనో
కలహభోజనుఁ డను ఖ్యాతిఁ గాంచితివి
తల నిట్లు వ్రాసిన తండ్రిని దెగడి
తనకుఁ గొల్వొచ్చిన తాతయె బాగడి
జగములఁ దిరుగుట సరిపోయె నీకు,
మముఁబోంట్లఁ జెనకుట మాటలపనియె ?
తిన్నగాఁ బొమ్మింక దేవమునీంద్ర !—

అని పల్కు బలిదైత్యు నాంతర్య మెఱిఁగి
మాఱువల్కక నోడి మఱలె నారదుఁడు ;
సురముని వెల్లనై సురిఁగిన వెనుక
శుచిమతులై వారు శూలిని గూర్చి
నిరవధికతపంబు నిష్ఠఁ గావింపఁ
బశుపతి దనుజులభక్తికి మెచ్చి
నందీశ వాహనానందుఁడై వచ్చి
పార్వతీసతితోడఁ బ్రత్యక్షమయ్యె—

తెల్లనినందిపై దేవితోఁ గూడి
సాక్షాత్కరించినస్వామినిఁ గాంచి
పులకితగాత్రులై పూర్వదేవతలు
శ్రుతిమనోహరముగా స్తుతియించి రిట్లు—
'సోమసుందరఫాళి ! చూడుము మమ్ము
కామతమోహేళి! కావుము మమ్ము
భద్రామనోహరా! పాలింపు మమ్ము
అర్ధనారీశ్వరా ! ఆలింపు మమ్ము—'

భవబంధనము లేదు, పరుఁడవు నీవు
గుణబంధనము లేదు, గురుఁడవు నీవు
ప్రకృతిబంధము లేదు, ప్రభుఁడవు నీవు
ప్రకృతిలోఁ జొత్తువు ప్రకృతి సేవింతు
సంసారివయ్యు సుజ్ఞానుండ వీవు
అర్ధనారీశ్వరాద్యంతమూర్తులను
భవుఁడవై మముఁబ్రోవఁ బ్రత్యక్ష మైతి
పాలింపవే మమ్ముఁ బార్వతీనాథ !—

సరసమోహన విశ్వసంకీర్తనముగ
గురుతరానంద సద్గురుకీర్తనముగ

సంసారతారణస్వరకీర్తనముగ
భక్తిప్రణయరూప భవకీర్తనముగఁ
కైవల్యభాగ్యసంగతకీర్తనముగఁ
పార్వతీపరమేశ పదకీర్తనంబు
వినిపింపఁగంటిమి; విశ్వదంపతులు
కనిపింపఁ గంటిమి కైవల్యపదము—

బలి, హాలి, శ్రుతిసూక్తిఁ బ్రార్థింప నిట్లు
కరుణాంతరంగుండు గంగాధరుండు
భక్తమందారుండు ప్రసన్నుఁ డగుచు
"అసురనాయకులార! అనుజన్ములార!
వీరభద్రునికంటె వేయిమడుంగు
లాదరించుచునుందు నాత్మలో మిమ్ము
మీతపోనిష్ఠకు మెచ్చి యిచ్చటికి
వరమిచ్చి మెప్పింప వచ్చితి" ననిన—

సర్వేశ్వరుని సుప్రసన్నవాక్యములఁ
గన్నులానందాశ్రుకణములుగురియఁ
జేతులుజోడించి శివభక్తు లనిరి—
"వరముప్రసాదింప వచ్చితే వరద!
తనయులఁ దయఁజూడఁ దలఁచితే తండ్రి!
దానవకులవైరి దామోదరుండు
మముఁజూచి మాతోడ మాటాడుమాత్ర
నిశ్శత్రుకుఁ డగునట్లు నీ విమ్ము వరము!—"

అనవిని శంకరుం డాత్మ శంకించి
తెలువేది, యర్ధాంగి దిక్కుఁ గన్గొనియె;
హిమశైలసంజాత మెలనవ్వు నవ్వి
యిగురుఁగెంగేల నందీశ్వరుఁ దట్టె;
మెడఁబైఁడిగంటలు మెల్లనమ్రోయ
మోమువాలిచి నంది ముంగాలు గదిపె;
దనుజు లీతడఁబాటు తముఁదామ యెఱిఁగి
శివుతేజి కెదురుగాఁ జేరి యిట్లనిరి.—

"అన్న! నందీశ్వరా! ఆఁగు మొక్కింత,
పరమేశుఁ డన్నింట బాధ్యుఁడై యుండ
నోఁగాము లెఱుఁగని యనుజుల మమ్ము
నూరడింపకపోవు టుచితమే నీకు?—
వరమిచ్చిపుచ్చుకో వచ్చును గాని
చనవిచ్చి వెనుదీయఁ జాఁగ మాతండ్రి
కన్నబిడ్డల మమకారంబుఁ దలఁచి
జగదంబ! నీవైన నవరింపవమ్మ!"—

"అఖిలేశ్వరజగన్నియంతవు నీవు
నీశాసనములకు నిలుపుండునయ్యా!
జగదంబ నవ్వించునందడిగాక
నందిని గదలించు నటనమేలయ్యా
కొడుకుల యాచిన్న కోరికఁ దీర్చి
మాయమ్మ నవ్వ క్రమ్మఱఁ గాంతుఁగాక!
తనయులఁదయఁజూచు తండ్రి వీ వనుచు
విశ్వవిఖ్యాతిమై వెలయుదుగాక!"

నావిని, బొమ్మచందంబున నల్లె
యున్నచోటనె నిల్చియుండె నా నంది;
ఆపరమేశ్వరు నర్ధాంగలక్ష్మి
చిత్రవిచిత్రంపు జెలువంబుఁ దాల్చె,
భక్తుల కార్యతత్పరతను జూచి
ప్రకృతిస్థుఁడై యుమాపతి తల యూఁచి
యాంతర్యమున మెచ్చి యభయంబు నిచ్చి
చిఱునవ్వుమొగమునఁ జేర్చి యి ట్లనియె.—
"దానవపతులార! తబ్బిబ్బు లేదు,
విశ్వపాలకుఁ డైన విష్ణుని వీడి,

శ్రీకాంత పెఱవారి చెంతయెట్లుండు ?
ఎడఁబాపుటొక్కటే యీడేరు మీకు ;
హరిభృగుశాపంబు, నమరేంద్రు నెడల
దుర్వాసుశాపంబుఁ దోఁచిన దిపుడు,
కాలకర్మంబులు గలసినచోట
మీకామ్యసిద్ధులు మీకుఁ జేకూరు."

"హితవుసెప్పెదను మీ రిట్లుపోరాదు.
వేయిమాయలవాఁడు వెన్నుఁ డట్లయ్యు
హరిదాసులకు డాఁగఁడాంతర్య మిచ్చు
నటుగానఁ గార్యార్థు లైన మీ రిపుడు
హరిభక్తవేషంబు లమరంగఁ దాల్చి
విష్ణుకీర్తనముల వెలయింతురేని
మాయాప్రియుండు మీ మాయలఁ జిక్కి
దర్శనంబొసఁగు మీ తలఁపు లీడేరు—"

భవుఁ డిట్లు వరమీయ, పక్కన నవ్వి
అగజాతభక్తుల నల్లనఁగాంచి
"సుతులార! మీమాట సోఁకినయంత
పగతురు విభ్రాంతి పడునట్లు మీకు
శాంబరీమాయ ప్రసన్న మహా" ననియె,
"ఈ త్రిశూలముఁగొని యేసితిరేని
అభిమతార్థంబు మీ కందు" నటంచు
నందుఁడై దితిజుల నంది దీవించె.—

అగజావిభునిచేత నంబికచేత
వరవృషాధిపుచేత వరముల నంది
బలిదానవుఁడు వారిఁ బ్రస్తుతిసేయ,
హలిదానవుఁడు వారి కంజలిసేయ,
భక్తసంస్తుతులకుఁ బ్రమదంబుఁ గనుచు
గిరివరాత్మజ తన్నుఁ గీర్తించుచుండ
నందీశవాహుండు నాగభూషణుఁడు
వేంచేసె నంబరవీథి; నావెనుక.—

పట్టెనామములతో ఫాలంబు నిండఁ
తులసిపూసలపేర్లతో మెడ నిండ
శంఖచక్రములతో సరిదండ నిండ
గనకచేలములతోఁ గటితటి నిండ
నసురులు నిక్కంపు హరిదాసులట్లు
హరినామసంకీర్తనాలాపములను
బంగారువీణెలఁ బలికించుకొనుచు
వైకుంఠపురి చేరవచ్చి ద్వారమున—
జయవిజయులఁగాంచి సన్నుతుల్ నించి
మఱలవారలచేత మన్ననలంది
పరమేశ్వరువర ప్రభావంబువలన
సన్నిహితంబైన సాహిత్యశక్తి
వీణాశ్రుతుల మహావిష్ణునిమహిమ
బహిరంతరంబులఁ బలికించుకొనుచు
సంకీర్తనంబుల సాగించుకొనుచుఁ
బలికి[illegible] రావేళ భావగీతముల—

"నానోముఫలముగా నడయాడఁగంటి
నఖిలాండనాథుసింహద్వారమందు,
నాతపఃఫలముగా నాఁచికొఁ గంటి
నాత్మేశుహృదయ రాజ్యాధిపత్యంబు
పండులు కొఱికిన ఫల మింక లేదు,
కన్నెఱ్ఱఁజేసిన కథ యింక లేదు,
పదరకుము శుకంబ, పాడకు పికమ,
నాథుఁడు నేను మంతనముండు వేళ.—

మునుపీవు సుకృతివి మురళిఁ బల్కింప,
వెనుకధన్యవు నీవు వీణ మోఁగింప,

పాడకే కోకిలా, పలుకకే చిలుక,
నేనందుకొంటినా నీలాల మురళి,
నాచేతఁబడినవి నాపైఁడి వీణ,
సూత్రధారిని నేనె, సుకృతిని నేనె,
హరినామసంకీర్తనామృత సేవఁ
జొక్కుదునానాథుఁ జొక్కింతు నింక—

వైకుంఠపతి నిన్ను వలచివచ్చితిని
దేశదేశంబులఁ దిరిగివచ్చితిని
వెదకుచువెదకుచు విమలపదంబు
సేవింపవచ్చితి సెలవీయు మింక,
సుదల యిమ్మింక నీ మోముఁ జూడంగ
విశ్వేశ! నీకయి వేచియున్నాను,
తలుపులు తెఱచి, చిత్తంబును మఱచి
హృదయేశ! నాకోస మెదురేలచూతు?—

సిరులొల్ల నీపాదసేవయె కాని,
పదమొల్ల నీమీఁది భక్తియెకాని,
గౌరవంబొల్ల నీ కరుణయెకాని,
జ్ఞానంబు నొల్ల నీ స్మరణయెకాని,
అర్థినై దాస్యంబు నభిలషించితిని
వరదుండవైనాకు వైకుంఠవాస!
దర్శనంబు నొసంగి దాస్యం బొసంగి
ఆదరింపంగ నేఁడభయమీవయ్య!—"

భక్తు లీవిధముగాఁ బాడి కూయిడఁగ
నగరిలో లక్ష్మీకానందంబు గాఁగ
సొగటాల నాడుచు సోలి, యాలించి
'అభయ మిచ్చి'తి నని యబ్జాక్షుఁ డనియె;'
ఆటమోడితి రిప్పు డభయ మెవ్వరికొ?
సెలవీయుఁడని లక్ష్మి చిఱునవ్వు నవ్వె;

హరి లేచిమాట్లాడ కాస్థాని కేఁగె,
జేసినపని కంత సిరి చిన్నవోయె.—

నాలుగుమూలల నగరిలో నంత
హరిదాసులనుగూర్చి యబ్జాక్షుఁ డిడిన
యభయవాక్యంబున కలజడి పుట్టె;
తుంబురుం డిటునటుఁ దోఁచక తిరిగె;
నారదుం డున్నజ్ఞానంబు నశింప
గరుడుని చెవిలోనఁ గాఁబోలు, నేమొ
యూఁది వెల్లమొగంబు నొంది భ్రాన్పడియె;
తనతప్పె లక్ష్మికి తలమీఁద నుండె.

తుది కంద శోకమై త్రొక్కుడుల్ గాంచి
దాసుల కభయంబు దగదని కొంత
విన్నవింపఁగ మహావిష్ణుని చెంత
కొకరొక్కరుగఁబోయి యుగ్గడిం చటకు
తెగువఁ జేసిరి, కాని తేఁకువ లేక
యెవ్వరు ముందేఁగి యెఱిఁగింపవలెనో
మతి దప్పి శాంబరీ మాయకు లోఁగి
తేలక, యిందందుఁ దిరిగి, యాపిదప—

తుంబురుం డిది దుష్ట దోహదం బనియె,
నారదుం డిది విధానంబు గా దనియె,
వైనతేయుఁ డిది వరుస గాదనియె,
గుడుసువా లిచ మాయఁగూరుట యనియె,
కంతుం డిది ప్రమాద కారణం బనియె
లక్ష్మి యియ్యది భయాలంబనం బనియె,
ఎవ్వ రేమాడిన నేమి?— యర్థులకుఁ
బలు కిచ్చి తప్పనే ప్రభుమూర్తి యతఁడు!

హరియురంబున లక్ష్మి యలిగి కూర్చుండె,
చక్రంబు బుజమున నసిదప్పి పడియె,

గరుడుండు పాదాలకడఁ బడియుండె,
మన్మథుం డాత్మలో మత్సరపడియె,
వీణతీగలు తెంపివేసెఁ దుంబురుఁడు,
మతి దప్పి యిటునటు మసలె నారదుఁడు,
సంసార మిట్లుండ సారసాక్షుండు
బెదరక దాసులఁ బిలిపించుకొనియె—

వినమితగాత్రులై వీణాస్వనములఁ
గంఠ స్వరమ్ములు గలిపి, శ్రీనాథు
శోభనముఖమునఁ జూపులు నిలిపి,
హరినామసంకీర్తనాలాపములను
తముఁదామ మఱచి నృత్యముఁ జేసికొనుచుఁ
బరతెంచుచుండినభక్తులఁ గాంచి
కుశలకటాక్షముల్ కొసరి విభుండు
తేనియపల్కులఁ దేర్చియిట్లనియె—

"గొడవలులేవుగా గుమ్మమునొద్ద ?
తడవయ్యెనే మమ్ముఁ దరిసింప మీకు ?
దాసానుదాసుని తప్పు సైరించి
చనుదెంచినా రంతెచాలు భాగ్యమున ;
దాసులు చుట్టాలు, దాసు లాత్మజులు,
దాసులే యుసురులు తన కెల్ల యెడల,
తనకు దాసులకు భేదంబెందు లేదు,
దాసులఁ జూచితి ధన్యుండ నైతి.—"

అనవిని యుప్పొంగి హరిదాసు లనిరి-
'దానవవైరి! మా తపములు పండెఁ
గువలయాధీశ ! మా కోర్కులు నిండె
శ్రీనివాసునిదయఁ జేసి యీనాఁడు
దాసులజన్మముల్ ధన్యత్వంబు లయ్యె ;
కన్నులుకన్నులు గలిసికొన్నపుడె
చిత్తంబు, చిత్తంబుఁ జేరినయపుడె
మావరంబులపంట మాకు లభించె—'

అని వినుతించుచు నసురనాయకులు
లక్ష్మీశుపదకమలములకు మ్రొక్కి
బలిపాటఁ బాడఁగా బ్రహ్మానుభూతి
నందినట్టులు హరి యాడంగఁదొడఁగె ;
వరభక్తి కది పాగ వశ్యచిహ్నముగఁ
బద్ధాత్ముఁ డాత్మలో భావింపఁ దొడఁగె ;
హరి వీణమీటఁగా నద్భుతానంద
పరవశుండై బలి పాడంగఁ దొడఁగె.—

"హృదయేశ! ప్రాణమే యిచ్చిన నిన్నుఁ
గాననియొకనాఁడు కసరితిట్టితిని,
పలుకనియొకనాఁడు ప్రాకులాడితిని,
నిలుచునే కోపంబు నినుఁ గన్నయంత ?
నన్నాడుకొనునంగనాచు లేద్వంగ
నాకంటఁ బడితివి నా కంతె చాలు,
నను బ్రతిమాలితి నా కంతె చాలు,
సరసఁజేరితి హరీ! చరితార్థ నైతి.—"

"హృదయంబుతోడనే యెగిరి రాలేక
ఆత్మేశ ! నీయెడ నపచారి నయ్యె,
భావంబు వెంటనే పరువెత్తలేక
అఖిలేశ నీయెడ నపరాధి నయ్యె,
మదిలోన నీదివ్యమంగళాకృతిని
సేవించుకొంటిని జేరితి నిన్ను !
తలఁపులో నీ దివ్య తత్త్వరూపంబుఁ
గల్పించుకొంటిని గాంచితి నిన్ను."—

"పదము లొత్తఁగనేర్తుఁ, బాడంగనేర్తు
భావ ముంపఁగనేర్తుఁ బచరింపనేర్తు

గృతులు దీర్పఁగనేర్తుఁ గీర్తింపనేర్తుఁ
జిత్త మత్తగనేర్తు సేవింపనేర్తు
భక్తి సేయఁగనేర్తుఁ బాలింపనేర్తు
నాలించి నాదాస్య మంగీకరించి
సెలవిమ్ము నేనేమి సేయంగవలెనో ?
నాథ ! నీచిత్తము, నా భాగ్య మింక.—"

"వక్షంబు బరువెక్కె వరద నీ కిపుడు
శ్రీకాంత నానెత్తిఁ జేర్చికోనిమ్ము ;
భుజములు నొచ్చెను భువనేశ, నీకు
భూకాంత నాభుజంబుల మోవనిమ్ము ;
శంఖచక్రంబుల సకలాయుధముల
నఖిలాంగకములు కాయలు కాచిపోయె
దాస్యంబు సేయ నే దగ్గఱనుండఁ
బ్రభువరా ! నీకిట్టి బడలిక లేల ? —"

అని దానవుఁడు పాడ నబ్జనాభుండు
ఆశాంబరిప్రభావాహతుండగుచు
నది భక్తులప్రపత్తి కానవాలనియొ
అది దానవరులభక్త్యావేశ మనియొ
అది భావసంకీర్తనానంద మనియొ
అదిశ్రుతిసుఖముగా నాలించెఁ గాని
అది యమంగళవాక్య మనుకొనఁ డయ్యె
ఆగ్రహింపఁగనేరఁ డయ్యె నందులకు.—

ఆయమంగళవాక్య మాలింపలేక
ధృతి యేది శ్రీకాంత తెరలి మూర్ఛిల్లె ;
తమ్ముఁ దా మెఱుఁగక తార్క్ష్యాదులెల్లఁ
జేష్టలఁ దక్కిరి చింతలఁ జిక్కి !
మాయచే స్మృతివీడె మాధవుఁ డంత,
అదనెంచి శూలాన హరిబొమ్మ నొంచి

కమలతో వనమాల కౌస్తుభమాల
హరియించి దానవు లరిగిరి సురిఁగి—

పోయె లక్ష్మియటంచుభూనభోంతరము
లొక్కట మార్మోఁగుచున్నంతలోనె
గరుడసుదర్శన ఘనభాగవతులు
తెలిసి యేఁగిరి వెంట దితిజుల నంట ;
వారికి వీరికి వనధిపై మింట
నతిభయంకరయుద్ధ మయ్యె ; క్షీరోద
నబ్ధిలో హాలిగూలె ; నాబలిపాఱె ;
హరిబంట్లు వ్యర్థులై యరిగిరి పురికి—

ఆలోన హరి తెలివంది డెందమున
"కొల్లవోయినదె వైకుంఠ పురంబు ?
పోయెనే లక్ష్మి యీభువనముల్ దాఁటి ?
వెఱ్ఱివాఁ డయ్యెనే విశ్వపాలకుఁడు ?
కాలకర్మంబులు గలసినచోట
మునిశాపమూఁతగా మొనసినచోట
కారకు లైరి రక్కసు లిప్పు" డనుచు
యోగదృష్టి సమస్త మూహించుకొనుచు—

"శివుఁడుమూలము కాలచిహ్నంబు లెఱుఁగ
శివుఁడు మూలము కర్మసిద్ధిఁ జేకూర్ప,
శివుఁడు మూలము లక్ష్మిఁ జేఱుప; నెఱప,
శివుడు మూలము తపస్సిద్ధి ఘటింప
శివుఁడు మూలము జ్ఞానసింధు మథింప
శివునాజ్ఞ లేనిదే చీమేల కుట్టు ?
శివునకే విషఫలశ్రీ సమర్పింతుఁ
దానెవ్వఁ డీమాయ తనకేమి గలదు ? —"
"శ్రీహీనమైన నా శిశిరవాసరము
ధన్యాత్మునకు వసంతంబు కాఁగలదు,

అంధకారావృతం బైన నా రాత్రి
భాగ్యరాశికిఁ బట్టపగలు కాఁగలదు,
అగుఁగాక! కరుణాపయస్సింధు వతఁడు;
అగుగాక! శ్రితజీవనానందుఁ డతఁడు!
కాలవశంబులు కష్టసుఖములుఁ,
అడలఁ డుబ్బఁడు ప్రాజ్ఞుఁ"డని హరి తలఁచె.
తనప్రతిజ్ఞయుఁ బోయెఁ దన్వియుఁ బోయెఁ
వరకౌస్తుభము వోయె వనమాల వోయె
శ్రీవత్స మెంతనొచ్చెనొ చిన్న వోయె
అఖిలేశుఁ డసురమాయకు వెల్లవోయె—
క్షీరాబ్ధి మథియింపఁ జేసిన దిదియె,
జేజేలదాయలఁ జెఱచిన దిదియె,
సితికంఠుఁ గళకంఠుఁ జేసిన దిదియె,
శ్రీవిష్ణు విభ్రమ శ్రీగాథ యిదియె—

తిరుపతి గుంటప్రక్కన నుండు రాగిచెట్టు
ఇచ్చట యాత్రికులు శిఖముడుపు చెల్లింతురు
(మంగలిమిట్ట)

భారతము: పరమార్థ ప్రదర్శనము

నండూరి బంగారయ్య

ఉ. శిక్షితచిత్తులార, శుభసిద్ధులు వొందు ననేకజన్మపా
పక్షపణంబునన్ వెలుఁగు భారతసంహితకెల్ల పుండరీ
కాక్షుని వాసుదేవుఁ బ్రకటార్థముగాఁగని విన్నమానవుం
డక్షయసౌఖ్యసత్పథమునందు రమించు నిరామయస్థితిన్.

—భారతఫలశ్రుతి.

ఉత్తమకావ్యములలో మహార్థ మొకటి అంతర్జ్యోతియై వెలుఁగుచుండును. అది కావ్యమునకు ఆత్మవంటిది. దానిని సందర్శించినవారికిఁ గావ్యవైభవ మెల్లఁ గరతలామలకము. ఇతరకావ్యవిశేషముల నెన్నిటిని దెలిసికొనినను ఈ అంతర్జ్యోతిని సందర్శింపని యెడల నిష్ఫలము.

భారతమందు అంతర్జ్యోతియై వెలుఁగుచున్న మహనీయార్థము అద్వైతసత్యము. కావుననే తిక్కన కావ్యాదిని: వ్యాసుఁడు భారతాఖ్యమగు నామ్నాయమును "ధర్మాద్వైతస్థితిని" వ్రాసె నని వాక్రుచ్చినాఁడు. సృష్టినంతను తరిచితరిచి ఈ యద్వైతధర్మమను నమృతకలశమును భారతకారుఁడు మనచేతి కందిచ్చినాఁడు.

షేక్స్పియరు - తిక్కన

సృష్టివైచిత్ర్యమును బ్రదర్శించుటలో 'షేక్స్పియరు' అద్వితీయుఁడని మనయభిప్రాయము. కాని సూక్ష్మదృష్టితోఁ బరికించినచో నీయభిప్రాయమున సారమున్నట్లు తోఁపదు. షేక్స్పియరుచేసిన సృష్టితత్త్వమథనమువలనఁ బ్రకటింపఁబడిన పరమార్థ మేది? ఈ ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము కష్టము. ఆలు - మగల ప్రణయ-విరహములు, అన్న-దమ్ముల యంతఃకలహములు, వీరశిఖామణుల శౌర్యము, దేశభక్తుల స్వార్థత్యాగము- మొదలుగా వివిధములగు స్థూలదృశ్యములను బ్రదర్శించుటలో షేక్స్పియరు నిపుణుఁడే. దీపావళి నాఁటి బాణసంచావలె కనులను మిఱుమిట్లుగొనఁ జేయు ఈ స్థూలదృశ్యములను దాఁటి "వీనికన్నిటికి అంతరాత్మ యేది?" అని వెదుక నారంభించునపుడు మాత్రము షేక్స్పియరునాటకవాఙ్మయము అంధకారమగును. సృష్టియందలి భిన్నత్వమును జూచి అతఁడు చంచలచంచరీకమువలె భ్రమియుచున్నాఁడేకాని ఆ భిన్నత్వమునందలి ఏకత్వమును దైవత్వమును అనుసంధించి అందువలనఁ గలిగెడు నానందమును మన కందిచ్చుటలేదు. అనఁగా షేక్స్పియరునందు కళాప్రవణత పరిపక్వదశ నందలేదు.

షేక్స్పియరు సాధకుఁడు; వ్యాసుఁడు తిక్కనయు సిద్ధులు. సాధకునకు సమగ్రదర్శన (Vision of perfection) మలవడదు. సమీచీనద్రష్ట కానినాఁడు సృష్టిని-ప్రకృతిని-యథాతథముగఁ జిత్రింపనేరఁడు. ఆవుపటము నొకదానిని వ్రాయఁబోయి దానికాలో, ముక్కో, చెవియో వ్రాసి యూరకున్న నది ఆవుపటమగునా? ఆలాగుననే ప్రకృతినిఁ జిత్రింపఁబూనువారు సాగరముమీఁది ఫేనమువలె నున్న దాని బాహ్యవిలాసములను మాత్రము చిత్రించి అంతరాత్మను చిత్రింపమానినచో నది సమగ్రచిత్రమగునా? కాదు. మీఁదుమిక్కిలి అది యొకప్పుడు ప్రకృతికి దృష్టిబొమ్మవలెను గానఁబడవచ్చును. ఖండదర్శనుఁడగు షేక్స్పియరు రూపకములు— సృష్టియొక్క అసంపూర్ణ స్వరూపమునకు ఛాయామాత్రములుకాని పునస్సృష్టులు గావు.

షేక్స్పియరుపాత్ర నిర్మాణశక్తికూడ పరిపూర్ణత నందజాలకపోయినది. దుర్మార్గులయందును, సన్మార్గులయందునుగూడ అంతర్జ్యోతియై వెలుగుచుండు దైవత్వమును అసంపూర్ణజ్ఞానియగు షేక్స్పియరు చిత్రింపలేడయ్యెను. అదిగాక షేక్స్పియరు ఒక్క పరిపూర్ణుని (Perfect man) గూడ తన నాటకవాఙ్మయమున పోషింపలేఁడయ్యెను. అతనిపాత్రనిర్మాణసామర్థ్యము హ్యామ్లెటును దాటిపోలేదు. ఉన్నంతలో షేక్స్పియరుపాత్రలలో కెల్ల హ్యామ్లెట్టే కాంతిమంతుడు.

కాని షేక్స్పియరు మకుటాగ్రమున తాండవించుచున్న ధర్మసమ్మూఢ చేతస్కుడును, కార్పణ్య దోషోపహత స్వభావుడును అగు నీహ్యామ్లెట్టు భారతకారుని శ్రీకృష్ణునికి శిష్యప్రాయుడు—నిజమునకు హ్యామ్లెటునకు గలిగిన కింకర్తవ్యతావిమూఢతకును శ్రీకృష్ణునికి శిష్యమాత్రుడగు నర్జునునకు గలిగిన ధర్మజిజ్ఞాసకును గల దూరముకూడ అపారము. అర్జునునికివలె హ్యామ్లెట్టునకుగూడ నొకవిధమైన విషమసందిగ్ధత వచ్చినది కాని హ్యామ్లెట్టు వివేకమునకు చేవగలిగించుటకు శ్రీకృష్ణుని వంటి సద్గురువు లభింపకపోవుటచే "సంశయాత్మా వినశ్యతి" యనుగీతావాక్య మాతనిపట్ల సార్థకమైనది.

భారతకారుని పాత్రనిర్మాణ కౌశలమంతయు శ్రీకృష్ణునిలో మూర్తీభవించినది. ప్రకృతితత్త్వము నెల్ల మథించి తీసిన అద్వైతామృతము నాతడు (భారతకారుడు) కృష్ణుడుగా బోతవోసినాడు. శ్రీకృష్ణు డొక్కటేపాత్రమని సౌకర్యార్థ మను కొందుము గాని నిజముగా శ్రీకృష్ణుడు విశ్వస్వరూపి. ఒక్క శ్రీకృష్ణపాత్రరచనయందు గనిచూపిన అమానుషప్రాగల్భ్యమును గ్రహింప గలుగుదుమేని భారతకారు శేముషీవైభవము సర్వము కరతలామలకమగును. కావుననే భారతమునకు వాసుదేవుడు ప్రకటార్థమని కవియే వాక్రుచ్చినాడు.

నవీనకళావిమర్శనమునుండి కైకొనిన ఈ "పాత్రము" అనుమాట నుపయోగించుటలో ఒకయంశమును విస్మరింపరాదు. భారతమును రచించునపుడు తిక్కన, వ్యాసుడు నిజభావనాప్రపంచమునుండి శ్రీకృష్ణుని సృష్టించుచున్నట్లు తలంపడు. శ్రీకృష్ణావతారమునందు తిక్కనకు పరిపూర్ణవిశ్వాసము గలదు. ఈభారతకథ యథార్థమే యని యాతనినమ్మకము. భారతయుద్ధరూపమునవతరించినకృష్ణలీలలను వ్యాసుడయినను తాను (తిక్కన) ఐనను, తెరయెత్తి బొమ్మలను లోకులకు జూపుచున్నట్లు తమజ్ఞాననేత్రములతో సందర్శించుచున్నదానిని ప్రదర్శించుచున్నామనియే యాతని నిశ్చయము. కావుననే కృత్యాదిని: "మహనీయులైన పాండుపుత్త్రులచరిత్రం బుపాఖ్యానసహితంబుగా వ్యాఖ్యానంబు సేయుచు" నని పాండవుల కథ యథార్థముగ జరిగినట్లును వైశంపాయనుడు సేయుచున్నదియు వ్యాఖ్యానమే యనియు నాతడు పేర్కొనినాడు.

వ్యాసుడు - తిక్కన

ఇది నిజమయిన చరిత్రమేయనియు, వ్యాసుడు చరిత్రకారుడే యనియు నమ్మకమున్నచో తిక్కన తెలుగున భారతమును తనయిష్టమువచ్చినట్లుగ మారిప్రాసెనేల? జీవితచారిత్రములలో స్వకపోలకల్పితములను జేర్చినచో నది యసత్యకథనము కాదా? అను ప్రశ్న మొకటి వచ్చును. ఈసందర్భమున షేక్స్పియరు చరిత్రాత్మకనాటకములనుగూర్చి విమర్శకు లేమి వ్రాసిరో యించుక జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెను. గ్రుడ్డియెద్దువలె నొకనిచరిత్రమున నున్న యంశములన్నిటిని ఒకచో జేర్చుట చరిత్రరచన మెన్నడు కానేరదనియును, ఆపురుషునియాత్మను సందర్శించి దానికి సరియయినస్వరూప మిచ్చుటలో నికృష్టాంశములు తారుమారు చేసినను బాధలేదనియు, మీదుమిక్కిలి అదియే యధికతరసత్యమనియుకూడ వారు సెలవీయ లేదా?

తిక్కన భారతమునజేసిన మార్పులుకూడ ఆతరగతికి చెందినవే. వానినిబట్టియే ఆతనిఘనత శతగుణాధిక మగుచున్నది. వ్యాసునియం దాతనికి గురుభావమే. కాని గురుభక్తికి మించినయాత్మవిశ్వాస మొకటి యాతనిలో విరాజిల్లుచున్నది. భారతవీరులసందర్శన మాతనికి వ్యాసుని ప్రసాదముననే లభించెను. కాని వారిని చూచుటకు ఆతనికి వ్యాసునికన్నలనే ఎరవుతీసికొనవలసినయగత్యము లేకపోయినది. వారందఱిని తాను స్వయముగా చూచుటకు జాలిన దివ్యచక్షువులను భగవంతు డాతని కనుగ్రహించియున్నాడు. సహస్రసూర్యసంకాశమగు భారతార్థమంతయు నొక్కసారిగ నాతని యాత్మలో నుదయించినది. అరటిపండొలిచి చేతబెట్టినట్టుగ ఈ మహార్థమును లోకులకు ప్రదర్శించుటయే యాతనికర్తవ్యము

కాని దానిని వ్యాసుడు చెప్పినట్లే "తుచలు" తప్పకుండ చెప్పవలె ననుబాధ్యత యాతనికి లేదు. వ్యాసుడును తిక్కనయు నొకే సత్యమును ప్రదర్శించుచున్నారు. కాని దానిని ప్రదర్శించువిధానమునందుమాత్రము వారు భేదపడిరి. వ్యాసుడాసత్యమును వేదాంత వాక్యములలోను, పురాణకథలలోను ప్రదర్శించెను. తిక్కనచేతిలో నదియొకనాటకముగ మనకు ప్రత్యక్షమైనది.

అసంఖ్యాకముగనున్న తక్కినపాత్రముల నన్నిటిని విడిచిపెట్టి ఎంతప్రతిభాశాలియైనను ఒకశ్రీకృష్ణుడే భారతమునకంతకు నర్థమని చెప్పుటలో నేమి స్వారస్యమున్నది? విదురుడు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, ధర్మరాజు, అర్జునుడు, కర్ణుడు, ధృతరాష్ట్రుడు, దుర్యోధనుడు మున్నగునితరపాత్రము లెన్నియో భారతమున నున్నవి. వీనిలో నేయొక్కదానిని గైకొన్నను పర్వతమువలె మహోన్నతముగను, సముద్రమువలె గంభీరముగను గానవచ్చును. వీనికి వ్యక్తిత్వసంపదలో లోపము లేదు. పామరజనులుకూడ వీరినిగూర్చి మాటాడునపుడు సుప్రసిద్ధులగు సమకాలికులనుగూర్చి ముచ్చటించునట్లుగ "విదురు డిట్లుచెప్పెను." భీష్ముడిట్లు చెప్పెను. అని పాత్రములకు ప్రాధాన్యము నిచ్చుచున్నారుగాని షేక్స్పియ రిట్లువ్రాసె ననునట్లుగ వ్యాసుడిట్లువ్రాసెనని కవికి ప్రాధాన్యము నిచ్చుటలేదు. ఈ భారతయోధు లిప్పటికిని దేశీయులతో బాగుగ కలసిమెలసి తిరుగుచుండుటచే వారికి భారత మెవ్వరు వ్రాసిరను ప్రశ్న మెన్నడునురాదు. పండితపామరభేదము లేక ఎల్లరకు సజీవులై కానవచ్చు ఈవీరమండలి నెల్ల తృణీకరించి యొక్కపాత్రమునకే ప్రాధాన్యమీయనేల?

భారతమునందలి పాత్రపోషణము సరిగా సృష్టికి బ్రతిసృష్టి; చదువరి రసగ్రహణశక్తినిబట్టి దాని వైభవమును పెరుగుచుండును. మానవులు మూడుతరగతులు: మొదటితరగతి మానవులకు శరీరబాహుళ్యము గల యీసృష్టియంతయు భిన్నముగా గానవచ్చును. పరస్పరవిరుద్ధముగా దోచుదీనిస్వరూపమును వారు సమన్వయింపజూడక తమకంటబడినదృశ్యములకు సంతోషించుచు కాలము గడుపుచుందురు. ఇంకొకతరగతి మానవు లట్లు సంతోషపడక సృష్టిలోనిపరస్పరవిరుద్ధాంశములను సమన్వయింపజూతురు. వీరికి ప్రతిమనుజునియందును ఉన్నదైవత్వము స్ఫురించి భిన్నప్రకృతులుగల మనుజులందరికి "మయి ప్రోత మిదం సర్వం సూత్రే మణిగణా ఇవ" అనునట్లు ఆంతర్యములోనున్న ఐక్యము గోచరించును. మూడవతరగతికిచెందిన మనుజులు, అదే పరమహంసలు: సృష్టినెల్ల పరతత్వమయముగా జూచుచుందురు. మానవులందరికి దైవ మొక్కడే యనుటతో నాగక వారందఱు దైవస్వరూపులే యనియు సృష్టియంతయు నీశ్వరమయమేయనియు వారు భావింతురు. సరిగా నిట్టిత్రివర్గభేదమే భారత పాఠకులలోకూడ నున్నది. మొదటితరగతివారికి దుర్యోధనాదిదుష్టులు, యుధిష్ఠిరాదిశిష్టులు భిన్నవ్యక్తిత్వముతో, భిన్నజాతిపుష్పములవలె, సౌందర్యసౌరభ్యములను వెదజల్లుచు నలరారుచుందురు. రెండవతరగతికి చెందినవారు ఈపుష్పములనన్నిటిని శ్రీకృష్ణసూత్రమున భారతకారు డొకటేదండగ గ్రుచ్చినాడని తెలిసికొనఁగల్గుదురు. ఉత్తమతరగతిరసికులు భారతమునంతను శ్రీకృష్ణమయముగా దర్శింపఁగల్గుదురు. తక్కినపాండవకౌరవవీరులెల్ల నామహాజ్యోతినుండి వెల్వడుకిరణములవలె వారికి గానవత్తురు. మొదటితరగతికి చెందినపాఠకులనుగూర్చి మనము ముచ్చటించుకొనవలసిన విశేష మెద్దియును లేదు. తక్కినరెండుతరగతులవారియభిప్రాయములను నించుక సావకాశముగ నాలోచించినచో భారతార్థము సువ్యక్తమగును.

భారతములో పరమదుర్మార్గుడు మొదలుకొని అత్యుత్తమపాత్రమువఱకు అందఱిలోను దైవాంశము చిత్రింపఁబడినది. దుర్మార్గులలో నిది విస్పష్టముగ స్ఫురించుటలేదు. సన్మార్గులయందు బాగుగఁ బ్రకాశించుచున్నది. ఈ దైవాంశ మాయాపాత్రములకు శ్రీకృష్ణునియందుగల భక్తినిబట్టి వ్యక్తమగుచున్నది. శ్రీకృష్ణునియవతారకథయందు నమ్మకములేనివారు దైవశక్తుల నన్నిటిని ఒక్కప్రోవుగ జేసి దానికి కవి శ్రీకృష్ణుడని పేరుంచెనని భావింపవచ్చును. భారత

మున ఎంతటిదుష్కృత్యములో నిమగ్నులయినవారయిన శ్రీకృష్ణుడు తమపాలిటిదైవమనియు ఆతనిసంకల్పమును నెరవేర్చుటకు తాము నిమిత్తమాత్రులమనియు స్వస్వరూపజ్ఞానముతో వర్తించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. అందువలన తా మేపక్ష మవలంబించినను తమకు సద్గతి తప్పదని వారినిశ్చయము. ముందుగ కౌరవపక్షమున దుర్మార్గులని పేరువడసిన కర్ణదుర్యోధనులను ఉత్తముడని పేరందిన భీష్ముని పరీక్షించి యీ విషయమును స్థాపింతము.

దుర్యోధనుడు

దుర్యోధనుడు భారతవీరులలో కెల్ల నికృష్టుడు. లోకముననున్న దుర్గుణములన్నియు కాంతాకనకముల నాశ్రయించియున్నవని పెద్దలు వచించిరి. కాంతాకనకములనగా కామలోభములని మన మర్థముచేసికొనవచ్చును. ఈరెండును దుర్యోధనునిలో మూర్తీభవించినవి. ఈభయంకరపిశాచము లాతని నొమ్మపైనెక్కి విచ్చలవిడి నాట్యమాడుచున్నవి. కీచకుడే కామదాసుడని మన మేవగించుకొనుచుండగా దుర్యోధనుడాతనినే మంచివా డనిపించినాడు. కీచకుని కింకను లోకభయమున్నది. ఒకప్పు డోరు లెఱుంగక ద్రౌపదిని తన్నినను విరటుడువచ్చి సాంత్వనములు వల్కి యనునయింపగానే యింటికిఁ బోయినాడు. దుర్యోధనుడన్ననో భీష్మాదికురువృద్ధులు ద్రోణాది-ఆచార్యులు చూచుచుండగా నిండుకొలువున ద్రౌపదిచీర లొల్పించినాడు. స్నేహితులచే పరిహాసము చేయించినాడు. తనతొడమీద గూర్చుండుమని చిఱునవ్వుతో సంజ్ఞచేసినాడు. కామమున కింతకంటె నవధి యేమున్నది? ఇక లోభము, నసూయ దుర్యోధనునికి వెన్నతోబెట్టిన విద్యలుగదా! వానికి బానిసీడయి పాండవుల నీతడు పెట్టినబాములను వేరుగ గణింప నక్కఱలేదు. నిద్రించుచున్న భీముని నీటద్రోయించుట, విషముపెట్టించుట, లాక్షాగృహదాహము, కపటద్యూతము మున్నగుదుష్కృత్యములకు దుర్యోధనుడు పుట్టినిల్లు. పాండవులను జయించినను శౌర్యముచే జయింపవలెనని కర్ణుడు తలంచును. దుర్యోధనుని కామాత్రమైన సన్మార్గచింత లేదు. అన్యాయముగనైన సరియె జగత్తు నపాండవముగా జేసి వారిరాజ్యమును తాను సంపాదింపవలెను.

మొదటినుండి తుదవరకు భారతమంతయు వెదకి చూచినను ఈతనిపాపవ్యవసాయమున నొక్కగడియయైన విరతియున్నట్లు కానరాదు. పశ్చాత్తాపసూచకము నొక్కభావమయినను ఈతని కెప్పుడు నుదయింపలేదు. తనకు స్వయముగ దోచకున్న మానె, ఇతరులు ప్రబోధించుచున్నపుడైన నది స్ఫురింపవలదా! భారతమున కవి దుర్యోధనునికి చెప్పఁగలవారందరిచేతను బుద్ధి చెప్పించినాడు. కాని దుర్యోధనచక్రవర్తిమాత్రము తనదురభిమానమును విడువలేదు.

ఉద్యోగపర్వమున భీష్ముడు, బాహ్లీకుడు మున్నగు వయోవృద్ధులు నారదాదిమహర్షులు నిజశ్రేయోభిలాషులగు జననీజనకులు బుద్ధిచెప్పిరి. ఆతడు తానుబట్టినకుందేటికి మూడేకాళ్లని కూర్చుండెనుకాని వారిమాట వినిపించుకొనలేదు. యుద్ధము వచ్చినది. తననమ్మిన యోధవీరులెల్ల నొకరితరువాత నొకరుగ మరణించుచున్నారు. అంపశయ్యమీదనున్న భీష్ముడు పాండవులతో సంధిచేసుకొనవలసినదని బ్రతిమాలి చెప్పినాడు. దుర్యోధను డేమాత్రమును వినిపించుకొనలేదు. తుదకు దుశ్శాసనుడుకూడ మరణించినాడు. కర్ణార్జునులు ద్వంద్వయుద్ధమునకు సిద్ధపడినారు. అప్పుడు అశ్వత్థామ యెన్నియోవిధముల ప్రార్థించి దుర్యోధనునికి బుద్ధి చెప్పెను. కాని లాభము లేకపోయెను. తనయాశలకన్నిటికి మూలకందమగు కర్ణుడుకూడ నశించెను. కాని దుర్యోధను డింకను శల్యునిగూర్చికొని యుద్ధమునకు బునఃప్రారంభము చేయుచున్నాడు. శల్యుడుగూడ తెగటారి మూర్ధాభిషిక్తుడగు తానొంటరిగ పాదచారియయి దిక్కులేనివానివలె ద్వైపాయనహ్రదములో దాగికొనునప్పుడైనను సంజయునితో,

క. ఇమ్మడువులోన దాగెద,
నిమ్ములల నెచ్చటికినైన నేగెద దగువ్రు

త్తమ్మునఁ దొలగి నిలిచి మఱి,
యెమ్మెయినేనియును దీర్తు నే బగయ చుమీ.

అని పాపనిశ్చయుఁడై పలుకుచున్నాఁడు. తుదకు తొడలువిఱిగి నేలమీదబడి మరణసంసిద్ధుఁడైనప్పుడైన ఇకముందు గతి యేమి యనునాలోచనపొడమి తాను చేసిన దుష్కృత్యములకు పశ్చాత్తాపము రావచ్చునా!

గీ. కపటధర్మకంచుకంబున వెలసిరి
గాని సత్యపురుషకారపరులు
గారు పాండుసుతులు వారల నమ్మంగ
గాదు చేత సందడికాయ యిడిన.

అని తనయనుచరులకు బోధించి ఎట్లయిన పగ సాధింప జూచుచున్నాఁడు. తనమట్టుకు తానేమియు దోషము లొనరించినట్లే యాతనికి స్ఫురించుట లేదు సరికదా తనదుష్కృతములన్నియు ఎదిరివీరులకడ గానవచ్చుచున్నవి చూడుఁడు:

గీ. ఎదిరి పెనగంగజాలక నిదురవోవ
నొంచు తెరఁగున విషము పెట్టించుపగిది,
ఇంటఁ జిచ్చిడుచాడ్పున నట్లు చేసి
పడయుదురుగాక రాజ్య మప్పాండుసుతులు.

మరియు అంతటితో నాగక అశ్వత్థామకు సేనాధిపత్య మిచ్చి పాండవవధార్థము పురికొల్పుచున్నాఁడు. తుద కశ్వత్థామ వచ్చి ఉపపాండవుల మరణవార్తను నారాయణమంత్రమువలె తనచెవిలో నూదువరకు నాతనిప్రాణము పోయినది కాదు. ఇట్లు జన్మించినఘడియమొదలుకొని తుదిముహూర్తమువఱకు పాండవనాశనమును కర్మయోగముగ నభ్యసించిన దుర్యోధనుడు భావిగతినిగూర్చి సంశయించుచున్నాఁడా?

చ. చదివితి నెల్లవేదములు
జన్నము లొప్పగ జేసితిన్ రమా
స్పదమసువృత్తిఁ జొబ్బి నర
పాలకులెల్లను గొల్వఁ గంటి దు
ర్మదరిపుగాఢగర్వపరి
మర్దనకేలి యొనర్చితిన్ దగన్
తుది నని మిత్రబాంధవుల
తో త్రిదివంబునకేగు టొప్పదే.

అని స్వర్గ మరచేతిలో నున్నట్లు నిశ్చయించి పలుకుచున్నాఁడు.

దుర్యోధనుని యీ నిశ్చయబుద్ధి కంతకును మౌర్ఖ్యమే కారణమని మనము సులభముగ సమాధానము చెప్పవచ్చును. కాని అట్లుచేసి యూరకున్నచో మనము దుర్యోధనుని పూర్ణముగ నర్థము చేసికొనిన వారము కాఁజాలము. భారతవీరుల హృదయము లన్నిటిలోకి దుర్యోధనుని హృదయమే మిగుల దుర్గమము. దాని కవాటములు తెఱచుట కష్టసాధ్యము. ఎంతయాప్తునితో మాటాడుచున్నప్పుడైన నాతనికి స్వస్వరూపజ్ఞాన మున్నట్లే స్ఫురింపదు కాని కొంతశ్రమచేసినచో నాతనికున్న నిశ్చయబుద్ధికి కారణము స్వస్వరూపజ్ఞానమే యని మనము నిరూపింపవచ్చును.

శ్రీకృష్ణుడు సంధినిమిత్తము హస్తినాపురము వచ్చునని తెలిసినసందర్భమున భీష్మధృతరాష్ట్రులతో:

గీ. అతఁడు పూజనీయుఁడగునే నెఱుంగుదు;
నైన ధనము వీగి నవదతనము,
వచ్చు బెచ్చువెరిగె వైరులు గర్వింతు
రేల పగ యడంగునిట్టులైన.

అని శ్రీకృష్ణునిగూర్చి యాతడు తనకు పూర్వపరిచితుడే యనునట్లుగ మాట్లాడినాడు. కణ్వాదులు సంధినిగూర్చి మాట్లాడునపుడు,

క. మునులార నన్ను విధి యేమని
మనుపుట్టించె నట్టులయ్యెడుఁగాక
వినఁ జనిగానిమాటలకుఁ
బనిగలదే యుడుగుఁడింక బహుభాషణముల్.

ఈ వాక్యములు దుర్యోధనుని బాహ్యస్వరూపమగు మౌర్ఖ్యమున కనుగుణముగ విరసముగ జెప్పింపబడినను తన్నొకయమానుషశక్తి నడిపించుచున్నదనియు తానెందరెన్నివిధముల చెప్పినను తనక దానికనుగుణముగ వర్తింపవలెనను నిశ్చయముతో దుర్యోధనుడు వర్తించుచున్నాఁడనియు తెల్లమగుచున్నది. దీనిని మనము Fatalism అనిచెప్పినను చెప్పవచ్చును. ఏపేరుపెట్టినను Fatalism కూడ మహాపురుషులలో గానవచ్చు

దైవపరతంత్రతకు (Self surrender) వికారరూపమే యని యొప్పుకొనక తప్పదు. ఇంతకంటెను విస్పష్టముగ శల్యపర్వములో దుర్యోధనుని స్వస్వరూపజ్ఞానము ప్రదర్శింపబడెను. తొడలు విఱిగిపడియున్న పుడశ్వత్థామతో,

చ. వినుఁడు మహానుభావులగు
విష్ణు నెఱింగియెఱింగియే మిమున్
గొని సెర పేదికాదె బగ
తుర్ దలకొంటి జయంబుగోరి మీ
రును బలశౌర్యసంపదను
రూపముగాఁ బొగడొందుభంగులన్
జెనఁగితి రేమిచేయుదురు
జెట్టిదుఁడైడె విధి తప్పఁజూచినన్.

అని చెప్పినపద్యమునుగూర్చి లెస్సగ నాలోచింపవలెను. దుర్యోధనునికి శ్రీకృష్ణునిమాహాత్మ్యము లెస్సగ తెలియునట ! అయినను యుద్ధముమానినవాఁడు కాఁడు. ఇంకొకచిత్రము; యుద్ధమునం దాతనికి జయముకాలేదని చింతయున్నట్లే కానరాదు. అశ్వత్థామాదులు శ్లాఘ్యముగ బెనగి రనుచున్నాడేకాని వారినికూడ నెపపెట్టుటలేదు. ఇట్లు జరిగినదానికి చింత లేదు. తనభావిగతినిగూర్చి భయము లేదు. కాని యింకను తనకంఠములో ప్రాణమున్నంతవఱకు పాండవవధోద్యోగమునకు స్వస్తిచెప్పుట లేదు. దీనినిబట్టి శ్రీకృష్ణునిసంకల్పమే తన్నట్లు పాండవులకు విరోధిగా ప్రవర్తింప జేయుచున్నదనుజ్ఞానము దుర్యోధనుని కున్నదనుటలో నాక్షేపణ మేముండును ? ఇట్లు మూర్ఖుడయిన దుర్యోధనుడు తుదకు శత్రుపక్షమున నున్న శ్రీకృష్ణభక్తుడే యయినట్లు తేలుచున్నది.

ఒక్కవిషయమును మనము బాగుగ నాలోచింపవలెను. శ్రీకృష్ణు డితరులచే జెప్పించియు, తాను స్వయముగా చెప్పియు దుర్యోధనుని మనస్సుత్రిప్పుటకు తనపౌరుషశక్తినంతను వినియోగించినాడేకాని దైవశక్తి నించుక వినియోగించినను ఆతడు చక్కబడక పోయినాడా ? తనవిశ్వరూపమును చూపి అర్జునుని రణోన్ముఖుని చేయగలిగినప్పుడు అదేసాధనము దుర్యోధనుని రణవిముఖుని చేయుటయందు నిష్ఫలమయి పోయినదా ? సంధికి కృష్ణుడు బయలుదేరినపు డాతనితో దైవము, పౌరుషము రెండును అతనివినోదము లని యర్జునుడు పలికినపుడు,

ఉ. కావున సంధికిన్ బురుష
కార మొనర్చెద నోపినంతయున్
దైవముచేత యెట్లగునొ
దాని నెఱుంగ; సుయోధనుండు సం
భావన చేసి పాలొసగ
పాడియె గల్గిన బాల్యమాదిగా
నేవిధినైననుం జెరుప
నింతలు పాపము లాచరించునే.

అని కృష్ణు డిచ్చిన ఉత్తరము దుర్యోధనుని చారిత్రమున కంతకు నర్థము ధ్వనింపజేయుచున్నది. మొదటినుండియు దుర్యోధనుని దైవము నడిపించినప్రకారమును బట్టిచూడగా దైవశక్తులు సంధికి వ్యతిరిక్తముగా నున్నట్లు తోచుచున్నదని సత్యమును కొంత ప్రకాశింపఁజేసినాడు. పైకి నలువురు నోళ్లఁబడినవాడు దుర్యోధనుడు. లోపల బనిచేయుచున్నశక్తి శ్రీకృష్ణసంకల్పము. దీనినెఱింగియే గాంధారియు, సుదంకుడును యుద్ధానంతరము శ్రీకృష్ణునే శపింపబూనినారు.

మానవదృష్టితోఁ జూచినచో మూర్ఖ్యము మనకు సరిపోవుచున్నది. కాని సూక్ష్మదృష్టితో బరికించినచో దుర్యోధనునిమూర్ఖ్యము శ్రీకృష్ణునిసంకల్పము యొక్క బాహ్యస్వరూపమని తేలినది. ఇట్లొకేపాత్రమున మానుషదైవముల రెండింటెని విస్పష్టముగ జిత్రించుటలోనే మహాభారతకారుని ప్రాగల్భ్య మున్నది. ఈరెండును ఒకదానినొకటి నాశనము చేయుటలేదు. వీనిని ప్రదర్శింపజూచుటలో కవి పాత్రములను వేదాంతము బోధించుట కేర్పడినదృష్టిబొమ్మలనుగా జేయుట లేదు. మనుష్యాంశమును దైవాంశమును ఒకేపాత్రమునందు ఒకదానికొకటి భంగము తేకుండగ నడపుకొనివచ్చుటలోనే మహాభారతకారుని అతిమానుషపాత్రోన్మీలనప్రాగల్భ్యమున్నది.

పిపాసువు

దివాకర్ల వేంకటావధాని

చేతులు మోడ్చి నీచెలిమిఁ జేయుటకోసము వేఁడుచుంటి నో
సీ! తరళాయతాక్షి! చెవిఁ జేర్ప వహంకృతియేల? మోహమె
ట్లో తలకెక్కి రంభవనునూహ దలిర్చుట గాదు నీదు రూ
పాతిశయంబె నెమ్మదికి నార్తినిగొల్ప ననుగ్రహింపుమా!

కలుగునె నాకు నీదుసముఖ మ్మనినంతనె సంబరంబు! దృ
ష్టులకు ననుక్షణం బిటులె చోద్యము గొల్పుచునుండుఁ జిత్రమం
దలిరచనావిలాసము లనంతములై, ఘటియింతువేల? కొం
దల, మిఁక నవ్వు మొక్కటియునవ్వు కృతార్థుఁడ నౌదుఁ గోమలీ!

నిన్నన రాదుగాని నవనీరరుహానన! యెన్నఁడైన న
త్యున్నతసౌఖ్యముం గొలుపు నుత్తమవస్తువులే దురంతమై
యెన్నఁగరాని బాధ ఘటియించును జుమ్ము, జగత్స్వభావ మి
ట్లున్నది యేమిసేయుదు నహో! విధికిన్ దయరాదు నాపయిన్.

కలికీ! మీకు నిరంకుశత్వము నిసర్గం, బేరిపై నేర్పడున్
గలుగన్ మీ కలవారిబాధలపయిన్ లక్ష్యమ్ము పూజ్యంబు, ప
ల్కులు వేయేటికి మీస్వరూపజితు లాక్రోశించుచున్ జేరి మి
మ్ములఁ బ్రార్థించుకొలంది మీ కనుపదమ్మున్ గర్వ ముప్పొంగునే!

ఎందుల కీవిచార మనెదేని భవత్కృపవచ్చుదాఁక నా
నందముగల్గు టెట్లు లలనా! మరి యింతఁగఁ గన్గొలంకులన్
జిందఁగనిమ్ము బాష్పములు నీపయి రక్తికి నన్నెహెచ్చు, నే
సందడి లేకయే కలుగుసౌఖ్యములం దనుభూతి గొప్పయే?

ఇదివర కెవ్వరింగొలువ దీహృదయమ్ము, భవత్పదంబులం
దొదిగినకాన్క గైకొన నయోగ్యమొ? యోగ్యమొ? యెంతకాలమో
ముదిత! పరీక్షచేసినను మోదమె! వృక్షముకంటెఁ దత్ఫలా
భ్యుదయము గ్రోలువారలదె పూర్ణముగాగ నదృష్ట మన్నదో!

అందన్నిమ్మానిపండని నిరాదరణంబు వహించుచున్న నా
డెందమునన్ దలంపులు బలీయములై కనుపట్టుచుండె నీ
యం దనురక్తిమాత్రము నిరాశ వహింపఁగనేల ? సిగ్గుచే
తం దరళాక్షి యీగతికిఁ దారె నను న్నిజమౌనె ? సుందరీ !

భవదీయప్రణయప్రసక్తికి నను న్బాత్రమ్ముగాఁ జేయనే
ర్తువ యేని న్గనకాభిషేకము నొనర్తుంగాని లేకున్నచో
నవశమ్మైనవిరక్తి గొల్పెడు ననహ్యాద్వేషమూలమ్ముగా
నవివేకంపుఁబనుల్ పొనర్పఁగ మనంబం దెంతునేమో సుమా !

మార్పునకుఁ జోటు గల్గుచో మారిపోవు
నట్టి దనురక్తి యె ట్లౌనటందువేని
ప్రాణ మున్నంతవరకుఁ దలంతు నాదు
హృదయరాజ్యాధిదేవత వీవె యనుచు.

తలఁప న్మానుము నన్నుఁగూర్చి బలవంతమ్మైన నాసమ్మతి న్
గలుగన్నేర్చునె ? నీకొకింతయిన సౌఖ్యం బెల్లయుద్వేగ మా
వల మాయంబగునందువే మొ ? కటు బాపం బబ్బు నట్లన్నచో
న్నిలయంబన్నది ప్రేమవాహినికి లేనేలేదు శాతోదరీ !

హృదయగేహంబునం దొకయింత నాకుఁ
దావొసంగుము మొదట సుందరి ! పదపడి
యీపిపాసితు నార్తి సహింపజాల
కప్పు డొసఁగెద వింత ప్రేమామృతమ్ము.

తనకు న్నచ్చినసుందరీమణిని బొందం గోరి ప్రార్థింపఁగాఁ
జనుదోషమ్మును లేదుగాని యిట యాజ్ఞాదైన్యము న్భంగపా
టును లేకుండిన యాతఁడే సుకృతి; నేఁడో రేపొ నావాంఛిత
మ్మును నీవై నెరవేర్తువే మొకొ ? చలమ్ము న్వీడి ప్రాణేశ్వరీ !

యక్సరే చిత్రములు

(కలగూరగంపలోని 'పిల్లల గండములు' అను చిన్నవ్యాసమును చూచునది.)

చిత్రము ౧ G. S. A

చిత్రము ౨ G. S. A.

నా లాటరీ మోటారు

పెద్దాడ రాజలింగమూర్తి, బి. ఏ.,

౧

లాటరీ అంటే నాకు చిన్నప్పటినుంచీ తలనొప్పి పరమాసహ్యమూను. లాటరీవేయడమంటే ఏదో పాపంచేసినట్టుగా మనసు చివుక్కుమంటుంది. లాటరీ రాలేదంటే టిక్కట్టుకు వెచ్చించినడబ్బు-న్యాయమైనది- వృధా అయిందికదా అనిన్నీ, నిరుపేదలకు దానంచేస్తే కొంతపుణ్యమైనా వచ్చివుండేది అనిన్నీ. లాటరీ గెల్చేటట్టయితే అన్యాయంగా, అనాయాసంగా అన్యులధనం మనకు ప్రాప్తించింది, ఇతరులప్రాణము లెంతవుసూరుమన్నవో యిందువల్ల మనం అక్కరకు వస్తామా అనిన్నీ ఆందోళన అంకురిస్తుంది. అందుచే చిన్నప్పటినుంచీ లాటరీవేయడమంటే అకార్యంగా అనుకునేవాణ్ణి.

౨

రాత్రి పెందలకడనే భోజనంచేసి పండు వెన్నెట్లో 'యీజీ ఛైరు' లో పగలల్లా వ్రాయగా మిగిలిన ఆఫీసుకాగితాలన్నీ వ్రాసుకుంటూ కూర్చున్నాను. సమీపంలో మంచంమీద మాచిట్టి సుఖంగా నిద్రబోతూంది. భోజనానంతరం చేసికోవలసిన గృహకృత్యాలు నిర్వర్తించుకొని వేగిరంగా మా కల్యాణి కూడా అక్కడికేవచ్చింది. కల్యాణి తన ఒడిలోనున్న మల్లెపూలను మాలగా గుచ్చుకొంటూ కుర్చీకి మంచానికీ మధ్యగాకూర్చుంది. కల్యాణిచేతిలోని మల్లెపూలు ముఖబింబమున తాండవించు లేనవ్వులు, వెన్నెలలో నైక్యమౌతూ నూతనశోభ కలిగించాయి.

"రాత్రిపగలు ఆఫీసుపనేకాని అన్యం అక్కర లేదా ?" అంటూ కల్యాణి నాముఖంకేసి చూచింది.

వెంటనే జవాబుచెప్పుటకు నాకేమీ తోచింది కాదు. ఆడాళ్లకు మగవాళ్ల కష్టసుఖా లెట్లు తెలుస్తాయి? తాలూకాగుమాస్తా చేయవలసివుండే విధులు చేసేవారికేగాని తెలియవు. చేసినకొలదీ పనికి అంతుండదు. చేసినదానికి మెప్పుండదు. ఒక డిప్యూటీ కలెక్టరు కూతురు తనభర్తపై కోపంవచ్చినప్పుడు "నా తండ్రితో చెప్పి మీకు తాలూకాగుమాస్తాపని వేయిస్తా" నని బెదరించుచుండేదట! తాలూకాగుమాస్తా పడే కష్టాలు అనుభవైకవేద్యము, వర్ణనాతీతము.

దైవానుగ్రహంకొలదీ, ఆనర్సు పేసయినాననే కారణంచేతనో, డిప్యూటీ కలెక్టరుగారి అల్లుడననే కారణంచేతనో, నాకు ప్రథమంలోనే 'ప్రొబేషనరీ రివిన్యూ యినస్పెక్టరు' పని లభించి నాలుగేండ్లలోనే యేబది రూపాయిల జీతంలోనికి వచ్చాను. తక్కిన గుమాస్తాలకంటె చాలాశ్రమ నాకు తప్పింది. ప్రొబేషనరునని మా ఆఫీసులో మా అధికార్లకు నాయందు కొంత గౌరవ ముండడంమూలాన్ని కూడా నాకు తక్కువపని కల్పించారు. ఏదియెట్లావున్నా రాత్రిళ్లు యింటివద్ద ఆఫీసుపని చేసుగుంటే కాని arrears లేకుండా నిర్వహించడం దుర్ఘటం. ఈ సంగతి మా కల్యాణికికూడా కొంతవరకు తెలుసును. కల్యాణి యిప్పుడు వేసినప్రశ్న ఇదివరలో చాలామారులు వేసినదే. ఆ ప్రశ్నకు ఒక నవ్వే నా సమాధానం. ఆ నవ్వులో నా అసమర్థత, అసహాయత, అనాదరణ మిళితమైవుంటాయి.

కల్యాణిప్రశ్నకు మామూలునవ్వే సమాధానంగా ఉపయోగించాను. కాని కల్యాణి యీనాడానవ్వుతో తృప్తిపడలేదు.

"నామాటకు సమాధానంలేదు, మీ ధోరణి మీదేనా ?" అంటూ కల్యాణి నా సమీపంలోవున్న దీపం తగ్గించేసింది. ఇతరపరిస్థితుల్లో కల్యాణి చేసిన నేరమునకు తగినశిక్ష విధించేవాణ్ణే. కాని అప్పట్లో ఏమిచేయడానికీ తోచక, నా అసమర్థత వెలికితోచనీయక "ఎప్పుడూ నీలాంటి అల్లరిపనే" అని అంటూ చిరునవ్వుతెచ్చుకొని కల్యాణిచెక్కులను

నొక్కి ముద్దాడాను. కల్యాణి విజయమునకు విఱ్ఱవీగుచు "మోటసరసము" అని అస్పష్టవాక్యములతో ఆనందించింది.

ఆఫీసుకాగితములందొకచోట పొందుపరచి ఆనందమును వెదజల్లుచు పిండియారబోసినట్లుండిన బ్రహ్మాండమునంతను కండ్లార గాంచుచు తన్మయులమైనాము.

3

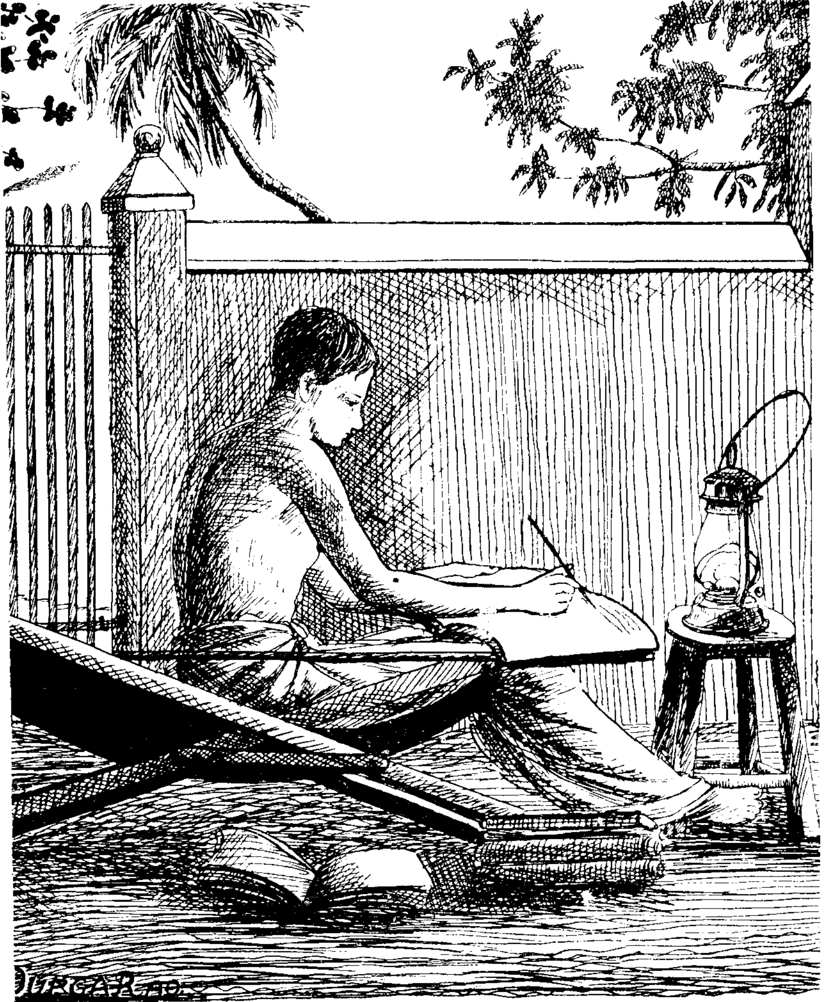
"బొంబాయిలో లాటరీయట! మీరు విన్నారా?" అని కల్యాణి ప్రశ్నించింది.

"బొంబాయియందేమి, దేశమెక్కడ చూచినా లాటరీలే!" అంటూ విసుగుసూచించాను.

వెంటనే గుమారం రేగింది. లాటరీలు నేయకూడదని చిరకాలం నుండి నా మనసులో ఛాయపడియున్న దృఢాభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చి కల్యాణిని నా పక్షానికి మరల్చడంకు యత్నించేశాను. సాధ్యం కాలేదు. ఆమె విద్యావతి. మరల్పరాని ఆశయములు కలది. కీ. శే. తన తండ్రివలెనే తాబట్టిన సందేటికి మూడేకాళ్లని అనే స్వభావంకలది. ఏదోవిధంగా రాజీచేసుకొనక తప్పదని ఆమెఆశయములకే నేను సంపూర్ణాంగీకారము చూపవలసివచ్చింది.

దరహాసవదనంతో ఆమె "మీరు నాతప్పు క్షమిస్తారన్నమాట!" అనిఅంది.

"ఏంతప్పు"?

"రాత్రి పగలు ఆఫీసుపనేకాని అన్యం ఎక్కడలేదా?"

"బొంబాయి మోటారుగాలకికి అయిదు రూపాయిలుపెట్టి మీపేర టిక్కట్టుకొన్నాను—మధ్యాహ్నం మీరు కచ్చేరీకి వెళ్లింతర్వాత" అని అంది కల్యాణి.

నామనస్సులో కోపం ఒక్కుమ్మడి పెల్లుబికింది. "ఆడవాళ్లకు ధనముయొక్క విలువ తెలియదు. ఎంత

నిర్లక్ష్యము! ముప్పదిరోజులు కష్టించి పనిచేయగా యీకరువురోజుల్లో Salary cut పోగా వచ్చే స్వల్ప జీతంలోని అయిదురూపాయిలను వృథాగా మంటి

అంటూ కల్యాణి నాముఖం కేసి చూచింది.

పాలుచేసిందే!" అని విషాదం మనసును కలచివైచింది. కాని యింతలో మాచిట్టి 'బాబా-బాబా' అనిపలవరించింది. చిట్టిపెదవులపై నేలియాడిన చిరునవ్వులున్నూ సన్నని సంజె ధవళచ్ఛాయలున్నూ చంద్రరేఖను వెక్కిరించినట్లు మెరిసినాయి. నిద్రించు మాచిట్టిముఖబింబమున తాండవించు నిర్మలమందహాసవీచికలు నాహృదయాందోళనము చల్లార్చి సేదతీర్చినవి.

"మంచిపని చేసితివి, సంతోషము" అని అప్రయత్నముగా కల్యాణిచేసిన కార్యమునకై నామె నభినందించాను.

తలవనితలంపుగా కల్యాణి పొందిన గౌరవమునకు ఆమె ఆహ్లాదమందింది.

౪

పదునైదుదినములు గడచినవి.

సాయంకాలము మూడుగంటలైనది. ఆఫీసులో తహశీలుదారుగారు నాచే తయారు చేయబడినఆఫీసులెక్కలను పరీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో తపాలా బంట్రోతు తంతినొకటి గొనివచ్చి నాకిచ్చెను. తంతిని నేనిప్పుడుండగనే "పాపము! ఆప్తులలో నెవరికైనా ప్రమాదము కలుగలేదుకదా!" అని తహశీలు దారుగారు ప్రస్తావించారు. తోడిగుమాస్తాలందరూ చుట్టూచేరారు. తంతివిచ్చి "లాటరీవచ్చింది. బొంబాయిమోటారులాటరీ గెల్చాను" అని అప్రయత్నంగా ఆనందాందోళనలతో అధికారి సముఖమందున్న సంగతికూడా మరిచి అరిచాను. అక్కడ నేను పొందిన అభినందనములకు అంతులేదు. తహశీలుదారుగారు కూడా ఆ రోజుకు తణిఖీ ఆపుచేసి యింటికేగుట కనుమతినిచ్చారు. నాతోడి గుమాస్తాలు అప్పట్లో నాజేబులోనున్న పదిరూపాయిలు వెచ్చించి నా అనుమతిలేకుండానే 'టీపార్టీ' చేసికొని ఆనందించారు. వార్త తెచ్చిన తంతి జవానుకున్నూ, ఆఫీసుజవానులకున్నూ బహుమానాలక్రింద తాలూకా షరాబు అయిదు రూపాయిాలు అప్పుకూడా పెట్టాడు.

౫

కల్యాణిఆనందమునకు మేరలేదు. అప్రయత్నంగా వాహనాధికారం కలిగిందికదా అని ఆమె సగర్వి అయింది. మోటారుకారుహక్కెవరిది అని ప్రణయకలహం ప్రారంభమయింది.

"నాజీతపు రాళ్లతో కొన్న టిక్కట్టుకదా, మోటారు నాదే"నని నేనన్నాను.

"టిక్కట్టు కొన్నది నేను. కావలిస్తే అయిదు రూపాయీలు యిచ్చేస్తాను. కారుమాత్రం నాదే" అంది కల్యాణి.

మాకు సమాధానం కుదరక మాచిట్టిని తగాదా పరిష్కరించేందుకు న్యాయాధికారిగా కోరుకున్నాము.

"చిట్టీ, చిట్టీ, కా రెవరిదమ్మా?" అని అడిగాము.

"నాదే!" అంది మాచిట్టి వచ్చీరానిమాటలతో.

చిన్నప్పుడు చదువుకున్న రెండుపిల్లులతగాదా కోతి తీర్చినకథ జ్ఞాపకంవచ్చి మేమిద్దరం నవ్వుకున్నాం.

"కారు నీదేనమ్మా!" అంటూ చిట్టిని ఉభయులమూ ముద్దాడాము.

మరునాడు రెండువేలురూపాయి లిచ్చేదమనిన్నీ, కారు విక్రయించవలసిందనిన్నీ ఒక యేజంటు తంతి నిచ్చాడు. కారు పంపుచున్నానని లాటరీయజమాని తంతినిచ్చాడు. యీ రెండువార్తలను చూచినపిమ్మట కళ్లు తెరిచాను.

కారా? రెండువేలరూపాయిలా??

యిదమిద్ధమని నిర్ణయించలేక Shakespeare పడ్డ అవస్థలోపడ్డాను.

తోడిసమస్తాలందరూ "తాలూకాసమస్తాకు కారెందుకు? రెండువేలూ పుచ్చుకొని బ్యాంకులో వడ్డీకి వేసుగో" మన్నారు.

కల్యాణి కీపద్ధతి నచ్చలేదు.

"ఈ అపశకునపుమాట లేమిటి? వచ్చిన కారు అమ్ముకుంటారా? శిరివస్తూంటే మోకాలడ్డుతారా? అయిదువేలరూపాయిల కిమ్మత్తుచేసే కారు రెండువేలకా అమ్ముకోవడం? కావాలన్నప్పుడు కారు దొరుకుతుందా? కారే వుంచుకోవాలి" అంటూ ఆమె గట్టి ఉపన్యాసం యిచ్చింది. ఆమె బాల్యంలో తండ్రి డిప్యూటీకలెక్టరు చేసేటప్పుడు కారుసౌఖ్యం అనుభవించింది. తండ్రి చనిపోవుటచేతనున్నూ, పుట్టింటివారి కుటుంబము చితికిపోవుటచేతనున్నూ ఆమెసౌఖ్యంకు విఘాతం కలిగింది. తిరిగి అట్టిసౌఖ్యం తనంతటతానే వెదకికొని వచ్చుచుండగా పోద్రోచుట కామె కిష్టము లేదు. ఆమెయాజ్ఞ యెప్పటివలె శిరసావహించాను. కారు స్టేషనుకురాగానే రైల్వేవారి కీయవలసిన ఖర్చు ఏబదిరూపాయిలు నాజీతం రానందున హెడ్ క్వార్టర్సు రెవిన్యూయినస్పెక్టరుగారివద్ద చేబదులు తెచ్చి చెల్లించి కారుయింటికి తెప్పించుకున్నాను. కారు క్రొత్త Model ది. నూతనంగా యింగ్లాండునుంచి దిగుమతి చేయబడింది. ఆ Model కారు చూచినవాళ్లంతా బాగుందని వేనోళ్ల పొగిడారు. మాయిల్లొక తీర్థయాత్రాప్రదేశమైంది. వచ్చి చూచేవా రడిగేప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పలేక విసిగిపోయాను.

కల్యాణి పొందిన ఆనందము వర్ణింపశక్యంకాదు. వచ్చిపోయే అమ్మలక్కలందరకు ఆకారుయొక్క చరిత్ర నామూలాగ్రంగా సుమారు వేయిమార్లయినా వర్ణించియుంటుంది. కారులోనే గాక యివతల కూర్చొబెడితే యేడ్పుప్రారంభించేది మాచిట్టి.

కారునకు ఒకషెడ్ వేయించవలసిందని అంతా సలహాయిచ్చారు. అందుకోసం మాయింటికెదురుగా వున్న కాళీదొడ్డి అద్దెకుతీసుకొని అరవైరూపాయిలు ఖర్చుపెట్టి వకరేకుషెడ్డు వేయించాను. డ్రైవింగు తరిఫీదుపొందిన గ్రామంలోని నిరుద్యోగులందరూ ఉద్యోగం నిమిత్తం అప్లికేషనులు పంపడం ప్రారంభించారు. సమయాసమయాల్లేకుండా వేపించుకు తిన్నారు. గ్రామంలో అందరివద్దనుంచీ స్నేహితులేమి, బంధువులేమి, పరిచయులేమి, అధికార్లేమి, అందరివద్దనుంచీ కెప్టిమోనియల్సు, రికమండేషన్సు తీసుకురావడం ప్రారంభించారు. ఆఖరికి మా తహశీలుదారుగారుకూడా కులాభిమానాన్ని పురస్కరించుకొని ఒకడిని రికమెండు చేశారు. ఆతగాణ్ణి కాదంటే, నా ఉద్యోగానికి భంగ

మొస్తుందేమోనని నెలకు పదిహేనురూపాయిల జీతం మీద అతణ్ణే డ్రైవరుగా అప్పాయింటు చేసినాను. ఉద్యోగాలను భర్తీచేసే అధికారం వున్నవారిపాట్లు నాకప్పుడు గోచరించాయి.

౭

మ్యునిసిపాలిటీవారి దగ్గరనుంచీ, జిల్లాబోర్డువారి దగ్గరనుంచీ మోటారు లైసెన్సు ఫీజులు చెల్లించవలసిందనిన్నీ, లేనియెడల ప్రాసిక్యూషను చేస్తామనిన్నీ శ్రీముఖాలు వచ్చాయి. డబ్బు సర్దుబాటుచేసుకోలేక చాలా చిక్కులుపడ్డాను. కల్యాణి నాకష్టం కనిపెట్టియేమనడానికి తోచక తనవడ్డాణం విక్రయించి సొమ్ము సకాలంలో సర్దింది.

మా డ్రైవరు కొద్దిరోజుల్లోనే మాకు యజమాని కావటం ప్రారంభించాడు. తన్ను "నాయుడు" అని పిలిస్తేనేకాని పలకనని నాకు వినబడేటట్లు యితరుల వద్ద అంటూవచ్చాడు. అవిధేయత, అవిశ్వాసం వృద్ధి కావడం మొదలెట్టాయి. పెట్రోలుకు అయ్యేఖర్చు మితిమీరింది. కారు మరమ్మతుల పేర వసూలుచేసిన మొత్తం పెరిగిపోయింది. ఇదేమనడానికి భయం. తాను తహశీలుదారుతరఫుమనిషినిగదా అని పొందిన అహంకారము హద్దుమీరింది. తగినట్లు మందలిద్దామంటే తహశీలుదారుగారి కోపానలంలో ఆహుతి కావలసివస్తుందేమోనని లోపల నాకు భయం.

కారు వచ్చింతరువాత నాకు కష్టపరంపర లెక్కువైనాయి. మనశ్శాంతికి దేహశాంతికి కూడా భంగము వాటిల్లింది. నాకు వచ్చేనెలజీతంతో సుఖంగా జీవయాత్రగడపే సంసారమునకు ఇప్పుడు నూటయేబది రూపాయలవరకు ఖర్చుపెరిగింది. ప్రస్తుత ఆర్థికపరిస్థితులనుబట్టి అప్పుకూడా పుట్టడం మానేసింది. మోటారు ఏజంటుయిస్తానన్న రెండువేలరూపాయిలు పుచ్చుగుంటే బాగుండియుండేదని కల్యాణి ఒకటిరెండుసార్లంది. నాకష్టసుఖాలలో పాలుపొందే కల్యాణి తనవేయి రూపాయిల కిమ్మతుగల నగలను కుటుంబఖర్చుక్రిందే వినియోగించింది. కుటుంబఖర్చు నిమిత్తం మారువాడీకి అయిదువందల రూపాయీలు ఋణపడ్డాను.

కారు వచ్చినపిమ్మట లోకులుకూడా విరోధులు కావడం మొదలెట్టారు. "కారువచ్చా"క గర్వంవచ్చింది రావిడికి అంటూకొందరు, "దీనితో వీడిదీపం ఆరిపోతుం"దని కొందరు, "కోతికి కొబ్బరికాయ దొరికిన విధంగా కులుకుతున్నారు మగడూ పెండ్లాము" అంటూ కొందరు, నిర్నిమిత్తంగా అసూయాపరు లవడం సాగించారు. గ్రామంలో అవసరమున్నవాళ్లూ లేనివాళ్లూ కూడా కారొకమారు lend చేయమంటూండేవాళ్లు. ఇస్తేవకతంటా, ఈయకపోతే వకతంటా. నిరంతరము నాకారు తమస్వంతకారుగా వినియోగించుకొనుచుండిన మాతహశీలుదారు హెడ్డు అక్కౌంటెంటుగార్లకు కూడా నేను అప్రియుడనైపోయాను.

మా డ్రైవరు చేసిన దుర్నయము లొక్కటొకటిగా బయలుపడ్డాయి. నాపేర పెట్రోలుకొని యెప్పటి కప్పుడు తిర్గి యితరులకు విక్రయించి సొమ్ముహరించేవాడు. రిపేర్సు పేరెట్టి నావద్ద వసూలుచేసిన సొమ్ముంతయు తనకే జమకట్టుకునేవాడు. కారుసామానులు కొన్నిమార్చి లాభంచేసుకున్నాడు. ఒకరోజు సాయింత్రం మాచిట్టి కారులోకూర్చొని ఆడుకుంటూండగా మెళ్లోవున్న బంగారుగొలుసు తీయడానికి ప్రయత్నించాడని యిరుగుపొరుగువారు మాకల్యాణితో చెప్పారు. ఈసంగతులన్నీ విమర్శించి డ్రైవరును నౌఖరీలోంచి తగ్గించి తహశీలుదారుగారి భయాన్ని ఛార్జీయివ్వకుండా వదిలేశాను. కారు నేనే నడపడం ప్రారంభించాను.

౮

సాయంత్రం అయిదుగంటలయింది. చల్లగాలికి షికారు కెడదామని కల్యాణిఅంది. ఆదివారమవడంచేత, అర్జంటు ఆఫీసుపని లేకపోవడంచేత నేనందుకు "సరే" నన్నాను. కారుమీద ప్రయాణమైనాము. కారు వేగంగా పోతూంది దారి నిర్మానుష్యమవడంచేత. కొంత దూరం పోయేసరికి రోడ్డుపైనున్న మామిడిచెట్టు

పై కెక్కి కాయలుకోసుకుని యొకకుర్రవాడు రోడ్డుమధ్యకు దుమికాడు. పాప మతడు కారువస్తూవున్న సంగతి చూడనే లేదు. కారువేగంవల్లనూ, వ్యవధి లేనందువల్లనూ ఏమి చేయుటకూ నాకు తోచలేదు. ఎట్లో బ్రేకుమాత్రం వెంటనేవేశాను. పదిగజములు పరుగెత్తి కారు గమన మాగింది. రోడ్డుపైనున్న బాలుడు తబ్బిబ్బయినాడు. కారు చక్ర మతనికాలిపైనుండి పోయింది. ఈ దృశ్యంచూచి కల్యాణీ చిట్టీకూడా హాహాకారాలు చేశారు. ఆయువకుడి కుడికాలి యెముక విరిగింది. స్పృహకూడా కొంచెము తప్పింది. కారులోనే వైద్యాలయంకు తీసుకొనివచ్చి సకాలంలో తగినచికిత్స చేయించాను. పోలీసువారికికూడా సమాచారం తెలియపరిచాను. పడరాని పాట్లుపడి, పట్టరానివాళ్ల కాళ్లుపట్టి, బోలెడు ధనం వెచ్చించి కేసు లేకుండా మాఫు చేయించుకునేటప్పటికి తలప్రాణాలు తోకకు వచ్చాయి.

మాడ్రైవరు కృతఘ్నుడని యిదివరలోనే చెప్పాను. వాడికి నేను చేసిన మేలుకు బదులు వాడు నాపై ద్వేషము పెంచి మార్వాడీచేత నామీద దావాచేయించి నా కారు జప్తుచేయించాడు. కోర్టువేలంలో మార్వాడీయే నా కారు తనబాకీ క్రింద పాడుకున్నాడు. నాక్షేమిచేయుటకును దోచలేదు. దుఃఖము వెల్లువలై పారింది. క్రొత్తనీరువచ్చి పాతనీరును గొనిపోయినట్లు యీకారువచ్చి మనలను దరిద్రులను చేసిపోయింది అంటూ వేడికన్నీరు కార్చాను.

"మీదుఃఖమునకు హేతువ్యరాలను నేనే" అంటూ కల్యాణి నన్నూరడించింది.

"చిన్ని లేడినికోరి
సీతమ్మ తెచ్చింది
శ్రీరామునకు కష్టమూ
శ్రీరామునకు కష్టమూ"

అని యెవరో పాడుకుంటూండగా విన్న పాప మాటలాపిస్తూ చిట్టి మావద్దకు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది.

శర్వరి

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి

జగముపొలిమేరలను దాటె సవితృరథము - ప్రకృతి యెల్లెడ నిశ్శబ్దభావ మూనె,
అల్లకల్లోల మొనరించి యరిగినట్టి - యోడ వెనుక స ద్దడిగినయుదధివోలె.

పోటుపోడిచినకాంతారసముద్రమందు - మానవతరంగఘోష సమాప్తి జెందె,
గగనతల మొప్పె నక్షత్రగణముతోడ - డిప్పవిడినట్టి ముత్తెపుచిప్ప యనగ.

జడతదాల్చినమానవజగతిపైన - చిరువెలుగులీను తార లంబరమునందు,
నీరవంబైన నిద్రావినీలజగతి - వ్యక్తిపొందెడుస్వప్నానుభవములీల.

ఎన్నియుగములు జగము లికెన్ని యీవి-శాలనీలాంబరంబున శాంతి జెందె!
అమృతతేజోమయంబులై యట్టె నిలిచె - శ్యామలాకాశవీథి నక్షత్రసమితి.

ప్రేలి సగ సందు లేకుండ విరియబూచి - యున్న చుక్కలపూదోట నొక్కమధుప
మగుచు తమిదీర దివ్యపుష్పాసవంబు - నాని యాని మత్తిలి పాడనగునె నాకు?

నురువుల్ కట్టెడు తెల్లమబ్బులొలయన్ నూనూగు లేగాలిక్రొం
దరగల్ చీల్చుచు చందమామపడవన్ దళ్కొత్తగా బోయి, యం
బరనీలాపగ జుక్కలై నిరతమున్ భాసిల్లుచున్నట్టి బం
గరునెత్తమ్మివిరుల్ గ్రహింప మదిలో గాంక్షింతు నే నియ్యెడన్.

* * * * * * * *

తలపయి తారకాకుసుమదామము లల్లినసొంపు, దక్షిణా
నిలమృదువీవనల్ (?) విసరునీటు, విశాల తటాకదర్పణం
బుల ప్రతిబింబముల్ గనెడుపొల్పు, చెలంగ; మనోజ్ఞలీలలన్
బొలుచు నిశావిలాసిని, విముగ్ధకళామయి, నాశ్రయించెదన్.

చెమికీచుక్కలనీలికోకచెరగుల్ జీరాడగా గప్పి మం
త్రమృదూక్తిన్ ధరణీజనంబులను నిద్రాముద్ర బంధించి, రం
గము సర్వాంగమనోజ్ఞభావ మొనరన్ గైసేసి యాకాశమా
ర్గమునన్ రమ్మని నన్నుబిల్చెడు నిశారత్నాంగి శాంతశ్రుతిన్.

ఈనిశ్శబ్దతమిస్రమధ్యమున నియ్యేకాంతపుంజోట నా
నానక్షత్రసువర్ణదీపికలు చెన్నారంగ వెల్గించి నా
తో నేమంతన మాడగోరినదియో ద్యోవీధి నీశర్వరీ
శ్రీనారీమణి శాంతశీల ప్రణయార్ద్రీభూతచేతస్కయై.

అకట యేనాడు పడిపోయినవియొ యిలకు - నేడు తము విడదీయు నీనింగి గడచి
తారకలతోన జేరిపోగోరునౌర - తారకలు రెండు నాదునేత్రములనుండి.

* * * * * * * *

చెలగి చెలరేగి చిత్తరాజీవ మెల్ల-చిదిపి చిందరవందర చేసి, యొకట
విసువు విశ్రాంతిగననిప్రవృత్తియందు-మరగి మగ్నమైపోయిన మామకీన
జీవితాసారరభసము జేర రోసి; - నాహృదయకోటరమున నిన్నాళ్లు మేను
చుట్టగా జుట్టి నిద్రించుచున్నభుజగి, - ఆగభీరప్రశాంతి మయప్రవృత్తి.

నైక్యమైపోవ గోరు జీవాంశ; మీ - సనాతనామృతశోభఁ జెన్నారుచున్న
తారకాపుష్పములశాంతిసౌరభము వ-హించి యీకష్టజగతి కందించుమృదుల
పవనసంస్పర్శనంబున పడగ నెత్తి-అట్టె నిలచి యచలానంద మనుభవించు;
అందరును నిద్రబోవు నియ్యవసరమున.

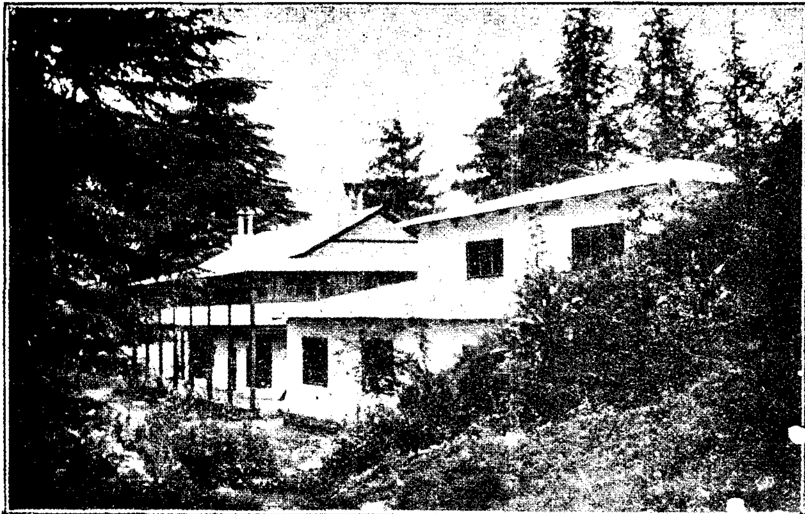
ఉరుస్వతీవిజ్ఞాన మందిరము

భారతదేశ పశ్చిమోత్తర ప్రాంతములలో పంజాబున గల కాంగ్రాజిల్లాయందు "నగర" మను నొక చిన్నపట్టణము గలదు. ఈపర్వతనగరముననే, రష్యాదేశస్థుడగు "నికోలస్ రోరికు" "ఉరుస్వతీ హిమాలయన్ రిసర్చి ఇన్‌స్టిట్యూటు" అనుపేరుగల విజ్ఞానప్రచార మందిరము నొకదానిని స్థాపించెను. ఈపరిసరముల నానావిధ ఫలజాతులు సర్వదా విరాజిల్లుచుండును.

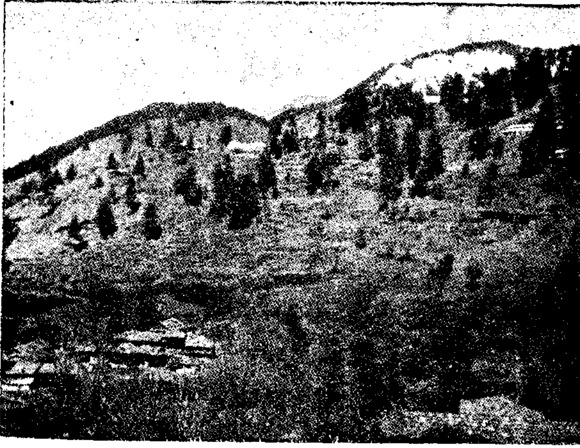
పంజాబులోని అమృతసరమునుండి నార్తువెస్టు రైలుమార్గమున పఠాన్ కోటకు జేరి అచటినుండి మండిరాజ్యమునారి లైటురైలుమీద (Light Railway of Mandi State) జోగీంద్రనగరమునకుచని యచటి నుండి మోటారుబస్సుమీద కులూచేరవలెను. కులూనుండి పోవుత్రోవ రాళ్లమిట్టలమీది కొండబాట. వ్యాస నదియందుననే యీబాట నదితోపాటు వంకలు తిరిగి పోవును. కులూనుండి నగరమునకు పదునైదు మైళ్ల దూరము. ఈపదునైదు మైళ్లలో పండ్రెండుమైళ్లదూరము మోటారులు నడుచును; మిగిలినమూడుమైళ్లు పాదచారియైకాని, గుఱ్ఱముమీదగాని, పోవలయును. హిందూదేశమునుండి టిబెటు-చీనా-మధ్యాసియాలకు పోవు మార్గమున దుర్గమమునగునొకప్రదేశమున నీ 'నగరము' కలదు.

పైనజెప్పిన నికోలసురోరికు జగత్ప్రసిద్ధుడగు నొకచిత్రకారుడు. మొదట ఆతడు న్యాయశాస్త్రము (Law) నభ్యసించెను గాని నైసర్గికముగ నాతనిచిత్తవృత్తి చిత్రకళమీదను, పురాతత్త్వవిషయములమీదను లగ్నమైయుండెను. అందుచే నాతడు చిరకాలము రష్యాయందుండి చిత్రకళయందును పురాతత్త్వమందును కృషిచేసెను. "కళా" యను పత్రికకు సహాయ సంపాదకుడుగ నుండెను. ఈవిధముగ నీతడు రష్యాయందలి కళాసంస్థల ననేకముల నాదరించెను.

చిత్రకళయం దితనికిగల నైపుణ్యము ప్రశంసనీయమైనది. ఇత డతినేర్పుతో, హిమాలయములందును, టిబెట్టునందును చూచి చిత్రించిన చిత్తరువులే వేనూటికిపైగా నున్నవి. ఈవిధముగ నీతడు తన జీవితము నంతయును చిత్రకళా విజ్ఞాన ప్రచారముల మీదను, చిత్రకళోన్నత్య ప్రశంసనములమీదను గడుపుచున్నాడు. ఇప్పుడు ప్రపంచముమీద రోరికు సంస్థలు యేబదికి మించి యున్నవి. వీని ప్రధాన కార్యస్థానము అమెరికాయందున్నది. అందొక ప్రదర్శనాలయము (మ్యూజియము)కలదు. దానిలో వేయింటికిపైగా రోరికు రచించిన చిత్రములు గలవు.

ఓషధిప్రయోగశాల

విజ్ఞానమందిరమునకు సంబంధించిన భూమి

౧౯౨౩ - వ సంవత్సరములో రోరికు, భార్యతోను, పురాతత్త్వవేత్తలగు కొందరు స్నేహితులతోను, సైబీరియా, మంచూరియా, మంగోలియా, మధ్యాసియా, టిబెటు, హిమాలయదుర్గమప్రదేశములు లోనగువానినెల్ల పరిశీలించుటకై యాత్రవెడలెను. యాత్ర పూర్తియగునప్పటికి అయిదు సంవత్సరములు పట్టెను. ఈపంచవర్ష పరిమితకాలములో వీరు పండ్రెండువేలమైళ్లు యాత్రచేసిరి. విమానములు, రైలుబండ్లు, మోటారులు విరివిగనుండు నీయిరువదియవ శతాబ్దమునను టిబెట్టు-మధ్యాసియా దేశములగూర్చి లోకమున కేమియు తెలియదు. హిమాలయమన్న నిది ప్రపంచమున నొక రహస్యవస్తువుగ నున్నది. ప్రాచీనకాలములందలి ప్రజలు, వారి గుణశీలములు, వారి నాగరకత మున్నగు విషయముల తెలిసికొనవలయు ననిన ప్రాతకాలపు-ఐతిహాసిక గ్రంథాదిసామగ్రుల కాలగర్భమునుండి త్రవ్వి తీసి కనుగొనవలసియుండును. అయితే టిబెట్టు-మధ్యాసియా లోనగు ప్రదేశముల బరికించిన యెడల యచటి జనుల మనుగడలపద్ధతు లనాదిగ యెట్టిమార్పులను జెందక ఏకరీతిగ నున్నటులు తోపగలదు. కనుక ఇట్టి భూభాగములపర్యటనము చేసి వానినెల్ల చక్కగ పరిశోధించిన యెడల మానవజాతిచరిత్రము చక్కగ బోధపడగలదు. పైనచెప్పిన రోరికుపరిశ్రమునా నీప్రదేశములందంతటను సంచరించి సంపాదించిన సామగ్రివలన లోకవిజ్ఞానము వృద్ధిచేసికొనుటకు తగినంత సహాయ మేర్పడును.

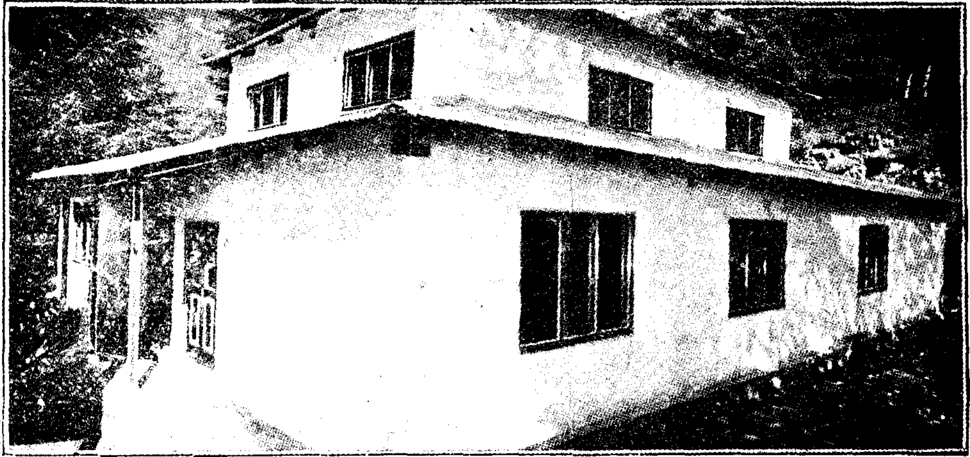
ఇట్టిదేశయాత్రావిధానములందు సంపాదింపబడు విజ్ఞానమునంతయు పరిశీలించి పఠనయోగ్యము చేయుటకొరకొక కేంద్రస్థానముండవలయునని యాత్రానంతరము రోరికు తలంచెను. ఈవిషయమై యాతను తెన్నగ నాలోచించి నగరమున "ఉరుస్వతీ హిమాలయన్ రిసర్చి ఇన్‌స్టిట్యూట్యు"ను స్థాపించెను. నగరము చాల ఆరోగ్యకరమైనప్రదేశము. ఎల్లపుడును చల్లగనుండును. నగరమత్యంతోన్నత ప్రదేశమున నున్నది. హిమాలయ పరిసరములయందుండుచే పర్వతములవిూ

రోరిక్ ఆచార్యుని ఇల్లు

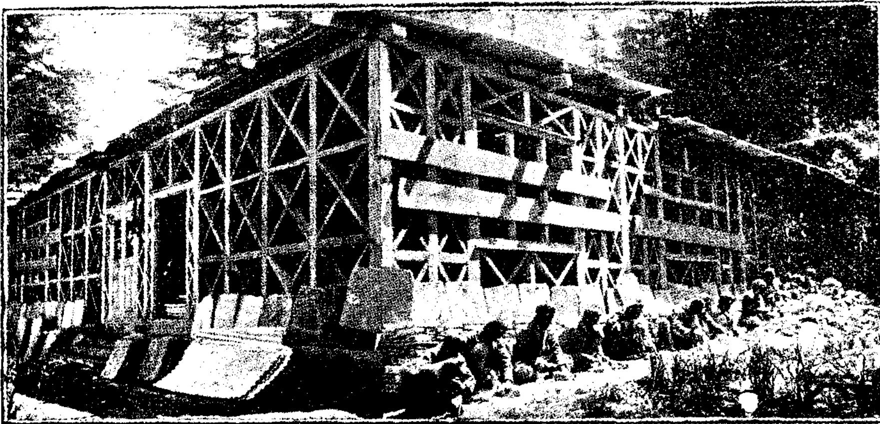
పెరుగు సమస్త-ఓషధులు లోనగునవి ఇచట పెరుగ గలవు. మరియు భైషజ్యశాస్త్రాన్వయనమున కింకు గొప్ప అనుకూల్యమున్నది. ఓషధులు పుట్టుచోటునే వానిని శోధనచేయు కథకమునకు నవకాశముండును.

నన్నిటిని శోధించి తెలుసుకొనుట యీసంస్థయొక్క ఉద్దేశము. అచటి పాఠ్య సూచి (Syllabus) వలన తెలియగలదు. పురాతత్త్వము మొదలు బ్రహ్మ తత్త్వశాస్త్రము వరకు గల యావద్విషయములును శోధన

ఓషధిప్రయోగమునకయి కట్టబడుచున్న క్రొత్తభవనము

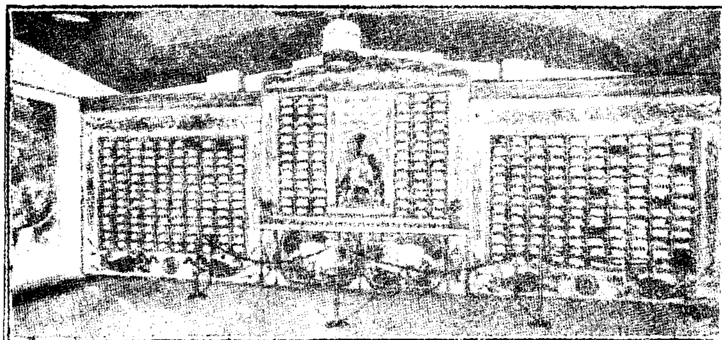
భరతఖండముయొక్క మధ్యభాగము మొదలు కొని టిబెటు, చీనా, రష్యా, తుర్కిస్థానము, మధ్యాసియా లోనగుదేశముల విజ్ఞానాదికముల పరిశీలించుట ఈనూత్నసంస్థయొక్క యుద్దేశము. సృష్టిలో నేయేవి పుట్టెనో, మానవుడే యేవస్తువుల చేసితజేసెనో వాని లీసంస్థపరిధిలో చేరియున్నవి. ఉరుస్వతీద్వారా అనేక ప్రాచీన విషయములు, వస్తువులు, భూగర్భమునుండి వెలువడ గలవు. ఆప్రాంతములయందు టిబెటు భాష యెక్కువప్రచారము గలది కావున టిబెటు పండితులసహాయమున ఉరుస్వతిలో టిబెట్టుభాష చెప్పబడుచున్నది.

భూకంపముల బాధ లేకుండుటకయి కల్పించిన 'ఖజ్జీదీవార' నామక నిర్మాణవిధానము

ఉరుస్వతీయందు వృక్షశాస్త్రాభ్యాసము కొరకు చాలినన్ని రకముల వృక్షములును అనేక వనములును గలవు. హిమాలయ ప్రాంతములందున్న, టిబెటుకొండల ప్రాంతములందున నానాజాతుల మూలికలు, అనే

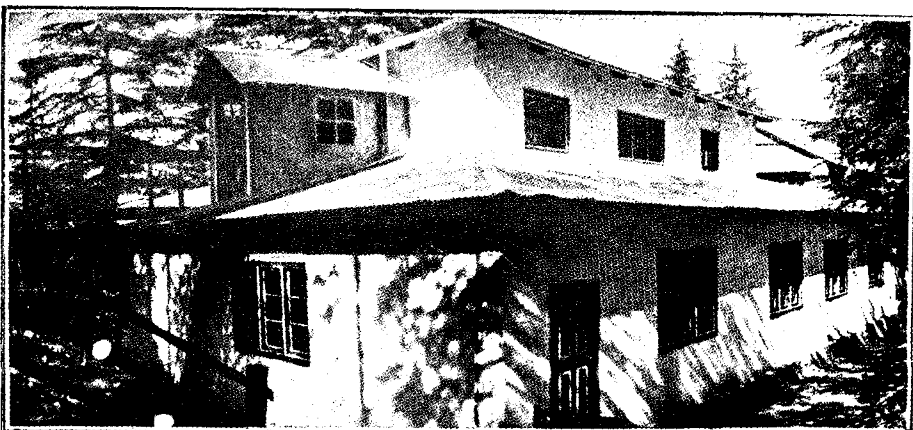
కములను వనౌషధులు ఎక్కువగ దొరకును. ఉరుస్వతీ విజ్ఞానమందిరమున నీసకలకంపహూలవనౌషధులయొక్క ప్రయోజనములు అనునాతనపరీక్షాపద్ధతులవల్ల చక్కగ

న్యూయార్కునందలి రోరికుమ్యూజియమున టిబెటు వస్తుసంగ్రహాలయము

విమర్శింపబడుచున్నవి. ఆ విజ్ఞానసంస్థలో నానాజాతి ఓషధులను తోటలలో నాటి పెంచెదరు. అందు దాదాపు రెండువేలు నానాజాతివనౌషధులు పెంచబడుచున్నవి. ఉరుస్వతీవిజ్ఞానశాలనుండి ౧౫౦౦ జాతులయొక్క ౩౦౦౦ అంట్లు అమెరికాలోని మిషిగాన్ యూనివర్సిటీ ఉద్భిజ్జశాలకును, ౧౫౦౦ రకముల ౩౬౦౦ అంట్లు న్యూయార్కులోని బొటానికల్ గార్డెన్ యొక్క ఉద్భిజ్జశాలకును పంపబడియున్నవి.

టిబెటునందు అనాది ప్రచారము గల చికిత్సాపద్ధతి యొకటి గలదు. ఈ చికిత్సచేత ఘోరమగు క్షయరోగమును, కాన్సరు పుండ్లును కుదురుచున్నవి. ఇందువలన టిబెటు భాషను నేర్చి అచటి భైషజ్యశాస్త్ర

ప్రయోగశాలదృశ్యము - ఈశాన్యమునుండి

మును అధ్యయనము చేయించుటకు తగిన ఏర్పాటులు ఉరుస్వతిలో కలవు. 'టిబెటికా' యను పేర సాగింపబడుచుండు గ్రంథమాలయందు టిబెట్ ఆయుర్వేద గ్రంథములు పెక్కు ఇప్పటికే అనువదింపబడినవి.

ఉరుస్వతీ విజ్ఞానశాలాభవనము సుందరమగు నొక ఉద్యానముల మధ్యనున్నది. దీనికి చేరువ పెద్ద భూమి వ్యవసాయమునకు కలదు. నికోలాస్ రోరిక్ మహాశయుడు ఈ భూమిని ఈవిజ్ఞానశాలకు దానముగా సమర్పించినారు. ఇందు కచ్చేరి, పుస్తక భాండాగారము, పరిశోధకులగు శాస్త్రజ్ఞానికులు (Research Scholars) కాపురముండుటకు వసతులు కలవు. ఈవిజ్ఞాన సంపాదనయందు అనునాతనపమర్శలన్నియు ఇచట జరుగవలయునని రోరికు ఉద్దేశము. ఈ విషయమున ఈవిజ్ఞానశాలకు దేశాంతరములలోని అనేకశాస్త్రజ్ఞానికుల యొక్కయు, విజ్ఞానశాలలయొక్కయు సహాయసంబంధములు కలవు.

ఉరుస్వతీవిజ్ఞానశాల ౧౯౨౮ లో స్థాపింపబడినను క్రియాకలాపములు ౧౯౨౯-౩౦ నుండి ప్రారంభ

మయి సాగుచున్నవి. ౧౯౨౯ కడభాగమున రోరిక్ మహాశయుడు పురుచ్ఛేరిలో పురాతత్త్వ విచారసంబంధముగ కొన్నిప్రదేశముల త్రవ్వించి వాటినుండి ప్రస్తరయుగ (Stone age) సంబంధములగు అనేకవస్తువుల వెలువరిచినారు. ఈతనిచే పంపబడిన మరియొకదళము లాహోలి ప్రాంతములకు పోయి యచటి వనస్పతుల యొక్కయు, పశుపక్ష్యాదులయొక్కయు పరిశీలనమును జరిపించెను. వీరచటినుండి ౧౩౦౦ వనస్పతులయొక్కయు, ౧౦౦౦౦ పర్వతపక్షులయొక్కయు, ౩౦౦ కొండజాతులయొక్కయు నమూనాలను తెచ్చిరి. ఈ అన్నివిషయముల విజ్ఞానప్రచారము నగరములో జరుగును.

రోరిక్ నివాసము. వేరొక దృశ్యము.
శీతకాలపు క్రొత్తమంచు చెట్లపైనంటి ప్రేలాడుచున్నది.

శాస్త్రవిజ్ఞానశాలవారు టిబెటు-ఇంగ్లీషు నిఘంటువు నొకదానిని వ్రాయుచున్నారు. టిబెట్ భాషావిషయమై 'టిబెటికా' అనుపేర నొక పెద్దగ్రంథము ప్రకటింపబడుచున్నది.

ఔషధులు, కంపమూలములు లోనగువానిపరిశీలనకై ఆధునికవిధానములచే సిద్ధముచేయబడిన ఆయుధపరికరములతో సజ్జీకృతమగు నొకప్రయోగశాల ఉరుస్వతీవిజ్ఞానశాలసమీపముననే నిర్మింపబడియున్నది.

'నగరము'న్న కాంగ్రాజిల్లాలో భూకంపము లెక్కువగ సంప్రాప్తించుచుండును. ఈకారణముచే నీప్రయోగశాల "ధజ్జీ-దీవార్" పద్ధతిమీద కట్టబడినది. "ధజ్జీ-దీవార్" పద్ధతియనగా: మొదటకొయ్యతో నొకచట్టమును నిర్మించి దానిమీద సున్నము పూతపూయుట. ఈకట్టడములను భూకంపములు భేదింపజాలవు.

పైనచెప్పినప్రయోగశాలయందును నివాసస్థానములందును విద్యుత్తు ఉపయోగింపబడుచున్నది. ఈవిద్యుత్తు నగరసమీపమున నొకనిర్ఝరమునుండి యుత్పత్తి చేయబడుచున్నది.

ఈ ఉరుస్వతీసంస్థ న్యూయార్కులోని రోరిక్ మ్యూజియముయొక్క శాఖయై యున్నది. ఈసంస్థ నిరంతరాయముగ జరుగగలందులకు కావలయు ధన మంతయు న్యూయార్కు మ్యూజియము భరించుచున్నది.

ప్రపంచములోని యనేక వైజ్ఞానిక సంస్థలతో నీ ఉరుస్వతీసంస్థకు సంబంధము గలదు. అమెరికాయందును, యూరోపునందును నుండునట్టి విశ్వవిద్యాలయములలోనను, వైజ్ఞానికసంస్థలలోనను దాదాపుమున్నూటికి పైగా ఈఉరుస్వతిసంస్థ ప్రకటించు గ్రంథములతో తమ యుద్గ్రంథములను సమానప్రతిపత్తిమీద మార్చుకొనుచున్నవి.

హిమాలయ పర్వత కందరములలో ననేకమంది మహాజ్ఞానులును, తత్త్వవేత్తలును, మహర్షులును నివసించియున్నటులు హిందువులు నమ్ముచున్నారు. ప్రపంచవ్యాప్తిగల యెన్ని జ్ఞాన విజ్ఞానప్రణాళికలు హిమాలయ కందరములలో నుత్పత్తియైనవియో యెవరుచెప్పగలరు? ఆధునికుడవు నొక ఐరోపీయమనీషి హిమాలయమును సర్వవైజ్ఞానికకేంద్రస్థాన మనుచున్నాడు. బహుశః నాతిచిరకాలమున సమస్తలోకోపకారకమగు విజ్ఞాన మహాభాండారము ఉరుస్వతినుండి వెలువడగలదను నాశ సంపూర్ణముగాగలదు.

[విశాలభారతి జులై ౧౯౩౩]

రాజు.

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయము

మన దేశమున ఇంగ్లీషుభాష వ్యాపింపకపూర్వము మనరాజులు మన కవులను పోషించినారు. మన వాఙ్మయము హుటాహుటి నడకలతో పెంపొందినది.

ఆ వాఙ్మయము సర్వతోముఖము కాకపోవచ్చు. కేవలము శృంగారరసాత్మకము, ధార్మికము నగుపద్యరూపమే కావచ్చు; కాని ఆకాలపు రుచినిబట్టి ఆరూపమున అది సంపూర్ణమే.

ఆ రాజులు తెనుగుకవులకు జాంబూనదాంబరాభరణము లొసంగినారు; మాన్యము లిచ్చినారు. గుఱ్ఱములు, ఏనుగులు, శిబికలు సమర్పించినారు; అగ్రహారములు బహూకరించినారు; కనకాభిషేకములుచేసినారు.

ఆరాజులు తమ సంస్థానములలో ఒక్కొక్క తెనుగుకవియైన లేకుండుట అసభ్యత అని భయపడినారు; కవులను పోషింపని తమయైశ్వర్యము తిలకములేని అయిదువతనమువంటి దని జడిసినారు.

రాజులనుజూచి సామంతులు, మంత్రులు, సరదారులుమున్నగు పదస్థులేగాక, సంపన్నులగు గృహస్థులు గూడ అప్పుడు కావ్యములను అంకితము పొంది, కవులను పూజించినారు.

ఇంతేకాదు: కవుల యనుగ్రహమునకు వారు కొంగు జూపినారు; కవుల యాగ్రహమునకు వెనుకంజవేసినారు.

మితవ్యయ మెఱుగని కవిసార్వభౌమునివంటి కవులు కొందరు చరమదశలలో లుకలుకలుపడినా మొత్తముమీద ఆకాలపుకవులు దారిద్ర్యము నెరుగరు. నరస్తుతులకు రోసి, దారిద్ర్యమును వరించి, ఐహికవిడంబనములకు స్వయముగ దూరులైన పోతనామాత్యునివంటి కవులకును ఆకాలమున గుణము నెరిగిన ఆదరాభిమానములు నవశక్తిని సంఘటించినవి.

ఏతావతా: అప్పటికవులు ఇష్టమృష్టాన్నములు కుడిచినారు; దుకూలములు తాల్చినారు; సుఖములు పడసినారు; ఆనంద మనుభవించినారు.

ప్రభువులరసికత — అథవా స్తుతిప్రీతి వారిని ఉద్బుద్ధులను గావించినది. జనుల కవితాప్రీతి వారికి ఉల్లాసము సంఘటించినది.

ఎట్టి విఘాతములును లేక వారి భావనాశక్తి విజృంభించినది.

ఈవిధముగ జిలిబిలిపలుకులతో రాజులయాస్థానములయందు సరస్వతి గానముచేయగా, బంగరుగజ్జెలతో కవులప్రాంగణములయందు లక్ష్మి నృత్యము చేసినది.

ఏల?

ఆకాలమున దేశీయులకందరకును ఆంధ్రమొక్కటే భాష. ఆంధ్రమునందే వారి కక్షరాభ్యాసము; ఆంధ్రమునందే జ్ఞానోపదేశము.

అపిచ, ఆంధ్రమునందే వారికి భావోదయము; ఆంధ్రమునందే భావప్రకటనము.

మూగవాండ్రకు "కయికురు బొయికురు" సన్నలకున్న అప్పుడు ఆంధ్రమే ప్రాతిపదిక. ఘట్టంగుల నిరర్థకప్రభూవంచనములకున్న ఆంధ్రమునందే వార్తికము.

అప్పుడు, శిశువు లేభాషలో తమతొక్కుపలుకులతో నిసర్గకవితామాధుర్యమును రుచిమాపింతురో,

తల్లులే భాషలో జోలలు పాడి ప్రేమామృతము వర్షింతురో ఆయాంధ్రమునందే జనులు తమ జీవితములు గడపినారు. ఆయాంధ్రమునందే వైశ్యులు వాణిజ్యము సాగించినారు. ఆయాంధ్రమునందే రాజులు తమప్రభుత్వమును చలాయించినారు. ఆయాంధ్రమునే మనకవులు రసమయము గావించినారు.

ఇట్లిప్పుడు ఎటుచూచినా ఆంధ్రమే; ఎటు విన్నా ఆంధ్రమే.

ఈవిధముగ అప్పుడందరకును ఆంధ్రమున వైదుష్య మలవరుచుకొనవలసినవిధి యేర్పడినది.

వైదుష్యముతోడిదే రసికతయు.

ఇక విస్తరమేల? కవులు తన్మయులై ఆంధ్రమున గ్రంథములు రచియించినారు. జనులు ఉబలాటపడి ఆకావ్యములను పారాయణచేసినారు. రాజులు ఆకావ్యకన్యలను వరించి కవులను సత్కరించినారు.

ఆంధ్రగ్రంథపఠనము ఇట్లాకాలమువారికి ఉగ్గుపాలతో ప్రారంభమైనది.

వాఙ్మయము పెరిగి వికసించినది.

కించ: జాతీయతయు మిసమిసలాడినది.

ఇప్పుడు............?

'చాప చిరిగి చదర యగు'నట్లు మనరాజ్యములు కూలిపోయి జమీందారీ లేర్పడినవి.

జమీందారులకు విద్యావ్యాసంగము తక్కువ. ఎక్కువగానున్నవారు ఇంగ్లీషులో కేరింతలు కొట్టుచున్నారు.

మనశిశువులకు ఏ, బీ, సీ, డీలు ముందు, ఓనమాలు తరువాత.

మనస్త్రీలలోగూడ 'బియ్యే'లు లెక్కకు మిక్కిలిగా తయారగుచున్నారు.

ఇప్పుడింగ్లీషు తెలియనికర్షకుడు తనవ్యవహారములను సమాళించుకొనలేడు.

ఇంగ్లీషురానివైశ్యునకు వ్యర్తకమున దివాలా. అథవా, కనుబొమ్మలమీది వెంట్రుకలస్థితి.

రాచరికమంతయు ఇంగ్లీషున నిర్వహింపబడుచున్నది.

బడులలో నేర్పబడుచున్న ప్రారంభవిద్యవలన మనబాలికలకు, బాలురకు ఉన్న సహజజ్ఞానముగూడ మకిలయై పోవుచున్నది.

ఉన్నతవిద్యలో ఆంధ్రము నామమాత్రమే. ఐచ్ఛికమనియు చెప్పవచ్చును.

ఆపైని హిందీ. దేశీయ లిపి కోరి నెత్తికెక్కించుకొనుచున్న బరువు.

కాగా: మనవారికిపుడు ఇంగ్లీషుమీద నిర్బంధమువలన అలవాటయిన ప్రీతి. హిందీమీద చెల్లింపువలన కలిగిన ప్రేమ. ఆంధ్రముమీద విధిలేని సవతితల్లి ప్రేమ.

ఇన్నివిధముల నేడు మనవారికి ఆంధ్ర మందుబాటులో లేకుండ బోయినది.

ఇది యిట్లుండగా:

ఇంగ్లీషులో దిట్టలైనవా రాంధ్రగ్రంథములను తాకరు. వారి విజ్ఞానమునెదుట ఆంధ్రగ్రంథములు చెత్తయు, చెదారమును.

ఇంగ్లీషుతో డొక్కశుద్ధిమాత్ర మయినవారికి ఏగ్రంథమును పనిలేదు. దేశీయపరిశ్రమలు వృద్ధికావలయు నని ముతకనూలుబట్టలు కట్టువారికి హిందీమీదనే మోజు.

జనసామాన్యమునకు రై ల్వేలిబరేచరే కొంగుబంగారము.

ఇక ఆంధ్రమునందలి ఉద్గ్రంథము లెవరికి కావలయును?

ఉన్నవి చాలునా అవి కొత్తవి తయారగుటకు ప్రోత్సాహ మేదీ?

ఆంధ్రగ్రంథములను అచ్చుపడుటకు మార్గములు లేవు. అచ్చుపడినవాటికి గిరాకీ లేదు.

ఆంధ్రేతరులు మనదేశమున తమభాషాపుస్తకము లమ్ముకొని మిద్దెలు, మేడలును కట్టుకొనుచుండగా, తమగ్రంథము లచ్చువేయించుకొనుటకు ఆంధ్రగ్రంథకర్తలు ప్రోనోట్లు వ్రాసి కోర్టులలో కీడ్వబడు చున్నారు.

ఇట్టిస్థితిలో ఆంధ్రవాఙ్మయము పెరుగుటయెట్లు?

అయితే: యిక గతి యేమి?

ఇంతవరకు నేదో యికముందు నదే.

మన ఆంధ్రు డిప్పుడు తన్ను తానెరుగడు; తన మాట తనకు లెక్కలేదు; తనభాషమీద లక్ష్యము లేదు; తన సంప్రదాయమునెడల నభిమానము లేదు.

ఒకని వేషము తాల్చుట, ఒకని భాష మాట్లాడుట, ఒకని యాజ్ఞలు చెల్లించుట, ఒకని గులామై యుండుట, ఒకనిని మెప్పింపగోరి తన సర్వస్వమును భస్మముచేసికొనుట—ఇదీ నేటి ఆంధ్రుని దినచర్య.

ఈస్థితిలో మనకవుల కేమిప్రోత్సాహముండును?

గాని, నేటి ఆంధ్రకవియే జాతీయోద్ధారకుడు. ఏమంటే? స్వత్వమును గోలుపోయిన నేటిఆంధ్రునకు ఆంధ్రభాష నేర్పవలయును. ఆంధ్రహృదయము నంకితముచేయవలయును. సంపూర్ణముగ ఆంధ్రత్వమునే సమకూర్పవలయును.

ఇదియంతయు నేటి ఆంధ్రకవివలననే అగును.

ఎట్టివాఙ్మయము పరపదదళితమై, పతితమై, జర్జరితమై, ధూళిధూసరితమై, క్షీణమై పోయిన నేటి ఆంధ్రజాతిని ప్రబోధింపగలదో, తనకాళ్లమీద తాను నిలుచునట్లు చేయగలదో, ఆంధ్రత్వమునుండి యెట్టి సన్నివేశములయందును గళితము కాకుండునట్లు నిలుపగలదో, తనవిద్యావివేకములచేతను, బలపరాక్రమములచేతను, విజ్ఞానసంప్రదాయములచేతను భారతాకాశము నుబ్బెత్తుగ భగద్ధగితము చేయగలుగునట్లు దిద్దితీర్చగలదో అట్టివాఙ్మయము మన కిప్పు డావశ్యకమై యున్నది.

ఇట్టివాఙ్మయమును నిర్మింపగల ఆంధ్రకవియే నేడు ధన్యుడు. అట్టివానికొరకే జాతి ప్రతీక్షించుచున్నది. —శాస్త్రి.

ఆంధ్రభాషాప్రవీణ

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారు ఉభయభాషాప్రవీణ ఏ బి సి శాఖలను తీసివేసి 'ఆంధ్రభాషాప్రవీణ' అను ఒక్కపరీక్షనుమాత్రమె పెట్ట నుద్దేశించినట్లు తెలియుచున్నది. ఏ శాఖలో సంస్కృతము ప్రధానముగను తెలుగు అప్రధానముగను, బి శాఖలో తెలుగుప్రధానముగను సంస్కృతము అప్రధానముగను, సి శాఖలో తెలుగుతోబాటు మఱియొక ద్రవిడభాషయును చదువవలసియుండెను. మొదట ఏ శాఖమాత్రమే యుండెనుగాని తెలుగు భాషాభిమానులైన త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరి, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగార్ల కృషిచేత బి సి శాఖలు చేర్చబడెను. మదరాసు యూనివర్సిటిలో అరవ మొక్కటే చదువదగిన 'డి' శాఖకూడ కలదు. మదరాసుయూనివర్సిటిలో అరవమున కున్న ఉత్తమగౌరవము ఆంధ్రయూనివర్సిటీలో ఆంధ్రమునకు లేకున్నను, బి సి శాఖలను తీసివేయుట మూలముగా ఇదివరకు ఆంధ్రమున కున్న మధ్యరకపు గౌరవముకూడ పోయినది. ఆంధ్రములో సంస్కృతపు మాటలు చేరినందున సంస్కృతము చదువుట అవసరమేగాని తెలుగుయొక్క పుట్టుపూర్వములు తెలియవలయునన్న సంస్కృతము చదువుటకంటె మఱియొక్క ద్రవిడ భాషాజ్ఞానము ఎక్కువ అవసరము. కాని ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయములోని ప్రాచ్యభాషాశాఖ తెలుగుయొక్క దురదృష్టముచేత "సంస్కృత మాద్యప్రకృతి, ఆంధ్రభాషవికృతి" అని దుర్వాదముచేయు సంస్కృతభాషావాదుల చేతిలో బడినది. ఈక్రొత్తమార్పువలన తెలుగునకు రాదగినముప్పును కొంత విచారింతము.

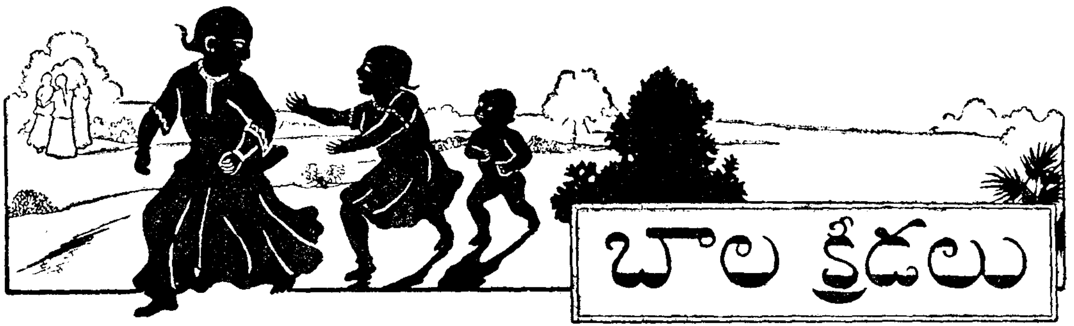
ఎ బి సి శాఖలను తీసివేయుటకు గలకారణములను ముందు విచారించవలసియున్నది. బి సి శాఖలలో తేరిన వారి పాండిత్యమునెడల పండితులకు గౌర

వము లేదట. ఏపండితులకు? సంస్కృతపండితులకు. సంస్కృతపండితులయెడల తురకపండితులకు గూడ గౌరవ ముండదు. అందువలన తెలుగునకు వచ్చినలోటేమి? ఆంధ్రదేశములోని ఒక్క ప్రాచ్యవిద్యాలయములోగూడ బి సి శాఖలు నేర్పబడుటలేదు. అయినను బి శాఖకే ప్రైవేటుగా ఎక్కువమంది చదువుచున్నారు. అది సంస్కృత-బళ్లవారికి కంటగింపు. వేలమువెఱ్ఱిగా చాలామంది చదువడముచేత బి శాఖ పనికిరాదనీ, ఎవరు చదువుటలేదు గనుక సి శాఖ పనికిరాదనీ కారణములు చెప్పి బి సి శాఖలను తీసివేయవలసిన దన్నారు. ఇతర సాహిత్యపరీక్షలు సంస్కృతమును బోధించును గనుక ఏ శాఖ తీసివేయవలసినదన్నారు. అందువలన సంస్కృతమునకు నష్టమురాకుండ చూచుకున్నారు గాని తెలుగునకు ముప్పు వాటిల్లినది. క్రొత్తగాపెట్టునట్టి ఆంధ్రభాషా ప్రవీణకు ఏశాఖకంటె తక్కువసంస్కృతమును, బి శాఖకంటె తక్కువతెలుగును నేర్పరట. కనుక పర్యవసాన మేమనగా క్రొత్తపరీక్షలో తెలుగు తగ్గించి సంస్కృతము కొద్దిగా హెచ్చించెదరు. అందుమూలముగ ఈపరీక్షకు గౌరవము హెచ్చునట. ఎంతతక్కువ తెలుగుపాండిత్యముండిన్ని అంతగౌరవము హెచ్చునని సంస్కృతవాదుల ఆశయముగాబోలు.

ఇంతేకాదు. క్రొత్త ఆంధ్రభాషాప్రవీణకు సంస్కృతము తప్పక తీసుకొనితీరవలయును; దానితోబాటు ఒక ద్రావిడభాష తీసికొనవలయును. అనగా తెలుగుభాష తీసికొని తీరవలయు ననునిర్బంధము లేదు. కాబట్టి ఆంధ్రభాష చదువకుండానే ఆంధ్రభాషాప్రవీణపరీక్షలో ఉత్తీర్ణులయి బిరుదును పొందవచ్చును. ఇట్టి సౌకర్యమును కనిపెట్టినఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారియొక్క బుద్ధికుశలత ప్రశంసనీయము.

బి శాఖపండితులకు తగినంత తెలుగుపాండిత్యముగాని, గౌరవముగాని లేదనుట కేవలము కల్పితమయిన అపవాదము. వీరు ఏ విద్వానువారికంటెను, మామూలుసంస్కృతపండితులకంటెను ఎక్కువ బాగుగ తెలుగు బోధించగలరు. మామూలుగ సంస్కృత పండితులు సంస్కృతము చదివిన చాలుననియు, తెలుగు ప్రత్యేకముగ చదువ నవసరము లేకయే తెలుగు బోధించవచ్చుననియు అభిప్రాయపడుదురు. ఎవరోతప్ప మామూలుసంస్కృత పండితులకు తెలుగురాదు. "అటజనికాంచె", "బహురత్నద్యుతి" ఇటువంటి పద్యములకు మాత్రము అర్థము చెప్పగలరు. ఇట్టి పండితులే పూర్వకవులు చాలామంది. ఇప్పటి ఇంగ్లీషు ప్రొఫెసర్లకెంత తెలుగువచ్చునో వారికి గూడ అంత తెలుగే వచ్చును. మనము సగము ఇంగ్లీషు ముక్కలు వేయకుండా తెలుగు ఎట్లా మాట్లాడలేమో వారును సంస్కృతము కలపకుండ తెనుగు వ్రాయలేకపోయినారు. మనకును, వారికినిగూడ మన భావములను వెల్లడించుటకు తెలుగులో మాట లున్నవా లేవా అనేప్రశ్న లేదు. మనకు వచ్చినవి ఇంగ్లీషుమాటలు; వారికి వచ్చినవి సంస్కృతపుమాటలు. మన ఉభయులమధ్యను తెలుగు నాశనమయినది; ఇంకను అగుచున్నది. అరసున్న బండి ఱ, మాత్రము వేసినయెడల అది పక్కాతెలుగయినట్లే. తక్కినదంతయు సంస్కృతమయినను పరవాలేదు. విశ్వవిద్యాలయము చివరకిక్కడికి దేలినది.

ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ.

మంగిపూడి వేంకటశాస్త్రి

౧౬. బుడబుడసంచి

ఇద్దరుబాలికలు పెండేసి పెద్దలు (ఆటపెద్దలు) గా నుండి తక్కినవారిని ఉద్దీలువేసి చెరిసగము పంచుకొందురు. తరువాత రెండుభాగములవారును ఒకరికొక రెదురుగా రెండుబంతులుగా తీరికూర్చుండవలయును. కూర్చున్నతరువాత ఏభాగమువారో ఒకభాగమువారు ముందుగా ఆడుకొనుటకు యేర్పరచుకోవలయును. అట్లు యేర్పడినభాగమువారి ఆటపెద్ద తనబంతివారి కందరికిని బంతిపువ్వుఅని యొకరికి, గులాబిపువ్వు అని యొకరికి, మల్లిపువ్వు, జాజిపువ్వు, సంపెంగపువ్వు, పొగడపువ్వు మొదలయిన పేర్లు చెరియొకరికి రహస్యముగా పేర్లుపెట్టి తాను రెండవబంతివారిలో ఒకరికి కన్నులు మూసి తాను గుర్తుగా పెట్టినపువ్వు పేరుపెట్టి తన వారిలో నొకరిని కేకవేసి పిలుచును. ఆపువ్వుపేరుగల బాలికకన్నులుమూయబడిన బాలికయొక్క ముక్కు మెల్లగా గిల్లి మాటలాడకుండ తనచోటికి వచ్చి కూర్చుండును. తోడనే యీబంతివారందరును చప్పటులగొట్టుచు "బుడబుడసంచి, బుడాయిసంచి" అని పాడుచుందురు. అప్పుడు వీరిఆటపెద్దఆబాలిక కన్నులు విడిచి నీముక్కుగిల్లినవారిపేరు చెప్పుమని యడుగును. ఆబాలిక సరిగా చెప్పగలిగినయెడల ఎవరి పేరు చెప్పునో ఆబాలిక పేరు చెప్పుకొన్నవారిపంక్తి లోనికి వెళ్లవలయును. చెప్పలేనియెడల చెప్పలేనిపిల్లయే యీవలిబంతిలో కలియవలయును. ఒకమారు వీరును, ఒకమారు వారును ఆడుచు రావలయును. ఇట్లు ఆడగా ఎవనిపంక్తిలోనివారు క్రమముగా తగ్గిపోవుదురో వారు ఓడిపోయినట్టు అగును.

౧౭. వెన్నెలకుప్పలు

ఇద్దరు పెండేసిపెద్దలుగా ఏర్పడి బాలికలనం దరిని సరిసమానముగా ఉద్దీలువేసి పంచుకొని ఒక పక్షముబాలికలు రెండవపక్షమువారు చూడకుండునట్లు చాల దూరముపోయి యొకచోట యిసుకగాని, దుమ్ముగాని ప్రోగుచేసికొని యెవరికివారు ఒక్కొక్కకుప్ప వేసికొని రావలయును. మొదటివారు చాటునకు పోయిన వెంటనే రెండవపక్షమువారుకూడ మరియొకచోటికి (చాటునకు) పోయి అట్లే వెన్నెలకుప్పలు వేసి కొని రావలయును. ఒకరు పోయొచ్చుచోటు మరి యొకపక్షమువారు ముందుగా చూడకూడదు. ఒకభాగమువారు కుప్పలు పెట్టుకొన్నస్థలము మరియొకభాగమువారికి తెలియకుండ రహస్య ముగా నుండవలయును. ఇట్లు రెండుపక్షములవారును వెన్నెలకుప్పలు చేసికొనివచ్చినతరువాత ఒకపక్షము వారికుప్పలు మరియొకపక్షమువారు కనుగొనుటకై పోవలెను. పోవునపుడు వారిపెండేసిపెద్ద వీరివెంటను, వీరి పెద్ద వారివెంటను పోవలయును. అట్లు వెళ్లి తాము యెదుటిపక్షమువారివెన్నెలకుప్పలను కనుగొన్నవెంటనే త్రొక్కివేసి వేగరముగా పరుగెత్తి ఆటస్థలమునకు రావలయును. ఎవరు ముందుగా వచ్చెదరో వారు (ఆపక్షమువారు) గెల్చినట్టును, వెనుకవచ్చినవారు ఓడి పోయినట్లును అగును. మరలమరల ఉద్దీలువేసి మార్చుకొని ఆడుకొనుచుండవలయును. వెన్నెలకుప్పలు పెట్టుకొనుటకు వెళ్లువారు ఇండ్లదొడ్లలోనికిని, ఇండ్లలోనికిని మాత్రము వెళ్లరాదు. సందులలోనికిని, చిన్నవీధుల లోనికిని వెళ్లవచ్చును. ఒకవీథినుండి మరియొకవీథి

కూడ పోవచ్చును. ఈయాట వెన్నెలదినములలోనే ఆడుకొనవలయును.

౧౮. వెన్నెలవత్తి

ఒకబాలిక ఆటపెద్దగా నుండవలయును. తక్కిన వారందరును ఆటపెద్దతిరిగినదిక్కుగానే మొగములుంచి నిలిచియుండి "వంగనారు నాటవలయునమ్మా!" యని ముందరకు వంగి మొక్కలు నాటుచున్నట్లుండవలయును. అప్పుడు ఆటపెద్ద ఒకదు దివత్తిగాని, గుడ్డ వత్తిగాని చేతితో పట్టుకొని అందరిని కండ్లు మూసుకొండని చెప్పవలయును. అట్లు మూసికొన్నతరువాత ఆవత్తి ఆబాలికలవైపునకు పారవేసి "వెన్నెలవత్తిని వెదకితీసుకరండి" అని చెప్పవలెను. అంతట ఆబాలికలందరును కన్నులు తెరచి చూచి వెదకి తెచ్చి తల్లి బాలికకియ్యవలెను. అట్లుతల్లికివత్తితెచ్చియిచ్చినబాలిక తరువాతి ఆటకు తల్లి యగుచుండును. అదివరకు తల్లిగానున్నయామె వెదకుకొనివచ్చువారితో కలియుచుండవలయును. రెండవమారు వంగకాయలు కోసికోవలయునని అందరును మొదటివలెనే వంగియుండి కన్నులు మూసికొని కోయుచున్నట్లు అభినయించుచుండవలయును. మరల తల్లి బాలికవత్తి పారవేయవలయును. వత్తి తెచ్చినబాలిక తరువాత యాటకు తల్లి కావలయును. ఇట్లు వంగతోటకు నీళ్లు తోడవలయు నని యొకమారును, కలుపుతీయవలయు నని యొకమారును ఇట్లు మార్చి చెప్పుచూ తోటపని చేయుచుండవలయును. వత్తిదొరకినవారు తల్లిగా మారుచుండక ఒక్కబాలికనే ఆట పూర్తియగుదాక తల్లిగా నుంచుకొన్నను ఉంచుకోవచ్చును. తోటపని చేయునపుడు కన్నులు మూసికొనియుండవలయును. గాని కాళ్లసందు నుండి వత్తి యేవైపున వేయుచున్నదో యని చూడరాదు. అట్లు చూచితెచ్చినవారిఆట లేదు.

౧౯. కాళ్లగజ్జె

ఒకబాలిక తల్లిగా ఏర్పడి తక్కినవారినందరిని కాళ్లురెండును చాచి కూర్చుండునట్లును చేయవలయును. అప్పుడు తల్లిబాలిక "కాళ్లగజ్జెలు, కంకణాలు, వేసుచుక్క, వెలగమొగ్గ, మొగ్గకాదు, మోదుగునీరు, నీరు

కాదు, నిమ్మలవాయి, వాయికాదు, వావింటకూర, కూరగాదు, గుమ్మడిమెట్టు, మెట్టుకాదు, మేదరిల్లు, ఇల్లుకాదు, ఈగలతుట్ట, తుట్టకాదు, తూముకామన్ను, మన్నుకాదు, మంచిగంధపుచెక్క, చింతకాయ, బొంతకాయ, జీడిమామిడికాయ, కొల్లేటివంకాయ, కొమ్మనిమ్మపండు, వాలుగులగుంటలో జీలుగులు చెయ్యగా ఒక్కటే ఉండగా, ఒంటిపువ్వారాలగా, తాటాకు ఛప్పళం, కోటవెలుగు, కోటలోఉన్నది కొండేటిపిల్ల, తరిమితరిమికొట్టింది, తాజేటిపిల్ల, ఆవుపేరేమి, గోవుపేరేమి, చంద్రక్కనీమొగుడుపేరేమి. ఉత్తిత్తిపండు, ఉత్తరాణిపండు దానిమ్మపండు, దబ్బపండు," అని పాడుచు ఒక్కొక్కమాటకు ఒక్కొక్కకాలు చొప్పున ముట్టుకొనిపోవుచు చివరదాక పోవుచుండును. అట్లు పోవునపుడు చివరమాటయగు "దబ్బపండు," అనుముక్క యేకాలిమీద చేయివేసి ముట్టినపుడు వచ్చునో ఆకాలు పండినట్లు అగును. కనుక ఆకాలు వెనకకు దీసుకొని ముడుచుకొనవలయును. అనగా ఒకబాలికయొక్క ఒకకాలు పండినయెడల రెండవకాలు పండువరకును పండనివారితో కలిసి కూర్చుండవలయును. ఆటలో ఎవరిదైనా ఒకకాలు పండినయెడల ఆకాలు ముడిచి ఆకాలితరువాత కాలివద్ద ఆరంభించి మరల "కాళ్లగజ్జె" అనుపదము పాడుచు ఆట ఆడవలయును. ఇట్లు ఆడుచూ రాగా క్రమక్రమముగా అందరును పండిపోయి ఒక్కతె మిగిలియుండునుకదా! అప్పుడు తల్లికూడ కూర్చుండి మిగిలిన బాలిక కాళ్లకును, తనకాళ్లకును ఆడుకొనవలయును. అట్లు ఆడుకొనగా ఎవరో యొకరు పండి ఒకరుపండక

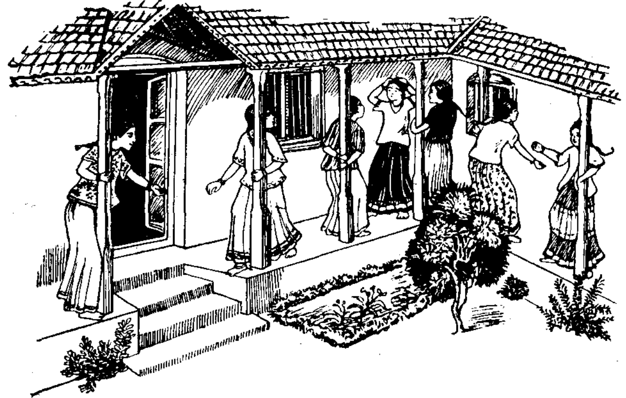
మిగెలి యుండురుకదా! ఆమిగెలినవారిని "ముట్టు" అందురు. ముట్టుఅనగా "మైల" అని పేరు. అట్లు మైలపడ్డబాలికను నిలుచుండబెట్టి ఆటపెద్ద ఆబాలిక తలవెండ్రుకలను చేతబట్టుకొని గిరగిరతిరుగుమని అనగా ఆబాలిక తిరుగవలెను. రెండుమూడుచుట్లు తిరిగినతరువాత ఆటపెద్ద "మీఅమ్మ నిల్చుండి పాలిచ్చినదా! కూర్చుండి పాలిచ్చినదా!" అని అడుగగా "కూర్చుండి పాలిచ్చినది" అని చెప్పవలెను. "నులకమంచముమీద పాలిచ్చినదా పట్టెమంచముమీద పాలిచ్చినదా," అని అడిగిన "పట్టెమంచముమీదనే" అని చెప్పవలెను. "నిల్చుంటే ముట్టుకుంటావా, కూర్చుంటే ముట్టుకుంటావా?" అనిఅడిగిన ఏదియో యొకటి చెప్పవలెను. "కూర్చుంటేముట్టుకుంటా"నని చెప్పినయెడల అందరును నిల్చియుండి ఒక్కొక్కమారు కూర్చుండి "మైల" బాలికనుచూచి "నీఅత్తవారింట్లో యింతకోడిపిల్ల" అని చేతులతో చూపుచూ ఆబాలిక ముట్టుకొనుటకై దగ్గరకు వచ్చిన తోడనే నిల్చియుండవలెను. "నిల్చుంటే ముట్టుకుంటా"నని చెప్పినయెడల అందరును చటుక్కున కూర్చుండి "మైల" గలబాలిక కొంచెము దూరముగా నున్నప్పుడు లేచి నిల్చుండి మీయత్తవారింట్లో యింత కోడి పిల్ల" అని ఉడికించవలయును. ఎవ్వరైన నిల్చుండవలసినప్పుడు కూర్చుండిగాని, కూర్చుండవలసినప్పుడు నిల్చుండిగాని పొరపాటుగానున్నప్పుడుగాని మైలబాలిక (కాచుకొనివచ్చుబాలిక, లేక ఆడుకొనివచ్చుబాలిక) దగ్గరకు వచ్చినపుడు చటుక్కున కూర్చుండలేకగాని, నిల్చుండలేకగాని యున్నప్పుడు అకస్మాత్తుగా పరుగెత్తివెళ్లి పట్టుకోవలయును (ముట్టుకోవలయును). అట్లు ఎవరిని ముట్టుకొంటే వారు ఆడుకొనిరావలయును. ఆడుకొనివచ్చుబాలిక ముట్టుకొనును గదాయని కూర్చుండినవారు నిల్చుండుటగాని, నిల్చుండినవారు కూర్చుండుటగాని చాలసేపు ఎవరును మానగూడదు. బాలికలందరును కొంచెము దూర దూరముగా నుందురు గనుక ఎవరికి దూరముగా నున్నప్పుడు వారు నిల్చుండుటగాని, కూర్చుండుటగాని ఆట రివాజుప్రకారము తప్పక చేయవలయును.

ఆడుకొనివచ్చువారి నేర్పరచువిధము:—

నాలుగుస్తంభాలాట, నడిమికి తొడిమికి, తానక తప్పక, తనపేరేమంటే ఊరగాయలకుండ, ఉప్పుకాయలకుండ, పాపిటకాయలకుండ పటుక్కమనె.

౨౦. స్తంభాలాట

ఎందరు బాలిక లుందురో అంతకన్న ఒకటి తక్కువగా స్తంభము లుండవలయును. అనగా: పది మందిస్త్రీ లున్నయెడల తొమ్మిదిస్తంభము లుండవలయును. బాలికలందరును స్తంభములకు సమీపమునందు నిల్చియుండినతరువాత ఆటపెద్ద "స్తంభము నెవరు

ముట్టుకొందురో" అని కేకవేయును. ఆకేక వినినవెంటనే బాలికలందరును పరుగెత్తిపోయి "ఈస్తంభము నాది ఇది నాది" యనుచు తలకొక స్తంభము పట్టుకోవలయును. తల్లి (ఆటపెద్ద) కూడా తా నొక స్తంభమును వారితోనే పోయి పట్టుకొనవలయును. బాలికలకన్న స్తంభములసంఖ్య ఒకటి తక్కువగుటచేత ఒకబాలిక మిగెలియుండునుగదా! ఆబాలిక మొదట ఆడుకొనివచ్చునదిగా ఉండవలయును. ఆడుకొనివచ్చు బాలికకు గొల్లది అని పేరు. కనుక ఆబాలిక "చల్లో యమ్మచల్ల" అని కేకవేయుచు చల్ల అమ్ముచున్నట్లు అభినయించుచు మొదటిస్తంభముమొదలుకొని చివర స్తంభమువరకు అన్ని స్తంభములదగ్గరకును వచ్చుచు పోవుచుండవలయును. గొల్లభామ తమ స్తంభములను

దాటి వెళ్ళి దూరముగా నున్న సమయమున ఆ స్తంభముల వద్దనున్న బాలికలు ఒక స్తంభముదగ్గరనుండి మరి యొక స్తంభమునకు పరుగెత్తి వెళ్ళి తమ స్తంభములను మార్చుకొనుచుండవలయును. అట్లు మారుటకు ఒక స్తంభమునుండి బయలుదేరి యింకొక స్తంభముదగ్గరకు పోయెడులోగా గొల్లది పరుగెత్తుకొనివచ్చి ముట్టు కొనవలయును. గొల్లది ఎవరి స్తంభమును ముట్టు కొనునో వారు కాసుకరావలయును. ఎవరైనా తన స్తంభమును విడిచి మరియొక స్తంభమునకు పోవుచుండగా తాను పోదలచిన స్తంభమువద్ద నున్న బాలిక గొల్లభామ వచ్చి పట్టుకొనునేమో యనుభయ మున తాను విడిచివెళ్ళిన స్తంభముకడకు రాకయున్న యెడల ఇంతలో గొల్లభామ కాళీగాఉన్న ఆ స్తంభ మును పట్టుకోవలయును. అట్లు పట్టుకొన్న యెడల ఆ స్తంభమును విడిచివెళ్ళినబాలిక ఆడుకొనిరావలయును. కనుక స్తంభములను మార్చుకోదలచినబాలిక లిద్దరును ఒక్కసారిగానే తమతమ స్తంభములను వదలి యొక్క సారిగానే వారి స్తంభమును వీరును వీరి స్తంభమును వారును ఆక్రమించుకోవలయును. అవకాశ మున్న యెడల దగ్గర స్తంభములనుగాక దూరమునగల స్తంభ ములనుగూడ మార్చుకోవచ్చును.

౨౧. చెమ్మ చెక్క

ఇద్దరు బాలికలు ఒకరికొక రెదురుగా నిలిచి యుండి అరచేతులు నిలువుగా ముఖములయెత్తువరకు

ఎత్తి ఒకరి అరచేతు లొకరిఅరచేతులతో తట్టి చేతులు బారుగా క్రిందికి వ్రేలాడవేసి వెంటనే ముందర ప్రక్కకు తీసుకొని చప్పట్లు కొట్టవలయును. ఈప్రకారముగా ముందర ఒకరిచేతులతో ఒకరిచేతులు తట్టి తరువాత వ్రేలవేసి పిమ్మట చప్పట్లు కొట్టుచుండవలయును. మరియు చేతులు వ్రేలవేసి చప్పట్లు కొట్టునపుడు కొం చెము వెనుకకు పోవుచు ఒకరిచేతుల నొకరు తట్టు నపుడు ముందరకు వచ్చుచుండవలయును. ఈప్రకార ముగా ఆడునపుడు ఈక్రిందిపదము (పాట)ను ఇద్దరును కలిసి పాడుచుండవలయును. "చెమ్మచెక్క, చేరడేసి బుక్క, అట్లు పోయంగా, ఆరగించంగా, ముత్యాల చెమ్మచెక్క ముగ్గులవెట్ట, రత్నాలచెమ్మచెక్క రంగు వేయ, మాతాతపందిరిలో పెళ్ళిచేయ; పెళ్ళిఅమ్మపెళ్ళి, సుబ్బారాయుడుపిల్ల చూచివత్తమురండి, అమ్మ నాకు బువ్వ, ఎడమచేతిలో గవ్వ, ఎడమకాలిచెప్పు, బోగము దాని కొప్పు.

౨౨. సూర్యుడుమైనం

చీకటిమూతలఆటలోవలె ముగ్గురు మనుష్యులు చొప్పున ఎవరుపండినారో నిర్ణయించి పండక మిగి లినవానిచేతిలో మొదట పండినబాలిక "సూర్యుడు మైనం, చుక్కలమైనం, దెబ్బలమైనం" అని మూడు మార్లు మెల్లగా కొట్టవలెను. తరువాత ఓడిపోయినవాని జుట్టుపట్టుకొని "నిల్చుంటే ముట్టుకుంటావా? కూర్చుం టే ముట్టుకుంటావా?" అని అడుగవలయును. ఆబాలిక చెప్పినదానికి వ్యతిరేకముగా అనగా "నిల్చుంటే ముట్టు కుంటా"నంటే అందరు కూర్చుండవలయును. "కూర్చుం టే ముట్టుకుంటా"నంటే అందరును నిల్చుండవలయును. ఆకూర్చుండుటగాని నిల్చుండుటగాని చేయునపుడు ఆటపెద్ద ఓడిపోయినబాలికచేతిలో చటుక్కన ఒక దెబ్బ కొట్టి నిల్చుండుటకాని, కూర్చుండుటగాని చేయ వలయును. అట్లు కొట్టగానే చేయక ఆలస్యము ఏమా త్రము చేసినను ఓడిపోయినబాలిక ముట్టుకోవచ్చును. ముట్టుకొన్న యెడల ఆపెద్ద ఆడుకొనిరావలయును. ఓడిపోయినబాలికకు బారెడుఎడమునకు లోపుగా యెవరైన నున్న యెడల ముట్టుకోవచ్చును. ఒకవేళ

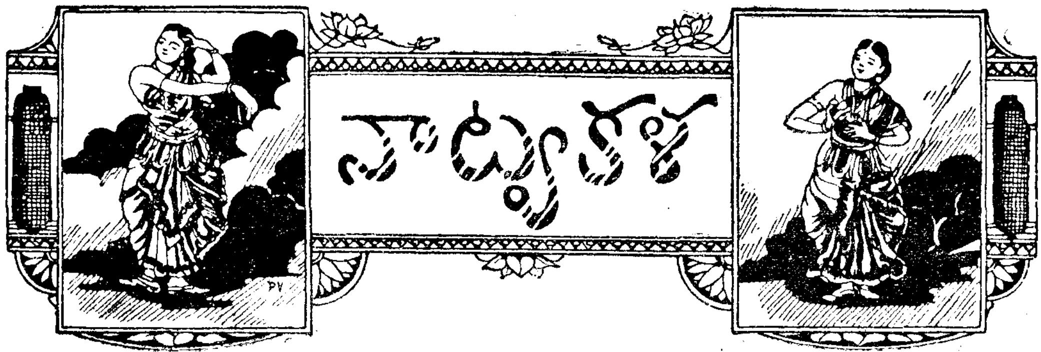
ఇద్దరుబాలికలు రెండుప్రక్కలను దగ్గరగా నుండి బారలను అందినయెడల ఇద్దరిని పట్టుకోవచ్చును. అట్లు ఒక్కసారిగా ఇద్దరు అంటుఅయినప్పుడు ఆపిల్లల నిద్దరిని పేరులు చెప్పుకొని రమ్మని పంపవలయును. ఆటపెద్దకూడా వెళ్లవలయును. అప్పుడు కంటె, కాసుల పేరు రాగిడి, చంద్రవంక, సూర్యుడు, చంద్రుడు, మొదలయినపేరులలో ఏదైన ఒక్కొక్కపేరు యిద్దరును పెట్టుకొవలయును. ఆపేరులు అందరకి వినబడకుండా కొంచెముదూరముగా బోయి మెల్లగా చెప్పుకొనవలయును. తరువాత యిద్దరికిని ఏపేరులు పెట్టినారో ఆపేరులుమాత్రము ఓడిపోయినబాలికకు చెప్పవలెను (ఎవరిపేరు ఏదో చెప్పరాదు). ఆరెండు పేరులలో ఏపేరుకావలెనని ఓడిపోయినబాలిక చెప్పునో ఆపేరు పెట్టుకొన్నబాలిక ఆమెకొసరావలయును.

పటము పటము ఎంతాపటము.

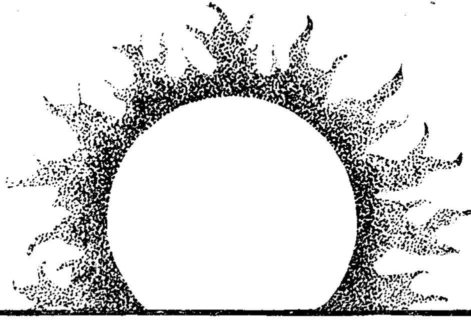
త్రవ్వి వెలువరిచిన నిర్మాణ శిథిలము (సారనాథము)

—సి. జి. జగన్నాథదాసు.

కీ. శే. పిల్లలమఱ్ఱి సుందరరామయ్యగారు వేయు వేషములలో నొకటి.

[వీరినిగూర్చిన చిన్న వ్యాసమొకటి శ్రావణమాసపు భారతి సంచికయందు గలదు. సం. భా.]

ఆంధ్రాభ్యుదయము

శ్రీ కె. యస్. హరిశ్చంద్రుడుగారు
పోలవరం-తూర్పుగోదావరి
ఆంధ్రవిద్యార్థి సంఘకార్యదర్శి చెన్నపురి.

శ్రీ బొడ్డపాటి సీతాబాయి

బెజవాడలో, గౌరవన్యాయాధికారిణి, భారత స్త్రీసంఘ కార్యదర్శిని. కృష్ణాజిల్లా విద్యాసంఘమున సభ్యురాలుగా ఇప్పుడు ఎన్నుకోబడెను.

శ్రీ. టి. నారాయణమ్మాళు

తిరువాంకూరు [illegible] శాసనసభయందు సభ్యురాలుగా నియమింపబడిన మొట్టమొదటియువతి.

శ్రీమతి రమణభాయి నీలకంఠ, బి. ఏ

లక్నో నగరమున జరిగిన అఖిలభారత మహిళా మహాసభాధ్యక్షురాలు; నడుమనున్న వృద్ధ. తక్కినవారైదుగురు నామెకూతుండ్రు. బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయ పట్టభద్రలు. భిన్నభిన్న రాష్ట్రముల ప్రతినిధులుగా నీ మహాసభకు వచ్చినవారు.

మెత్తనివారి చూస్తే.—

తెలుగుసామెతలు మిగుల వాడిగలవి—తప్పగోలలై సారస్వతమునుండియు, ప్రత్యక్షజీవనమునుండియు ఎంతేని భావమును దోలిచి చేతిలో బెట్టగలవు. "మెత్తనివారిని మొత్తబుద్ధి!" ఇది సర్వాంతర్యామియైన సామెత! అనాదినుండి అనంతమువఱకు ఇది బారలుచాచినది! దీనిశక్తి తెలుగక ఇళ్లలోనే వాడుకైనమాటని చాలమంది అనుకొంటారు. చద్దిలోని ఆవబద్దని, నోరూర్పు,-గని దేల్చు,- తెలుగులకు మిగుల గూర్చు పదార్థమే అని వారియూహకాని, రాజకీయ, ఆర్థికరంగములందు ఎగిరిపడు కోసైనకరవాలుకూడా అని వారెఱుగరు.

రాజకీయములను ఒకమూల నిలిపి, తక్కిన మూలలందు దీనిని చూడుడు. ఇపుడెక్కువగా కుతకుతలాడుచున్నవి ఆర్థికాంశములు! ఏపదునులో నున్నవో నొక్కిచూడగా, ఇవి చిమిడి చేతి కంటుచున్నవి! భారతమాత చల్లనితల్లి మాత్రమే కాక మెత్తనితల్లికూడాను. ఈమె సుజనగోష్ఠికూడ ఈమెవంటిదే! అందుచే నీమెయెడలను, ఈమెయన్నము నెడలను ప్రపంచమునకంతకు నిండైనప్రేమ! ఆరగించునవి వృకములయ్యు, వృకవంశములయ్యు ఈమె కసరి కొట్టదు. ఏవంక జూడక మీరాబాయివలె తన్మయత్వమున నీమె మునిగియుండును. ఆర్థికముగ అవసియున్నను, ఆధ్యాత్మికమను తనుకాంతినుండి సూర్యచంద్రుల నీమె తనుదివ్వెలను వెలిగింప నిచ్చుచుండెను! ఇతర ఖండములందు రాజ్యములును, గీజ్యములును ఆకసము వఱకువెగసినవి—జ్వాలలై రాలిచరిత్రలందు మసిబోసినవి! సహస్రాబ్దములు, కుఱ్ఱకుంకలవలె నీమెముందుండి ఆడుచుపాడుచు నీమెకు వంగి జోహారొనరించి తరలుచున్నవి!

ఆధ్యాత్మికచింతనుగూడ అటుండనిండు. ఆర్థికముగ నీప్రభను చూచి తెయ్యిమనువారెందఱు లేరు! ప్రక్కనున్నది బుద్ధభగవానునిశిష్యురాలు జపాను. ఈమెకన్నులు తెఱచినది మొన్న! నిన్న నీమెకు ముక్కుపచ్చలారినవి! నేడీమె గొల్లభామయై మెలుగుపూసుకొని ఎంతపనేని చేయుచున్నది!— గజ్జెకట్టి భారతాంబదెస చేయి జాపినది! నింపాదిగా తనసరుకుతో మనఅమ్మకు కట్టుగట్టినది— కట్టుతూ, దోసిళ్లతో ఒడి నింపుకొని తనయింటిపాతర వేసినది! అగిడి మంటలెత్తుచున్నను, మెత్తని యిల్లాలుకాన అమ్మ, ఫిలాసఫీని పునశ్చరణచేయుచు కూర్చున్నది!

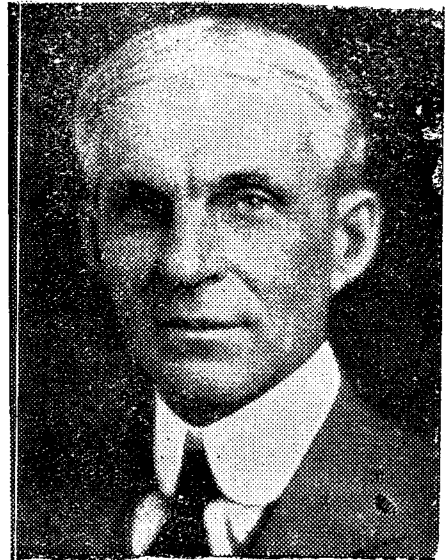
కాకి జొన్నముక్క ఎగదన్నుచుండ చూచుచు నిలుచుటకు గ్రద్ద అంతవెఱ్ఱిబాగులది కాదు—కాకిపై నుఱికి జొన్నను,—జొన్న నేగాక ఎందేని అడగియున్న పిచుకనుకూడ ఎగదన్నుకొని గ్రద్ద తనప్రజ్ఞ చూపకున్న, 'అమరేంద్రుని గెలిచిన ఖగనాథుని' కులమునకంతకు కళంకము రాదూ? ప్రజ్ఞావిజృంభణమని మనతో నిది చెప్పదు. 'కృష్ణా' అని అఱచి అంగుటిలో పాఱవేయును ఏజంతువునైనను, ఏవస్తువునైనను సరే, జపానుకాకిని మించినది లంకమైరుగద్ద!

బలవంతముగ తమబిడ్డను ఎట్లయిన ఇండియాచే కట్టించి, తమప్రేమను చూపితీరవలెనను గట్టిపట్టుపట్టినవి జపానులంకమైరులు! తనగుడ్డ తానుకట్టుటకు భారతమాత ఇంకను ఎన్నో నోములు నోచవలెననియే ఈహితైషులు యీపులిమీదిపుట్రల అభిప్రాయము! గుడ్డనేతలో జపాను పాదుగెక్కినది! ౧౫౦,౦౦౦ కదురులను, ౨౦౦౦

బాలికలును, ౧౫౦౦ పురుషులును పట్టుచునుందురు. సాధారణముగ నూరేండ్లకంట్రాక్టుపై బాలికలు పని చేతురు. వారమునకు బాలికకు ముట్టు కూలి ౨ షిల్లింగులు. వారమునకు సరాసరిగ ఏడుదినాలపని—దానికి మించి లేదు! ఈమధ్యవచ్చిన ఆసుదానికి వారమునకు కూలి ౧౨ షిల్లింగులు. మగవానికి దీనిపై ఒకపెసరు కొంచ గుంటుంది! జినీవా లేబర్ ఆఫీసునుండి బయటబడ్డ "ఇండస్ట్రియల్ లేబర్ ఇన్ జపాన్" అను గ్రంథములో జపాను స్పష్టముగా తోస్తుంది. సుమారు ౬౦,౦౦౦ ఫ్యాక్టరీలుమాత్రమే జపానులో నున్నవి. నూటికి ౫౫ ఉన్నవి. ముత్తమువీరి జపానులో ౩౭౧౫,౦౦౦ మగవారును, ౧౫౦౦,౦౦౦ ఆడువారును పనిచేతురు. ట్రేడుయూనియను ఉద్యమమింకను బాల్యావస్థలోనే ఉన్నది! ౧౯౧౬ లో రోజుకు ౧౬ గంటలుపని ఉంటూ ఉండేది. ౧౯౩౦ లో ౯ గంటలని లపు దిన గతిగినది. గడ్డిమేటివలె తయారగు సరుకును ఇండియా మార్కెట్లలోనే పడవేయుచుండగా, జపాను చేతులు ముడుచుకొనునా? నూటికి ౭౫ వంతు దిగుమతిసుంకము హెచ్చినపుడు చవ్వమని, మిరాసత్తికి దిగుమతపన్నది జపాను. నాడము అప్పటినుండి మనకై లంకషైరు వలవలమని కన్నీరు ప్రవహించుచున్నది. ఇండియన్ కాటన్ ఇన్క్వయిరీకమిటీ, లంకషైరు చేబట్టిన పంజరంలో 'అక్కా నన్ను!' అంటోంది! ఈకమిటీని తోలుదీసినట్లు అటువంటిట్టి! ఇండియా పత్తినుండి రాజు రకాలు— రకరకాలు తయారైనవట! జపానుపై ముఖములు చిట్లించి మనతలపై ఎక్కిపోవును! మామంచి దొమ్మరాటం! సిబ్బంది ముఠాటివారమున కరాచీలో కలిసి కొన్నప్పుడు ఈకమిటీ ఏమన్నదంటే! ఎంపైరుకు పైగలవానికి మొండిచెయ్యిచూపి, దాక్షిణ్య దక్షిణ ఇండియాకు నసుకవ కేమాచతనని. అటావాస్తంబ తికలోని రావు ఆర్టికలుచే చెమ్మచెక్క ఆడించు కర్తవ్యమును టెక్నోలాజికల్ కమిటీ, విడిచివేసి కొన్నది! ఇంపీరియల్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ అగ్రికల్చరల్ రీసర్చి (యీపసిని సామాన్యమైనది కాదు పోషణతో చూపండి!) లో వ్యవసాయనిపుణులకు బర్టుగారు అటావారు "జయవిజయీభవ" అంటూ, బ్రిటిషుగవర్నమెంటు ఆశీర్వాదఅక్షతలు చల్లెనని చెప్పివేసిరి! ఒగర్చుచు చెమటలోడ్చు భారతకృషికుని సంతోషపెట్టినట్లేనని మందిదిగాదని బహువత్సరాలనుండి ఇండియన్ సెంట్రల్ కాటన్ కమిటీవారు లంకషైరులో రకరకాలు చీనీచీనాంబరాలు పుట్టాలని హెచ్చరించుచు ఉన్నారు. వీరిహెచ్చరిక సద్యోగర్భం దాల్చింది! హైకమిషనరుగారు దగ్గరనేయుండి చేయూత ఇచ్చారు! ఇండియను ట్రేడ్ కమిషనర్ "శభాష్"ని మంచిజాతకము చెప్పింది! మాచారామెత్త నమ్మకై ఎంతెంత జరుగునో!

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

హెన్రిఫోర్డు

అమెరికాలో ఫోర్డు మోటారుకారులు తయారుచేయుచున్న యాతడు. ఈతని డెబ్బదవ జన్మదినసమహోత్సవము ఇటీవల జరిగినది.

ఆధునికప్రపంచమున బానిసతనము

రైటుఆనరబల్ లార్డునోయల్ బక్స్టనుగారు International Review Missions అనుపత్రికయందు 'స్వాతంత్ర్య శతాబ్ది' అను వ్యాసము వ్రాసిరి. గ్రేటుబ్రిటను, బానిసతనమును నిర్మూలముచేసి నేటికి సరిగ శతవర్షములు గడిచినవి. ఆధునికప్రపంచమున నింకను బానిసతనము నెలకొనియున్నదని యీవ్యాసరచయితగారిట్లు సూచించుచున్నారు:

"బానిసతనమునుగురించి యేమియు నెరుగనివారు, నేడు ప్రపంచమునగల బానిసలసంఖ్య ౫౦ మొదలు ౬౦ లక్షలవరకు గలదని వినినపుడు విస్మయ మొందగలరు. ఒకశతాబ్దమునకు పూర్వము వీరిసంఖ్య యింతకు రెండింత లుండెడిది. బానిస యనుపదమునకు పూర్ణమైనయర్థ మేదిగలదో యది వీరందరికిని అన్వయింపగలదు. అనగా, చట్టము ప్రకారము వీరందరిని విక్రయించుట మున్నగు హక్కులు మరియొకరికి జెందియున్నవి. వీరుకాక, యింకను లక్షలకొలది ప్రజలు బానిస జీవనము చేయుచున్నారు.

చైనా, అబిసీనియా, అరేబియా, లైబీరియాలలో ముఖ్యముగా బానిస లున్నారు. ఇంకను అనేకదేశములందు బానిసతనము ఆయాదేశ సంఘములయందు స్థిరముగ నాటుకొనియున్నది. ఏదేశమం దెందరుబానిస లుండునదియు తెలిసికొనుటకు ఆధారములు లేవు. కాని చైనాయందుమాత్రము సుమారు ఇరువదిలక్షలబానిస లున్నారని తెలిసికొనుటకు ఆధారము లున్నవి. చైనాయందు బానిసతనము ముఖ్యముగ స్త్రీలయందు గలదు. చైనాలో ఆడపిల్లలను దాసీలనుగాను, బానిసలనుగాను కొనుటయు, అమ్ముటయు గలదని, అమాయ్‌యందు బ్రిటిషుకాన్సలుగారగు రస్సెల్ బ్రౌనుగారు చెప్పిరి. ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమున చైనాయందలి ప్రముఖులును, క్రైస్తవమిషనరీలును నివేదించినప్రకారము సాధారణముగ చిన్నచిన్న ఆడపిల్లలను నూర్లకొలది పట్టణములయందు కొనుటయు, విక్రయించుటయు జరుగుచున్నదనియు కష్టకాలము సంభవించినపుడట్టిక్రయ విక్రయాదులు కొన్నివేలనుగూడ దాటుచున్నది. చైనాలో గొప్పక్షామము గలిగినపుడు నాలుగువేలమంది ఆడుపిల్లలను గ్రామములనుండి ముఖ్యపట్టణమునకు తెచ్చి బానిసలుగ అమ్మిరని, చైనాలో నలువదిసంవత్సరములు మిషనరీపనియం దనుభవముండిన శ్రీమతి ప్రైమండుగారు 'యున్నాన్' అనుగ్రంథమున విస్పష్టముచేసిరి.

బానిసలసమస్య అబిసీనియాయందు సయితము భయంకరముగ నేయున్నది. సంఘపద్ధతులయం దింతదృఢముగ బానిసతనము నాటుకొనియుండుదేశము ప్రపంచమున వేరొకటి లేదు. ఇచట విస్తారముగ వ్యాపించియున్న బానిసతనమునకు తోడు బానిసల నమ్ముటయు, వారికొరకు దేశమును కొల్లగొట్టుటయు అను రెండుదుర్గుణములు దేశమున గలవు. బానిసలకొరకు మనుష్యులను దొంగిలించుట దోపిడిచేయుట మొదలగునవి నీగ్రోమండలమందుమాత్రము గలదు. సాధారణముగ బానిసలుగ అమ్మబడువారుసయితము నీగ్రోలుగనే యున్నారు. ౧౯౧౩ మొదలు, ౧౯౨౭ వరకు సూడను, కెనియాలలో ౧౩౯ పర్యాయములు బానిసలకొరకు అబిసీనియావారు దోపిడి గావించిరనియు, గడచినసంవత్సరమందు కూడ కొన్నిదోపిళ్లు జరిగినవనియు బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు తెలిపియున్నారు. ఈదోపిళ్లలో వందలకొలది మనుష్యులు—బ్రిటిషువారిపాలనయందుండువారు చంపబడిరి. మరికొందరు బానిసలుగ గొంపోబడిరి. అబిసీనియాయందలి పురాతత్త్వశాస్త్రమును గురించి మాక్స్‌గ్రుల్ గారు వ్రాసినగ్రంథమందు ఒక బానిసలగుంపునుగురించి హృదయభేద్యమగువర్ణన గలదు:

'వర్ణనాతీతమగు ఊరేగింపునొకదానిని మేము చూచితిమి. వారు మానవులా! దిగంబరులయిన స్త్రీపురుషులను ఒకరినొకరిని జోడించి సంకెలలతో కట్టివేసి వారిపిల్లలను నడిపించుచునో, లేక కట్టలుకట్టినట్లు వీపులపై బడవైచియో, వీధులయం దసహ్యాకరమగు ప్రదేశములలో నీడ్చుకొనిపోవుచు పశువులమందలనువలె, కనికరములేని బానిసవర్తకులు వీరిని తోలుకొనిపోవుట చూచియు నమ్మలేకపోయితిమి. అనేకపర్యాయములు, పాపము, వీరు రోగబాధగలపశువులవలె మధ్య

మస్య పడిపోవుచుండిరి. ఆబానిసలగుంపులు మమ్ము దాటిపోవుటకు కొన్నిగంటలు పట్టుచుండెడిది. ఈ వాక్యముల వ్రాయుచుండగ మేముండిన చోటంతయు తామువెరపట్టిన బానిసలతో గోపిడిగాండ్రు మమ్ము చుట్టుకొనిరి. కుంభవర్షము కురియుచుండెను. వారికి వర్షమునుండి రక్షణగాని, అన్నముగాని, వెచ్చదనమునకు నిప్పుగాని లేకుండెను. గాఢాంధకారమునుండి బానిసల సంకెలలధ్వని ప్రతిధ్వనించుచుండెడిది.'

పురాతత్త్వవిజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞుడు తన కేమియు సంబంధములేని యీవిషయమున పైరీతిగ వ్రాసియున్నాడు.

అబిసీనియాలో బంధింపబడినబానిసలు, బానిసతనము సాగుచున్న అరేబియా మొదలగు దేశములందు విక్రయింపబడుచున్నారు. ఎర్రసముద్రముమీదుగ రవాణాచేయబడుబానిసలసంఖ్యసంవత్సరమునకు కొన్నివేలగుచున్నదని బ్రిటిషునావికాధికారి యగు వుడ్వర్డుగారు చెప్పిరి. మక్కాయందు బానిసవర్తకము విరివిగా జరుగుచున్నది. ఆ పట్టణమునకు వచ్చిన యాత్రికులను బంధించి బానిసలుగ అమ్ముచున్నారు. ఇచట బానిసలుగ విక్రయింపబడువారు ఆఫ్రికాయొక్కయు, ప్రాగ్దేశములయొక్కయు వాస్తవ్యులు."

*　　*　　*

"బానిసతనము నిర్మూలింపబడి గడచిన సాలై యినాదినాటికొకశతాబ్దము నిండినది. ఈసందర్భమున శతవర్షవర్ధంతి ఆనాడు జరిగినది. అమానుషమైన బానిసతనమునుసరించి ప్రజలయందాందోళన గలిగించినవారిలో ముఖ్యుడు 'విలియంవిల్బర్‌ఫోర్సు' గారు. శతాబ్దముక్రింద వారీదినమునకే స్వర్గస్థులయిరి. బానిసతనము కొంతమటుకు నిర్మూలింపబడినది. అది సంతోషింపదగినవిషయమే. మనవాభ్యుదయయాత్రయందది యొక్క మజిలీకాని, బానిసతన మింకను కొన్ని దేశములయందున్నది. బలవంతముమీద ధనికులు బీదలవలన పనిచేయించుకొను దేశములందును, ఆఫ్రికా, యిండియాలలోను బానిసతనము మారువేసమును ధరించి నిలిచియున్నది.

రాజకీయనిర్బంధ సేవకవృత్తి బానిసతనము కాదు. కాని అదికూడ అమానుషమై ప్రజలకు హాని కలిగింపవచ్చును. 'మాడరన్ రివ్యూ'

శ్రీ సోదరిసుశీలాదేవి

ఈమె అమెరికాదేశపుయువతి. జననీజనకులను, జన్మభూమిని విడనాడి, భారతదేశమున ఆంధ్ర

రాష్ట్రమునందలి తోటపల్లి కొండలలో నున్న శాంతి ఆశ్రమమునకు అధిపతియగు శ్రీ ఓంకార స్వాములవారికి ప్రియశిష్యురాలయి రెండేండ్లనుండి తదాశ్రమమున నివసించుచున్నది. ఈమె భూతదయ, సేవాసక్తి నిరుపమానములు. ఈమె కడచినమాసమున అమెరికాదేశమునకు పోయినది.

జర్మనీయందు స్వయంసహాయము

తనయభిప్రాయమును వెల్లడించు హక్కు ప్రతి మానవునికి కలదని యుద్ధానంతరము అంగీకరింపబడినది. సామాన్యమైన అక్కరలుకూడ అపరిమితమగుచున్నవి. సంపన్నులగుయువకులుకూడ అనేకులు లేరు. అందువలనే పూర్వమువలె ఇపుడును క్రొత్తవిషయములను తెలుసుకొనుటకై దూరదేశముల దిరుగుటయు, అందులకగుబత్తెఖర్చులను భరించుటకు ధనము లేదు. ఆచల్లనిదేశములయం దిట్టిప్రయాణములు మనదేశమున కన్న ఎక్కువగ జరుగుచుండును. యుద్ధానంతరము యువకులధైర్యము రెండువిధములుగ పరీక్షింపబడినది. ఉపవాసములు చేయుట, ఏవిధమయిన సౌఖ్యములుగాని, విరామముగాని లేకుండుట, చదువుకొనుటకు సయితము వీలుండకుండుట యనునవి నేటియువకులను బాధించుసమస్యలు. కాని వీరుమాత్రము చలించుటలేదు. ఆర్థికస్వయం సాహాయ్యక సంఘములు అనేక స్థలములయందు స్థాపింపబడినవి. అన్నిటికిని కేంద్రమం దొకసంఘము ప్రథమమున స్థాపింపబడినది. ఈకేంద్రస్థానమువారు ప్రయాణికుల సౌకర్యముకొరకు విశ్రాంతిభవనములను, పూటకూలి ఇండ్లను జర్మనీయందంతయును స్థాపించిరి. పల్లెటూళ్లయందును, పాతపట్టణములయందును, కొండలమీది కోటలయందును, చరిత్రప్రసిద్ధమైన యితరభవనములయందును స్థానికప్రభుత్వమువారు బాటసారులగు యువకులకు స్వాగతమిచ్చుచున్నారు.

ఆడంబరములేనివిధమున నీచోటులన్నియు, ఆయాప్రదేశముల పనిపాటలవారు తయారుచేయువస్తువులచే అలంకరింపబడుచున్నవి. కేంద్రస్థానము వారి సర్టిఫికేటును చూపువారికందరికిని ఇచ్చట ఆతిథ్య మొసగబడును. యువకుల అభిప్రాయముల సరియైన విధమున గ్రహించి, మంచినడవడి గలిగి పొగచుట్టల త్రాగనివారిని, సారాయిత్రాగనివారిని, గడ్డిపడకమీద నిదురించువారిని, సాధారణమైన భోజనముచేయువారిని ఇందు చేర్చుకొనుచున్నారు. ఒకయూరికుర్ర పనివాండ్రును, మరియొకయూరిబడిపిల్లలును ఒకరినొకరు కలసికొనునపుడు సమభావమును వెలిపుచ్చుచున్నారు. ప్రతి హాస్టెలును ఒకని అధికారముక్రింద ఉండును. ఇంటిని పరిశుభ్రముగ నుంచుటకును అల్లరి జరుగకుండ చూచుటకును ఇతని కధికారము కలదు.

ప్రపంచమున ఏదేశమందుకూడ ఇంతటి స్వల్పమైనవసతులయందు ప్రయాణీకులకును, బడిపిల్లలకును నిట్టియేర్పాటులు లేవు. ౧౯౨౩-వ సంవత్సరమున పరిస్థితులు సరిగలేనపుడే ౧౬౦౦ లు హాస్టెల్సు ఉండినవి. సంవత్సరమున కీహాస్టెల్సులో పదిలక్షలకన్న నెక్కువగనే అతిథులు వచ్చుచుండిరి. వీరిలో రెండుపాళ్లు బడిపిల్లలు. ౧౯౨౬-వసంవత్సరమున ౨౩౦౦హాస్టెల్సు ఉండినవి. అతిథులసంఖ్య యిరువదిలక్షలు. వీరిలో ౩౦% ఎలిమెంటరీస్కూళ్లపిల్లలు. ౩౨% విశ్వవిద్యాలయముయొక్క విద్యార్థులు. ౩౮% సెకండరీస్కూళ్లవిద్యార్థులు. యువకులగు ప్రయాణీకులు దినమునకు భోజనమునకు ఎనిమిదిఅణాలును అచట బసకు రోజునకు నాలుగణాలును చెల్లించుటమామూలు.

ఈ హాస్టెలు — విశ్రాంతిభవనముల సంస్థయందు అన్ని పాఠశాలలవారును సభ్యులయినప్పటికిని పట్టణపు పాఠశాలలవారికిమాత్రము గ్రామములయందు వేరుగ భవనములు గలవు. వేసవిసెలవులందు ఒక్కొక్కక్లాసుపిల్లలును రెండేసివారము లిందుండవచ్చును. ఇట్టివిహారములు సెలవుదినములలోగాక సాధారణముగ బడిదినములలోనే జరుగుచుండును. ఎప్పుడైన పాఠశాలను చూడబోయినవారికి కొన్నిక్లాసులు కనబడకనే పోవును. ఆక్లాసులపిల్లలందరు విహారమునకు పల్లెలకు పోయియుందురు. అచ్చట వారు పురాతనభారతీయపద్ధతిని

చెట్లక్రింద పాఠములనేర్చుకొందురు. లేక పల్లెలయందు తిరుగుచుందురు. సంవత్సరమంతయు వీరు రైలుబండ్లలోనో, రహదారులలోనో, సముద్రతీరమందో, లేక అడవులయందో కనబడుచుందురు. పిల్లలు మచ్చటగ, కోట్లు, చడ్డీలు వేసుకొని సాధారణముగా టోపీలు లేకయే హాయిగా తిరుగుచుందురు. తంబురశ్రుతితో వీరు పాతజర్మనుపాటల పాడుచుందురు.

ఈవిధముగ యువకులయుద్యమము వారికి అభ్యుదయమును, ఆరోగ్యమును, దేహదార్ఢ్యమును ఒసగుచున్నది. ఇందువలన వీరికి కష్టకాలములో ఉచితముగ విద్యగూడ లభించుచున్నది. కాని యూరపునందలి జనులందరు యుద్ధమువలన గలిగిన దురవస్థల దనుల్కొని యున్నారు. ఇరువదిసంవత్సరముల వయసునకు లోబడినవారిలో ౪౦% మాత్రమే యీయుద్యమమందు పాల్గొనుచున్నారు. దీనివలన యువకులలో కొందరికి మాత్రమే లాభము గల్గుచున్నది."

'కలకత్తారివ్యూ' అనుపత్రికయందు ప్రకటింపబడిన పైవిషయము ఆనందమును గూర్చుచున్నది. దానియుపయోగమును భారతీయులును గుర్తించి అట్టిసౌకర్యములను తమపుత్రులకు కలిగించి వారిని విజ్ఞానసంపన్నులను గావింపదగుదురు.

కోహినూరువజ్రము

'Journal of Indian History' యందు అబ్దుల్ అజీజ్ గారు కోహినూరుచరిత్రనుగురించివ్రాసిరి. అందు దానినిగూర్చిన సంపూర్ణచరిత్ర ఇట్లు గలదు:—

"కోహినూరువజ్రమునుగురించిన ప్రాచీనకథలు, కాలముగడచినకొలది మాయమగుచున్నవి. ప్రొఫెసరు మెస్కెలీనుగా రనినటు లీకథలన్నియు కలసి ౧౪-వ శతాబ్దినాటికి నమ్మదగినచరిత్రరూపము దాల్చినవి. మొదట ఈవజ్రముయొక్క వృత్తాంతము ౧౪-వ శతాబ్దిప్రారంభమున లోకమునకు తెలియవచ్చిన దని ప్రొఫెసరుగారు నుడివిరి. పూర్వమొకపుడు హిందూస్థానమునంతయు నేలినమాల్వారాజులవశమున క్రీ. శ. ౧౩౦౦-వ సంవత్సరమున ఈవజ్రముండినది. ఈ వంశపురాజులు షుమారు ౧౦౦౦ సంవత్సరములకాలము మహమ్మదీయులకు లొంగకయుండిరి. కడపట అల్లా యుద్దీనుకాలమున ఈరాజ్యము మహమ్మదీయులచే సంపూర్ణముగ జయింపబడినది. అపు డుజ్జయిని నగరమందుండినధనరాసు లన్నియు ౧౬-వ శతాబ్దపుతొలి దశకమందే మహమ్మదీయులచేబడినవి.

ఫెరిష్టావ్రాసినప్రకారము పైదండయాత్ర క్రీ. శ. ౧౩౦౪-వ సంవత్సరమున జరిగినది. ఆమందలనే అమూల్యమగు నీవజ్రపువృత్తాంతముగూడ చరిత్ర కెక్కినది.

తరువాత నీవజ్రముయొక్క ప్రశంస 'అక్బరు నామా'యందును,ఇతరచరిత్రల యందునుగలదు. హుమాయూనునకు జబ్బుచేయగా ఆవ్యాధియొక్క తీవ్రతను రాజవైద్యులు గమనించి రాజకుమారుని ప్రాణమునకై భయపడసాగిరి. అపుడు మీర్ అబుల్ బాకా యనువృద్ధ సేవకు డిట్లు చెప్పెను: లోకజ్ఞానముగల్గినవైద్యు లేమియు చేయజాలనపుడు, తమకత్యంతప్రియమగువస్తువు నొకదానిని సమర్పించి పరమేశ్వరునిధ్యానించిన యెడల రోగికి స్వస్థత చేకూరును. ఇది పూజ్యులగు ఋషుల వాక్యము కావున అవశ్యము ఆచరణీయము. హుమాయూనునకు తనతండ్రికన్న ప్రియమగువస్తువు వేరొకటి లేనందున జేబరు తన్నుతానే భగవంతునికర్పించు కొనన నిశ్చయించుకొనెను. కాని యాస్థానికులు జేబరునిశ్చయము సరియైనదికాదని, మనవి యనపగివానిలో కెల్ల గొప్పదానిని దేవుని కర్పించుటయనియు, ఆప్రకారము పూర్వము ఇబ్రహీంలోడీని జయించగా లభించిన యమూల్యమగువజ్రము—హుమాయూనున కొసంగబడినది,—దానముచేసినట్లయిన ఋషులవాక్యము పాలించినట్లగునని చెప్పిరి. (అక్బరునామాగ్రంథము ౧౧౧౬) జేబరుమాత్ర మిందుల కియ్యకొనలేదు. ఆతరువాతికథ

ఆకస్మికచ్ఛాయాచిత్రములు

(SNAP SHOTS)

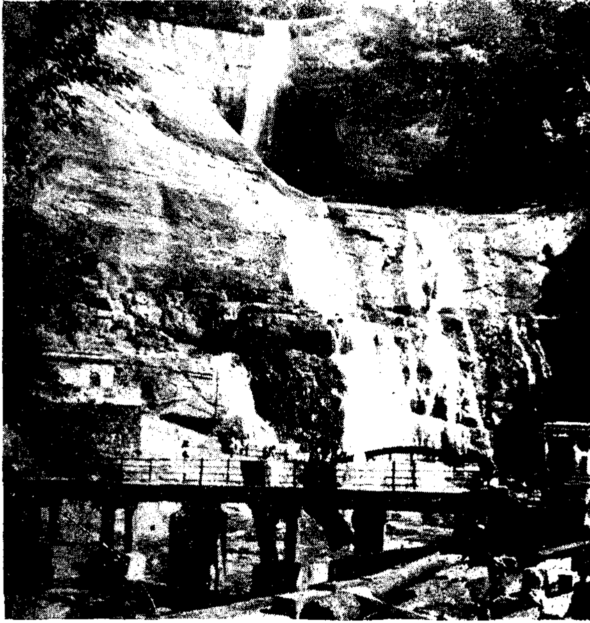

చిత్రము ౨

—వి. కృష్ణశాస్త్రి, గుంటూరు.

చిత్రము ౧

ప్రధాన జలపాతము, కుత్తాలము

—యస్. శంకరసుబ్రహ్మణ్యము.

మనకనవసరము. దీనినిబట్టి మనకుతెలియునదేమన: ౧౫౩౦-వ సంవత్సరమున నీవజ్రము ఢిల్లీశ్వరునిధనాగారమునయుండినది.

అమూల్యమగు నీవజ్రమునుగురించిన మరియొక విషయము అబుల్‌ఫజల్ వ్రాసినయుదంతమువలన తెలియుచున్నది. షర్‌షాచే ఓడింపబడి,హుమాయూను దేశభ్రిమ్మరియై, రాజామాల్దేవ్ రాజ్యమగు మార్వార్ పరిసరములందుండెను. రాజామాల్దేవ్‌నకు మిక్కిలి నమ్మకమైన యనుచరులలో నొకడు నాగోర్‌వాస్తవ్యుడగు శంకాయనునతడు వర్తకునివేషమున వచ్చి అమూల్యమగు నీవజ్రమును కొనెదనని చెప్పుకొనెను. ఇందు మోసమున్నదని హుమాయూను గ్రహించెను. యుద్ధములందు దైవకృపవలన జయమందువారికిగాని మహారాజులఆదరము బడయువారికిగాని యిట్టియమూల్యములైన వజ్రములు లభించుననియు, ఇట్టివస్తువులను విక్రయింపరాదనియు, నాతనికి హుమాయూను తెలియజేసి పంపివేసెను. (A. N. I. 180.)

తరువాత హుమాయూనుసహాయార్థమై పర్షియాకు పోయెను. పర్షియాప్రభువొసంగినస్వాగతమునకు ప్రతిగా నతడు ఈవజ్రము తనవద్దనుండిన ౨౫౦ రత్నములను కానుకగా పర్షియాప్రభువున కొసంగెను. పర్షియాయందు హుమాయూనున కొసంగబడినయాతిథ్యమునకయినఖర్చునకన్న నీయమూల్యవజ్రములఖరీదు నాలుగురెట్లుకన్న నధికమని అబుల్‌ఫజల్ నుడివెను. (A. N. Text, ౧౨౧౪) ఇదంతయు ౧౫౪౪ వేసవియందు జరిగెను.

పర్షియాలోనున్న గోల్కొండనవాబు ఇబ్రహీం కుత్బుషాయొక్క రాయబారి ఖూర్‌షా చెప్పినటులు హుమాయూను పర్షియానవాబయిన షాతహ్మాస్ప గారి కీవజ్రము నిచ్చెనని బివెరిజ్ గొప్పయాధారముల గొనిచెప్పెను. జేబరు ఈవజ్రమును ఇబ్రహీం ఖజానాలనుండి తెచ్చెను— (B. M. Ms. Or. ౫౩,) దీని తూనిక ౬౪ మిస్కాల్సట. షాతహమాస్ప దీనివిలువనుస్మరించలేక డక్కనుదేశపాలకుడయిన నైజామ్‌షాకు బహుమానముగ పంపెను. (f. ౫౮ b of Ms.)

జేబరు వజ్రము ఈవిధముగ దక్షిణహిందూస్థానమును జేరెనను సంగతి తారీఖ్‌ని ఇ-ఫరిష్టావలన తెలియుచున్నది. హుమాయూనువలన తాను పొందిన పెద్దవజ్రమును షాతహ్మాస్ప, అహమెడ్‌నగరు నవాబయిన నైజాముషాకు బహుమానముగ నంపెను. ౧౫౪౭-వ సంవత్సరమునాటి కీవజ్రము హిందూదేశమున నుండెననిమాత్రము తేలుచున్నది.

అందువలన ౧౬౦౦ సంవత్సరమున అక్బరు అహమడ్‌నగరమును జయించి యటనుండి విలువగల యితరవస్తువులతోగూడ నీవజ్రమునుగూడ కొనివచ్చెననుట సంభవము. ఇట్టిది నిజముగ జరిగియుండినయెడల ఆకాలపుచారిత్రకు లీవిషయమును చరిత్రయందు వ్రాసియుండరా ? ఢిల్లీశ్వరులఖజానాయందు ఇతరనవరత్నములతోపాటు నీవజ్రముగూడ జహంగీరు, షాజహానుల పాలనయందుండినయెడల దీనిప్రస్తావన 'టుజుక్'యందుండదా ? అబ్దుల్‌హామీన్‌గారు తయారుచేసినఆభరణపుపట్టికయందును ఈ వజ్రపుప్రస్తావన యగుపడదు.

(B. N. II-391)

ఈరత్నమునుగురించి మనకు లభించగల నమ్మకమైన యావద్వృత్తాంత మింతయే. 'మాడరన్ రివ్యూ'

శిక్షణ (Discipline) మువలనిప్రయోజనము

డాక్టరు యస్. జే. థియోడరుగారు The Young Men of India, Burma, and Ceylon పత్రికయందు వ్రాసినదానినుండి:

మార్పులేక ఒకేపనిని చేయుటయందు కొంత నేర్పు అలవడగలదు. ఇట్టిపని చేయుటయందుగల సేవయే మనకు ప్రాణాధార మగుచున్నది. మనము చేయుపనియొక్క స్వభావమునకన్న ఆపని చేయుటయందు మనకుగలఅభిమానము చాలముఖ్యము. పనిచేయుటవలన మనకు, పనియన్న సంతోషము జనించునటుల చేయును. మనశక్తియంతయు వినియోగించి చేయుపనియందు మనకు శ్రద్ధ ఎక్కువ. చేసినదానినే మరల

మరలచేయుటవలన మనకు స్తిమితము చేకూరును. ఆపనినే శ్రద్ధగొని తెలివితో చేసినయెడల మనకు తృప్తిగలుగును. బుద్ధి నుపయోగించి చేయవలసినపనులను మరలమరల చేయుటయందు మనహృదయమును గట్టిపరచి మనము చేయవలసినపనియందు మనకు సంతోషము గలుగునట్లు చేయును. ఇట్లే ఒకయువకుడు ప్రపంచమందు కష్టపడి తుదకు కష్టముల కలవాటుపడియుండగలడు.

యువకులు అనుభవమును సంపాదించుకొనునట్లు తమజీవితములను దిద్దుకొనవలయునని నేడు కొందరు తలంచుచున్నారు. ఇందువలన మానవజీవితమందు నిరాటంకముగ కలుగగలకొన్నిమార్పుల కవకాశము కలుగకున్నది. ఇట్లుండుటవలన స్వార్థపరత్వము, అవిధేయత ప్రబలుచున్నవి. బలమనునది క్రమమైనశిక్షణమువలన గలుగుచున్నది. ఏవో కొన్ని ముఖ్యవిషయములలోనే కాక, ఆరోగ్యమునకును, సంపదకును ముఖ్యసాధనము శిక్షణమే. శిక్షపొందనివారిజీవితము నిరుపయోగకరము.

నేమున్న నిరుద్యోగసమస్య మన కందరికిని తెలిసినదే. కాని ఉద్యోగములకు అర్హులుగానివారిసంగతి మన కేమితెలియును? సరియైనశిక్షపొందనివారికి పూచీగలపనుల నొప్పగించుట సరియగునా! మనదేశమందలి కచ్చేరీలలో పని చక్కగ జరుగుట లేదనుటకు కారణము అచటిఉద్యోగీయులకు క్రమమైనశిక్షణము లేకపోవుటయే.

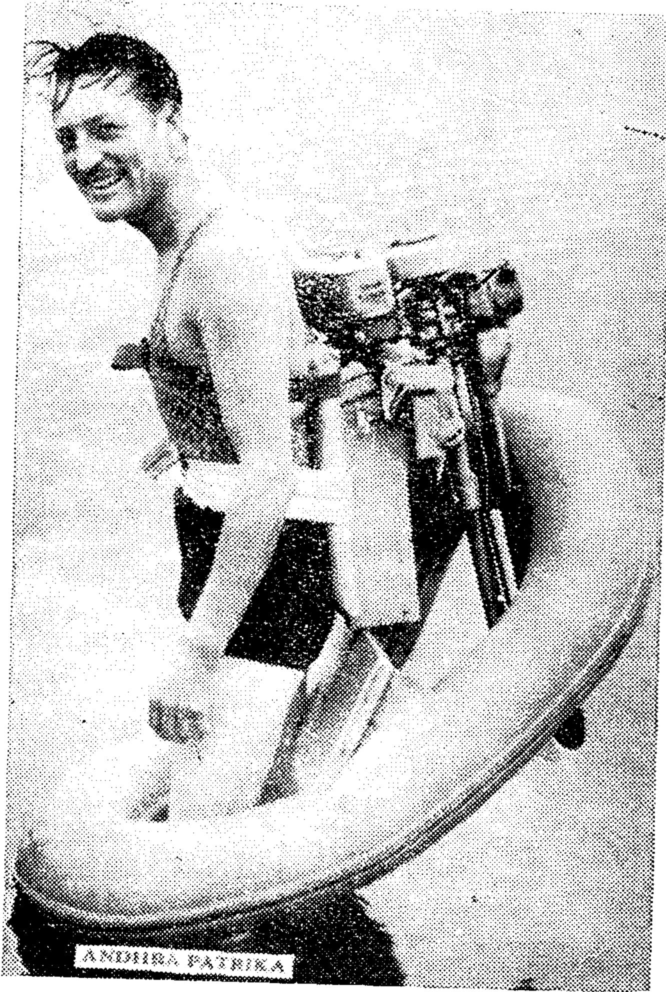
శిక్షపొందనివారివలన జాతికే నష్టము. ప్రపంచమున నేడు కొన్నిజాతులు గొప్పస్థితియందున్నవనుటకు, వారిదేశములందు జనులకుగలక్రమమైనశిక్ష కారణమగుచున్నది.

భారతదేశగ్రామములయందు బ్రాడ్‌కాస్టింగు

ప్రపంచములో నితరదేశములవలెనే మనదేశమునను రేడియో బ్రాడ్‌కాస్టింగు మూలమున గ్రామజనులకు చదువు నేర్పించవచ్చును. ఈవిషయమై The Educational Review నం దిట్లు గలదు:

భారతదేశ గ్రామములయందు బ్రాడ్‌కాస్టింగు ద్వారమున పల్లెలవారికి చదువునేర్పించు విధానమును గురించి యింగ్లండునగల The Indian Village welfare Association అధ్యక్షులు సర్ ఫ్రాన్సిసు యంగు హస్‌బెండుగా రొక యుపాయము నాలోచించిరి. దీనిని భారతప్రభుత్వమువారును, భారతీయప్రముఖులును మిక్కిలిగ గమనింపదగుదురు. రేడియోమూలమున చదువునేర్పించు పద్ధతియొక్క సౌలభ్యము నింకను భారతీయులు తెలుసుకొనవలసియున్నారు. ఇంగ్లండున ఈప్రయోజనమునకై లక్షలకొలది రేడియోయంత్రముల స్థాపింపబడియున్నవి. సోవియటురష్యాయందుగూడ ఇవి కొంతకాల ముపయోగింపబడినవి. ఇట్లు పాశ్చాత్యదేశములవారు అనేక విధములయిన సౌకర్యముల నీరేడియోలవలన పొందుచున్నారు. కావున పైసంఘమువారు భారతదేశ శ్రేయమునకై ఈవిషయమై దీర్ఘాలోచనచేసి ఇట్టిఏర్పాటును కావించుట వారిబాధ్యతగ నెంచిరి. బ్రాడ్‌కాస్టింగుకొరకు అయిదువందల గ్రామములయందు రేడియోయంత్రముల స్థాపించవలయును. ఒక్కొక్క గ్రామమువారును సాలునకు ఖర్చులకై రు. ౧౨౦ లు చందా నివ్వవలయును. ఈ యుపాయము నాలోచించినవారు చెప్పినటుల గ్రామమున ఇంటికి ఒకరూపాయవంతున ౧౨౦ ఇండ్లవారివద్దను వసూలుచేసినయెడల వీరికార్యము సులభముగ నెరవేరగలదు. గ్రామజనులు రేడియోచుట్టుపట్టులను కూర్చుని పాటలను, కథలను, విద్యావిషయక ప్రసంగములను వినుచుండవచ్చును. ఇవన్నియు గ్రామస్థుల ననేకుల నాకర్షింపగలవు. సిలోనునం దీప్రచారము జయము గాంచినది. అట్టియెడ భారతదేశమునమాత్ర మాపద్ధతి యేల సరిగా కొనసాగక పోవును? విద్యావిషయకమైన లాభము లపారములైయుండ, దేశాభ్యుదయమే పరమార్థమని యెంచెడు వారందరును దీనికగుఖర్చును సరకుగొనక యుందురుగాక!

సముద్రమున నడక

సినిమానటుడు వాలేసు బిరియమ్సు. ఇతడు రబ్బరుపటకాకు తగిల్చియున్న చిన్ని మోటారుయంత్రము సులభముగా సముద్రమున నడచిపోగలుగును.

పోలియే యున్నవి. (చిత్రము ౨.) ఈ నిర్మాణశిథిలముల క్రింద త్రవ్వి తీయవలసిన ప్రాచీనవస్తు శిథిలములనేకములు గలవు.

సిర్కాపువద్ద కుషాను-పార్థియను నిర్మాణములు గల చిన్న ప్రదేశము పట్టణపు ఉత్తరద్వారము వద్ద తెరిపిచేయబడెను. (చిత్రము ౧) పై మట్టమున ఆదికుషాను కాలపు కట్టడముల సుణావర్తములు కొన్నిమాత్రము గలవు. ఇవి పునాదులలోతుననే నిలిచిపోయినవి. రెండవ మట్టమున నిర్మాణములు అతిశిథిలములు. దబ్బులు తేలినవి. వీని పునావర్తముపయినే కలవు. మూడునాలుగవ మట్టముల నిర్మాణములనమూనాలు ఏకరీతిగనున్నవి. మూడవమట్టమునందలి యిండ్లగోడలతో చేర్చినటే నాల్గవమట్టమునందలి యిండ్లగోడలు కట్టబడినట్లులున్నవి. రెండవమట్టమునందలి ఇండ్లు మూడు నాలుగుమట్టములందలి యిండ్లనమూనాలను పోలియున్నను కొంతవఱకు తరమునకు జరిగియున్నవి. ౩, ౪ మట్టములఇండ్లను ఇసుక సున్నములతో కట్టినసూచనలు కానవచ్చుచున్నవి. కొంతకొక్క యొక ముంగిటగోడయు నున్నట్లున్నది. మొహెంజోదారోలో కనుపట్టిన చరిత్రకందని ప్రాచీన నిర్మాణములయందు ఇట్టి అడ్డుగోడలు కానవచ్చినవి. నాల్గవ మట్టమున ఇంటికి వెనుకవీథిలోనికి త్రోవ గలదు. అయిదవమట్టమున

తక్షశిల

౧౯౨౪-౨౫-వ సంవత్సరమున 'సిర్కాపు' వద్ద జరిగిన 'తక్షశిల' ప్రాచీన నగరావిష్కరణకార్యములమున 'పార్థియను' మట్టమున మున్పటియిండ్లు బయలుపడినవి. ఇవి పూర్వము బయలుపడినవానిని

౫-వ మట్టమునందలి రెండింటిస్థలమున ఒకటే యిల్లున్నది. ఆయింటినమూనా చక్కగానున్నది. దాని గోడలు గట్టిరాళ్లతో దిట్టముగా కట్టబడినవి. ౫,౬ మట్టముల కట్టడములు తక్షశిలను గ్రీకులుపాలించిననాటి కట్టడములను పోలియున్నవి.

ఆరవమట్టము ౧౭ అడుగులలోతున ఆరంభమగుచున్నది. ఈమట్టమునందలి నిర్మాణములకు తక్కిన మట్టముల వాని నిర్మాణములకు పోలిక యింతయైనకానరాదు. అక్కడియిండ్లగదులలో జలదారులు గలవు. ఇవి కొన్ని భూగర్భమున నున్నవి.

ఈ ఆరుమట్టములు నొకదానిక్రింద నొక్కటిగా నున్నవి. త్రవ్వి వెలువరిచిన యీమట్టముల నిర్మాణములు ఒకవాడలోనివి. దానిఎదుటి వీథి ౨౬ అడుగులలోతున త్రవ్వబడెను. (చిత్రము ౩) అందు ౨౩ అడుగులలోతున అడుగుమట్టి తగిలినది.

ఈసంవత్సరము త్రవ్విన ప్రదేశములలో గృహోపకరణములయు, శిల్పచిత్రములయు అవశేషము లనేకములు లభించినవి. వానిలో హృద్యమగు మన్యసాన రంగుతో చెక్కబడిన వర్తులఫలక మొకటి గలదు. (చిత్రము ౪) అది ఆకుపచ్చ, బూడిద రంగులు కలిసిన అభ్రకపు రాయితో చెక్కబడినది. నడుమ నొక్క బల్ల; దానిపయి నొక స్త్రీ, యొక పురుషుడు ఆసీనులయి యున్నారు. పురుషు డెడమచేతితో స్త్రీని కౌగలించుకొని యున్నాడు. కుడిచేత రాజదండమును పట్టియున్నాడు. స్త్రీ వానికి పానపాత్రము నందిచ్చుచున్నది. కొందరు ద్రాక్షాదులచే ఆసవమును తయారుచేయుచున్నారు. కొందరు తప్పత్రాగి మత్తెక్కిపడియున్నారు.

[భారతపురాతనపరిశోధనశాఖ వారి వార్షికనివేదిక(౧౯౨౮-౨౯) నుండి యిందలి చిత్రములును విషయమును గ్రహింపబడినవి.]

జమీందారీల ఆదాయము

ఈ క్రింది పట్టికవలన మన రాజధానిలోని ముఖ్యములైన జమీందారీలకు వచ్చు రివిన్యూలో ప్రభుత్వమువారి కెంత పేష్కష్ చెల్లింపబడుచున్నదో తెలియనగును.

పేరు	౧౯౩౧-౩౨ వ సంవత్సరమునకు ఎస్టేటు మేరకు రివిన్యూ	౧౯౩౧-౩౨ లో ప్రభుత్వమునకియ్యవలసిన పేష్కష్
పర్లాకిమిడి	రు ౪,౯౮,౪౦౦	౭౯,౭౮౮
విజయనగరం	౨౦,౧౬,౨౬౯	౪,౯౪,౮౧౬
బొబ్బిలి	౬,౧౨,౩౧౩	౮౩,౪౫౩
జయపూరు	౧౨,౦౨,౦౧౯	౧౫,౯౮౮
పిఠాపురం	౫,౯౭,౯౩౦	౨,౬౨,౭౮౨
దేవకోటై	౨,౮౧,౧౭౦	౭౯,౪౯౫
వెంకటగిరి	౧౧,౬౮,౩౫౩	౩,౬౮,౭౩౪
కార్వేటినగర్	౫,౭౧,౧౧౦	౧,౭౩,౮౪౨
కాళహస్తి	౫,౮౨,౫౫౦	౧,౭౨,౯౮౨
శివగంగ	౬,౭౬,౯౩౭	౨,౫౩,౪౫౧
రామనాడ్	౧౧,౬౯,౭౧౫	౨,౯౨,౬౨౭
ఎట్టియపురము	౨,౯౬,౨౫౬	౭౭,౯౮౫
ఇతర ఎస్టేటులు	౧,౨౬,౩౦,౫౮౫	౨౬,౩౬,౦౦౫
మొత్తము	౨,౨౩,౧౨,౫౯౮	౪౯,౯౧,౯౪౭

—కృష్ణాపత్రిక.

గణపతి

ఆసేతు హిమాచల మనుష్ఠింపబడు వ్రతములలో వినాయకచతుర్థి యొకటి. కార్యారంభమున, సదాచారసంపన్నుడగు ప్రతిహిందువుడును మొదట విఘ్నేశ్వరపూజ చేయుచున్నాడు. కారణము, ఈదేవుడు విఘ్నముల కలుగనీయ డనునమ్మకమే. విఘ్నేశ్వరుని గురించినకథ లనేకములు అనేకవిధము లయినవి మనపురాణముల గలవు. ఈతనికిగల యనేకనామములు సయితము పౌరుష నామములుగనే కన్పట్టుచున్నవి. అటులుండ ఫలపుష్పసమృద్ధియైన వర్షర్తువందీతని పూజించుటకు కారణ మేమి? భాద్రపదశుద్ధచతుర్థినాడు, అనగా వర్షర్తువుయొక్క మధ్య

కాలమున నీతని నర్చించుట పరమార్థమేమి? ఋతుధర్మములు చక్కగనున్న శ్రావణభాద్రపదము లప్పటికి దేశమంతయు చక్కగ వర్షించి సకలవిధములయినపాడి పంట లేర్పడవలయును. సాధారణముగ గణపతిని పూజించు పూజాద్రవ్యములు, అడవిపూలు, ఆకులు మొదలగునవి. ఈవిఘ్నేశ్వరునిస్థానము గ్రామముల పొలిమేరయందుంటున్నది. ఈతడు గ్రామసూర్తులకును పూజనీయుడు.

పైర్లు పంటలు అభివృద్ధికి వచ్చుకాలమున నర్చింపబడునీదేవుడు వ్యవసాయాధిపతిగ నుండగలడని యొకయూహ గలదు. ఈతనియనేకనామములలో నొకటగు "ద్వైమాతుర" యనినది ఈయూహను బలపరచును. 'ద్వైమాతుర' యనగ ఇద్దరుతల్లులు పార్వతీ గంగాదేవుల గలవాడని యర్థము. కాని యీయర్థమంత తృప్తికరముగ లేదు. ఏలయన, దేవతలైనను పార్వతీగంగలు సవతులు. అట్టియెడ వారిలో నొకరి కుమారుడగు గణపతికి ద్వైమాతురత్వము సులభముగ జేకూరనీయరు.

"ద్వైమాతుర" శబ్దము, గ్రీకులవ్యవసాయదేవతయగు 'డెమిటర్' (Demeter or Demetrius) నామమును ఏకార్థము గలవనియనుకొనవచ్చును. 'డెమిటర్' యనునామె సస్యదేవత. ఈమెకు 'సిరిస్' (Ceres) అను మరియొకపేరు గలదు. 'సిరిస్' అనిన శ్రీ లేక సంపదయనిస్ఫురించుచున్నది. సిరిస్ అనగా సస్యదేవత యనియర్థము. ద్వైమాతురశబ్దమే డెమిటర్గ మారుట కవకాశము గలదు. కనుక ఈరెండుపేర్లును ఏకధర్మము గలిగిన యొకదేవతకే చెందుట అసంభవము కాజాలదు.

'డెమిటర్' అనుదేవతస్త్రీయైయున్నది. మన ద్వైమాతురుడు పురుషుడు. ఇదెట్లు అన్వయింపగలవని సందేహము గలుగవచ్చును. గ్రీకులదేవతయగు వీనస్ దేవత స్త్రీగ పరిగణింపబడుచున్నది. మనదేశపుపురాణములప్రకారము వీనస్ అనగా శుక్రగ్రహము. శుక్రుడు పురుషుడు. వీనస్ ఆడుది. ఇట్లెన్నియేని యుదాహరణములు చూపవచ్చును. కావున ద్వైమాతుర, డెమిటర్ నామములు ఒకదేవత పేరుకాదను శంకకు తావులేదు.

గణపతికిగల నామములు మరి కొన్నిగూడ ఈయూహ కాధారము గల్పించుచున్నవి. లంబోదర యనుపేరు గణపతికి చెందియున్నది.

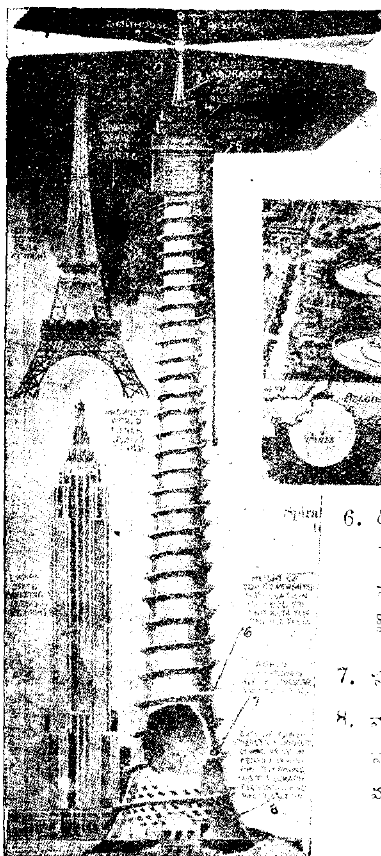
మన మొసగు కుసుములను, సకలవిధములయిన ఫలములను ఆరగించు ద్వైమాతురుడు మనవ్యవసాయమును కాపాడవలదా!

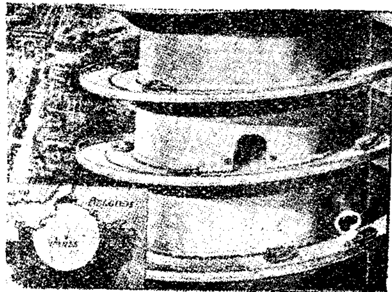
ఎత్తయినగోపురము

ఫ్రాన్సుదేశమున అత్యున్నతమగు నొక గోపురమును కట్టుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. "ప్రపంచపుగోపుర" మని దీనిపేరు. దీనిని కట్టుటకు చెట్రము, కంకర యుపయోగింపబడును. దీనిఎత్తు ౨౩౦౦ అడుగులు. ౧౯౩౭-వ సంవత్సరమున పారిసు నగరమున జరుగగలప్రదర్శనముభాగముగ నీగోపురము తలపబడుచున్నది.

ఈగోపురమును నెక్కగోరువారు తమ మోటారులలో ౧౬౦౦ అడుగులఎత్తువరకు పోవచ్చును. బండ్లు ఆఎత్తువరకు పోవుటకు వలయాకారపుఎక్కుడు బాట ఈగోపురముచుట్టును ఉండును. అచటినుండి పైకి పోవుటకు చేదుడుయంత్రములు (elevators)గలవు.

గోపురపుశిఖరభాగమున దీపస్తంభ మొకటియు, వాతావరణస్థితిని కనుగొను యంత్రాలయ మొకటియు నిర్మింపబడగలవు. ఆ ఎత్తున నుంచబడుదీపకాంతి చుట్టు ౧౨౦ మైళ్లవరకు ప్రసరించగలదు. ఆగోపురపుక్రింది భాగమున ౮౩౦ అడుగులవ్యాసముగల పెద్దసభామంటప మొకటి యుండును. అది గొప్ప పౌర సభలు జరుగుట కుపయోగపడును. అత్యున్నతప్రదేశమున ప్రయోగశాలలకు విశేషము అనుకూల్యములు గలుగగలవు. ౧౬౦౦ అడుగుల లోలకము (Pendulum) వలన భూమియొక్కచలనము, ఆకర్షణశక్తి మొదలగువిషయముల పరిశీలించవచ్చును. ఈ గోపురపు క్రిందిభాగమున

1. వాతావరణ యంత్రస్థానము
2. దీప స్తంభము
3. శాస్త్రపరిశోధనాలయము
4. హోటలు
5. నాలుగువందలు మోటారు కారులుంచుటకు వసతి
6. దీనియెత్తు 1600 అడుగుల పెండెలమునుంచి, శాస్త్ర పరిశోధనము చేయుటకు వీలుగ నున్నది.
7. సభామంటపము
8. వాయు, తంత్రీ, రేడియో-వార్తా ప్రచారకార్యాలయములు

పత్రికాప్రచారమునకును, ప్రపంచవ్యవహారప్రచారమునకును నుపకరించు యంత్రసాధనము లుండును. నలువదిసంవత్సరములు దీనివలన రాగల సకలవిధములయిన ఆదాయములవలన దీని నిర్మాణమునకు వ్యయమయిన ధనమును రాబట్టవచ్చునట.

"పాప్యులర్ సైన్సు"

పిల్లలగండములు

చిన్నతనమున కుర్రవాండ్రు స్వాయముగగాని, ఇతరులను అనుకరించుతలపుతో గాని తమకగు చెరుపును తెలిసికొనుజ్ఞానము లేక నోటను, ముక్కునను, చెవియందునను ఏదో వస్తువులను ఇరికించుకొనుచుందురు. నోట వేసికొనిన వస్తువులు గొంతులో నిరుకుకొనిపోయి తద్ద్వారా వారికి చాల బాధ గలుగుచుండును. వానిని వెలికితీయించుట చాల కష్టము గు కార్యము. ఒకొక్కప్పుడు, కాదు - తరుచు - వారికి ప్రాణములమీదికి వచ్చుచుండును. తల్లిదండ్రుల దురభ్యాసములచేతను, జాగరూకత లేమిచేతను పిల్లలకీయాపద కలుగుచుండును. పిల్లలకు ప్రాణాపాయము కలిగినయెడల యావజ్జీవము ఘోరదుఃఖముతో క్రుంగవలసినవారు తలిదండ్రులు. వారు ఎంతయో జాగ్రత్తతో తమ పిల్లలను కనుపెట్టియుండవలయును.

సాధారణముగా పెద్దవయసు వారును సుండునూదులు, మడతసూదులు మొదలయినవానిని నోటనుంచుకొని పండ్లతో నొక్కుచు వానిలోని బలుమమాధుర్యమును రుచిచూచుచుందురు. ఇది వారికే ఒకొక్కప్పుడు బాధను కలిగించుచుండును. ఇక ఇట్టివారిని అనుకరించు అజ్ఞానులగు పసికుర్రలమాట చెప్పబనిలేదు.

వెనుకటికాలమున మింగినవస్తువు లోపలనెక్కడ ఉండునో తెలిసికొనుట సాధ్యము కామిచే డాక్టరులు వానిని తీయుటకు చాల కష్టపడెడువారు; తరుచుగా వ్యర్థప్రయత్నులు నయ్యెడువారు. నేడు అట్లుకాదు; యక్సరే (X-ray) ఫోటోద్వారా మింగబడిన వస్తువున్నచోటును, వస్తువునుహూడ స్పష్టముగా కనుగొని దానిని వెలికి తీయుమార్గముల నాలోచించి యుక్తితో నాయుధములసాయమున వానిని బయటికి దీయగలుగుచున్నారు. ఈవిధమయినఫోటోలు ఇట్లు ముఖ్యముగా పసిపిల్లలకు వైతీరున కలిగెడు ప్రాణాపాయమును తొలగించుటకు మిక్కిలి ఉపకరించుచున్నవి. ఇట్టిఫోటోలు రెండు ఈసంచికయందు ప్రకటింపబడినవి.

అందోళకటి: సిలువను మింగిన 'బోష్టను' కుర్రవానిది. వానిపుస్తకలో సిలువ తగులుకొని యున్నది. వానితల్లి మెడనుండితీసి బట్టలబల్లపయి నుంచినసిలువను బాలుడు నోటవయిచుకొని మ్రింగెను. దానిని వైద్యుడు ప్రత్యేకాయుధములతో లోపలనే ముక్కలుచేసి వెలుపలకు తీసివైచి బాలునిప్రాణములను రక్షించెను.

రెండవది: తల్లి నోటిలో మడతసూది నుంచుకొనుచుండుటను చూచుచుండిన ఒకనికాగో కుర్రవాడు ఎనిమిదినెలలవయసుగలవాడు, తాను విడి యున్న ఒకమడతసూదిని నోటవైచుకొని మ్రింగెను. అది గొంతుక దిగకయే నిలిచిపోయెను. గట్టితినుబండములను తినిపించి దానిని తిన్నగా ఎట్టుతెట్టులో కడుపులోనికి పోజేయగలిగిరి వైద్యులు. కాని వెలుపలికి దీయనుపాయమునకయి చాలకష్టపడిరి. కావున తల్లి యొక్క అజాగ్రత్తకు, దురభ్యాసమునకు నిదర్శనములు. విద్యావతులగు స్త్రీలుగల దేశములయందే యీయవివేక కార్యములు జరుగుచున్నవి. విద్యాకరవగు భారతదేశమున నిట్టివి విపరీతముగ జరుగుచుండుట వింతకాదు. తప్పించుకొనుట కుపాయములుగలవని అపాయములను తెలిసి నెత్తికితెచ్చుకొనరాదు. విధికృతముగ సంప్రాప్తములగు వానిని తొలగించుకొనుటకే ఉపాయములు, సాధనములు కల్పింపబడినవి.

పిల్లలకు అనుకోనకుండ వచ్చు గండములలో నిది యొక్కటి. దీని నాతపడకుండ పిల్లలను కాపాడుకొనుటకు తల్లు లెంతో జాగరూకత వహించిన నంత శ్రేయము.

మధురానగర దృశ్యము

—యస్. శంకర సుబ్రహ్మణ్యం.

కేళి

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (కవితాసమితి)

*

నిదురవలె, నిదురలో
నొదవు స్వప్నమ్మువలె,
అడుగు సడిలేక న
న్నావరించెదవు.

గాలివలె, గాలిలో
తేలు సౌరభమువలె,
చూచాయ కొలుపకే
సురిగిపోయెదవు.

ఎపుడో నీ ఆగమన,
ఎపుడో నీ నిష్క్రమణ.

*

ఆగడపలు

సన్నిధానం సూర్యనారాయణశాస్త్రి

లలితమగు నింగి జవ్వని వళులువాఁగ
జడలి సెలయేటి సోపానసరణినాఁగఁ
నుడువఘూమణి పయ్యెదముడతలనఁగ
రేఁగిన సురాంగనల పాన్పుబాగులనఁగ
మింటిపూఁబోఁడి వీణియమెట్టులనఁగఁ
బఱచు వేల్పురాయంచల మొఱకలనఁగఁ
ప్రకృతిసతి మందహాస తరంగలనఁగ
నాగడప లొప్పుచుండె; రమ్యముగ వింట.
